

Ана Шпановић

РОМАНИЗМИ СТАРЕ ЦРНЕ ГОРЕ И БРДА
етимолошка студија

INSTITUTE FOR THE SERBIAN LANGUAGE OF SASA
Monographs 40

Ana Španović

ROMANCE LOANWORDS
OF OLD MONTENEGRO
AND THE HIGHLANDS
An Etymological Study

BELGRADE
2024

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
Монографије 40

Ана Шпановић

РОМАНИЗМИ СТАРЕ ЦРНЕ ГОРЕ
И БРДА
етимолошка студија

БЕОГРАД
2024

Едиција *Монографије*

Књига 40

Ана Шпановић (Институт за српски језик САНУ)

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7368-9660>

РОМАНИЗМИ СТАРЕ ЦРНЕ ГОРЕ И БРДА

етимолошка студија

Издаје

Институт за српски језик САНУ, Кнеза Михаила 36, Београд

За издавача

Др Софија Милорадовић

директор Института за српски језик САНУ

Уредник серије

Др Владан Јовановић

Рецензенти

Академик Александар Лома, редовни професор на Филозофском факултету
Универзитета у Београду

Др Снежана Петровић, научни саветник у Институту за српски језик САНУ

Др Орсат Лигорио, ванредни професор на Филозофском факултету
Универзитета у Београду

Коректура

Др Јелена Јанковић

Мср Матија Нешовић

Мср Јована Тодорић и аутор

Књига је прихваћена за штампу на седници Научног већа Института за српски језик САНУ одржаној 8. новембра 2023. године, на основу рецензија које су књигу оцениле као научну монографију.

Тираж: 300

ISBN 978-86-82496-05-2

© Институт за српски језик САНУ, 2024.

Ову књигу финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/200174, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Садржај

Реч аутора	7
I. УВОД	9
1. Предмет и подручје истраживања	9
1.1. Значење термина <i>романизам</i>	9
1.2. Историјат теме	10
1.2.1. Историјат проучавања романизама у народним говорима Црне Горе	11
1.3. О Старој Црној Гори и Брдима	12
1.3.1. Прошлост области (уз осврт на историјске везе Приморја и копненог залеђа)	12
1.4. Дијалекатска припадност и главне одлике староцрногорских и брђанских говора	15
1.4.1. Стање проучености староцрногорских и брђанских говора	17
2. Концепција истраживања	17
2.1. Корпус истраживања	17
2.2. Циљеви истраживања	18
2.3. Методолошки приступ и концепција речника	19
II. РЕЧНИК	23
III. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	225
1. Хронолошка стратификација корпуса	225
1.1. Критерији хронолошке стратификације	226
1.2. Далматоромански реликти	229
1.3. Венецијанизми	230
1.4. Други италијанизми	231
1.5. Романизми другог порекла	231
1.6. Остало	232
2. Фонетско-фонолошка адаптација романизама	233
2.1. Вокали	233
2.2. Консонанти	236

3. Творбено-морфолошка адаптација романизама	242
3.1. Суфикси	242
3.2. Префикси	243
3.3. Остало	244
3.4. Додатна запажања	244
3.5. Хибридне творенице	245
4. Семантичка анализа	246
4.1. Семантички помак	247
4.2. Семантичка поља	248
5. Закључци и смернице за даља истраживања	253
Извори и њихове скраћенице	255
Литература	257
Скраћенице	268
Romance loanwords of Old Montenegro and The Highlands	
– An Etymological Study (Summary)	271
Mots d’emprunt roman du Vieux Monténégro et des Hautes Terres	
– Étude sur l’étymologie (Résumé)	273
Prestiti romanzi del Montenegro Vecchio e degli Altripiani	
– Studio di etimologia (Riassunto)	275
Појмовни регистар	277
Регистар романизама	282
Регистар предложака	290
О аутору	305

РЕЧ АУТОРА

Монографија *Романизми Сїаре Црне Горе и Брда – еїимолошка сїудија* настала је на основу рукописа докторске дисертације *Романизми у народним говорима Сїаре Црне Горе и Брда*, одбрањене 14. септембра 2016. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду, пред комисијом у саставу: проф. др Гордана Терић (менторка), проф. др Александар Лома, редовни члан САНУ, и проф. др Вања Станишић. Овом приликом желим да захвалим члановима комисије на корисним саветима и драгоценим примедбама током израде и одбране докторске дисертације, те рецензентима монографије, који су брижљивим читањем рукописа помогли да она добије свој коначни облик. Нарочиту захвалност дугујем својој професорки и менторки проф. др Гордани Терић, због које сам начинила своје прве кораке у области дијакхронијске лингвистике и која је заслужна за обликовање научног пута који и данас следим, академику Александру Ломи на издвојеном времену и бескрајном стрпљењу, на смерницама и помоћи без које не бих успела да решим проблеме са којима сам се суочавала у току рада, као и на поверењу које је имао у мене и мој научни потенцијал. Такође, захвална сам проф. др Вањи Станишићу, који ми је отворио нове погледе на проблематику позајмљеница на простору Балкана. Колеге из Етимолошког одсека задужиле су ме показаним разумевањем, неизмерном подршком и сврсисходним саветима, али и хумором онда када је то било најпотребније. Срдачно захваљујем и Научном већу Института за српски језик САНУ, које је уврстило ову монографију у свој издавачки план. Посебно *хвала* иде члановима моје породице и пријатељима, који су прошли са мном целокупан процес рада на овом рукопису, с разумевањем за сва одрицања и време које је то захтевало. На крају, највеће *хвала* мом оцу, проф. др Живославу Тешићу, мом највећем узору и „кривцу“ за моје бављење науком и скромни научни допринос, који ће, надам се, бити увећан овом студијом.

У Београду, априла 2024. године

Ана Шпановић

I. УВОД

1. Предмет и подручје истраживања

Вишевековна заједница (друштвена, језичка, културна, економска) словенског и романског становништва оставила је траг у великом броју речи романског порекла које су и данас, већином, у употреби на целом источном Јадрану, укључујући и појас Црне Горе. Предмет истраживања ове монографије чине романизми посведочени у народним говорима Старе Црне Горе и Брда.

1.1. Значење термина *романизам*

На почетку је потребно што прецизније објаснити значење и употребу термина *романизам*, на начин на који је коришћен у овој монографији. Под овим термином подразумевамо речи које су из неког од романских језика или дијалеката ушле директно у неромански језик. У корпус истраживања нису ушле лексеме које су крајњег романског порекла, али примљене посредством нероманских језика, тзв. *йсеудо-романизми*, према термину који је сковао Ж. Муљачић, о чему више у МУЉАЌИЋ 2003. Као језици-посредници најчешће се јављају немачки (музичка терминологија, нпр. *акорд*, *арија*, детаљније Клајн 1998) и руски (нпр. *буржуј*, *дежурни*, *дисџансер*, в. op.cit. 105). Иако су у старијој литератури ове посредне позајмљенице често биле погрешно сврставане у категорију романизама, прецизније би било окарактерисати их као германизме, русизме итд. Јасним ограничењем термина *романизам* на непосредно примљену лексику из романских језика или дијалеката добијен је заокружен корпус и постављена солидна методолошка основа за даље истраживање.

Шире посматрано, романизме на наведеном терену можемо поделити у две веће групе. Старији слој чине позајмљенице из вулгарнолатинског, тј. латинско-романског, и далматоромански реликти, тј. позајмљенице из далматског језика, док у новији спадају позајмљенице из различитих

дијалеката италијанског језика (нпр. венецијанског, тршћанског, дијалеката Јужне Италије), позајмљенице из италијанског стандардног језика и других романских језика и дијалеката (нпр. француског, румунског). У овој монографији обрађени су романизми новијег слоја и далматоромански реликти. Детаљна стратификација старијег (предвенецијанског) слоја речи, односно вулгарнолатинског и далматороманског изнета је у необјављеној докторској дисертацији *Проблем лексичке сџраиификације у адријатисџици*, у даљем тексту LIGORIO 2014.

При одређивању старине романизама треба узети у обзир више критерија, првенствено степен адаптације речи у српско-хрватском језику, семантичку осамостаљеност у односу на романски предложак и творбену продуктивност, о чему ће детаљно бити речи у поглављу *Хронолошка сџраиификација коријуса*. Термин *српско-хрватски* (скраћено *сх.*) коришћен је у овој монографији као ознака језика, јер сматрамо да српски и хрватски, посматрано са дијахронијско-компаративног становишта, кључног за сваку етимолошку студију, чине један језички систем, односно лингвистички дијасистем који се не може прецизно раздвојити.

1.2. Историјат теме

Најранија истраживања романских позајмљеница била су ограничена на Далматинско приморје, а временом су се проширила на читав источни Јадран. У њима су били анализирани приморски романизми, као и романизми из говора залеђа. Старији лексикографи (Микаља, Стулић, Белостенец, Вук) бележе романизме у својим речницима, али се аутором прве посебне студије о романским позајмљеницама сматра Ф. Курелац (KURELAC 1872). Романизми као засебан лексички слој најраније су регистровани у BUDMANI 1883; ZORE 1895; РЕШЕТАР 1933.

Најважнији лексикографски приручници за проучавање романских позајмљеница су Скоков етимолошки речник (СКОК), Вињине допуне Скоковом речнику (ЈЕ), као и новији етимолошки речници српског језика (ЕРСЈ; ПЕРСЈ). Уз речнике, бројни су радови и студије који се баве романским позајмљеницама, од којих ћемо се ограничити на оне од највећег значаја за ову монографију. Од извесног, али не и директног значаја јесу истраживања романизама у блиским језицима, попут словеначког, в. SKUBIĆ 1997; ŠEGA 2006; COSSUTTA 2012; ŠEKLI 2013; TODOROVIĆ 2022. Анализом слојева романских позајмљеница на Јадрану баве се СКОК 1933, 1934, 1950; ТЕКАВЋИЋ 1960; LIGORIO 2014. Далматски језик и далматоромански реликти на Балкану тема су већег броја прилога, в. МУЛЈАЧИЋ 1962, 1964, 1970; Лигорио 2018, 2022. Топонимија хрватских

острва, која у великој мери укључује и грађу романског порекла, предмет је низа студија, в. TOPŠ; TOU; TOV; TOM; TOP; ТКО. Питање хибридних конструкција разматра VINJA 1957, 1986, новије ТЕШИЋ 2016. Новији слој романских позајмљеница преузетих из италијанског стандардног језика анализирају ЈЕРНЕЈ 1956; КЛАЈН 1998. Највећи број прилога обрађује мање корпусе романизма, најчешће у оквиру различитих семантичких или термилошких група, нпр. ТЕШИЋ 2013, 2014А, 2014Б, 2014В; НИГОЕВИЋ 2007; СПИЦИЈАРИЋ 2009; ТАМАРО 2009, 2015; МИОЋИЋ 2011; ГАЛОВИЋ 2017, 2019; СПИЦИЈАРИЋ РАШКВАН 2018.

1.2.1. Историјат проучавања романизма у народним говорима Црне Горе

Романизми на подручју Црне Горе постали су тема научног интересовања најпре крајем XIX века, проучавањем романског елемента у перашком говору (ВРАЈКОВИЋ 1893). Каснији прилози обрађивали су топониме романског порекла (ТОМАНОВИЋ 1970), као и фонолошке и морфолошке карактеристике приморских романизма (ТОМАНОВИЋ 1971). Док су романске позајмљенице присутне у говорима Црногорског приморја исцрпно обрађене у више монографија (МУСИЋ; ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ I; ead. II), романизми из залеђа спорадично су били помињани у истраживањима континенталних говора Црне Горе (СТИЛОВИЋ II; ЋУПИЋ), а део њих забележен је у компилацијском речнику *Романизми и гречизми у црногорском језику. Континенитални дио Црне Горе* Б. Шоћа, чија је концепција и структура детаљно анализирана у ТЕШИЋ 2015. Одређени број прилога романизме у народним говорима Црне Горе обрађује са семантичког аспекта, нпр. ДРАШКОВИЋ 1977; ВУКМАНОВИЋ-МОЈСИЛОВИЋ 1994; БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ 2012; ТЕШИЋ 2014А, 2014Б, 2014В. Методолошким приступом обради романских позајмљеница баве се ТЕШИЋ 2016; ЈОВАНОВИЋ 2021; ШПАНОВИЋ 2021. Део прилога анализира романизме присутне у Његошевом опусу, уз посебан осврт на његово коришћење италијанској језика у својој преписци и делима, нпр. ДАВИЋ 1987; КИЛИВАРДА 2013.

Пре него што пређемо на појашњење методолошких поставки и концепција на којима почива ова студија, потребно је осврнути се на историјске особености Старе Црне Горе и Брда, као и на њену повезаност с обема странама Јадранског приморја. Такође, важно је указати и на основне карактеристике народних говора ове области јер ће то допринети бољем схватању нивоа и степена језичке интерференције која је предмет ове монографије.

1.3. О Старој Црној Гори и Брдима

Пионирима у области проучавања Црне Горе и њених племенских заједница сматрају се В. Ст. Караџић и П. А. Ровински. Данашњу поделу историјске области Старе Црне Горе утемељио је Ј. Ердџановић у етнолошко-антрополошкој студији из 1926. године *Стара Црна Гора: етничка прошлости и формирање црногорских племена* (ЕРДЉАНОВИЋ 1926). Први њен део говори о границама области Старе Црне Горе и њеним деловима, док је други део посвећен етничкој прошлости и настанку двадесетак црногорских племена. Новији резултати истраживања настанка и развитка племена ове области, утемељени на закључцима Ј. Ердџановића, Ј. Цвијића и њихових ученика и проширени анализом писаних извора, нарочито турских катастарских дефтера, сабрани су у ЂУРЂЕВ 1984.

Област Старе Црне Горе обухвата предео од Острога на северу до планине Суторман на југу и од реке Мораче на истоку до залеђа Котора на западу. Стару Црну Гору чине четири дела, односно 'нахије': Катунска, Љешанска, Ријечка и Црмничка (ЕРДЉАНОВИЋ 1926: 57). Свака нахија састоји се од више племенских области. Катунска нахија има девет племенских области: Цетиње, Његуше, Њеклиће, Бјелице, Цуце (Веље и Мале), Озриниће (Чевљане), Пјешивце (Горње и Доње), Загарач (Горњи и Доњи) и Комане (Бандиће и Комане у ужем смислу). Љешанску нахију чине Дражевина, Градац и Буроње. Племенске области Ријечке нахије су Цеклин (Горњи и Доњи), Косијери, Добрско село, Љуботињ (Горњи и Доњи) и Грађани. Црмница (Црмничка нахија) састоји се од Подгора, Брчела (Брчело), Дупила, Глухог Дола, Сотонића, Лимљана и Бољевића.

Племенских области Брда, које се налазе североисточно од Старе Црне Горе, има седам, и то су: Бјелопавлићи, Пипери, Братоножићи, Кучи, Ровца, Морача (Горња и Доња) и Васојевићи.

1.3.1. Прошлост области

(уз осврт на историјске везе Приморја и копненог залеђа)

Насељавање данашње територије Црне Горе дели се на три основне фазе: *стари*, која убраја Грке, Римљане и друге, *средњу*, која се односи на старе Зећане, тј. средњовековно словенско становништво Зете, и *нову*, коју везујемо за формирање братстава и племена у XVI веку (ЦРНА ГОРА 1967: 307). При одређивању прецизнијег периода настанка и развитка црногорских и брдских племена, као и њихове организације треба узети у обзир и новодоступне материјале, пре свега писане изворе,

млетачке и турске, као и нове методолошке приступе, о чему детаљније ЂУРЂЕВ 1984: 150–151.

У VII веку започело је досељавање Словена на Јадранско приморје, где су затекли староседелачко становништво које су чинили остаци „старог романског, грчког, илирског, можда и трачког живља“ (ЈИРЕЧЕК 1962: 39). Потоње славизирање локалног становништва било је резултат вишевековног процеса који се одвијао у етапама, в. ЈИРЕЧЕК l.c.; ANDRIJAŠEVIĆ 2022: 42–43. Насељавање Словена проузроковало је јасно разграничавање места живљења различитих етничких група, при чему је романско становништво из равница било протерано и приморано да се насели у градовима. Мањи број староседелаца нашао је уточиште у планинама (ЦРНА ГОРА 1967: 308). Код Вилхелма Тирског налазимо податак да је, поред Котора, Романа¹ у XII веку било и у Бару (op.cit. 309). Док је уређење романских градова следило касноантичку традицију и латинску културу, првобитне словенске сеоске насеобине карактерисала је претежно племенска и ранофеудална структура (op.cit. 313). Градска привреда заснивала се на занатству и трговини, за разлику од словенског друштва, у ком се развијао феудални систем уско везан за пољопривреду и сточарство (op.cit. 410).

На постепено славизирање романског становништва утицали су њихови односи са Словенима, пре свега трговачки, али и друштвени (нпр. склапање бракова), на шта указује спорадична појава словенских имена по градовима већ од X века, в. op.cit. 307; ЈИРЕЧЕК 1962: 108. Временом је дошло и до мешања романског становништва између приморских градова и залеђа, јер су на Приморје пристизали Романи из уништених градова из унутрашњости (ЦРНА ГОРА 1967: 307). Такође, утврђено је да су се извесне породице селиле из града у град, нпр. међу которским племством из 1124. године налази се племић по имену *Sergius de Buda* (Будва) (op.cit. 310). Становништво је у градским срединама било десетковано потоњим заразама у XIV веку, које су утицале на равнотежу у друштвеним односима (ЈИРЕЧЕК 1962: 114). Ипак, кључним моментом сматра се покрштавање Словена у IX веку, које је значајно утицало на смањивање разлика између словенских села и романских градова. На тај начин развила се боља повезаност између унутрашњости и Медитерана,

¹ Код старијих писаца се, поред назива *Романи*, јављају и називи *Далмајини* / *Далмајинци*, *Лајини*, нпр. Арабљанин Идризи разликује Далматинце од Латина у Рабу, Задру, Трогиру, Дубровнику и Котору. Назив *Лајини*, као синоним за градско становништво, усталио се касније, нпр. јавља се у спису попа Дукљанина из XII века (в. ЈИРЕЧЕК 1962: 52).

са приморским градовима као посредницима (ЦРНА ГОРА 1967: 352). Континуитет ових веза опстао је и током наредних векова.

У време дукљанско-зетске државе њен део била је и Бока Которска (ANDRIJAŠEVIĆ 2022: 51–52), а њени владари имали су двор у Котору. Након Немањиног заузимања јужног дела Приморја, Бока је ушла у састав Дукље, а током владавине његових наследника Котор је постао велики увозни и извозни центар спајајући Зету са даљим залеђем (op.cit. 70–71). Након што се немањићка држава распала, Боком је кратко владао краљ Твртко I, а потом је потпала под млетачку власт (Миљушковић 1985: 22). Каснији долазак Турака на простор Балкана у XIV веку и њихова освајања, уз пропаст јужнословенских владарских породица, утицала су негативно на односе приморских градова са унутрашњошћу, јер су се они морали окренути Млетачкој републици, Фиренци, Риму и Напуљу (ЈИРЕЧЕК 1962: 116).

Иако су области Црне Горе² и Боке Которске биле, током векова, под влашћу различитих освајача, повезивало их је етничко јединство и заједнички привредни и политички интереси. У периоду од XV до XVIII века Црна Гора чинила је део Османског царства, док је Приморје највећим делом било у саставу Млетачке републике, која је своје територије на Црногорском приморју називала *Млејачка Албанија* (ЦРНА ГОРА 1976: 176). Непостојање државне целине Црне Горе и Боке није утицало на несметани проток људи и робе. Црногорци су у Боку извозили стоку, вуну, сир, месо, кожу, дрва, а из Боке увозили текстил и друге мануфактурне производе. Главни посредник између залеђа и Млечана био је град Котор и ове блиске трговачке везе утицале су на учвршћивање односа Црногораца и Млечана (op.cit. 177). Млечани су преко Котора увозили руду, првенствено сребро, а извозили тканине, потом продаване и у унутрашњости Србије (Маликовић 2006: 47). Поред Котора, испред чијих се северних врата налазио Црногорски пазар, други значајни трговачки центри били су Рисан и Будва (Миљушковић 1985: 23). Црногорце и Бокеље спајала је и жеља за збацивањем туђинске власти, пре свега за протеривањем Турака. Црногорци су учествовали у свим ратовима Млетачке републике и Османског царства до XVIII века, од којих су најзначајнији Кандијски (1645–1669) и Морејски (1648–1699).³ Након пада

² Назив *Црна Гора* (који се јавља од позног средњег века) у историјском контексту односи се само на континентални део Црне Горе и не укључује Боку Которску (ЕРДЕЉАНОВИЋ 1926: 5).

³ Детаљније о млетачко-црногорском савезништву в. СТАНОЈЕВИЋ 1953, 1959; ЦРНА ГОРА 1975: 308–313, 352–381; ANDRIJAŠEVIĆ 2022: 146–147. О односима Италије и Црне Горе почевши од XIX века в. BURZANOVIĆ 2019.

Млетачке републике, Бока Которска потпала је под аустријску, а потом француску власт, али је идеја о уједињењу Црне Горе и Боке опстала. Представници двеју области изгласали су једногласну одлуку о уједињењу 29. октобра 1813. године, о чему детаљније Мијушковић 1985: 27–28. Међутим, Бока је убрзо враћена Француској, а после Бечког конгреса додељена Аустрији. Након Првог светског рата 1918. ушла је у састав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, од 1929. Краљевине Југославије. Од 1941. до 1943. била је под италијанском окупацијом. До формалног уједињења Црне Горе и Боке дошло је тек 8. априла 1945. године, више о процесу уједињења в. и ANDRIJAŠEVIĆ 2022: 433–434.

1.4. Дијалекатска припадност и главне одлике староцрногорских и брђанских говора

Говори Старе Црне Гора и Брда припадају зетско-сјеничком дијалекту, чија је територија омеђена „Јадранским морем на сектору од Пераста до Улциња, албанском језичком територијом у простору од Улциња до источних обронака Проклетија, одатле до студеничког краја границом косовско-ресавског дијалекта, и даље до Пераста границом источнохерцеговачког дијалекта“ (Ивић 1985: 157).⁴ У овој монографији као назив дијалекта узет је онај коришћен у Ивићевим дијалектолошким истраживањима, тј. зетско-сјенички. Ипак, потребно је напоменути да се у лингвистичкој литератури традиционално јављају и други називи, као што су зетско-ловћенски, зетско-јужносанџачки, ловћенско-комски, источноцрногорски. О проблематици сваког од назива, као и о њиховим недостацима полемисало се у више наврата, уп. Ивић 1984; Петровић 1985; Ћупић 2004. Поред назива, питање класификације народних говора Црне Горе и данас се јавља као предмет дискусије, пре свега међу црногорским лингвистима и дијалектозима млађих генерација. Ово питање постало је актуелно у првим деценијама XXI века, у складу са друштвено-политичким тенденцијама. Тако се, као један од предлога, износи нова класификација ових говора, у супротности са Ивићевом, према којој се на територији данашње Црне Горе не може говорити о постојању двају дијалеката, већ о једном црногорском наддијалекатском слоју сачињеном од три мања: општештокавског, општецрногорског и микроструктурног језичког слоја, који у себи садржи специфичности локалних говора, о чему детаљније ЋIRGIĆ 2008, 2011,

⁴ Термин *источнохерцеговачки* у овој монографији замењен је новијим и прикладнијим – *херцеговачко-крајишки*. О предностима коришћења термина детаљно у Ивић 1998: 116–117.

2017, 2020; GREENBERG 2019. Иако ова монографија следи традиционалну, Ивићеу поделу дијалеката српско-хрватских говора, сматрали смо важним да укажемо на све присутне тенденције у данашњим дијалектолошким истраживањима, приказујући општу слику и доприносећи научној објективности, уз јасну ограду.

Зетско-сјенички говори показују све карактеристике периферног ареала, пре свега због свог географског положаја, као и због чињенице да територије Црне Горе и Приморја нису биле изложене значајнијим миграционим таласима. Карактеришу их старија штокавска акцентуација, чување посебног рефлекса полугласника, гласа *x*, веларни изговор *л*, морфолошки типови *једнаци* и *(x)оше*, као и дужине у низу наставака (Ивић 1985: 165–166). За зетско-сјеничке говоре карактеристично је и отпадање крајњег сугласника *-ӣ* у *-сӣ* и другим сродним консонантским групама, нпр. *жѝлѝс* (ор.сit. 162). На овом дијалекатском простору видљиво је удруживање битних архаичних одлика са иновацијама произашлим из додира са суседним језицима. Приметан је балкански и романски утицај, пре свега на југозападном подручју, а промене настале алоглотским факторима могу се схватити и као претходница балканизације (Ивић 2009: 45–46). Тако су за места на Приморју типични тзв. далматизми, који се срећу у ширем обалском појасу, нпр. *-м > -н*, *ā > а°*, *-ṛ > -р̣*. Неке од појава у овом дијалекту могу се тумачити и албанским утицајем, нпр. изједначење *л* и *љ*, палатализација *к* и *г*, десоноризација финалних консонаната итд., детаљније Ивић 1985: 167. У лексичком систему присутни су романизми, чији број расте са приближавањем Приморју и простору директног контакта с романским језицима и дијалектима. Говоре зетско-сјеничког дијалекта тешко је поделити на мање јединице, пре свега због појаве независних изоглоса и постепених прелаза (о значају поделе на поддијалекте в. Пешикан 1970, 1979). Ипак, узимајући у обзир разлике у замени јата и акцентуацији, могу се издвојити три мање целине: *југозападни њоддијалекатӣ*, који обухвата архаичне црногорске говоре, односно Приморје, Стару Црну Гору и појас дуж албанске границе, *средишњи*, у који спадају 'брдски' говори, тј. већи део Бјелопавлића с југом Пјешиваца и Васојевићи, и трећи, *североисточни*, који чине говори белополског краја с обе стране Лима до границе са Србијом и преко ње до околине Бродарева, Пештери, сјеничке, новопазарске и тутинске околине, делова горњег тока Ибра и слива горњег тока Студенице (Ивић 2009: 49).

1.4.1. Стање проучености староцрногорских и брђанских говора

Детаљан списак литературе о говорима зетско-сјеничког дијалекта објављене закључно са првом половином XX века налази се у Ивић 1985: 168–174, док је шири преглед, који укључује дијалекатску лексикографију у Црној Гори од В. Ст. Карацића закључно са другом деценијом XXI века, дат у Марковић 2021. У каснијем периоду објављено је више зборника у којима се продубљују питања везана за језичке прилике на тлу Црне Горе (в. *Дурмиторски зборник; Црногорски говори. Резултати досадашњих истраживања и даљи рад на њиховом изучавању*), као и низ радова који обрађују различите појаве у говорима зетско-сјеничког дијалекта и шире, од којих, због ограничености простором, наводимо само неке од најрепрезентативнијих – Вуловић 1967; Петровић 1966; Пешикан 1984; Стијовић 2007, 2007а, 2008; Марковић 2019; VIDOVIĆ 2022, од којих се неки баве и позајмљеницама, нпр. Вукмановић-Мојсиловић 1994; Мусић 1997; топономастиком, нпр. Петровић 1988; Ћупић 1981 или шире, доносећи преглед и резултате досадашњих истраживања у оквиру Српског дијалектолошког атласа, детаљније в. Марковић 2018.

У другој половини XX и почетком XXI века објављен је и већи број дијалекатских речника и збирки речи који доносе лексички материјал са простора зетско-сјеничког дијалекта, нпр. Боричић; Поповић/Петровић; Стијовић I, II, III; Ћупић. Такође, у последњих неколико година појавило се више диференцијалних речника који додатно обрађују лексику ових говора, што чини драгоцену допуну досадашњој грађи и истовремено значајно доприноси овој студији јер доноси нове потврде досад незабележених романизација са овог подручја, в. Башановић-Чечовић; Радојевић; Јовановић; Оташевић; Рековић; Јокић.

2. Концепција истраживања

2.1. Корпус истраживања

Грађа за формирање корпуса ексцерпирана је из дијалекатских речника који доносе лексички материјал са подручја Старе Црне Горе и Брда. Речници се између себе разликују по начину лексикографске обраде – неки од њих дају одредницу са дефиницијом, али без акцента, док има и речника који су рађени по узору на опште речнике српско-хрватског језика, као што је нпр. *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (РСА). Новији дијалекатски речници народних говора Црне Горе

објављени у XXI веку детаљно су обрађени и анализирани у Шпановић 2021. Додатно су ексцерпирани речници романизама приморских, као и речници континенталних говора Црне Горе који нису били директно обухваћени овом монографијом, уз речнике говора Хрватског приморја. Добијени материјал коришћен је као референтни корпус.

Анализирана грађа обухвата директне позајмљенице романског порекла. Изван предмета ове студије остали су латинизми, који чине засебну категорију у односу на романизме, као и најстарији слој романских позајмљеница на Балкану, вулгарнолатински, тј. латинско-романски. Такође, у корпус нису уврштени псеудороманизми, као ни интернационализми ни стручни термини.

2.2. Циљеви истраживања

Ова студија почива на пет циљева.

Први, основни циљ јесте презентовање грађе у форми дијалекатског етимолошког речника, што подразумева више корака:

- идентификацију речи романског порекла,
- налажење паралела у другим говорима континенталне Црне Горе, као и у говорима Јадранског приморја,
- одређивање адекватног романског предлошка,
- указивање на порекло романског предлошка протумачено релевантном етимолошком литературом.

Други циљ је хронолошка стратификација материјала. Под тиме се подразумева одређивање слоја романизама ком припадају испитиване лексеме – шире, односно старијем или новијем слоју, и уже, прецизније од ког романског језика или дијалекта воде порекло. Хронолошка стратификација даје подлогу за тачнију квантификацију романског лексичког слоја у говорима Старе Црне Горе и Брда.

Трећи циљ је анализа фонетско-фонолошких, творбено-морфолошких и семантичких особина романизама из народних говора Старе Црне Горе и Брда како би се објасниле промене до којих је дошло у овим позајмљеницама, али и показао степен њихове адаптације (фонолошке и морфолошке).

Четврти циљ је стварање методолошког оквира који ће, уз одређене модификације, моћи да се примени на етимолошку обраду романизама из суседних говора Црне Горе, као и са ширег простора.

Конечно, *пети циљ* је да романизми обрађени у овој монографији, уз одговарајуће измене и допуне, уђу као одреднице у *Етимолошки речник српског језика* (ЕРСЈ).

2.3. Методолошки приступ и концепција речника

Главни део монографије је дијалекатски етимолошки речник. Следећи Либерманову теорију о типологији етимолошких речника (LIBERMAN 1994, 2008), која разликује два основна типа – *аналитички* (речници који дају преглед релевантне литературе и наводе сва могућа етимолошка решења, ређајући их од најсигурнијег до најмање сигурног) и *догматски* (речници који наводе један етимолошки суд, онај који аутори сматрају најсигурнијим, без улажења у дубљу етимолошку дискусију), речник из ове монографије спада у аналитичке етимолошке речнике. Комбинован је етимолошки и контрастивни приступ. Одреднице су уобличене према принципима усвојеним у ЕРСЈ,⁵ са одређеним допунама које смо сматрали потребним због чињенице да основу истраживања чини искључиво алоглотска лексика, што захтева донекле специфичан приступ.⁶ При уобличавању одредница примењен је флексибилан лексемни принцип, који подразумева формирање одредница по појединачним речима, што олакшава сналажење при претраживању речника и доприноси већој прегледности. На тај начин формирана су минимална етимолошка гнезда која се састоје од романизма и његових творбено и семантички прозирних твореница (најчешће глагола, именица и придева). Одредница се састоји из пет делова, од којих су последња два факултативна.

Први део почиње насловом, без ознака за акценат и дужине и са бројчаним експонентом када је то потребно, нпр. **понат**¹, **понат**². Хомонимни ликови су раздвојени у посебне одреднице уколико се сматра да немају исти романски предложак, нпр. **броква**¹, **броква**². У случају глагола који немају посведочени непрефигирани облик прибегава се двама могућим решењима. Као наслов одреднице даје се прост лик са цртицом испред, нпр. **-фундат**, или, ако је глагол посведочен у само једном префигираном облику, непрефигирани облик оставља се као празна одредница са које се упућује на префигирани, нпр. **фисат** в. **уфисат**. За наслов одреднице узима се потврда посведочена у староцрногорским говорима Катунске и Љешанске нахије, осим уколико облик са другог терена зетско-сјеничких говора није фонолошки ближи романском предлошку. Тако је нпр. између варијанте *квантӣџерна*, посведочене у ка-

⁵ Детаљније о концепцији речника в. Огледна свеска (ОС 7–21), БЈЕЛЕТИЋ/ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ/ЛОМА 1997; БЈЕЛЕТИЋ 2007 и, најновије, ПЕТРОВИЋ/ВУЧКОВИЋ 2018; ВУЧКОВИЋ 2021.

⁶ За детаљнију дискусију о методологији формирања одредница у речницима романизама в. ТЕШИЋ 2015.

уколико путеви преузимања речи нису јасни или су вишеструки, детаљније в. ПЕТРОВИЋ/ВУЧКОВИЋ 2018: 251; URBAN 2008: 193. Изношење сажетијег суда о пореклу страног предлошка у складу је са приступом који су усвојили аутори ЕРСЈ, а прати и тенденције у романистици које се тичу навођења дубље етимологије романских речи, уп. нпр. TELMON 1994: 289.

У четвртном делу, који почиње знаком ✓, наведене су варијанте из херцеговачко-крајишких континенталних говора Црне Горе, приморских говора Црне Горе, као и приморских говора Далмације и Истре да би се указало на могуће фонетско-фонолошке промене и утврдило у којој су мери ове речи и данас у употреби у народним говорима залеђа и Приморја.

У петом делу, некада рашчлањеном на два сегмента, уведена знаковима ➤ и Ц, налазе се додатни коментари о фонетско-фонолошком, творбено-морфолошком и семантичком аспекту ових позајмљеница. Такође, наведене су паралеле из неких од романских или балканских говора, уколико је реч посведочена на том географском подручју.

Након речника следе завршна разматрања, у којима је, најпре, дата хронолошка стратификација корпуса као један од кључних сегмената ове монографије. Такође, разматране су фонолошке, морфолошке и семантичке особине ових позајмљеница. Два основна типа фонолошких промена утицала су на данашњи лик романизама посведочених у народним говорима Црне Горе. То су, најпре, промене настале у процесу прелаза романске речи од латинске, преко општероманске до романске, пре њеног преузимања, и потом, промене које су се јавиле као резултат дијалекатског утицаја или међудијалекатских контаката након што је реч постала део језичког система. Морфолошко-дериватолошким променама приступљено је са аспекта појаве хибридних твореница, а указано је и на различите морфолошке промене које су претрпеле разматране речи. У оквиру лексичко-семантичких разматрања, анализирани романизми распоређени су у шира семантичка поља и описана је појава семантичког помака у романизмима. На крају књиге налазе се општи закључци, сумирани резултати и смернице за даља истраживања романизама у народним говорима Црне Горе и шире.

II. РЕЧНИК

А

абадат *abādāī*, -ам impf. 'питати се' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *абадāvāī* impf. 'поштовати; слушати; зазирати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

▲ Од ит. *abbadare, stare a bada* 'пазити' (ЕРСЈ 1: 35, са прегледом старије литературе).

▽ Спој префикса *a(d)-* и глагола *badare* 'пазити, водити рачуна о нечему', вероватно према већ постојећем изразу *stare a bada* (DEI 3). Ит. *badare* од крајњег лат. *badāre* 'бити отворених уста', вероватно ономатопејског порекла (REW § 988; TLL s.v. *bado*).

✓ Посведочени и облици са *o-*, *обādaī* сз. Бока (МУСИЋ), Конавли (КАШИЋ), *обадāī* Црес (НОУТЗАГЕРС) / *обādaī(u)* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), *обадавāī* Грбаљ (ЛИПОВАС-РАДУЛОВИЋ I) и са *y-*, *убадāī* Црес (НОУТЗАГЕРС); није јасно да ли су настали преосмишљавањем почетног *a-* или префиксацијом од *бада-ī(u)*, в. ЕРСЈ I.с.

абит *ābīī* т. 'женска хаљина за дете' Стара ЦГ (ПЕШИКАН); такође *ābeī* т. 'хаљина за одрасле девојке' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *ābeī* Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЛЕВИЋ), *ābeīīh* dem. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ); и са *j-*: *jābeī* т. 'женска хаљина' Његуши (ОТАШЕВИЋ); *ābeīūn* т. 'горњи део одеће, долама' Загарач (ЋУПИЋИ).

▲ Вероватно од вен. *abito* 'одело'. ЕРСЈ 1: 40–41, са прегледом старије литературе, као могући предлогак наводи и ит. *abito* 'id.'

- ▽ Од лат. *habitū(m)* 'спољашњи изглед, физичка карактеристика', творенице од лат. *habēre* 'имати', ие. порекла (DELI 5; DEI 11; REW § 3964; DE VAAN 277–278; TLL s.v. *habitum*).
- ✓ Посведочени и облици са *x-*, (*x*)*âбиѿ* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *хâбиѿ* Грбаљ / *хâбиѿ* Вис (ЈЕ 1: 199), у којима појава консонанта *x-* вероватно није заснована на лат. изговору, већ се јавила секундарно, в. ЕРСЈ I.c.

абитават *абиѿѿâвѿѿ*, *-ам* impf. 'становати' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *abitare* 'становати' (ЕРСЈ 1: 41, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *habitāre*, творенице од лат. *habēre* 'имати', ие. порекла (DELI 5; DEI 11; REW § 3962; DE VAAN 277–278; TLL s.v. *habito*).
- ✓ Посведочен и облик са *x-*, *хабиѿѿоваѿѿ* Грбаљ (ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ I); за појаву консонанта *x-* уп. *хабиѿѿ* поред *абиѿѿ*, в. ЕРСЈ I.c.

абукат *абукâѿѿ* m. 'адвокат' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *avvocato* 'адвокат' (СКОК 1: 4; ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ I 2).
- ▽ Од лат. *advocātū(m)*, партиципа пасива од *advocāre* 'позвати, призвати', од крајњег лат. *vōx* 'глас', ие. порекла (DELI 97; REW § 226; DE VAAN 691–692; TLL s.v. *advocātus*).
- ✓ Посведочен и облик *абокâѿѿ* ји. Бока (ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ II).
- За латинизам *адвокаѿѿ* из стандардног језика (< лат. *advocātū(m)*) детаљније в. ПЕРСЈ 1: 3–4.

аванцат *аванѿѿѿѿ*, *-ам* impf. 'напредовати' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *avanzar* 'напредовати, престићи'. ЕРСЈ 1: 47, са прегледом старије литературе, као могући предложак наводи и ит. *avanzare* 'id.'
- ▽ Од влат. **AVANTIĀRE* < лат. *AVANTE* 'напред', сложенице од предлога *AV* и *ANTE* (DELI 94; REW § 1; TLL s.v. *abante*).
- Посведочени облик са *o-*, *ованѿѿѿѿѿ* Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), новија је позајмљеница, од нем. *avanzieren*, в. ЕРСЈ I.c.

авертит *авѿѿѿѿѿѿѿ*, *-ѿм* pf. 'учинити да се (неко) разабере' Стара ЦГ (Пешикан), *авѿѿѿѿѿѿѿ се* pf. Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од вен. *avertir* 'упозорити, обавестити' (ЕРСЈ 1: 50, са прегледом старије литературе).

- ▽ Од лат. ADVERTĒRE 'окретати', творенице од лат. VERTĒRE 'окретати', ие. порекла (DELI 96; REW § 222; DE VAAN 666–667; TLL s.v. *adverto*).
- ✓ У говору Паштровића посведочен је и облик *вѣрѣиѣи* (ЈОВАНОВИЋ).

авизат се *авизаѣи се, -ам се* pf. 'разумети, схватити, доћи себи' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'сетити се, присетити се' Велика (ЈОКИЋ), *авѣзаѣи* pf. 'обавестити' Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *авизаѣѣи (се)* impf. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Стара ЦГ (ПЕШИКАН); *аѣвѣзан, -зна, -зно* adj. 'би-стар у односу на свој узраст' ib. (id.), 'обавештен, који зна, који је свестан' Загарач (ЋУПИЋИ), 'спретан, досетљив, обазрив' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'обазрив, осетљив према другоме' Загарач (ЋУПИЋИ), 'обавештен' Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *аѣвизан, -зна, -зно* adj. 'способан, спретан' Беране (РАДОЛЕВИЋ), *аѣвизан, -а, -о* adj. Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), *неаѣвизаѣн, -а, -о* adj. 'неразуман, коме се не може доказати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); *авизнѣк* m. 'разуман човек' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *неавѣзнѣк* m. 'неразуман човек, коме се нешто не може доказати' ib. (eid.), *аѣвизница* f. 'разумна жена' ib. (eid.), *неавѣзнѣца* 'неразумна жена' f. ib. (eid.); такође са *о-*: *овизаѣи се* pf. 'дозвати се памети' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *овизоњаѣи* pf. 'обележити' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); и са *до-*: *довизаѣи се* pf. 'досетити се' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *довѣѣѣи се* 'id.' ib. (id.).

- ▲ Од ит. *avvisare* 'обавестити, опоменути' (ЕРСЈ 1: 52–53, са прегледом старије литературе).
- ▽ Деноминал од ит. *avviso* 'обавештење, опомена' < стфр. *avis* (DELI 97; DEI 383; REW § 9384).
- У случају именица *аѣвѣз* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ) / *аѣвиз* (ЏДЛ) 'саопштење, обавештење' није јасно да ли се ради о домаћим поствербалима или оне воде порекло од ит. *avviso* 'обавештење, опомена', в. ЕРСЈ I.c.

акомодат се *акомодѣи се, -ам* pf. 'удобно се сместити, привикнути се' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *accomodarsi* 'сместити се' (ЕРСЈ 1: 90, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. ACCOMMODARE 'id.; наместити, поставити', споја префикса *ad-* и глагола *COMMODO* 'id.', творенице од лат. *MODUS*,

ие. порекла (DELI 12; DEI 30; REW § 2086; DE VAAN 384–385; TLL s.v. *accommodo*).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Облици *акомодира̄ӣи*, *акомодова̄ӣи* пореклом су од нем. *akkomodieren*, в. ЕРСЈ I.c.

аконто *акѠн̄т̄ио* т. 'капара, предужам' Његуши (Оташевић), adv. 'на рачун, што се тиче' Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од ит. *acconto* 'учешће, капара' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 6).
- ▽ Од израза *a conto* 'id.'; ит. *conto* 'рачун' твореница од ит. *contare* 'рачунати', в. **контат** (DELI 13; DEI 30).
- ✓ Лексема је посведочена и у говорима Боке Которске и Паштровића.

акордат се *акорд̄а̄ӣ се*, -ам pf. 'погодити се' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *accordarsi, mettersi d'accordo* 'договорити се' (ЕРСЈ 1: 91, са прегледом старије литературе).
- ▽ Постоји више тумачења. Као могући предлогач наводи се влат. *ACCORDĀRE 'id.', изведено из CONCORDĀRE, са заменом префикса или, мање вероватно, од влат. *ACCHORDĀRE, од лат. CHORDA(М) 'жица на инструменту' (DELI 13), а које побија DEI 31.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Музички термин *акорд* је неологизам, од ит. *accordo* или фр. *accord*, преузет посредством немачког, в. ЕРСЈ I.c.

акужа *акѠжа* f. 'бодови на картању, комбинација краља и даме у картама' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *acusar* 'оптужити' (ЕРСЈ 1: 93, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. ACCŪSĀRE 'id.'; кривити' < лат. CAUSA, неразрешеног порекла; вен. *acusa* / ит. *accusa* 'оптужба' творенице помоћу нултог суфикса од вен. *acusar* / ит. *accusare* (DELI 14–15; DE VAAN 100–101; TLL s.v. *accuso*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

алабанда *алаба̀нда* adv. 'са стране, постраначке' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Вasoјевићи (БОРИЧИЋ), само у стиху: Алаба̀нда – за̀метнӯ се кавга ив. (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *alla banda* 'на страну, са стране' (ЕРСЈ 1: 98, са прегледом старије литературе).
- ▽ В. **банда**¹.
- ✓ Посведочен је и глагол *алаба̀ндиса̀иши* 'отићи у страну, одвојити се' ЦГ (РСА).
- Уп. тур. *alabanda* 'жестоко пребацавање', буг. дијал. *алаба̀нда* 'надводни део мреже', рум. *alivánta* 'полеђушке' (ЕРСЈ I.c.).
- ⊠ Реч је посведочена и у црногорским народним песмама: Алабанда заврже се кавга (ВУК).

алавергит *алавѐрѝӣӣ*, -им pf. 'досетити се, доћи себи' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Загарач (ЋУПИЋИ), *алавѐрѝӣӣ* pf. Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), ~ *се* impf. 'разумети, укапирати; досетити се' Беране (РАДОЈЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *avertir* 'обавестити, упозорити' (ЕРСЈ 1: 50, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *ADVERTERE* 'окретати', творенице од лат. *VERTĒRE* 'окретати', ие. порекла (DELI 96; REW § 222; DE VAAN 666–667; TLL s.v. *adverto*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- За појаву *ала-* уместо *а-* (*аверѝӣӣ*), уп. **аламака** поред *амака*, в. ЕРСЈ I.c.

алавија *алавѝја* f. 'срећа' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), 'спонтаност' Његуши (ОТАШЕВИЋ); *алавѝјас*, -*сӣа*, -*сӣо* adj. 'срећан, који је срећне руке' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од вен. предлошког израза *ala (bona) via* 'на (добар) пут', тј. 'срећан пут' (ЕРСЈ 1: 102–103, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *VIA(M)* 'пут, друм', ие. порекла (DELI 1434–1435; 4044–4045; REW § 9295; DE VAAN 673–674).
- ✓ У говору Паштровића јавља се и значење 'беспосленост; плуварење, нерад', као и фиг. 'доколичар, нерадник, ман-

гуп' (Јовановић). Посведочено и *налавѝа* 'у прави час' Сусак (НАММ/НРАСТЕ/GUBERINA), са заменом романског префикса а- домаћим *на-*, в. ЕРСЈ I.c.

алаграменто *алаграмѝнѝо* adv. 'раздрагано, весело' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од ит. арх. *allegramento* 'радост, срећа'.
- ▽ Изведеница од ит. *allegro* 'радостан' < фр. *allègre* 'id.', преко влат. *ALACRU(М), што је од крајњег лат. ALACER, ие. порекла (DELI 39; DEI 128–129; BLOCH/WARTBURG 18–19; DE VAAN 32; TLL s.v. *alacer*).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (Јовановић), уз *алаграмѝнаѝ* m. 'веселе, радост, играња' ib. (id.), *алаграмѝна* f. coll. 'разиграна деца, бучни младићи, дечије игре, дечија цика' ib. (id.).

аламака *аламака* adv. 'лако, без рада' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *аламаковина* f. 'ничија имовина, нешто што свако може узети' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I), Беране (РАДОЛЕВИЋ), фиг. 'лоша, бескарактерна особа' ib. (ead.).

- ▲ Од вен. *a taca* 'бесплатно' (ЕРСЈ 1: 107–108, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од вен. *tasar* 'гњечити', са семантичким помаком 'гњечити' → 'покољ' → 'обиље' → 'бесплатно'; израз *a ta(c)sa* први пут је посведочен у XV веку (JE 1: 17; DELI 47; DEI 2296).
- ✓ У говору Паштровића и *аламачина* adv. реј. 'оно што је цабе, што се насумично дели окупљенима, приликом гозбе и славља; отимање неке имовине' (Јовановић).
- Ближе вен. предлошку стоји *амѝка* Брусје (DULČIĆI). За појаву *ала-* уместо *а-* (*амака*), уп. **алавертит** поред *аверѝѝѝѝ*, в. ЕРСЈ I.c.

амбрела *амбрела* f. 'кишобран' Беране (РАДОЛЕВИЋ).

▲ В. лумбрела.

анци *анци* interj. 'штавише, напротив, баш' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *anzi* 'чак, штавише'. ЕРСЈ 1: 172, са прегледом старије литературе, као могући предлогак наводи и ит. *anzi* 'id.'.
- ▽ Од лат. ANTE 'пре', ие. порекла (DELI 62; DEI 236; REW § 494; DE VAAN 45; TLL s.v. *ante*).

- ✓ Посведочени и облици са почетним *д-*, *дџнци*, *дџнке*, *дџнка* Трогир (JE 1: 18), у којима је на романизам додат домаћи префикс *до-*, в. ЕРСЈ I.с.

апаш *ajjāʃ* m. 'груб човек, напасник' Спич (Поповић/Петровић), *ajjāʃ* 'отимач, лопов; пропалица' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), *ajjāʃiца* f. 'неподношљива, напасна, грабљива жена' Спич (Поповић/Петровић), Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од фр. *apache* 'градски олош' или посредно преко нем. *Apache* (ЕРСЈ 1: 175, са прегледом старије литературе).
- ▽ Изворно назив северноамеричког племена Апачи; у пејоративном значењу јавило се с почетка XX века у француском новинарском језику (BLOCH/WARTBURG 29; ЕРСЈ I.с.).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Могуће је да се облици са значењима 'крадљивац, лопов' нашлају на домаћи глагол *ajjāʃi* 'шчепати, зграбити', в. ЕРСЈ I.с.

ариват *arivāʃi*, -ам рф. 'стићи, доћи' Његуши (Оташевић); такође *rivāʃi* Спич (Поповић/Петровић), *rivāʃ* [e] *ajjāʃ* impf. ib. (eid.).

- ▲ Од ит. *arrivare* 'стићи' (ЕРСЈ 1: 200, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од влат. **ADRIPĀRE* 'донети на обалу', споја лат. префикса *ad-* и именице *rīpa* 'обала', ие. порекла (DELI 75; DEI 303; REW § 675; DE VAAN 524).
- ✓ Посведочена и именица *ariv* 'долазак' ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), 'долазак брода' Бакарац и Шкрљево (TURINA/ЏЕРИЋ). Облик *rivāʃi* и у говору Паштровића (Јовановић).

арија *ariva* f. 'ваздух; свеж, добар ваздух' Стара ЦГ (Пешикан), *ariva* f. Спич (Поповић/Петровић), Велика (Јокић), *ariva* f. Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), 'клима, ваздух, свеж и чист ваздух' Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић).

- ▲ Вероватно од вен. *aria* 'ваздух'. ЕРСЈ 1: 201, са прегледом старије литературе, као могући предложак наводи и ит. *aria* 'id'.
- ▽ Од лат. грецизма *āera* 'ера, епоха', крајњег ие. порекла (DELI 72; DEI 287; REW § 240; TLL s.v. *āera*; ВЕКЕС 27).

- ✓ Посведочен и облик са *x-*, *xápujja* Стара ЦГ, Скадар, Херцеговина, Далмација (грађа РСА).

армадура *армадѹра* f. 'скела у грађевинарству' Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Од вен. *armadura* 'арматура' (СКОК 1: 61–62; MUsIĆ 127; LIPOVAC-RADULOVIĆ II 15).
- ▽ Од вен. *arma* 'било који тип оружја' < лат. ARMA, ие. порекла (DELI 72–73; REW § 650; DE VAAN 54; TLL s.v. *arma*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

арсенао *арсенѡо*, -ла m. 'бродоградилиште' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *arsenal* 'бродоградилиште' (EPCJ 1: 213, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од ар. *dār as-sinā* 'занат; умеће; вештина' (DELI 75–76; DEI 305; REW § 2474).
- ✓ Романизам је посведочен и у варијанти *арсинѡл* (JE 1: 25).
- У облику *арсѡнѡ*, посведоченом у Боки, крајње *о* највероватније је резултат утицаја говора у којима долази до прелаза дочетног *л* у *о*: *арсенал* → *арсенао* → *арсено*, уп. MUsIĆ 1972: 77.

атенто *аѡѡѡѡ* adv. 'спремно, као запета пушка' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од ит. *attento* 'пажљиво, спремно' (EPCJ 1: 234–235, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. ATTENTU(M) 'одложен, сачуван, спреман' < лат. ATTENDERE 'обратити пажњу на нешто' (DELI 86; DEI 353; REW § 763; TLL s.v. *attendo*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

афидевит *афидевѡѡ* m. 'пасош' Црмница (Милетић); и са -в-: *авидевѡѡ* ib. (id.).

- ▲ Вероватно у вези с вен. *afidar* 'имати поверења', уп. МИЛЕТИЋ 259.
- ▽ Прегифирани облик од вен. симплекса *fidar* 'id.', в. BOERIO 24, 269 < влат. *FIDĀRE, од лат. FIDERE 'id.', ие. порекла (REW § 3282; DE VAAN 219–220; TLL s.v. *fido*).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (Јовановић).

Б

багаж *bagâž* m. 'пртљаг, торба' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од фр. *bagage* 'пртљаг, торба' (ЕРСЈ 2: 46, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од фр. *bagie* 'id.' (BLOCH/WARTBURG 50); своди се на ром. *BAGATICUM од срлат. *BAGA* 'мех' (ЕРСЈ I.c.; REW § 880; DUCANGE s.v. I. BAGA).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Поред облика *багаж*, на Приморју у употреби и лексема *багаљ* 'пртљаг, торба' < ит. *bagaglio* 'id.'.

багатела *bagaiñela* adj. (sic!) indecl. 'цабе, јефтино' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Рожаје (НАДЖИЋ), *bagaiñela* f. 'цена која је веома ниска' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *bagaiñelijcaini* pf. 'не уважавати, не узимати у обзир; ниподаштавати' Рожаје (НАДЖИЋ); такође *bagaiñeља* f. 'јефтиноћа; неприлика' Васојевићи (БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), adv. 'јефтино' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), *bagaiñelijcaini* pf. 'одбацити као лоше' Беране (РАДОЛЕВИЋ), *bagaiñelijcaini* impf. 'штетити' Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Од вен. *bagatela* 'јефтино; јефтина ствар' (ЕРСЈ 2: 48, са прегледом старије литературе).
- ▽ Можда у вези са срлат. *BAGADELLUS* 'који је из Багдада' или са познолат. *BAGA* 'врста торбе' преко *BAGATTA (DELI 103; DEI 404).
- У говорима Црне Горе посведочени и облици *bagaiñeља* Васојевићи (БОРИЧИЋ) / *багаћела* Ускоци (СТАНИЋ). Облик на *-ља* посведочен је и на Косову (ЕРСЈ I.c.), те је овде могућ и албански утицај. Ускочки облик можда полази од варијанте **bagadela* са развојем псеудојата у пенултими, уп. појаву псеудојата у златиборском *багаћела*.

багаш *bagâš* m. 'житна мера' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), *bagâš* m. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'мера за тежину, 15 кг' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'id.'; посуда која је најпре била од дрвета, а касније од метала и њом се мерио род житарица (означавала је 12 ока, а ока око 1,5 кг) Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *багашийћ* m. 'мера за тежину, 2.5 kg' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ);

такође *багаж* т. 'мера за тежину (10 ока, приближно 15 кг)' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Вероватно у вези с ит. *baga* 'кожна врећа, мех'. Можда домаћа изведеница на *-аш*, са променом рода (ЕРСЈ 2: 48–49). Другачије о суфиксу *-аш* < лат. *-ASIUS* в. СКОК 1: 89.
- ▽ У вези са прованс. *baga* 'свежањ, торба' < срлат. *BAGA* 'мех' (DEI 403; REW § 880; DUCANGE s.v. 1. *BAGA*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Уп. фурл. *bage* 'бокал за држање вина и других пића', *bagán* 'барилце' (СКОК, REW l.сс.).

багулин *багулин* т. 'штап са кривом дршком' Црмница (Милетић), Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *bagolina* 'врста штапа' (ЕРСЈ 2: 55–56, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *vaculu(m)* 'id.', неразрешеног порекла (REW § 874; DE VAAN 67).
- ✓ Уп. и фемининум *багулина* Паштровићи (Јовановић). Посведочена и изведеница на домаћем терену од романизма *багулин*, глагол *багулаи* 'поштапати се' ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).

бајун *бајун* т. 'сандук, скриња, кофер' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић); такође *бајул* т. *ib.* (*id.*); и *баун* т. Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'путнички ковчег, већи путнички кофер' Васојевићи (Стиловић I; ead. II).

- ▲ Вероватно од вен. *baul* 'сандук, скриња'. ЕРСЈ 2: 258, са прегледом старије литературе, као могући предложак наводи и ит. *baule* 'id.'.
- ▽ Од шп. *ba(h)ul* 'id.' < стфр. *bahur*, неразрешеног порекла; можда је у питању ономатопеја (DELI 125; DEI 468; DELC 70).
- ✓ Посведочено и *ба(в)о* Дубровник (Боланић/Тривунац), као и *багул* Црес (СКОК 1: 123).
- У овом романизму присутно је уметање сугласника *-j-* између вокала, које је често у романским позамљеницама, уп. MUSIC 1972: 95.
- ✠ Уп. мак. дијал. *бауло*, арум. *băulă*, алб. *baille* / *baüll*, тур. *bavul* (ЕРСЈ l.с.); све од крајњег вен. *baul*, ит. *baule*.

бакалај *бакалâј* м. 'врста морске рибе из чије се јетре добија уље, бакалар' Стара ЦГ (Пешикан), Ђони збрѹ, чѹјâ са(м), да (ј)е свâ рѹба вѹда, а да (ј)е бакалâј вѹјвода. Зета (Башановић-Чечовић), *бакалâј* м. Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *bacalâ* 'врста рибе, бакалар'. ЕРСЈ 2: 95–96, са прегледом старије литературе, као могући предлогак наводи ит. *baccalâ* 'id.'
- ▽ Од шп. *bacalao* 'id.', од крајњег стхол. *kabeljauw* (DELI 100; REW § 4650); другачије ЕРСЈ I.c., ит. реч од ибер. изведенице *bacalhão* < лат. VACULU(М) 'штап', неразрешеног порекла (DE VAAN 67).
- У речи *бакалај* дошло је до додавања сугласника *j* на крају речи, што није честа појава међу романским посуђеницама; сугласник *j* ће се пре уметнути унутар речи (нпр. **цијера** < ит. *cera*) или на почетку код старијих позајмљеница (нрп. *jârbуо* < лат. ARBOR(EM)), в. MUSIC 1972: 95. Полазиште је могла бити множина *бакала-ј-и* реанализирана као *бакалај-и*.
- ⊠ Облик *бакâlâр* води порекло од ит. *baccalaro*.

бакетун *бакейѹн* м. 'мотка пободена у земљу': Тѹ сâди до онѹгâ бакетѹна, нѣнемо више кртѹл'ѣ сâдѹт овѣ гѹдинѣ. Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од вен. *bacheton* 'врста мотке'.
- ▽ Од влат. *VACCULU(М) 'id.' < лат. VACULU(М) 'штап', неразрешеног порекла (DELI 101; DEI 395; DE VAAN 67).
- ✓ Посведочено и *бакейѹн* 'штапић намазан лепком за лов птица' Комижа (MARDEŠIĆ/CENTIN) < вен. *bachetin* 'врста штапа', в. VOERIO 54.
- Уп. *бакеѹна* 'врста мотке' < вен. *bacheta, bachetina* 'id.' (ЕРСЈ 2: 103–104, са прегледом старије литературе).

бала¹ *бâла* f. 'нарамак, бремене' Стара ЦГ (Пешикан), 'свежањ, нарамак сена' Загарач (Ћупићи), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стијовић II), *бâлица* f. dem. Стара ЦГ (Пешикан), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бал'ѹрдѹи* impf. 'сакупљати, везивати сено у свежњеве правоугаоног облика, у бале' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Вероватно од ит. *balla* 'свежањ' (ЕРСЈ 2: 114–115, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од стфр. *balle* 'id.', од крајњег герм. (фран.) **balâ* (DELI 106–107; DEI 415; REW § 908).

- ✓ У говору Паштровића (Јовановић) јавља се и значење 'стара мера за тежину (око 25 килограма)'. Посведочен и облик са *о-*, *бѡла* Корчула (РСА).

бала² *бѡла* f. 'слина, слуз из носа или уста' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић); *бѡлѡв*, *-а*, *-о* adj. Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *бѡлавац* m. 'млад, неискусан младић или дечак, мушкарац који је незрео' Загарач (Ћупићи), Зета (Башановић-Чечовић), *бѡлавица* f. 'млада, неискусна женска особа (понекад у пејоративном значењу)' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Зета (Башановић-Чечовић), 'балаво женско дете' ib. (ead.), *бѡлѡвко* m. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *бѡлавче* n. 'млада неискусна особа' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бѡлѡфче* n. 'балаво дете; дериште' Зета (Башановић-Чечовић) → *бѡлафѡи* coll. ib. (ead.), *балафурдија* f. 'неозбиљан млад свет, балавурдија' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бѡло* m. 'балавко, особа која слини' Васојевићи (Боричић), *бѡло* m. 'id.' Велика (Јокіс), *бѡлѡња* 'незрео човек' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), 'особа која има често бале или слину око носа' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), *бѡлѡиња* 'незрео човек' Стара ЦГ (Пешикан); *бѡлѡи* impf. 'испуштати бале' ib. (id.), Загарач (Ћупићи), Велика (Јокіс), фиг. 'плакати' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *забѡлѡи* (се) pf. 'забалавити (се)' ib. (id.), *избѡлѡи* (се) pf. 'обалавити (се)' Загарач (Ћупићи), *бѡлѡи* impf. 'балавити' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *избѡлѡи* 'избалавити' ib. (id.), *балѡвѡи* impf. 'испуштати бале' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), реј. 'цмиздрити, плакати' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), 'причати глупости и огавности' ib. (id.), pf. *забалѡвѡи* 'забалати, пустити бале' Васојевићи (Боричић), фиг. 'неумесно зборити' ib. (id.), *обалѡвѡи* 'обалати, обалити' ib. (id.).

- ▲ Вероватно од рум. *bale* pl. 'пена, слине' (ПЕРСЈ 1: 22, са прегледом старије литературе).
- ▽ Вероватно од влат. *ВАВА 'онај који балави' (СІОРАНЕСКУ 62; REW § 853; ПЕРСЈ I.c.), одатле и ит. *bava* 'слина'; детаљније в. и Лигорио 2022.
- А. Лома предлаже и другачије, иако мање вероватно, словенско порекло ове лексеме, од **obxaliti* (se) > *обалиѡи*, одакле декомпозицијом *о-балиѡи* поствербал *бала* (Лома 2000: 605; ПЕРСЈ I.c.).

баланџан *балансиџан* м. 'врста поврћа, плави патлиџан': Како гој окрѣнѣш и спрѣмиш га, баланџан (ј)е грѣк кѣ сто ђѣ(в)блѣ. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *melanzana* 'врста поврћа, патлиџан' (ЕРСЈ 2: 120, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од ар. *bādingiān* 'id.', дошло је до укрштања са ит. *melo* 'јабука' (DELI 737; REW § 876).
- ✓ Посведочено и *балансиџана* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), као и *болџаниџана* сз. Бока (MUSIĆ).
- Почетно *б* у овом романизму могло би се објаснити романским извором у коме није дошло до промене *b > t*, након укрштања са ит. *melo* 'јабука', уп. Скок 1: 99. Према другом тумачењу, у облику *баланџана* дошло је до контаминације ит. *melanzana* и тур. *badeldjan*, уп. Musić 1972: 97.

балат *балџџи*, *-џи* импф. 'плесати, играти' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), *балџџе* п. 'плес, игра' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *ballare* 'плесати, играти' (ЕРСЈ 2: 121, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од познлат. BALLARE 'id.', у вези са стгр. βαλλίζω, неразрешеног крајњег порекла (DELI 107; DEI 416; REW § 909; DUCANGE s.v. BALARE; ВЕЕКЕС 197–198).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

балин *балин* м. 'метална куглица, зрно сачме' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), 'метална куглица, куглагер' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *балина* ф. 'зрно сачме' иб. (eid.), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. / тршћ. *ballino* 'метална куглица' (ЕРСЈ 2: 129, са прегледом старије литературе).
- ▽ Подложно различитим тумачењима. Могући предлогачк герм. **balla* / (лонг.) **palla*, од пгерм. **ballan-* 'лопта', вероватног ие. порекла (DELI 106–1071, 865–866; ЈЕ 1: 34; REW § 908; KROONEN 50).
- ✓ У ји. Боки посведочен облик *балини* пл. 'врста тестенине' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).

балота *балѡта* f. 'пушчано зрно, куглица' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић).

- ▲ Вероватно од вен. *balota* 'лопта, кугла; метак, зрно'. ЕРСЈ 2: 130, са прегледом старије литературе, као могући предложак наводи и ит. *ballotta* 'id.'
- ▽ Вен. *balotar* 'бацати, померати с места на место; гласати користећи систем куглица' потврђено у XVI веку; из вен. дијалекта ушло у италијански стандард (DELI 107; DEI 417).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

банак *бѡнак*, *-нка* m. 'клупа' Стара ЦГ (Пешикан), 'id.; шанк' Његуши (Оташевић), *бѡнак* m. 'школска клупа' Васојевићи (Стиловић II), 'тезга у радњи' ib. (ead. II).

- ▲ Вероватно од вен. *banco* 'клупа, тезга, радни сто'. ЕРСЈ 2: 144–146, са прегледом старије литературе, као могући предложак наводи и ит. *banco* 'id.'
- ▽ Вен. / ит. реч од герм. **bank* 'id.' < пгерм. **banki-* 'id.' (DELI 111; DEI 422; REW § 933; KROONEN 51–52).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Истог је порекла и интернационализам *банка*; данашње значење развило се у Италији и одатле проширило у друге језике, детаљније в. ПЕРСЈ 1: 25.

банда¹ *бѡнда* f. *с ѿвѡ бѡнду* Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *бѡнда* f. 'страна, бок' Спич (Поповић/Петровић), *бѡнда* f. Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стиловић I; ead. II), Беране (Радојевић), Плав и Гусиње (Рековић), Велика (Јокић), Рожаје (Надџић); *збѡндѣ* adv. 'са стране' Зета (Башановић-Чечовић), *ѡбѡнду* adv. 'id.' Загарач (Ћупићи); такође *бандѡџи* adv. 'укосо, по страни' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бѡндачкѣ* 'id.' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), *бѡндаџки* adv. 'id.' Спич (Поповић/Петровић); *бѡндица* f. 'бочна даска на кревету' Стара ЦГ (Пешикан).

- ▲ Од ит. *banda* 'страна, бок' (ЕРСЈ 2: 150–151, са прегледом старије литературе).

- ▽ Од стпрованс. *banda* 'id.' < герм. (фран.) **bindan*, од пгерм. **bindan-* 'спојити, везати', ие. порекла (DELI 111; DEI 424; KROONEN 64).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Балкански романизам, уп. алб. дијал. *bëndë*, нгрч. (μ)πάντα (EPCJ I.c.).
- ✱ Хибридна твореница *бандоглав* 'тврдоглав, приглуп' спој је романизма **банда**¹ 'страна', подстакнут семантизмом који се јавља у његовим изведеницама, а тиче се застрањивања, тврдоглавости итд., и речи *глава*, даље в. ПЕРСЈ I: 25.

банда² *bānda* f. 'одметници, бандити; лоша особа' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), 'музичка група' ib. (eid.), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ).

- ▲ У приморским говорима од ит. *banda* 'чета, одред; банда', крајње од фр. *bande* 'id.' (ПЕРСЈ I: 25, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од фр. *bande* 'id.' < герм. **banda* 'бојни знак, застава као обележје', одакле 'група људи окупљена под истом заставом' путем синехономе, крајње од пгерм. **banda-* 'чета, одред' (DEI 424; DELI 111; REW § 929; BLOCH/WARTBURG 54; KROONEN 51).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- У другим говорима преко нем. *Bande*, делом преко мађ. *banda*, можда и преко тур. *banda, bandacı* (ПЕРСЈ I.c.).

бандат *бандāīī, -ām* impf. 'поводити се, кретати се у страну' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *забандāīī* pf. 'искривити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *набандāīī се* pf. 'нагнути се' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *избандāīī* pf. 'искривити нешто на једну страну (уста или тело, а може и да се односи и на део целине који се искривио)': Вйђи како (ј)е главу избендā, дћē да вйдй штџ чиймо. Зета (Башановић-Чечовић); и са *ж-*: *жбандāīī* pf. 'искривити, деформисати (нпр. обућу)' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *жбандā°[в]āīī* impf. ib. (id.), *жбāндā°и, -а, -о* adj. 'неправилан, искривљен' ib. (id.).

- ▲ Вероватно од ит. *sbandare*, вен. *sbandarse* 'скренути с пута (и фиг.), склизнути' (ЕРСЈ 2: 153–154, са прегледом старије литературе).

- ▽ Парасинтактички спој од ит. / вен. *banda* 'бок, страна' и префикса *s-* (DELI 111, 1133; DEI 424), даље в. **банда**¹.
- ✓ У говору Паштровића посведочен је и прилог *бãндачкѣ / бãндачки* 'косо, на страну, бочно, наопако' (ЈОВАНОВИЋ).
- Облици са *ж-*, *жбандãи* Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), *жбандã°[в]ãи* Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), преузети су директно од вен. *sbandarse*, в. VOERIO 605, на шта указује фонетизам вен. речи.

бандера *бандѐра* f. 'стуб, обично од телефонских линија или за електричне водове, виши стуб уопште' Загарач (ЋУПИЋИ); такође *бандѝјера* f. ib. (eid.).

- ▲ Од ит. / вен. *bandiera* 'застава, барјак' (EPCJ 2: 154–155; ПЕРСЈ 1: 24, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од прованс. *ban(d)iera* 'id.' < герм. (фран.) **banna* (DELI 111–112; DEI 425; REW § 929).
- ✓ Посведочено и *бандијѐра / бандѝјере* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), као и *бãндѝра* Корчула (РСА) / *бандѝра* Вргада (ЈУРИЋИЋ), Брусје (ЏДЛ).
- Реч ушла и у друге балканске језике, уп. мак. *бандера*, буг. *бандѐра*, рум. *bandieră*, арум. *banderă*, алб. *bandjerë*, тур. *bandera*, *bandıra*, нгрч. (μ)παντιѐρα (EPCJ 1.c.).

бандуњат *бан[д]уњãи* impf. 'оставити, баталити' Црмница (МИЛЕТИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *abandonar* 'оставити, напустити'; могући предлогак и ит. *abbandonare* 'id.'
- ▽ Вен. / ит. реч од фр. *abandonner* 'id.' < израза *être à bandon* 'имати моћ', од герм. (фран.) **bann* < пгерм. **bannan-* 'дозвати, наредити' (DELI 2; DEI 4; BLOCH/WARTBURG 1; REW § 933; KROONEN 52).
- ✓ Облици *бандунãи (се) / бандуњãи (се)* посведочени су и у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

бараба *барãба* m./f. 'лопов, хуља' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *барáба* m. 'радник који ради у шуми на сечи грађе' Рожаје (НАДЖИЋ).

- ▲ Од сит. *barabba*, вен. *baraba* 'id.', вероватно посредство нем. дијал. *warāwa*, *barāwa*, мада је у приморске говоре реч могла ући и непосредно из сит. говора (EPCJ 2: 180–181; в. и БРЕНЕСЕЛОВИЋ 2007).

- ▽ Вероватно у вези са именом разбојника из Новог завета *Varabbas*, грчког порекла (EPCJ I.c.; REW § 940).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

барбакан *барбакân*, -а м. 'узвишење, утврђење' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *barbacan* 'потпорни зид, грудобран' (JE 1: 41). EPCJ 2: 193–194, са прегледом старије литературе, као могући предложак наводи ит. *barbacane* 'id.'
- ▽ Могућег крајњег арапског порекла (DELI 114; DEI 430; REW § 941a).
- ✓ Лексема посведочена још у чакавским говорима, *барбакâнићи* 'мали камени зид' Орлец, *врбакân* 'насип уз громачу' (JE I.c.).

барело *барѐло* п. 'плоснато и дугуљасто дрвено буре за воду, запремина око 20 литара' Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (Башановић-Чечовић), 'стара мера за запремину': Барѐло ѿма̄ чѣтрс̄ ђсам̄ ђка̄. ів. (ead.); такође *бурѐло* п. 'буренце од дрвета, облика елипсе, напуњено водом или другим производима (течним или чврстим)' Стара ЦГ (Пешикан), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стиловић II; Боричић), 'мала спљоштена дрвена посуда за воду утегнута с два обруча' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), Рожаје (НАДЖИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *baril* 'врста посуде за воду'. EPCJ 2: 203–204, са прегледом старије литературе, као могући предложак наводи и ит. *barile* 'id.'
- ▽ Могућа веза са предром. **VARRO* 'блато, глина' (DELI 117; DEI 441) или лонг. **bara* са суфиксом *-ile* (REW § 1038).
- У варијанти *бурило* вероватно је дошло до укрштања лексема *бурица* и *барило* (СКОК 1: 112–113; ПЕРСЈ 1: 105). Друга претпоставка је да ликови на *бур-* нису настали укрштањем, већ су пореклом из различитог извора – **BURRO* је дало облике на *бур-*, док облици на *бар-* воде порекло од **VARRO* 'глина' (JE 1: 42–44). На Јадрану, *бур-* је идиоглотска фаза (*fase anteriore*), а *бар-* каснија, алоглотска (*fase seriore*); лексеме **барело**, *барило* су млађи венецијанизми (JE I.c.), уз *барѐо* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ).

- ✧ Балкански романизам, уп. буг. *барѝло*, алб. *barile*, тур. *baril* (ЕРСЈ I.c.).

барка *б̄арка* f. 'чамац, барка' Стара ЦГ (Пешикан).

- ▲ Вероватно од вен. *barca* 'чамац, барка'. ЕРСЈ 2: 208, са прегледом старије литературе, као предложак наводи ит. *barca* 'id.'.
 ▽ Од лат. VARCA(M) 'врста пловила', посведоченог у II веку н.е. < лат. грецизма VARIS, крајњег коптског порекла (DELI 115–116; DEI 436; REW § 952; TLL s.v. *baris*; ВЕЕКЕС 202).
 ✓ Посведочено и у варијанти *б̄орка* Вис (РОКI).
 ➤ Уп. буг. *б̄арка*, рум., арум. *barsă*, алб. *barkë*, нгрч. *βάρка*, тур. *barka* (ЕРСЈ I.c.).

бастадур *бас̄ѝадур* m. 'прегалац, усталац' Стара ЦГ (Пешикан), 'одважна, храбра особа' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'id.; умешна, спретна особа' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'способан, одважан човек' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), Рожаје (НАДŽИЋ); *б̄ас̄ѝадуран*, *-рна*, *-рно* adj. 'умешан, предузимљив, одважан, храбар' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ У вези са романизмом **бастат** 'бити доста', али није посведочен директан предложак (ЕРСЈ 2: 227, са прегледом старије литературе).
 ▽ Даље в. **бастат**.
 ✓ Уп. и *бас̄ѝадиша* 'бастадур' Ускоци (СТАНИЋ), *бас̄ѝадуша* 'жена бастадур' ib. (id.).

бастат *бас̄ѝаѝи*, *-а̄* impf. impers. 'смети, имати смелости' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Мучан л'и је д̄ђе живѝт б̄ѝо, но прѝсто ѝи(м) б̄ѝло те и(м) се баст̄ало он̄ако бран̄ѝт. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'id.; одговарати, приличити; умети, знати, бити способан' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), *б̄ас̄ѝаѝи* Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЛЕВИЋ), 'id.; знати' Васојевићи (БОРИЧИЋ), *бас̄ѝаѝи* impers. 'бити умешан, вешт' Рожаје (НАДŽИЋ); *б̄ас̄ѝан*, *-а*, *-о* adj. 'одважан, храбар' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), 'умешан, спретан' ib. (ead. II); *б̄ас̄ѝаѝан*, *-шина*, *-шно* 'одважан, храбар' adj. Стара ЦГ (Пешикан), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *бас̄ѝаѝан*, *бас̄ѝаѝина*, *бас̄ѝаѝино* adj. Беране (РАДОЛЕВИЋ), *бас̄ѝаѝан*, *-шина*, *-шно* adj. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), *б̄ас̄ѝаѝас* / *бас̄ѝаѝас*, *-сиа*, *-сио* adj. 'који је храбар у извесној мери, који је издр-

жљив' Загарач (Ћупићи), *б̑с̑и̑а̑и̑ш̑с̑т̑и̑о* / *б̑с̑и̑а̑и̑ш̑с̑т̑и̑о* adv. 'смело, храбро, издржљиво' ib. (eid.); *б̑с̑и̑а̑и̑н̑и̑к* m. 'онај коме све баста' Беране (РАДОЈЕВИЋ), *б̑с̑и̑а̑и̑ш̑и̑ца* f. 'женска особа која је спремна и способна, жена бастадур' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (Ћупићи), *б̑с̑и̑а̑и̑ш̑л̑и̑ја* m. 'онај који је храбар, издржљив' ib. (eid.).

- ▲ Вероватно од вен. *bastar* 'бити доста'. ЕРСЈ 2: 228, са прегледом старије литературе, као могући предлогак наводи и ит. *bastare* 'id.'.
- ▽ Нејасно. Можда у вези с стгрч. βαστάζω 'носити, подносити' (DELI 121; DEI 455); могући предлогак влат. **BASTUS* 'пун' (REW § 984), као и прованс. *bastar* / фр. *baster* 'бити доста' (DEI l.c.).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- У придеву *б̑с̑и̑а̑и̑ш̑ан* дошло је до укрштања са домаћом речју *б̑с̑и̑а̑х* 'носач; ранац', в. ЈЕ 1: 47.
- ✎ За више о семантичкој реализацији в. БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ 2012.

баталеон *ба̑и̑але̑он* m. 'батаљон' Стара ЦГ (Пешикан), *ба̑и̑але̑он* m. Загарач (Ћупићи), Црмница (Милетић, без значења), *ба̑и̑али̑ј̑он* m. ib. (id., без значења); такође *ба̑и̑али̑ј̑ун* m. ib. (id., без значења), *ба̑и̑ал'и̑ј̑ун* m. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); и *ба̑и̑али̑он* m. Загарач (Ћупићи), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *battaglione* 'батаљон', облици на *-он* преко француског и немачког (ЕРСЈ 2: 239, са прегледом старије литературе).
- ▽ Изведеница од ит. *battaglia* 'битка, бој' < познолат. *ВАТТ(У)-АЛИА(М)*, од лат. *ВАТТУЕРЕ*, неразрешеног порекла (DELI 122; DEI 462; REW § 995; ERNOUT/MEILLET 121; TLL s.v. *battuo*).
- ✓ У приморским говорима Црне Горе посведочен је облик *ба̑и̑а̑л̑а̑л̑ун* сз. Бока (Musić), *ба̑и̑а̑л̑ун* Будва и Паштровићи (LIPROVAC-RADULOVIĆ II).

батифога *ба̑и̑и̑ф̑о̑га* f. 'кесица за кресиво; дуванкеса' Црмница (Милетић); такође *ба̑и̑и̑в̑о̑га* f. ib. (id.); и *ба̑и̑и̑ф̑о̑к* m. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од вен. *batifogo* 'огњило' (ЕРСЈ 2: 247, са прегледом старије литературе).
- ▽ Сложеница од *bati-*, императива вен. *bater* 'победити' < лат. *ВАТТУЕРЕ*, неразрешеног порекла, и вен. *fogo* 'ватра' < лат.

- ▲ Од вен. *baston* 'штап' (ЕРСЈ 2: 285–286, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од влат. **BASTŌNE*(M) 'id.' < лат. *vastum* 'id.', неразрешеног порекла (DELI 121–122; DEI 456; TLL s.v. *bastum*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

беванда *bevānda* f. 'пиће од вина и воде' Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), *бѣвāнда* f. Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), фиг. 'човек који није на добром гласу' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Вероватно од вен. *bevanda* 'пиће'. ЕРСЈ 3: 20, са прегледом старије литературе, као могући предложак наводи и ит. *bevanda* 'id.'.
- ▽ Реч се своди на лат. *vibenda* 'оно што се пије' < лат. *vibere* 'пити', ие. порекла (DELI 135; DEI 503; REW § 1074; DE VAAN 71–72; TLL s.v. *bibo*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

бекацин *beqačîn* m. зоол. 'врста омање тамне птице селице, барска шљука' Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од ит. *bessaccino* 'шљука' (ЕРСЈ 3: 66–67, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од ит. *besso* 'кљун' < лат. *vescu*(M) 'id.', келтског, а крајњег ие. порекла (DELI 126; DEI 472; REW § 1013; DE VAAN 76; TLL s.v. *bessus*).
- ✓ Посведочено и *бекачѝн* Дубровник (Бојанић/Тривунац).

берекин *berekîn* m. 'обешењак, спадало' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *berechin* 'обешењак' (ЕРСЈ 3: 162–163, са прегледом старије литературе).
- ▽ Нејасно, можда француског (DELI 143–144) или германског порекла (REW § 1268); посведочено у северноиталијанским говорима (DEI 527).
- ✓ Посведочено и *бирикиѝн* Бакарац и Шкрљево (TURINA/ŠERIĆ) < (с)ит. *birichin(o)*.

бестимат *бесѿимѿиѿ*, *-ѿм* pf. 'понизити' Спич (Поповић/Петровић), *бесѿимѿ(е)ѿиѿ* impf. ib. (eid.); и са *-и-*: *бешѿимѿиѿ* pf. 'псовати' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *bestemmiare* 'псовати' (ЕРСЈ 3: 214, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од влат. *BLASTĒMĀRE 'осудити; опозвати' < грч.-лат. VLA-SPHĒMĀRE 'id.' (DELI 134; DEI 409; REW § 1155; TLL s.v. *blasphēto*).
- ✓ Посведочен и облик *бјесѿимѿиѿ* Дубровник (Боланић/Тривунац).

бестрагат *бесѿрагѿиѿ*, *-ам* pf. 'изгубити' Његуши (Оташевић), 'упропастити, уништити' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *обесѿрагѿиѿ се*, *-ѿм се* pf. 'отићи незнано куда, изгубити се' Беране (Радојевић), *бесѿрагѿја* 'пропасть' f. ib. (ead.); такође *бесѿрегѿиѿ* pf. 'уништити, покварити, разбити' Загарач (Ћупићи), *бесѿрегѿѿиѿ* impf. ib. (eid.).

- ▲ Вероватно у питању укрштање са романизмом **дестрегат** (ЕРСЈ 3: 186–187, са прегледом старије литературе).
- ✓ У говору Паштровића (Јовановић) јавља се и варијанта *бешѿрагѿиѿ*.
- Посведочена је хибридна твореница *бесѿрегѿиѿа* Ускоци (Станић), у којој је на романску основу додат суфикс турског порекла *-ѿја* (Тешић 2016: 38).

бешит се *бешѿиѿ се*, *бешѿм се* impf. 'чудити се': Не бешѿмо се зѿлѿду кат се ви двојѿца свѿђѿате, ѿстѿ ве мѿјка рѿдѿла. Зета (Башановић-Чечовић), *зѿбешѿиѿ се* pf. 'зачудити се, наћи се у недоумици' ib. (ead.); *зѿбешѿиѿо* adv. 'зачуђено, са чуђењем' ib. (ead.).

- ▲ Вероватно од ит. *bescio / bessio* 'луд' (ЕРСЈ 3: 211, са прегледом старије литературе).
- ▽ Можда у вези с влат. *BESTIUS 'животињски' < лат. VĒSTIA 'животиња, звер', неразрешене етимологије (DEI 499; REW § 1063; DE VAAN 71; TLL s.v. *bestia*).
- ✓ У говору Пиве посведочена је и именица *бешѿа* 'будаласта особа' (Гаговић).

бешкот *бешкѿиѿ* m. 'двопек (хлеб)' Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), 'бели пекарски хлеб' Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), *бешкѿиѿ* Васојевићи (Боричић), *бешкѿиѿ* Стара ЦГ (Пешикан);

убешкојѡѡѡ pf. 'препећи стари домаћи хлеб и направити бешкот, дво-пек' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од ит. *biscotto* 'двопек' (ЕРСЈ 3: 211–212, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *viscostu(m)* 'двапут кувано, двапут печено', сложено од лат. *vis-* 'двапут' и *costus* 'куван' < лат. *coquere* 'кувати', ие. порекла (DELI 145; DEI 513; REW § 1123; TLL s.v. *coquo*).
- Италијанском предлошку најближе стоји *бишкоѡѡ*, посведочен у чакавским говорима (ЏДЛ; МЛЕВОЈ). Варијанта *бешкоѡѡ* не може се тумачити као псеудоекавизам, јер се јавља и у јекавским говорима; нејасан и облик *башкоѡѡ*, посведочен на Брачу (ЏИМУНОВИЋ; ВУКОВИЋ) и Цресу (НОУТЗАГЕРС), в. ЕРСЈ I.c.

бештија *бѣшѡѡѡѡ* f. 'враг, ђаво' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'опака, зла и неваљала особа' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'будала, луда, бестија' Васојевићи (БОРИЧИЋ); *бешѡѡѡѡѡ* impf. 'радити или говорити нешто како не ваља': Жѣна му (ј)е зѡсто бештијаља кѡ рѡјетко која ѡ село. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'лудовати, бестијати' Васојевићи (БОРИЧИЋ); и са *-с-*: *бѣсѡѡѡѡѡ* f. 'животиња' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'особа ограничених умних способности' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), 'опака, зла и неваљала особа': Ћѡти, бешѡѡ, погѡниш овѡ кѡћу а лѣба ти дѡѣ! Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'грубијан, дивљак, нечовек' Васојевићи (БОРИЧИЋ); *бешѡѡѡѡѡ* m. 'спрдња, шегачење' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *бешѡѡѡѡѡ* m. ib. (eid.); *бешѡѡѡѡѡ* impf. 'лупетати, бадавацисати' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'дивљачки се понашати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'говорити глупости' ib. (eid.), *бешѡѡѡѡѡ* impf. 'изводити глупости, понашати се неконтролисано' Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Васојевићи (БОРИЧИЋ), Велика (ЈОКИЋ), *збешѡѡѡѡѡ* pf. 'направити глупост, урадити нешто непаметно, погрешити' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ); и *бешѡѡѡѡѡѡѡ* impf. 'понашати се неозбиљно' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *бешѡѡѡѡѡѡѡ* impf. ib. (eid.).

- ▲ У приморским говорима облици са *-ш-* вероватно непосредно од ит. *bestia* 'животиња' или можда у питању новији интернационализми; облици са *-с-* посредством истог предлошка од крајњег лат. *vĕstia(m)* (ЕРСЈ 3: 184–186, са прегледом старије литературе).

- ▽ Од лат. *bēstia*(m) 'id.', неразрешеног порекла (DELI 134; REW § 1061; DE VAAN 71; TLL s.v. *bestia*).
- Посведочена је хибридна твореница *бесѿилѿк*, у којој је на романску основу додат суфикс турског порекла *-лук*. О овом типу хибридних твореница, уп. и *бесѿирѿѿиѿа* s.v. **бестрагат** в. ТЕШИЋ 2016: 38.

билет *билѿѿ* m. 'карта, пропусница, потврда' Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи); *убилеѿѿриѿѿ* pf. 'убележити, уписати у списак; записати' Васојевићи (Борићи); такође *билѿѿа* f. 'улазница, карта' ib. (id.); *бил'еѿѿриѿѿиѿа* f. 'благајна, место где се издају улазнице, карте' Зета (Башановић-Чечовић); и са *-љ-*: *билѿѿѿ* m. 'превозна карта' Његуши (Оташевић), 'писамце, цедуља, признаница' ib. (id.).

- ▲ Од крајњег фр. *billet* 'улазница, карта'; облици са *-љ-* од ит. *biglietto* 'id.' (EPCJ 3: 252–253, са прегледом старије литературе).
- ▽ Ит. реч од фр. *billet* 'id.' < стфр. *billette*, творенице од стфр. *bille* 'парче дрвета', од герм. (фран.) **bikkil* 'каменчић' (DELI 140; BLOCH/WARTBURG 69; REW § 1101).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Интернационални галицизам, уп. буг. *билѿѿ*, рум. *bilet*, алб. *bilëtë*, тур. *bilet* (EPCJ l.c.).

билик *билѿѿк* m. 'велики стаклени суд; боца у којој се доносила ракија на углаву свадбе' Зета (Башановић-Чечовић), *билѿѿк* m. Загарач (Ћупићи), *билѿѿк* m. 'велика флаша' Црмница (Милетић); такође *бирѿѿк* m. ib. (id.).

- ▲ Од ит. *bellicone* 'врста чаше' (EPCJ 3: 254, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од срвнем. *willekommen* 'добродошао', уп. стфр. *wilecome*, *velcome*, шп. *velicomen*, стит. *wilcum* (DEI 480; REW § 9538a).
- У облицима забележеним у говорима Црне Горе дошло је до испадања ит. суфикса *-one*, који се и код нас могао схватити као аугментативни; до испадања суфикса могло је доћи још у италијанском, јер се реч наслонила на ит. *bellico* / *umbellico* 'пупак' (EPCJ l.c.).

Биљарда *Билъарда* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *биљарда* f. 'соба у којој је смештен билијар црногорских господара' Васојевићи (Боричић).

- ▲ Облици са -д- од ит. *bigliardo* 'билијар' (EPCJ 3: 259, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од фр. *billard* 'ид.' < стфр. *bille* 'парче дрвета', од герм. (фран.) **bikkil* 'каменчић' (DELI 141; DEI 517; BLOCH/WARTBURG 69; REW § 1101).
- ✓ Посведочен и облик са непостојаним а, *биљарад* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ).
- Облик *билџјар* непосредно из фр. *billard* или посредством немачког (EPCJ I.c.).

бира *бира* f. 'пиво' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Вероватно од вен. *bira* 'пиво'. EPCJ 3: 278–279, са прегледом старије литературе, као предлогак наводи ит. *birra* 'ид.'.
- ▽ Од нем. *Bier* 'ид.', крајње од нгерм. **beura-*, неразрешеног порекла (DELI 144; DEI 528; REW § 1089; KROONEN 62; DWDS s.v. *Bier*).
- ✓ Облик *жбира*, посведочен у говору Ускока, можда је настао по аналогiji према ит. *sbirro* / *birro*, в. **жбир** (EPCJ I.c.).
- Уп. мак. дијал. *бира*, буг. *бира*, арум. *biră*, алб. *birrë*, нгрч. *мтира*, тур. *bira* (EPCJ I.c.).

бићерин *бићерин* m. 'већа стаклена чаша' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од сит. *bicerin*, вен. *bichierin* 'мања стаклена чаша'. EPCJ 3: 344–345, са прегледом старије литературе, као могући предлогак наводи ит. *bicchierino* 'ид.', што је мање вероватно, имајући у виду фонетизам сит. речи.
- ▽ Деминутив од сит. *bicer*, ит. *bicchiere* 'чаша' < влат. **VICĀRIUM* (DELI 138; DUCANGE s.v. *VICARIUM*).
- ✓ Посведочено и *бићерин* Сумартин (НОВАКОВИЋ).
- Значење 'већа стаклена чаша' забележено само у говору Његуша, што је занимљив пример где романски деминутив добија значење аугментатива, уколико полазимо од чињенице да је предлогак сит. dem. *bicerin*, вен. dem. *bichierin*.

биц *бици*, -а m. 'грашак' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *бижџџ* m. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од вен. *biso*, *bisello* 'грашак' (EPCJ 3: 233, са прегледом старије литературе).
- ▽ Можда од лат. *pisu(m)* 'id.', вероватног грчког порекла (SKOK 1: 164–165; ERNOUT/MEILLET 903; TLL s.v. *pisum*; ВЕЕКЕС 1197). Другачије о пореклу в. DEI 533–534, где се, поред грчког, указује и на могуће балканско порекло (балк. **biso-*) овог дијалектизма.
- ✓ Посведочено и *биџ* Паштровићи (Јовановић), *биџ* сз. Бока (MUSIC), Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), *биџа* Дубровник (РСА), Црес (HOUTZAGERS).
- Уп. слн. *biž*, алб. *bizë* (EPCJ I.c.).

биша *биша* f. 'црвоточина нарочитог инсекта' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'црв који нагриза дрво' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); *бишиџи* impf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'распадати се, трунути (дрво од црвоточине)' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *избишиџи* pf. 'добити црвоточине, иструнути' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *бишевџина* f. 'прашина настала труљењем дрвета' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); такође *бџи* m. 'трулеж' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *бџиџав*, -а, -о adj. 'труо, црвоточан' ib. (eid.), *бешџав*, -а, -о adj. ib. (eid.), *избешџи* pf. 'иструлити' ib. (eid.); и са *виши* m. 'врста мољца који нагриза суво дрво' Загарач (ЋУПИЋИ), *вишиџи* impf. 'трунути' ib. (eid.).

- ▲ Вероватно од вен. *bissa* 'змија' у изразу *bissa (dei legni)* 'брума, црвоточина' (EPCJ 3: 353–354, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од крајњег лат. *vēstia(m)* 'животиња, звер', неразрешеног порекла, преко влат. **vīstia* (DELI 145; REW § 1061; DE VAAN 71; TLL s.v. *bestia*).
- ✓ Посведочено и *буша* Бакарац и Шкрљево (TURINA/ŠERIĆ) / *брџа* Вргада (JURIŠIĆ).
- Није јасан прелаз почетног *б* у *в* у загарачком лику *виши* Загарач (ЋУПИЋИ), *вишиџи* ib. (eid.); у префигираним облицима посведочене су обе варијанте, *извишиџи* / *избишиџи* (EPCJ I.c.).

Бокез *Бокџ* m. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'особа из Боке, Бокел' Загарач (ЋУПИЋИ), *Бокезџа* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'жена из Боке, Бокелка' Загарач (ЋУПИЋИ), *бокџиџи*, -а, -о adj. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'који припада Боки, који потиче од Боке' Загарач (ЋУПИЋИ); такође *бокџиџи*, -а, -о adj. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења).

- ▲ Од ит. *bocchese* 'становник Боке'.
- ▽ Изведеница од топонима *Bocche di Cattaro* '(Которска) уста (=залив)', у чијем првом делу је ит. *bocca* 'уста' < лат. *BUCCA*(M) 'образ', могућег ономатопејског порекла (DELI 150; DE VAAN 76; TLL s.v. *bucca*).
- Поред облика *Бокез*, посведочено је и *Бокељ* < ит. *bocchello* (СКОК 1: 231).

бокал *бокѧл* m. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'суд за воду и друге течности' Васојевићи (Боричић), 'пехар, комдир' *ib.* (id.).

- ▲ Од ит. *boccale* 'суд за воду' (ПЕРСЈ 1: 67–68, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од влат. грецизма **VAUCĀLE*(M) 'id.', могућег коптског порекла (DELI 150; DUCANGE s.v. *VAUCALIS*; BEEKES 207).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Уп. рум. *bocal*, *boccală* (СКОК 1: 184).
- ⊠ Истог крајњег порекла је и балкански грецизам *бѹклија* 'дрвена боца', детаљније в. ПЕРСЈ I.c.

бокун *бѹкѹн* m. по приморју: нѣшеш љаољѣ бѹкѹн Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'комад, парче; залогај' Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бокунѣћ* m. dem. Црмница (Милетић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Од ит. *boccone* 'залогај, парче' (СКОК 1: 231; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 36).
- ▽ Аугментатив од ит. *bocca* 'уста' < лат. *BUCCA*(M) 'образ', могућег ономатопејског порекла (DELI 150; DEI 547; DE VAAN 76; TLL s.v. *bucca*).
- Облик *бокон*, посведочен на Вису (РОКИ) и у Лабину (MILEVOJ), последица је утицаја венецијанског дијалекта (СКОК I.c.).

боланца *болѧнца* f. 'вага са тасом' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), *бѹлѧнца* f. Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Вероватно дром. реликт од влат. **BILANCIA*(M) 'вага' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).

- ▽ Преко влат. *VILANCIA(M) од лат. VILANX 'који има два таса', сложенице од VI- и LANX, неразрешеног порекла (Скок 1: 186; DELI 141; REW § 1103; TLL s.v. *lanx*).
- Облици *балџа* 'кантар, теразије' Васојевићи (Боричић), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), Рожаје (НАДŽИЋ), *балџа* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), *балџа* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ) новије су позајмљенице, од вен. *balanza* 'вага' (ЕРСЈ 2: 120).

ботиља *боџиља* f. 'флаша, боца' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); такође *боџиља* f. ib. (ead.); и *буџиља* f. Црмница (Милетић), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ).

- ▲ Од ит. *bottiglia* 'флаша' (Скок 1: 194; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 38; MUSIĆ 137).
- ▽ Преко фр. *bouteille* 'ид.' од лат. BUT(T)ICULA(M), деминутива од лат. BUTTIS, неразрешеног порекла (DELI 159; DEI 576; BLOCH/WARTBURG 81; REW § 1426; ERNOUT/MEILLET 141; TLL s.v. *buttis*).
- ✓ У говору Брусја посведочен облик *буџиљлија* (DULČIĆI).

боца *бџа* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'флаша' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ), 'стара италијанска мера за течност' ib. (id.), *бџчица* f. dem. Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); такође *буџаџи* m. 'дрвена посуда у облику тестије са малим извијеним носцем са стране и великим централним отвором на врху' Рожаје (НАДŽИЋ).

- ▲ Од вен. *bozza* 'флаша' (Скок 1: 177–178; MUSIĆ 137).
- ▽ Можда у вези с влат. *ВОККЛА, *ВОТТЛА 'округли предмет'; није утврђено предроманско порекло реконструисаног облика (DELI 150–151; DEI 547; REW § 1191a).
- Балкански романизам, уп. арум. *boḡḡ*, нгрч. βότσα / μπότσα (Скок I.c.).
- ⚡ Варијанте са *-џ-* су несумњиви венецијанизми, док облици са *-ч-* могу бити старији романизми (Скок I.c.). Такође, облици са прелазом романског *o* у домаће *y*, нпр. *буџаџи*, могу бити старије позајмљенице (Скок I.c.).

боцун *боџун* m. 'флаша са ширим грлићем, обично купастог или овалног облика' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), 'флаша, доле шира, горе уска, из које се служи вино' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ),

Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *боцунѝћ* m. dem. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), *боцунѝћ* m. dem. Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

▲ Од вен. аугментатива *bozzon* 'велика стаклена флаша' (СКОК 1: 177–178; MUSIĆ 137; LIPOVAC-RADULOVIĆ 36). COSSUTTA 2012: 173 као могући предложак наводи истрором. *bozzon* 'id.', рас-прострањено у ширем вен. ареалу.

▽ Даље в. **боца**.

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

брагеше *бр̑геше*, *бр̑геш̑а* f. pl. 'дуге гаће оплетене од вуне које су се носиле испод панталона, плеле су се код куће, будући да је свака кућа држала овце': Ж̑а ми га б̑јеше, б̑с, на ногавице от б̑р̑геш̑а му пр̑с гл'йба, а п̑те испу̑ц̑л'е к̑а ст̑р̑а цреп̑уља. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

▲ Од вен. / фурил. *braghessa* 'врста доњег веша' (СКОК 1: 196–197; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 38).

▽ Изведеница од вен. *braga* / фурил. *brage* 'id.' < келтског (галског) **braca*, вероватно у вези с пгерм. **brōk*- 'доњи део одеће, панталоне', неразрешеног порекла (СКОК I.c.; ЈЕ 1: 64; REW § 1252; KROONEN 78).

✓ Посведочени облици *брагѝши* на Цресу и *бр̑геше* у Водицама (СКОК I.c.).

➤ На северноиталијански предложак указује прелаз лат. *c* у ром. *g*.

бразлетна *бразлѝтна* f. 'наруквица' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Вероватно од фр. *bracelet* 'наруквица'.

▽ Изведеница од фр. *bras* 'рука' < лат. грецизма *BRĀC(S)NIUM* 'id.', крајњег ие. порекла (BLOCH/WARTBURG 82 ; REW § 1256 ; TLL s.v. *brac(c)hium*; ВЕЕКЕС 236).

✓ Реч није посведочена у другим говорима Црне Горе и Јадрана.

➤ РСА бележи и облик *бразлѝта*.

⊘ Код овог романизма оставља се могућност да је можда при-мљен и посредством немачког, на шта може указвати заврше-так *-на*, из немачке деклинације (КЛАЈН 1988: 81).

брдун *бр̑дун* m. 'неодрезани, остављени прут на чокоту винове лозе, младина лозе' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'измладак, изданак' Његуши (ОТАШЕВИЋ),

брдунчић m. dem. Загарач (Ћупићи); *обрдунџи се* pf. 'развијати се, пустити ластаре (у лози)' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Од ит. *bordone* 'штап' (СКОК 1: 205).
- ▽ Од ит. *burda* 'трска' или од ит. *bordone* 'ходочаснички штап' < срфр. *bourdon*, даље стфр. *bordon*, вероватно у вези с влат. *BURDA(M) 'штап' (DELI 156; DEI 564; REW § 1403).
- ✓ Лексема је посведочена само у континенталним говорима Црне Горе.

брегадир *брегадџр* m. 'високи војни (генералски) чин у староцрногорској војсци' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи); такође *бригадџр* m. ib. (eid.), *бригадџер* Црмница (Милетић, без значења), *бригадџер* m. Загарач (Ћупићи); и *брегадџер* m. ib. (eid.); и *брагадџер* Црмница (Милетић).

- ▲ Од ит. *brigadiere* 'војник' (СКОК 1: 209).
- ▽ Од фр. *brigadier* 'id.', што је твореница од италијанизма *brigade* < ит. *brigata*, од стит. *brigare*, крајњег герм. порекла, од пгерм. **brekan-* 'сломити'; лексема *brigadiere* посведочена у XVIII веку у италијанским дијалектима (DELI 166; DEI 599; REW § 1299; KROONEN 75).
- ✓ Само је у црмничком говору посведочен облик са -а-, *брагадџер*.

брешка *брџшка* f. 'врста мале старинске пушке, назване по италијанској варошици Бреши' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић).

- ▲ Од имена ит. града *Brescia* (СКОК 1: 207).
- ▽ Преко ломб. *Brèsa* < лат. BRIXIA, келтског порекла (СКОК 1.с.; TLL s.v. *Bricia*).
- ✓ Лексема је посведочена само у говорима континенталне Црне Горе.
- Поред *брешка*, забележени су и облици *брешакиња* / *брешанка* / *брешанкиња* (СКОК 1.с.).

брзола *брзџла* f. 'врста јела од свежег свињског меса' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од вен. *brisiola* 'врста јела од меса' (СКОК 1: 221–222; Musić 138; LIROVAC-RADULOVIĆ I 41).
- ▽ Од крајњег герм. **brāsa* 'жар; угаљ који се користи за печење хране' < пгерм. **brewwan-*; реч вероватно преузета из старофранцуског (DEI 591; REW § 1276; KROONEN 76).

- ✓ Посведочене и варијанте *бриџла* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *бриџла* Будва и Паштровићи (ЛИПОВАС-RADULOVIĆ II) / *бржџла* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *бржџла* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ) / *бржџла* Бакарац и Шкрљево (TURINA/ŠERIĆ), Брач (ŠIMUNOVIĆ), Вргада (JURIŠIĆ), као и *брижџла* (ČDL), Селца на Брачу (VUKOVIĆ).
- Уп. фурл. *brisirole, bras'ola* 'врста јела од меса' (СКОК I.c.)

броква¹ *брџква* f., gen. pl. *брџкџвџ* 'ексер' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЊУПИЋИ), *брџквица* f. dem. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II).

- ▲ Вероватно од вен. *broca* 'ексер' (MUSIC 138). Скок 1: 216–217; ЛIPOBAC-RADULOVIĆ I 40 као могући предложак наводе и ит. *brocco* 'id.'
- ▽ Од лат. BROCC(Н)U(М) 'истурен, испупчен', неразрешеног порекла; одатле потом развој 'шиљати предмет' → 'ексер' (DELI 168; DEI 605–606; REW §1319; TLL s.v. *broccus*).
- ✓ Облик *брџка*, најближи венецијанском предлошку, јавља се у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ). У Паштровићима, као и у Бакарцу и Шкрљеву посведочен је и облик *брџква* (id.; TURINA/ŠERIĆ); облици са у припадају старијем слоју романских позајмљеница због прелаза романског *o* у домаће *y* (СКОК I.c.).
- У облику *броква* дошло је до уметања сугласника *-в-*, што се сматра честом појавом међу романским позајмљеницама, уп. MUSIC 1972: 96. Развој *-кв-* указује на романску геминату **-kk-*, уп. ЕРСЈ 2: 270 s.v. *бачва*.

броква² *брџква* f. 'метални бокал за воду' Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЊЕЛИЋ/КАПУСТИНА); такође *брџка* f. 'уска емајлирана посуда, са жичаном дршком, за воду' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЊЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Вероватно од вен. *broca* 'посуда за воду' (JE 1: 71). Скок 1: 216 као могући предложак наводи ит. *brocca* 'id.'
- ▽ Могући предложак реконструисани облик, влат. *BROCCA(М) 'алатка са дршком' < лат. BROCCUS, неразрешеног порекла (DELI 168; DEI 604; REW § 1320; TLL s.v. *broccus*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

- ✧ У облику *броква* дошло је до уметања сугласника *-в-*, што се сматра честом појавом међу романским позајмљеницама (уп. Musić 1972: 96). За развој групе *-кв-* в. **броква**¹.

бронзин *бронзѝн* т. 'емајлирани лонац с повразом, испупчених бокова' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Вasoјевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), 'невелики лонац ваљкастог проширења, а по средини са поклопцем и врелом (дршком од дебље жице)' Рожаје (НАДЖИЋ), 'већа посуда за кување' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Бјелопавлићи (Ћупић), *бронзѝнче* п. dem. Рожаје (НАДЖИЋ), *бронзоглавиле* т. 'мушка глава велике, чворновате главе; тупоглава мушка особа': *Бронзоглавиле је чџек вџеликџ главџ.* Загарач (Ћупићи); такође *бронсѝн* т. 'бронзин (в.)' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Бјелопавлићи (Ћупић), *бро[н]сѝн* т. Црмница (Милетић, без значења), *бронсоглавиле* т. 'бронзоглавиле (в.)' Загарач (Ћупићи), *бронса* f. 'туч' Његуши (Оташевић); и *брзѝн* т. 'емајлирана посуда за течност' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ).

- ▲ Од вен. *bronzin* 'врста посуде за кување' (Musić 138; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 40).
- ▽ Изведеница од вен. *bronza* 'жар; упаљени угаљ', даље в. **бронса**.
- ✓ Посведочен и скраћени облик *брзѝн* у говору Плава и Гусиња.

бронса *брџнса* f. 'ђуле' Црмница (Милетић).

- ▲ Вероватно од вен. *bronza* 'жар; упаљени угаљ', в. и Милетић 263; BOERIO 72.
- ▽ Вероватно крајњег персијског порекла (DELI 169–170; REW § 1113).
- ✓ Лексема потврђена само у црмничком говору.

брушкет *брушкџѝт* т. 'коцка, жреб, обично за извлачење сламки разне дужине; сламка или дрвце које за то служи' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *брушкџѝтѝ се* impf. 'жребати' Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од ит. f. pl. *bruschette* 'врста дечије игре' (SKOK I: 221; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 41; MUsIĆ 139).

▽ Деминутив од ит. *brusca* 'груба четка' < познолат. BRŪSCU(M) 'врста метле' (DELI 171; DEI 617; REW § 1342; DUCANGE s.v. BRUSCUS).

✓ У Конавлима посведочен облик *брѷшке* (КАЏИЋ).

брушкин *брушкѷн* т. 'четка за рибање пода' Његуши (ОТАЏЕВИЋ).

▲ Вероватно од вен. *bruschin* 'четка за рибање'. СКОК 1: 221; MUSIĆ 139; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 41 као могући предложак наводи и ит. *bruschino* 'id.'.

▽ Даље в. **брушкет**.

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

бруштулин *брушѷулин* т. 'лимена направа за пржење кафе' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАЏЕВИЋ), *бр[у]шѷулин* Црмница (МИЛЕТИЋ).

▲ Вероватно од вен. *brustolin* 'пржионик за кафу' (MUSIĆ 138; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 41). СКОК 1: 221 као могући предложак наводи сит. *brustolino* 'id.'.

▽ Од стит. *brustolare* 'пећи, пржити'; значење 'пржионик за кафу' развило се искључиво у северноиталијанским говорима (DELI 171–172), можда у вези с лат. *USTULĀRE* 'пећи, пржити' > ит. *ustolare* (REW § 9097).

✓ Посведочен и облик *баршѷулин* Брач (ŠIMUNOVIĆ).

➤ Домаћи синоними *ѷржѷулин* Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАЏЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), *ѷржѷн* Стара ЦГ (ПЕШИКАН) вероватно су плод укрштања домаћег глагола *ѷржѷи* и романизма *брушѷулин*.

бубацин *бубаѷн* т. 'врста дебеле памучне тканине' Његуши (ОТАЏЕВИЋ); такође *бубажѷна* f. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); и *бубѷк* т. Црмница (МИЛЕТИЋ).

▲ Од вен. *bombasina* 'врста тканине'; на вен., уместо на ит. предложак, указује -ж- уместо -ч- у домаћој речи (JE 1: 86). Облик *бубѷк* можда у вези с стит. *bombace*, срлат. *ВОМВАХ* (СКОК 1: 235), али се оставља и могућност порекла од сргрч. βάμβαξ (JE I.c.).

▽ Оријенталног порекла, али није јасно којим је путем дошла у западне језике (DEI 555).

- Од истог оријенталног извора потиче и турцизам *џамук* (ЈЕ, Скок I.сс.).

буганци *буганци*, *-наца* m. pl. 'промрзLINE (на ногама)' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *буханци* m. pl. ib. (id.).

- ▲ Од сит. *buganza* 'промрзлина' (СКОК I 228; ЈЕ I: 81).
- ▽ Вероватно у вези с ит. *bucca* 'рупа; распуцалост коже' < познлат. *bŪCA*(M) 'id', варијанте лат. *BUCCA*(M), могућег ономотопејског порекла (ЈЕ I.с.; DELI 172–173; DE VAAN 76; TLL s.v. *bucca*).
- У његушкој варијанти, *буханци*, дошло је до прелаза романског сугласника *g* у домаће *x*, атипичне појаве за романске позајмљеницаме; говори западне Црне Горе, у које спада и његушки, чувају консонант *x*, али да се понегде он у медијалном положају соноризује у *ɣ*, нпр. *мѷуе* < *мухе* (в. ИВИЋ 1985: 161).

бужа *бѷжа* f. 'отвор, рупа' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *buso* 'отвор, рупа' (СКОК I: 247; LIPOVAC-RADULOVIĆ II 50; MUSIĆ 139).
- ▽ У вези с ит. *bucco*, даље в. **буганци** (DEI 650; REW § 9115).
- ✓ Посведочени су и деноминали *бѷжѷиѷ* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *бужаѷиѷ* Мљет (СКОК I.с.).

булин *булин* m. 'мала, главна кугла за буће' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *bolin* 'врста мале кугле'. ЈЕ I: 85; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 42; MUSIĆ 140 као могући предложак наводе и ит. *bollino* 'id.'.
 - ▽ Деноминал од вен. *bolar*, ит. *bollare* 'стављати печат; бубрити' < лат. *BULLA*(M) 'амајлија; урез на вратима; папска була', вероватно ономотопејског порекла (DELI 152; DEI 553; REW § 1385; TLL s.v. *bullio*).
 - ✓ Лексема посведочена само у његушком говору.

бура *бѷра* f. 'влага, влажност', 'невреме' Загарач (ЋУПИЋИ), *бѷран*, *-рна*, *-рно* adj. 'влажан, кишовит (обично о годишњем добу)' ib. (eid.), *бѷрно* adv. 'кишовито' ib. (eid.).

- ▲ На Јадранском приморју вероватно од вен. *bora* 'северни ветар'. Скок I: 238; MUSIĆ 140 као могући предложак наводе и ит. *bora* 'id.'; у континенталним говорима могуће да је у питању свесловенска реч, потврђена у псл. у значењу 'вихор' (СКОК I.с.; SP I: 453; ЭССЯ 3: 97–98).

- ▽ Од лат. *BOREĀ(N)* 'северни ветар', неразрешеног крајњег порекла (DELI 155; DEI 561; REW § 1219; TLL s.v. *boreās*; ВЕЕКЕС 227).
- ✓ Лексема посведочена у говорима Јадрана у значењу 'северо-источни ветар'.

бурдељ *бурдељ* т. 'трошна кућа; јавна кућа' Васојевићи (Боричић), 'кућерак, колибица' Беране (РАДОЛЕВИЋ), 'неуредан простор (кућа)' Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Од струм. **bordel*' (данас са прелазом *l' u i*, уп. *bordei*) 'сеоска кућица' (ПЕРСЈ 1: 72, са прегледом старије литературе).
- ▽ Вероватно од герм. (фран.) **bord-* преко срлат. *BORDUM* 'даска' (DEI 563; REW § 1216).
- Лексема *бурдил* 'вика, граја', посведочена на Хрватском приморју пореклом од вен. *bordelo* 'метеж, гужва', *bordelar* 'правити буку' (ЈЕ 1: 87–88).
- ⊠ Док је **бурдељ** старији романизам, новији би био *бордел* < ит. *bordello* 'јавна кућа' (ПЕРСЈ I.c.); овај италијанизам истиснуо из употребе венецијанизам *казин* / *кажин* < вен. *casin* (ЈЕ I.c.).

бустин *бусѝѝн* т. 'комбинезон; грудњак' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *бусѝѝм* т. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *bustino* 'комбинезон' (СКОК 1: 244; МУСИЋ 141).
- ▽ Изведеница од ит. *busto* 'id.; биста; торзо' < лат. *BUSTU(M)* 'гробна хумка, гробница'; семантички помак са 'хумка, гробница' на 'биста, торзо' преко семантизма 'статуа, споменик на гробљу' (DELI 179; DEI 643; REW § 1422).
- ✓ Уп. и *бусѝѝћ* / *бушѝѝћ* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), са заменом романског суфикса домаћим.

бугарга *буѝѝарга* f. 'икра' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'повраћање' ив. (eid.), *буѝѝарга* f. заст. 'усољена, сува икра рибе скакавице' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од вен. *botarga* 'икра' (ЈЕ 1: 90).
- ▽ Од грч. дијал. *βοτάραγο* 'id.' (ЈЕ I.c.).
- ✓ У дубровачком говору посведочен је облик са непостојаним *a*, *буѝѝараг* (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ).
- ⊠ У говорима око Скадарског језера посведочен је облик *авгѝѝѝѝѝр* (СКОК 1: 245), директни грецизам, од нгрч. *τὸ αὐγοτάραχο* (ЈЕ I.c.).

бутига *буѿѿга* f. 'продавница' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'кафана, дућан, радња' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *буѿѿга* f. 'продавница, радња' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *буѿѿга* f. Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ); такође *буѿѿѿнга* f. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); и *буѿѿѿега* f. ib. (id., без значења).

- ▲ Вероватно од вен. *botega* 'продавница, дућан'. СКОК 1: 245; MUSIĆ 141; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 43 као могући предложак наводе и ит. *bottega* 'id.'.
- ▽ Од лат. АРОТНЕСА(М) 'складиште' < стгрч. ἀποθήκη (DELI 159; DEI 249; REW § 531; TLL s.v. *apothēsa*).
- Исти латински предложак има и нем. *Apotheke*, одакле сх. *апоѿѿека*, детаљније в. ПЕРСЈ 1: 11.

буће *буће*, *-ā* f. pl.t. 'игра с куглама' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *bocia* 'дрвена лопта; фиг. глава' (ЈЕ 1: 85). СКОК 1: 177–178; MUSIĆ 141 као могући предложак наводе ит. *boccia* 'id.'.
- ▽ Нејасно; можда у вези са реконструисаним влат. облицима *ВОККЈА и *ВОТТЈА 'округли предмет' (DELI 150–151; DEI 547).
- ✓ У приморским говорима посведочен је и облик *бдћа*, в. ЈЕ I.c., фонолошки ближи романском предлошку, док је у облику *бућа* дошло до прелаза романског вокала *o* у домаће *y*, честе појаве у романским позајмљеницама.

В

вагабунд *вагабунд* m. 'скитница, пробисвет' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *вагабунда* m. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *vagabondo* 'скитница, луталица' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 370).
- ▽ Од познолат. *VAGABUNDUS* 'id.', крајње од лат. *vagus* 'који лута', могућег ие. порекла (DELI 1408; REW § 9121; DE VAAN 651).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

ваган *вагaн* m. 'здела, чинија' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'житна мера' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), фиг. 'јело' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), фиг. 'материјално стање'

ib. (eid.), Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *ваган* m. 'већи дрвени суд из којег се једе' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), Васојевићи (БОРИЧИЋ), Велика (ЈОКИЋ), 'храна' Беране (РАДОЛЕВИЋ), *ваган* m. 'дрвена посуда за јело' Рожаје (НАДŽИЋ), *ваганчић* m. dem. Загарач (ЋУПИЋИ); *разваганџић* pf. 'раселити, раскућити' Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од фурл. *vagan, bagan* 'када' (СКОК 3: 559).
- ▽ Вероватно од влат. *CAVANEU(M) 'корпа' < лат. CAVU(M) 'празан', ие. порекла (REW § 1786; DE VAAN 101; TLL s.v. *cavus*).
- ✓ Посведочено и *вагун* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), Бакарац и Шкрљево (ТУРИНА/ЅЕРИЋ), Вис (РОКИ) / *вагун* Селца на Брачу (ВУКОВИЋ), Брач (ЅИМУНОВИЋ).
- Уп. ит. дијал. *bagano* 'место у коме се чува посуђе', *gabana* 'посудица', *savagno, gavagno* 'корпа' (СКОК I.c.).

важ *важ* f. 'ваљкаста лимена посуда за кафу и др.' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (МИЛЕТИЋ), 'посуда за цвеће' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *важџић* m. dem. Стара ЦГ (Пешикан), *важџица* f. dem. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *vaso* 'врста посуде' (СКОК 3: 568; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 371; MUSIĆ 141).
- ▽ Од лат. *vāsu*(M) 'id.' < лат. *vās*, вероватно у вези с пит. кореном **wass-* (DELI 1414–1415; REW § 9161; DE VAAN 655).
- ✓ У конавоском говору посведочен је облик *ваз* (КАШИЋ), без честог прелаза романског интервокалног *s* у домаће *ж*.

ваканца *вакџица* f. 'одмор, распуст' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *vacanza* 'одмор, распуст' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 370).
- ▽ Девербал од ит. *vacare* 'остати без нечега' < лат. *vacāre* 'бити празан', ие. порекла (DELI 1407; REW § 9108; DE VAAN 649).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

вала *ваља* f. 'увала, долина, дубодолина' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), Беране (РАДОЛЕВИЋ), *ваља* Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Можда дром. реликт од лат. *valle*(M) 'долина, увала'; према другом тумачењу, у питању је чист италијанизам, од ит. *valle* 'id.' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Нејасно (DE VAAN 652).

- ✓ У говорима ји. Боке посведочен је венецијанизам *валѡда* 'удолина' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), од вен. *valada* 'id.'

валижа *валѡжа* f. 'кофер' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); такође *валѡца* 'путнички кофер' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *valisa* 'кофер, пртљаг' (СКОК 3: 562; MUSIĆ 142; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 370).
- ▽ Нејасно; можда у вези с лат. *vilice(m)* 'који има двоструки конац', неразрешене етимологије (DELI 1410; DEI 3980–3981; DE VAAN 340).
- ✓ У говору Будве и Паштровића посведочен облик *валѡца* (LIPOVAC-RADULOVIĆ II; ЈОВАНОВИЋ).

вапор *ваѡвр* m. 'брод, пароброд' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *ваѡвр* m. Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *ваѡвр* Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), *ваѡвр* m. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); такође *вамѡвр* m. 'лађа' Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од вен. *vapor* 'лађа, брод' (СКОК 3: 690).
- ▽ Од лат. *vapor* 'пара', ие. порекла (DELI 1413; REW § 9147; DE VAAN 654).
- ✓ У говорима Боке, Паштровића и Дубровника посведочени су романски деминутиви *ваѡрин* < ит. *vaporino*, *ваѡрѡѡ* < ит. *vaporetto*; у дубровачком говору посведочена је и хибридна твореница *ваѡдрић* (БОЛАНИЋ/ТРИВУНАЦ), где је на страну основу додат деминутивни суфикс *-ић*.

вардат *вардѡѡ*, *-ѡм* impf. 'претурати ствари, лупати' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *вардѡѡ* impf. 'стварати галаму, бескорисно радити' Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *вардѡња* f. 'вика, галама; пометња' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од вен. *vardar*, тј. од његове императивне форме *varda!* 'чувај (се)' (JE 3: 300).
- ▽ Од крајњег герм. (фран.) **wardōn* 'чувати, штитити' < пгерм. **warjan-* 'спречити, ометати; чувати' (DELI 527–528; DEI 1885; REW § 9502; KROONEN 574).
- ✓ У говорима континенталне Црне Горе посведочено је више хибридних твореница у којима је на ову романску основу додат домаћи суфикс, као што су *вардѡс* 'веселење' Ускоци (СТАНИЋ), *вардѡча* 'она која много прича, варда' Пива (ГАГОВИЋ), *вардѡчина* 'онај који много прича, варда' ib. (id.), Никшић (ЂОКОВИЋ).

- Вен. *varda!* постало је део морнарског вокабулара на источном Средоземљу, уп. нгрч. βάρδα!, тур. *varda!* (ЈЕ I.c.).

вел *вѐл*, рl. *вѐлови* т. 'врста женске мараме (део староцрногорске народне ношње)' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), 'женска чипкана марама за младе и невесте' Васојевићи (БОРИЧИЋ); и са *ф*:- *фѐл* т. Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); такође *фѐљ* т. Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *velo* 'вео, врста мараме' (ПЕРСЈ 1: 130, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *vĕlu(m)* 'id.; платно', ие. порекла (DELI 1420; DEI 4002; DE VAAN 660).
- ✓ У континенталним говорима Црне Горе посведочени су облици у којима је дошло до прелаза романског *v* у домаће *ф*, нпр. *фѐл* Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), као и додатно умекшани облик *фѐљ* Његуши (ОТАШЕВИЋ). Обе појаве се срећу и у домаћим речима, уп. *ф'ѵр* < *в'ѵр* Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).
- Романизам је из стандардног језика истиснуо домаћу реч *кò-ѵрена*, турцизам *д'ѵвãк* и германизам *шлãјер* (ПЕРСЈ I.c.).

веллада *велãда* f. 'свечани огртач' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. (сит.) *velada* 'део одеће, огртач', в. BOERIO 784.
- ✓ Лексема није потврђена у другим говорима континенталне Црне Горе.
- Облици *вѐлãда* (Пераст) и *вѐлãѵа* (Дубровник) 'једро' воде порекло од стит. *velata* 'кратка пловидба пуних једара'; значење 'врста огртача' јавља се само у северноиталијанским говори-ма (СКОК 3: 572).

веладун *велãдун* т. 'мушки капут' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *веледун* т. 'кратак капут' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'део одеће, грубљи капут' Бјелопавлићи (Ћупићи), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'део црногорске народне ношње, женски капут' Беране (РАДОЈЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *veladon* 'део одеће, капут' (MUSIC 142).
- ▽ Аугментатив од вен. *velada* 'огртач', в. BOERIO 784, уп. и **веллада**.
- ✓ У говору Будве и Паштровића посведочени су облици *веладин* / *велãдун* (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ II; ЈОВАНОВИЋ).

веленца *велѣнца* f. 'прекривач, врста танког ћебета' Стара ЦГ (Пешикан).

- ▲ Балканизам каталонског порекла, вероватно од придева *valenciana* (СКОК 3: 561); велики број облика примљен и посредством венецијанског, уз прилагођавање систему језика-примаоца, нпр. *левѣнција* Муртер, *звалѣнца* Ћунски (ЈЕ 3: 298).
- ▽ Име града од старијег лат. назива VALENTIA(M) < лат. VALENTIA(M) 'снага, умеће' (DE VAAN 651–652); в. и DELC 733–734.
- ✓ У говору Паштровића посведочен је и облик *валѣнца* (СКОК l.c.).
- Балкански романизам, уп. рум. *velință*, буг. *велѣнце*, алб. *velëndzë*, нгрч. βελέντζα, тур. *velense* (СКОК l.c.).

велуд *вѣлуд* m. 'врста тканине, сомот, баршун' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'тканина слична сомоту' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *велуд* m. 'сомот' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од вен. *veludo* 'сомот' (СКОК 3: 574).
- ▽ Од лат. придева VILLŪTU(M) 'длакав, чулав', посведоченог тек у VII веку н.е., крајње од лат. VILLUS / VELLUS, ие. порекла (DELI 1419–1420; DEI 4006; DE VAAN 659).
- ✓ Посведочени су и облици *вѣлӯи* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ) / *велӯи* Орбанићи у Истри (KALSBECK), који могу водити порекло и од ит. лика *velluto*.

вера *вѣра* f. 'бурма' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *вѣрица* f. 'алка' ib. (eid.).

- ▲ Од вен. *vera* 'бурма' (СКОК 3: 576–577; MUSIC 142; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 373).
- ▽ Од познолат. VIRIA(M) 'наруквица', могућег герм. порекла (DEI 1799; REW § 9366).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

веранда *вѣрѣнда* f. 'тераса, обично покривена и застакљена, трем; врста балкона' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *veranda* 'врста балкона' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 373).
- ▽ Вероватно од порт. *varanda* 'id.', посредством енглеског (XVIII век), у вези с шп. *baranda*, неразрешене етимологије; према другом тумачењу од фр. *véranda* 'id.' (XVIII век) (DELI 1425; DELC 497–501).
- Лексема је део стандардног језика, уп. *вѣрѣнда* (РСА).

вердура *verdûra* f. 'зелен, поврће' Његуши (Оташевић).

▲ Од ит. *verdura* 'поврће' (Musić 143).

▽ Изведеница од ит. *verde* 'зелена боја' < влат. **virde*(м), од лат. *viride*(м) < лат. *virere* 'бити зелен', неразрешеног порекла (DELI 1425–1426; DEI 4017–4018; DE VAAN 681–682).

✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (Јовановић).

веста *věstīa* f. 'кратак капут' Зета (Башановић-Чечовић).

▲ Вероватно од вен. *vesta* 'одело, хаљина'. Скок 3: 579; Musić 143; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 375 као могући предлогак наводе и ит. *veste* 'id.'.

▽ Од лат. *veste*(м) 'id.', ие. порекла (DELI 1432; REW § 9283; DE VAAN 671–672).

✓ У говорима Боке и Паштровића посведочен је облик *вѣштīа* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II; Musić; Јовановић), са типичним прелазом романског *s* у домаће *ш*.

вештит *вештīīтī* m. 'одело' Његуши (Оташевић); и са *ф*:- *фештīīтī* m. ib. (id.).

▲ Од ит. *vestito* 'одело' (Скок 3: 579; Musić 143; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 375).

▽ Деноминал од ит. *veste* 'одело, хаљина', даље в. **веста**.

✓ У континенталним говорима Црне Горе посведочен је облик у коме је дошло до прелаза *в* у *ф*, *фештīīтī* (Оташевић), за сличну појаву уп. **вел**. Облици у којима романско *s* није прешло у домаће *ш*, уп. *вѣстīīтī*, посведочени су у дубровачком и конавоском говору.

➤ У говору Дубровника посведочене су и хибридне творенице настале додавањем домаћег суфикса на домаћу основу, уп. *вештīīтīина*, *вѣстīица*, *вѣстīичица* (Боланић/Тривунац).

вида *vīda* f. 'завртањ, шраф' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *vīda* f. Васојевићи (Стиловић I; ead. II), Плав и Гусиње (Рековић), Велика (Јокић), Рожаје (Надџић); *вīдāи* impf. 'навијати шраф' Спич (Поповић/Петровић), *вīдāи* impf. Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *завидāи* pf. 'зашрафити' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *завидāи* pf. Васојевићи (Стиловић I; ead. II; Боричић), Велика (Јокић), 'завити, затворити' Беране (Радолевић), *за-*

видāvāīī impf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *за[в]идāvāīī* impf. Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *навидāīī* pf. 'навити шраф, нашрафити' ib. (id.), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'навити неки механизам (нпр. сат)' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), фиг. 'наговорити, подстаћи, напујдати' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *навидāīī* pf. 'заврнути, зашрафити' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), 'наговорити, подговорити, потпалити (некога)' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), *навидā°[в]āīī* impf. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *навидān*, -а, -о adj. у изразу *īrīčā kā navidān / navidāna* 'за особу која пуно прича, која је брбљива' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *одвидāīī* pf. 'одврнути, одшрафити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *одвидāīī* pf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), *одвидāīī* pf. Беране (РАДОЛЕВИЋ), *развидāīī* pf. 'одшрафити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *развидāīī* pf. Васојевићи (БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *vida* 'шраф'. Оставља се могућност да је облик у говорима Боке и дром. реликт, имајући у виду озвученост оклузива, која се јавља и у далматском и у венецијанском (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Можда у вези с лат. *vīte(m)* 'винова лоза; врста штапа направљеног од дрвета винове лозе', ие. порекла (DELI 1445; DEI 4071; DE VAAN 683–684).
- Облик *viīāa*, посведочен у Дубровнику, пореклом је од ит. лика *vite*, али се не искључује могућност да је можда у питању дром. реликт (СКОК 3: 599), иако обезвученост оклузива умањује вероватност претпоставке.

вијаћ *вијаћ* m. 'путовање, пут' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *viaggio* 'путовање, пут' (СКОК 3: 588; MUSIĆ 143; LIPOVAČ-RADULOVIĆ I 375).
- ▽ Од прованс. *viatge* 'id.' < лат. *viaticu(m)*, изведеног од лат. *vīa(m)* 'пут', ие. порекла (DELI 1435; DEI 4045; DE VAAN 673–674).
- ✓ У конавоском говору посведочен облик *вијац*, као и глагол *вијацаи* (КАШИЋ). Именица *вијацаијур / вијаћдијур* 'путник', из дубровачког говора (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ) пореклом од ит. *viaggiatore* 'id.'.

волат *вдлаи* m. 'зидани свод' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *вдлаи* m. Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи

(ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'свод изнад врата или прозора' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), 'засвођена затворска ћелија' *ib.* (ead. I; ead. II); *вол-їїїї* *impf.* 'зидати свод' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Загарач (ЋУПИЋИ), *вдїїїї* *impf.* Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), *сволїїїї* *pf.* 'озидати полукружно, у облику свода' Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *volto* 'свод', *voltare* 'окренути' (СКОК 3: 613; ЈЕ 3: 308; МУСИЋ 144; ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ I 377).
- ▽ Од влат. **VOLTĀRE*, итератива од **VOLVITĀRE*; заменио лат. *VOLVERE* 'окретати', ие. порекла (DELI 1451–1452; DEI 4086; DE VAAN 689–690).
- ✓ Лексема *сволїїїї* води порекло од ит. *svoltare* 'одвити'.

Г

Габела *Габѐла* f. 'локалитет у Рисну' Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Вероватно од ит. *gabella* 'намет' (МУСИЋ 144; ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ I 100).
- ▽ Од ар. *qabāla* 'допринос' (DELI 469; DEI 1744; REW § 4648a).
- Реч *габела* је у Боки првобитно имала значење 'царина; место где се царини со' (ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ I), а касније се прелила и на назив локалитета.

газете *газѐше, гязѐїїя* f. pl.t. 'новине' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *gazeta* / ит. *gazzetta* 'стари новац; новине' (СКОК 1: 557).
- ▽ Нејасно; могуће крајње порекло из византијског грчког (DELI 480; DEI 1777).
- Значење 'новине' проширило се у великом броју језика и постало интернационално (СКОК l.c.).

галета *гяляїїа* f. 'тврдо и округло пециво, ђеврек' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'бисквит, врста двопека' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *galletta* 'врста пецива' (СКОК 1: 547; МУСИЋ 145; ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ I 101).
- ▽ Од фр. *gallette* 'id.', деминутива од стфр. *gal* 'каменчић' < келтског (галског) **gallos* (СКОК l.c.; DELI 473; DEI 1753; BLOCH/WARTBURG 273; REW § 3655).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти; ушла је и у стандардни језик, уп. *галетиа* (РСА).

галијот *галиџи* м. 'мангуп, препредењак, неваљац' Стара ЦГ (Пешикан), *галиџи* м. Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), 'непослушан дечак, несташко' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *галиџи* м. 'несташан човек, несташко, спадало, шаљивчина, који се какад грубо шали' Загарач (Ћупићи), 'непослушан дечак, несташко' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *галиџи* м. 'спадало' Бјелопавлићи (Ћупић), 'рђав човек, нитков, криминалац' Васојевићи (Стијовић I; еад. II; Боричић), Беране (Радолевић); *галиџијас*, *-сија*, *-сио* adj. 'шаљив, несташан, препреден, немиран' Загарач (Ћупићи); *галиџче* п. 'дете галиот, мали галиот, шаљиво и немирно дете' ib. (eid.), *галиџијлук* м. 'несташлук' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *галиџији* impf. 'бити несташан, шалити се, бити немиран' Загарач (Ћупићи), *галиџији* impf. Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *изгалиџији се* pf. 'искварити (се), избеобразити (се) (о особи)' Загарач (Ћупићи), *ипрогалиџији се* pf. 'постати галиотаст, немиран, постати препреден' ib. (eid.).

- ▲ Од вен. *galioto* 'нитков, криминалац' (Скок 1: 547; Musić 145; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 101).
- ▽ Твореница од вен. *galea* 'галија' са старијим значењем 'робијаш који служи казну веслајући на галији' < лат. грецизма *GALEA*(M), могућег крајњег ие. порекла (DELI 471; FEW 27–29; BEEKES 257).
- Лексема је развила велики број хибридних твореница у континенталним говорима Црне Горе, нпр. *галиџоче* 'неваљало дете; неваљала особа' Ускоци (Станић), Бањани, Грахово и Опутне Рудине (Копривица), *галиџијлук* 'несташлук; рђаво дело' Бањани, Грахово и Опутне Рудине (Копривица).

гарабин *гарабин* м. 'врста пушке (једноцевке), пушка уопште' Загарач (Ћупићи), 'карабин, кратка пушка' Васојевићи (Боричић), Рожаје (Наџић); и са к-: *карабин* м. 'врста пушке, пушка уопште' Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од ит. *carabina* 'врста пушке' (LIPOVAC-RADULOVIĆ II 131).
- ▽ Од фр. *carabine* 'id.' < фр. *carabin* 'припадник лаке коњице', можда варијанте од *escarrabin* / *escarabilh*; у италијанском први пут забележено у XVI веку (DELI 203; DEI 749).

- ✓ Облик са почетним *к*- посведочен и у приморским говори-ма Црне Горе, уп. *карабина* Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II).

гарбун *гарбѹн* м. 'дрвени угаљ' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *carbone* 'угаљ' (СКОК 2: 50; MUSIĆ 146; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 104).
- ▽ Од лат. *carbōne(m)* 'id.', могућег ие. порекла (DELI 204; DEI 756; REW § 1674; DE VAAN 91–92; TLL s.v. *carbo*).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ), уп. и *гарбуњаџа* f. 'аутобус на угаљ' сз. Бока (MUSIĆ).
- У овом романизму присутна је честа промена безвучног романског велара *с* у домаће звучно *з*, в. MUSIĆ 1972: 91.

гарофан *гарофѡн* м. 'цвет жуте боје, каранфил' Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); такође *горофиље* п. Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од вен. *garofolo* 'каранфил' (ЈЕ 1: 165–166).
- ▽ Од лат. грецизма *саруорхулли(м)* 'id.', неразрешеног крајњег порекла (DELI 477; DEI 1766; REW § 1727; TLL s.v. *saryorphyllon*; ВЕЕКЕС 651).
- ✓ Посведочено је више варијанти овог романизма, нпр. *гàрòнфò* сз. Бока (MUSIĆ) / *гарòфул* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I) / *гарòфуо* / *гарòфало* *гàрифул* ib. (ead. I), Сумартин (НОВАКОВИЋ) / *гарìфул* Брусје (DULČIĆI).

гафа *гѡфа* f. 'метални предмет који служи као веза балвана, греда; кламфа' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Вasoјевићи (БОРИЧИЋ), Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Од ит. *gaffa* 'спојница за греде' (ЈЕ 1: 162).
- ▽ Девербал од ит. *gaffare*; у италијански ушао преко фр. *gaffer* 'спојити', могућег готског порекла, од гот. **gaffon* (DELI 470; DEI 1745; BLOCH/WARTBURG 283).
- ✓ У говору Никшића посведочен је и облик *гàва* (ЂОКОВИЋ), у коме је дошло до прелаза *ф* > *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIĆ 1972: 87.

гвантијера *гвантѡијера* f. 'послужавник, тацна' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *квантѡијерна* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Од ит. *guantiera* 'врста посуде (у којој су се некада држале рукавице)' (СКОК 1: 641; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 115).

- ▽ Деноминал од ит. *guanto* 'рукавица' < герм. (фран.) **wanta* 'id.', од пгерм. **wantu-* (DELI 526–527; DEI 1883; REW § 9500; KROONEN 573).
- ✓ У говорима Старе Црне Горе посведочен је облик *кванѿи'ерна*, у коме је присутан чест прелаз романског *g* у домаће *к*, као и уметање назала; у говору Паштровића и варијанта *гвандијѧра* (Јовановић).

гвардија *гвѧрдија* f. 'стража, пратња, гарда' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *guardia* 'стража, пратња' (Скок 1: 641–642; Music 146; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 115).
- ▽ Девербал од ит. *guardare* 'гледати, посматрати', крајње од герм. (фран.) **wardōn* 'чувати, штитити' < пгерм. **warjan-* 'спречити, ометати; чувати' (DELI 527–528; DEI 1885; REW § 9502; KROONEN 574).
- ✓ У бокешким говорима посведочен је и романизам *гвардијѧн* 'старешина самостана' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II) / *гвардијѧн* сз. Бока (Music) < ит. (*padre*) *guardiano* 'id.'.

гета *гѧѿа* f. 'вунена ручно плетена доколеница без наглавака' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ), *гѧѿе* f. pl. Беране (РАДОЛЕВИЋ); такође *конгѧѿе* f. pl. 'кратке женске чарапе које су обично ишаране' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Вероватно од вен. (сит.) *gheta* 'врста чизме'. Скок 1: 561 као могући предлогач наводи и ит. *ghetto* 'врста доколеница'.
- ▽ Од фр. *guêtre* 'врста чизме, гамаше' < герм. (фран.) **wrist* 'корак' (DELI 489; DEI 1791; REW § 9577; Скок I.c.).
- ✓ У говору Зете посведочен је лик *конгѧѿе*; лексема у овом облику није забележена у речницима северноиталијанских говора.

гоба *гѧба* f. 'грба' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *гѧбѧв*, *-а*, *-о* adj. 'који је погнут у леђима, који има грбу на леђима, грбав' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *гѧбѧф*, *-ѧва*, *-ѧво* adj. Зета (Башановић-Чечовић); *гѧбавац* m. 'човек који има грбу на леђима, грбавац' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *гѧбѧвица* f. 'грбава женска особа, грбавица' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *гѧба(ј)ица* f.

Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *гд̄б̄авко* т. 'грбав, погрбљен човек' Загарач (ЋУПИЋИ), *гд̄бо* т. 'грбав човек, грбавац' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); *йогд̄б̄ий̄ се* рф. 'погурити се' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *gobo* 'грбав'. СКОК 1: 583; MUSIĆ 147; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 107 као могући предложак наводе и ит. *gobbo* 'id.'
- ▽ Од влат. *GUBBU(M) < лат. GIBBU(M) 'id.', ие. порекла (DELI 507; DEI 1837; REW § 3755; DE VAAN 259–260; TLL s.v. 1. *gibbus*).
- Романизам се прилагодио језичком систему и развио широко семантичко-деривационо гнездо, које укључује придеве, именице и глаголе, без образовања нових значења.

годименат *годимѣнаѣ* т. 'угодност, оно што је угодно, што је пријатно' Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *godimento* 'угодност, оно што је угодно' (СКОК 1: 556; MUSIĆ 147; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 107).
- ▽ Девербал од ит. *godere* 'уживати' < лат. GAUDERE 'радовати се, бити срећан', ие. порекла (DELI 508; DEI 1838; REW § 3702; TLL s.v. *gaudeo*).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.
- У облику *годимѣнаѣ*, *годимѣниѣа* јавља се непостојано а, честа појава међу романским позајмљеницама
- ✱ Лексема се јавља и у једној црногорској пословици: Стару чоџу млада жена годименат; а младу чоџу стара жена погибија. (Вук).

гома *гд̄ма* f. 'гума' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); *гом̄ача* f. 'гумени опанак' иб. (eid.).

- ▲ Од ит. *gomma* 'гума' (СКОК 1: 632; MUSIĆ 147; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 107).
- ▽ Од лат. GUMMI(M) 'id.'; прецизније од касније варијанте овог облика, забележене у VI веку н.е., грецизма GUMMI, крајњег коптског порекла (DELI 510–511; DEI 1842; REW § 3702; TLL s.v. *gummi*; ВЕЕКЕС 744).
- ✓ Романизам је развио једну хибридную твореницу, *гом̄ача*, са домаћим суфиксом *-ача*, детаљније о овом типу хибридних конструкција в. ТЕШИЋ 2016: 37.

гравалџа *гравџа* f. 'ваљкасти горњи кровни цреп' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), 'коритасти цреп којим се покрива саставак две стране на крову' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи); такође *гравџа* f. ib. (eid.).

- ▲ Дром. реликт од влат. *GRAVARIA(M) (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Вероватно у вези са герм. (келт.) *grava 'камен' (REW § 3851).
- ✓ У говору Загарача посведочен је и облик *гравџа* (Ћупићи).

град *град* m. 'степен' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); такође *град* m. 'справа са скалом на којој има подељака, а служи за различита мерења (најчешће за мерење јачине алкохола у ракији)' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од ит. *grado* 'степен' (СКОК 1: 602; MUSIĆ 148; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 109).
- ▽ Од лат. GRADU(M) 'корак' < лат. GRADI 'ходати', ие. порекла (DELI 513; DEI 1852; REW § 3831; DE VAAN 268–269; TLL s.v. *gradior*).
- ✓ Посведочен је облик у коме је дошло до прелаза дочетног *d* у *ii*, *град* Зета (Башановић-Чечовић); десоноризација у мрковићком и гусињском говору резултат је албанског утицаја. У зетском, црмничком и кучком говору присутна је иста појава, али је факултативна и обухвата само неке сугласнике, нпр. *d*, као у романизму *град* (Ивић 1985: 162).

градџа *градџа* f. 'решетка' Стара ЦГ (Пешикан), 'id.; роштиљ' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *gratella* 'решетка' (СКОК 2: 182; MUSIĆ 148; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 109).
- ▽ Деноминал од ит. *grata* 'id.' < лат. CRĀTE(M), ие. порекла (DELI 518; REW § 2304; DE VAAN 141; TLL s.v. *crātis*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

градат *градат*, -ам impf. 'рендати, стругати' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић); *градат* m. 'ренда, треница' Његуши (Оташевић).

- ▲ Вероватно од вен. *gratar* 'стругати'. СКОК 1: 609; MUSIĆ 148; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 109–110 као могући предлогач наводе и ит. *grattare* 'id.'

- ▽ Од герм. (фран.) **krattōn*, можда преко прованс. *gratar* (DELI 518; DEI 1864; REW § 4764).
- Романизам је развио хибридно твореницу, *граџач*, са додатим домаћим суфиксом *-ач*, детаљније о овом типу хибридних конструкција в. Тешић 2016: 37.

граџија *граџија* f. 'веселе, славље, радост' Зета (Башановић-Чечовић), 'id.; весела особа' Загарач (Ћупићи), 'радост, веселе' Бјелопавлићи (Ћупић), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II; БОРЧИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ); *граџија̄ӣ* impf. 'забављати се уз смех и веселе; веселити се' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), *граџија̄ӣ* impf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II; БОРЧИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ), *узграџија̄ӣ* pf. 'почети претерано испољавати веселост' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II; БОРЧИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *grazia* 'веселе, радост' (СКОК I: 602; MUSIĆ 148; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 108).
- ▽ Од лат. GRĀTIA(M) 'захвалност; милост', творенице од лат. GRĀTUS 'захвалан', ие. порекла (DELI 519; DEI 558; DE VAAN 271–272; TLL s.v. *grātus*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

грего *грего* m. 'југоисточни ветар' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од вен. *grego* 'североисточни ветар' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 59). Мање је вероватан предлог ит. *greco* 'id.' (MUSIĆ 146), јер у њему није извршена соноризација оклузива.
- ▽ Код вен. / ит. речи дошло је до семантичког помака са 'грчки' на 'ветар који дува из правца Грчке' (DELI 519; DEI 1868).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Уп. и калкирани облик *грк* у Паштровићима (ЈОВАНОВИЋ), уз *грегалун*.

грешпа *грешпа* f. 'чипка, врста веза' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'id.; украс за чаршаве, столњаке, сукње' Зета (Башановић-Чечовић), 'чипка' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II); *нагрешпа̄ӣ* pf. фиг. 'наборати, смежурати' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *grespa* 'бора' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 110). Мање је вероватан предлог ит. *crespa* 'коврца' (MUSIĆ 148); у питању је

несоноризовани облик (за разлику од венецијанског), уз упитну семантику.

- ▽ Од лат. CRISPU(M) 'коврцав', ие. порекла (DELI 296; DEI 1154; DE VAAN 145; TLL s.v. *crispus*).
- У романизму је присутан чест прелаз романског *s* у домаће *ш*.

гриља *грѝља* f. 'капак на прозору' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *griglia* 'решетка' (Скок 2: 182; Musić 148; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 111).
- ▽ Од фр. *grille* 'id.', крајње од лат. CRĀTICULA(M), ие. порекла (DELI 521; BLOCH/WARTBURG 292; REW § 2303; DE VAAN 141; TLL s.v. *crātis*).
- ✓ Романизам у овом облику није посведочен у другим говорима Црне Горе.

гулозан *гѝлѝзан*, -зна, -зно adj. 'похлепан на јело, прождрљив' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (Оташевић); такође *гѝлѝжан* adj. Црмница (Милетић, без значења).

- ▲ Од ит. *goloso* 'похлепан' (Скок 1: 631).
- ▽ Од лат. GULŌSU(M) 'id.; прожрљив', творенице од лат. GULA 'грло', ие. порекла (DELI 509; REW § 3910; DE VAAN 275; TLL s.v. *gula*).
- ✓ У приморским говорима посведочен је облик *гѝлѝжан*, са честим прелазом романског интервокалног *s* у домаће *ж*, в. Musić 1972: 93.

гумарабика *гумарѝбика* f. 'течно лепило за папир и кожу' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ).

- ▲ Од ит. *gommmarabica* 'течни лепак' (Скок 1: 632; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 108).
- ▽ Од ученог лат. GUMMI ARABICUM (DEI 1842), даље в. **гома**.
- ✓ У говорима Боке и Дубровника посведочен је облик *гумарѝбика* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ).
- ⚭ Поред овог италијанизма, уп. и интернационални латинизам *гума*, посведочен и у стандардном језику, од срлат. GUMMI, GUMMA (ПЕРСЈ 1: 251).

гурла *гѝрла* f. 'олук' Његуши (Оташевић).

- ▲ Вероватно од деминутива ит. *gora* 'канал'; у питању је искључиво далматски лик (JE 1: 195–196).
- ▽ Нејасно; можда у вези с влат. *GAURA 'канал' (DELI 510–511; DEI 1846).

- ✓ Романизам у овом облику није посведочен у другим говорима Црне Горе.
- Могуће је да је у неком тренутку дошло до преклапања овог романизма са облицима *гурнал* 'канал за одвод воде' (у вези с вен. *gorna* 'каналнић') и *грунда* / *грундаљ* 'стреха' (од вен. *gronda, grondal*), који су, иако пореклом из различитих извора, семантички блиски, в. ЈЕ I.c. Може бити и повратна позајмљеница из алб. **gërla*, уп. алб. *gërl-ac* 'душник' < **gër(d)lo* 'грло' (OREL 115).

густ *гусѝ* м. 'уживање у нечему' Бјелопавлићи (Ћупић), *гусѝ(ѝ)* м. 'укус' Беране (РАДОЈЕВИЋ), *гусѝ* м. 'гушт, мерак, воља' Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од ит. *gusto* 'укус; уживање' (СКОК 1: 636; MUSIĆ 150; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 114).
- ▽ Од лат. *gustu(m)* 'id.', ие. порекла (DELI 531; REW § 3927; DE VAAN 276; TLL s.v. *gustus*).
- ✓ Посведочени облик *гусѝѝ* Никшић (ЂОКОВИЋ), ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), сз. Бока (MUSIĆ), Сумартин (NOVAKOVIĆ) / *гусѝѝ* Црес (HOUTZAGERS), у коме је дошло до врло честог прелаза романског *s* у домаће *ш*.
- Глагол *гусѝираѝи* је интернационални латинизам, са нем. суфиксом *-ieren* (СКОК I.c.).

Д

дација *даѝѝја* f. 'порез, дажбина' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (Ћупић).

- ▲ Од ит. *dazio* 'порез, намет' (СКОК 1: 371; MUSIĆ 150; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 56).
- ▽ Од лат. *datio* 'чин давања; дар; право да се поклони имовина', твореница од лат. *dare* 'дати', ие. порекла (DELI 312; DEI 1218; REW § 2484; DE VAAN 174–175; TLL s.v. *dō*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

дебото *дебѝѝо* interj. 'заиста' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од вен. *deboto* 'ускоро' (MUSIĆ 150; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 57).

- ▽ Сложеница од предлога *de* и именице *boto* 'ударац', девербала од вен. *botar* 'ударити' < герм. (фран.) **botan* 'ударити', крајње од пгерм. **bautan-* (DEI 575; KROONEN 56).
- ✓ Посведочени су и облици *добѡѡа* Комижа (MARDEŠIĆ-CENTIN) / *добѡѡа* Брусје (DULČIĆ).

дезвијат *дезвијājī*, -ам impf. 'губити контролу над својим поступцима, лудети' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'распаметити, пошашавити, застранити' Његуши (ОТАŠEVIĆ), *ѡдезвијājī* pf. 'изгубити памет, полу-дети' ib. (id.); *дезвијан*, -а, -о adj. 'престрављен, избезумљен од страха' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од вен. *desviar* 'скренути, обманути' (СКОК 3: 588; ЈЕ 1: 125).
- ▽ У вези с лат. *via*(м) 'пут, друм', ие. порекла (REW § 4044–4045, 9295; DE VAAN 673–674).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

демиѡана *демиѡāна* f. 'велика оплетена стаклена боца, за вино, уље' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАŠEVIĆ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *демиѡāна* f. Велика (ЈОКИЋ); такође *демижāна* f. 'id.' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *демижāна* f. Васојевићи (БОРИЧИЋ); и са -а-: *дамиѡāна* f. 'id.' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *дамижāна* f. Васојевићи (БОРИЧИЋ); и са -и-: *димиѡāна* f. 'id.' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Црмница (МИЛЕТИЋ), *димиѡāна* f. Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЛЕВИЋ), *димиѡāна* f. Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Од вен. *damegiana* / ит. *damigiana* 'боца за вино, уље' (СКОК 1: 378–379).
- ▽ Вероватно од фр. *damme-jeanne* 'id.', погрешно протумачено народном етимологијом као *dame Jeanne* (DELI 310); могући предлогачак и прованс. *datajano* / *dajejano* (DELI l.c.; DEI 1207; REW § 2733).
- Посведочен прелаз предакценатског романског вокала *a* у домаће *e* под утицајем дисимилације у облицима *демижана* / *демиѡана*, као и прелаз романског *a* у домаће *и*, ређи у романским позајмљеницама, у облицима *димижāн* / *димиѡāн* у говору Ускока (Станић). У облику *ѡемижāна* до прелаза *д* у *ѡи* долази због мешања блиских дентала, уп. Musić 1972: 86.

денигат *денига̋й̋и*, *-а̋м* pf. 'преварити, изневерити' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Вероватно од вен. *denegar* 'одбити, изневерити'. Скок 1: 391; ЈЕ 1: 129 као могући предложак наводе и ит. *denegare* 'id.'.
- ▽ Од лат. *DĒNEGĀRE* 'id.', сложенице од *DĒ-* и *NEGĀRE*, ие. порекла (DELI 323; DEI 1248; REW § 2554; TLL s.v. *nego*).
- ✓ У говорима Боке посведочен је облик *денег̋а̋й̋и* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).

дењат *дења̋й̋и*, *-ам* impf. 'удостојити се, изволети' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'уважавати, сматрати вредним; пристајати (чешће у негацији), оправдавати, уважавати, симпатисати, хтети, имати позитиван став према некоме или нечему' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (Ћупићи), *дѣња̋й̋и* impf. 'удостојити' Бјелопавлићи (Ћупић).

- ▲ Од ит. *degnare* 'бити достојан' (СКОК 1: 391; MUSIĆ 152; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 60).
- ▽ Деадјектив од ит. *degno* 'достојан', од лат. *DIGNU(M)* 'id.', крајње од лат. *DECĒRE*, ие. порекла (DELI 319; DEI 1235; REW § 2639; DE VAAN 164; TLL s.v. *deceo*).
- ✓ Придев *дѣњ̋обзан* 'љубазан, угледан, васпитан' Његуши (ОТАШЕВИЋ) води порекло од ит. *degnoso* 'id.' (СКОК I.c.); посведочена је и варијанта *дењожан* у говору Будве и Паштровића (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), са прелазом романског интервокалног *s* у домаће *ж*.

депеша *дѣйеша* f. 'писмо, пошиљка, телеграм' Беране (РАДОЛЕВИЋ).

- ▲ Од фр. *dépêche* 'телеграм' (Poročić M. 169).
- ▽ Девербал од фр. *dépêcher* 'пожурити; урадити нешто у журби', који је заменио старије **désempêcher*; у крајњој линији преко фр. *empêcher* од лат. *IMPEDICĀRE* 'ухватити у замку', творенице од лат. *PĒS* 'стопало', ие. порекла (BLOCH/WARTBURG 211; REW § 4298; DE VANN 462; TLL s.v. *impedico*).
- Фр. реч данас је већином истиснута својим апсолутним синонимом *телеграм* (Poročić M. I.c.).
- ✧ Галицизам посведочен и у другим романским језицима, уп. ит. *dispaccio*, шп. *despacho* (BLOCH/WARTBURG I.c.).

дестезан *дѣс̋и̋ѣза̋н*, *-зна*, *-о* adj. 'пажљив, нежан' Спич (Поповић/Петровић), *дѣс̋и̋ѣзно* adv. 'пажљиво, нежно' ib. (eid.).

- ▲ Од вен. *desteso* 'раширен' (ЈЕ 1: 126).

- ▽ Од *DISTENTUM* 'id.', партиципа перфекта пасива од лат. *DISTENDERE* 'ширити', творенице од лат. *TENDERE*, ие. порекла (DELI 353; REW § 3038; DE VAAN 612).
- ✓ У говорима Боке посведочен је облик *дешѿежсо* adv. 'полако' (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ II), у коме интервокално *жс*, типично за венецијански фонетизам, сведочи о венецијанском пореклу.

дестрегат *десѿрегаѿи*, -*ам* pf. 'упропастити, уништити' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), *десѿрегаѿваѿи* impf. Спич (Поповић/Петровић), *десѿрегаѿваѿње* n. 'уништавање' ib. (id.).

- ▲ Од вен. *destrigar* 'размрсити' (СКОК 1: 396–397; MUSIĆ 152; ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I 61).
- ▽ Од лат. *EXTRICĀRE* 'id.'; ослободити', са заменом префикса *ex-* префиксом *dis-* < лат. *TRICĀE* 'компликације; трикови', неразрешене етимологије (DELI 354; DELI 1359; REW § 889; DE VAAN 629–630).
- ✓ У бокешким говорима посведочени су и венецијанизми *десѿрегадур* m. 'расипник', *десѿрегадурица* f. 'распинаца' (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ II) < вен. *destrigador*.
- Најранија потврда је у писму црногорског владике из XVIII века: Доспет и дестрегат задужбине царске 1770. (RJA).

деференца *деферѿнца* f. Црмница (Милетић, без значења).

- ▲ Од вен. *deferenza* 'разлика', в. BOERIO 221.
- ▽ Од познолат. *DIFFERENTIA(M)* 'id.', творенице од познолат. *DIFFERERE*, према лат. *DIFFERRE* 'носити с једног места на друго' < лат. *FERĀ, FERRE*, ие. порекла (DELI 336; DEI 1296; DE VAAN 213–214; TLL s.v. *fero*).
- ✓ Посведочени су и облици *диферѿнца* Паштровићи (Јовановић) / *диферѿнца* Црес (HOUTZAGERS) / *диферѿнца* (ЏДЛ) / *диферѿнац* / *деферѿнац* Вргада (ЈУРИЋИЋ), који могу водити порекло и од ит. *differenza*.

дешпет *дешѿѿи* m. 'инат, љубомора' Његуши (Оташевић); и *дешѿѿи* m. 'id.' ib. (id.); такође *дешѿѿек* m. 'id.' Спич (Поповић/Петровић), *дешѿѿек[ѿи]* m. Црмница (Милетић, без значења), 'увреда' Загарач (Ћупићи), *дешѿѿекѿи му/јој* 'криво му/јој' Велика (Јокић), 'жао му/јој' ib. (id.); *дешѿѿекѿовѿи* (се) impf. 'вређати (се), љутити (се)' Загарач (Ћупићи); и са *-с-*: *десѿѿек* m. 'инат' Стара ЦГ (Пешикан).

- ▲ Вероватно од вен. *despeto* 'пркос, инат'. Скок 1: 396; Musić 152; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 61–62 као могући предложак наводе и ит. *dispetto* 'id.'.
- ▽ Од лат. DĒSPĒCTU(M) 'презрен', партиципа перфекта пасива од лат. DĒSPICERE 'гледати' < лат. SPĒCERE, ие. порекла (DELI 350; DEI 1348; REW § 2598; DE VAAN 578–579).
- Оставља се могућност да су облици *дешиџк* / *дешиџк[ū]* / *дешиџки* / *дешиџк* далматоромански реликти, уп. и Б. Милетић (*Црмнички говор*, 265) који даје стародалматски рефлекс за лат. DESPECTUS као предложак ром. *дешиџк[ū]* (према М. Bartoli, *Das Dalmatische* II, 369).

дишпар *dīšīār* adj. indecl. 'непаран, различит' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *īār-dīšīār* 'игра пар-непар' ib. (id.); *дишпарай се* impf. 'играти се, коцкати се избацивањем прстију' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. (*numero*) *dispari* 'непаран (број)' (Musić 154; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 64).
- ▽ Од лат. DISPĀR 'неједнак' < лат. PĀR 'једнак', ие. порекла (DELI 350; DEI 1346; DE VAAN 444–445; TLL s.v. *pār*).
- ✓ У његушком говору посведочен је облик *īār-dīšīār* (ОТАШЕВИЋ), којим се означава игра 'пар-непар'.

догана *догана* f. 'царина' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *догана* f. 'продавница, дућан' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'гостионица, крчма, радња' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *dogana* 'царина'. Скок 1: 410–411; Musić 154; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 65 као могући предложак наводе и ит. *dogana* 'id.'.
- ▽ Крајњег персијског порекла, посредством ар. *dīwān*; исти предложак има и ит. *divano*, примљен посредством османског турског *diwān* (DELI 358; DEI 1372; REW § 2707).
- ✓ У говору Боке посведочени су италијанизми *доганиџер* / *дованиџер* 'цариник' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I) < ит. *doganiere* 'id.'.
- Поред овог венецијанизма, посведочен је и далматоромански реликт, ограничен на дубровачки говор, *дџвџна* / *дивана* 'царинарница' < лат. DIVĀNA (LIGORIO 2014).

дондо *дџндо* m. 'ујак' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Вероватно дром. реликт од лат. DOMINU(M) 'господар' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе). Оставља се могућ-

ност да предложак може бити и ит. *donno* < лат. DOMINU(M) (JE 1: 135–136).

- ▽ Лат. DOMINUS 'господар' је крајњег ие. порекла (DE VAAN 177; TLL s.v. *dom(i)nus*).
- ✓ Посведочени су и облици *дундо* Корчула / *дундо* Дубровник (JE 1.c.).
- Старији облици из истог извора били би *дум* Дубровник, *думам* Кавањин (LIGORIO 2014).

дрето *дрѣто* adv. 'право, директно, усправно' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић); такође *дрѣто* adv. Његуши (Оташевић), Црмница (Милетић).

- ▲ Од вен. *dreto* / фурл. *dret* 'право, директно' (СКОК 1: 433).
- ▽ Од влат. *DIRICTU(M) према лат. DĪRECTU(M) 'прав, раван, директан', крајње од лат. REGERE 'управљати, водити', ие. порекла (DELI 343; DEI 1394; REW § 2648; DE VAAN 517–518; TLL s.v. *rego*).
- ✓ У говорима Боке посведочен је и придев *дрѣт* 'прав' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II).
- За везу 'десни' → 'исправан' → 'право' каква се огледа у ит. *d(i)ritto* : *dritto*, уп. и фр. *droit* : *droit*, детаљније в. ПЕРСЈ 1: 282–283.

дублијер *дублѣер* m. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *дублѣјер* m. 'велика воштана свећа' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), *дублѣер* m. Црмница (Милетић, без значења).

- ▲ Дром. реликт од влат. *DUPLERIU(M) 'дупли' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Крајње од лат. DUO, DUAE, DUO 'два', ие. порекла (DE VAAN 183, 475).
- ✓ У говору Вргаде посведочени су и облици *думѣлѣр* / *дуѣлѣр* (JURIŠIĆ).

дузина *дузіна* f. 'комплет од 12 кашика, виљушака, тањира' Спич (Поповић/Петровић), 'туце, дванаест комада' Његуши (Оташевић), *дузіна* f. 'топ робе, намотај штофа или платна' Рожаје (НАДŽIĆ).

- ▲ Од ит. *dozzina* 'туце' (СКОК 1: 458; MUSIĆ 154; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 69).

- ▽ Од фр. *douzaine* 'id.' < фр. *douze* 'дванаест', крајње од лат. DUODECIM, ие. порекла (DELI 363–364; BLOCH/WARTBURG 195; DE VAAN 163).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Уп. вељотско *dotko*, фурл. *dodis* (REW § 2799).

думидаца *думидџа* f. 'влага, мемла' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође [*ду*]мидџа f. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); и *думадџа* f. 'влага у кући' Загарач (ЋУПИЋИ); и *домадџа* f. ib. (eid.); и *демодџа* f. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *umidezza* 'влага' (СКОК 3: 544; MUSIĆ 234; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 366).
- ▽ Деадјектив од ит. *umido* 'влажан' < лат. (H)ŪMIDU(M) 'id.', од лат. (H)UMĒRE 'бити влажан', ие. порекла (DELI 1394–1395; DEI 3949; DE VAAN 639–640; TLL s.v. *duodecim*).
- ✓ У говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ) посведочен је и облик *умидџа*, без протетичког *д*.
- Интересантна је појава протетичког *д* у овом романизму која се не може тумачити италијанским облицима, уп. VINJA 1986: 429–430, али је могуће да је дошло до срастања предлога *d'umidezza*.

дуо *дѹо* 'број у игри „циквање“' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *due* 'два'.
- ▽ Од лат. DUO, DUAE, DUO 'id.', ие. порекла (DELI 366; DE VAAN 183; TLL s.v. *duo*).
- Романизам чини део вокабулара у игри *циквање* (в. **циква**).

дуперат *дѹйерџи*, *-џи* impf. 'трпети, поднестити' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), 'много употребљавати, трајати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *дѹйерџи* impf. 'уобичајавати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); такође *дѹйерџи* impf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења); *дѹйџ* m. 'средство' Црмница (МИЛЕТИЋ).

- ▲ Од вен. *doperar* 'користити, употребити' (СКОК 1: 459; MUSIĆ 155; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 68).
- ▽ Од вен. *operar* 'радити, користити', од лат. OPERA(M), pl. од лат. OPUS, ие. порекла (DELI 835–836; REW § 190; DE VAAN 432; TLL s.v. *opus*).
- ✓ У црмничком говору посведочен је и девербал *дѹйџ* (МИЛЕТИЋ).

дурат *дурай̑и̑, -ам* impf. 'трајати' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'трпети' Његуши (Оташевић), *дур̑ай̑и̑* impf. 'трајати, издржати' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), *дур̑ай̑и̑* impf. Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *додур̑ай̑и̑* pf. 'издржати, истрајати' Спич (Поповић/Петровић), *додур̑ай̑и̑* pf. 'дотрајати' Његуши (Оташевић), *издур̑ай̑и̑* pf. 'истрајати' Спич (Поповић/Петровић), *издур̑ай̑и̑* pf. Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *издур̑ай̑и̑* pf. Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ); *дур̑ашан, -ина, -ино* adj. 'издржљив, отпоран, који има моћи' Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи); *дур̑ашно* adv. 'отпорно, издржљиво' ib. (eid.); такође *дур̑овей̑ан, -и̑на, -и̑но* adj. 'трајан' Стара ЦГ (Пешикан); и *дур̑л'и̑ја* m. 'који је издржљив, истрајан, постојан' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Вероватно од вен. *durar* 'трајати, издржати'. СКОК 1: 461; MUSIĆ 155; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 69 као могући предложак наводе ит. *durare* 'id.'.
- ▽ Од лат. *dūrāre* 'id.' < лат. *dūrus* 'тежак, трајан, издржљив', могућег ие. порекла (DELI 367; DEI 1403; REW § 2805; DE VAAN 184; TLL s.v. *durus*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Посведочена је хибридна твореница *дур̑л'и̑ја* Зета (Башановић-Чечовић), у којој се уочава спој стране основе (гл. осн. од *дур̑ай̑и̑*) и страног творбеног форманта (суфикса турског порекла *-лија*).

дурмират *дурми̑ра̑и̑, дурми̑р̑ам* impf. 'чврсто, спокојно спавати' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I), Беране (РАДОЈЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *dormir* 'спавати'. Могући предложак и ит. *dormire* 'id.'.
- ▽ Од лат. *dormire* 'id.', ие. порекла (DELI 362–363; DEI 1385; REW § 2751).
- ✓ Реч није посведочена у приморским говорима Црне Горе.

Ђ

ђелозан *ђел̑оза^{ен}, -зна, -зно* adj. 'разметљив, надмен, који хоће да изазове завист, љубомору' Спич (Поповић/Петровић), *ђелозир̑ай̑и̑* се

impf. 'разметати се' ib. (eid.), 'изазивати љубомору' ib. (eid.); и са *-u-*: *ћилозан*, *-зна*, *-зно* adj. 'љубоморан' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *geloso* 'љубоморан' (СКОК 1: 478; MUsIĆ 156; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 71).
- ▽ Од познлат. ZELŌSU(M) 'предан; ревностан', посведоченог од краја V до почетка VI века, крајње од лат. грецизма ZELUS, ие. порекла (DELI 481; DEI 1779; REW § 9614; ВЕЕКЕС 501).
- ✓ Романизми *ћелозѝја* 'љубомора' ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Паштровићи (Јовановић) / *ћилѝзија* сз. Бока (MUsIĆ), Дубровник (Бојанић/Тривунац) / *ћилѝзија* Паштровићи (Јовановић) воде порекло од ит. *gelosia* 'id.'.

ћиле *ћиле* п. 'мушки прслук' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Беране (Радојевић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); такође *ћило* п. Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић).

- ▲ Вероватно од ит. *gile* 'прслук' (MUsIĆ 156; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 72). Мање је вероватан предлогак фр. *gilet* 'id.' (СКОК 1: 771), с обзиром на *ћ-* у облику *ћиле* / *ћило* (очекивао би се домаћи рефлекс *ж-*, уп. **жакет**, **жандар**).
- ▽ Од фр. *gilet*, крајње од тур. *yelek*, домаће турске речи (BLOCH/WARTBURG 281; REW § 9582; ЭСТЯ 4: 178–179).
- У говору Будве и Паштровића посведочен је и облик *ћилек* (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), који се можда наслонио на турцизам *јелек*, пореклом од истог крајњег турског предлошка као и фр. *gilet* (СКОК 1: 771; ЭСТЯ I.c.).
- ✧ Облик *ћило* је вероватно наслоњен на домаће изведенице типа *одијело*.

ћир *ћир* м. 'шетња по вољи' Његуши (Оташевић), 'полет' Зета (Башановић-Чечовић); *ћирѝи* impf. 'скитати, шетати, лутати' Његуши (Оташевић), *ћирѝи* Зета (Башановић-Чечовић); такође *ћирнѝи се* pf. 'напредовати; успети' ib. (ead.).

- ▲ Од ит. *giro* 'круг, пут', *girare* ходати у круг' (СКОК 1: 13; MUsIĆ 156; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 73).
- ▽ Од лат. грецизма GYRU(M) 'круг, кружни покрет', са деноминалом GYRARE 'кружити', могућег крајњег ие. порекла (DELI 499–500; DEI 1816; REW § 3937; TLL s.v. *gyro*; ВЕЕКЕС 293).
- ✓ У чакавским говорима посведочени су облици *јѝр*, *јирѝи* (ЏДЛ).

ђита *ђиѝѝа* f. 'скитња, шетња' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), 'бескорисност' Његуши (ОТАШЕВИЋ); *ђиѝѝаѝѝ* impf. 'скитати, скитарати, тумарати, дангубити' Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *gita* 'шетња, излет' (MUSIC 156; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 73).
- ▽ Од партиципа пасива ит. дијал. *gire* 'ићи', у вези с лат. *ire* 'ићи, ходати', ие. порекла (DELI 500; DEI 1817; DE VAAN 191–192; TLL s.v. *eo*).
- ✓ У говору Бакарца и Шкрљева посведочен је облик *ђиѝѝа* (TURINA/ŠERIĆ).

ђорнале *ђорнâле*, -â f. pl.t. 'новине' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *giornale* 'новине' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 74).
- ▽ Деноминал од ит. *giorno* 'дан', према лат. *diurnu(m)* 'дневни' < лат. *die(m)* 'дан', ие. порекла (DELI 497; DEI 1813; DE VAAN 170; ; TLL s.v. *diēs*).
- ✓ Романизам није посведочен у другим говорима континенталне Црне Горе.

ђусто *ђусѝѝо* adv. 'тачно, управо; таман, по мери' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'исто тако' Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ); *ђусѝѝаѝѝ* *се* impf. 'живети у слози, слагати се' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I), *уђусѝѝаѝѝ* pf. 'пажљиво урадити, дотерати, наместити' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *giusto* 'тачно, управо' (СКОК 1: 787; MUSIC 156; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 75).
- ▽ Од лат. *iūstu(m)* 'у складу са правдом', крајње од лат. *ius* 'правда', ие. порекла (DELI 504; DEI 1825; REW § 4635; DE VAAN 316–317; TLL s.v. *iūs*).
- ✓ У брачким говорима посведочени су облици *ђушѝѝо*, *ђушѝѝаѝѝ* (ŠIMUNOVIĆ).

Е

ерат *ѝрâѝѝ*, *ѝрâм* impf. 'лутати, скитати' Загарач (ЋУПИЋИ); и са *х-*: *хѝрâѝѝ* impf. ib. (eid.).

- ▲ Од ит. *errare* 'лутати, скитати'.
- ▽ Од лат. *errāre* 'id.', ие. порекла (DELI 393; DEI 1525; DE VAAN 194; TLL s.v. *erro*).
- У облику *хѝрâѝѝ* из Загарача (ЋУПИЋИ) јавља се протетичко *х*.

- ✧ Поред 'лутати, скитати' ит. глагол има и значење '(по)грешити', уп. Скок I: 493, које је одражено у другим приморским говорима.

Ж

жакет *жакѐӣ* m. 'назив за женски горњи кратки капут, сако' Зета (Башановић-Чечовић), *жакѐӣ* m. 'капут' Васојевићи (Боричић), *жакѐӣ* m. dem. Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од фр. *jaquette* 'врста јакне, капут'.
- ▽ Од стфр. *jaque* 'врста кратког капута', према личном имену Jacob (BLOCH/WARTBURG 333; REW § 4567).
- Реч се из француског проширила у велики број светских језика, нпр. енгл. *jacket*, нем. *Jacke*.

жандар *жãндãр* m. 'жандар, војник под оружјем за одржавање јавног реда и безбедности' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић); и са *и-*: *иãндãр* m. 'жандарм' Загарач (Ћупићи), *иãндарчи-*на m. реј. ив. (eid.), 'жандарм с добрим особинама' ив. (eid.), *иãндармѐрија* f. 'жандармерија' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II).

- ▲ Од фр. *gendarme* 'полицајац'.
- ▽ Сраслица од стфр. *gens d'armes* 'људи од оружја'. Први члан је фр. *gent* 'људи', од лат. GENTE(M) 'id.', ие. порекла, а други фр. *arme* 'оружје', од лат. ARMA, ие. порекла (BLOCH/WARTBURG 279; REW § 3735; DE VAAN 54, 258; TLL s.vv. *gēns*, *arma*).
- ✓ У говору Бакарца и Шкрљева посведочен је облик са непостојаним *а*, *жандарам* (TURINA/ŠERIĆ).

жбир *жбѝр* m. у приморју Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'шпијун, ухода' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић), Велика (ЈОКИЋ), фиг. 'особа која је спретна, бистра, способна, проницљива; превртљива особа' Зета (Башановић-Чечовић), 'вешт, лукав човек' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Беране (РАДОЈЕВИЋ), 'ухода, шпијун' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Велика (ЈОКИЋ), *жбѝрче* n. 'сналажљива особа која не бира средства да би остварила циљ' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од ит. *sbirro* 'полициски агент, чувар' (СКОК I: 112; MUSIĆ 157; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 383).

- ▽ Вероватно у вези с познолат. *birru(m)* 'црвени мантил са капуљачом', уп. и стгрч. βίρρος 'id.' (DEI 1135; REW § 1117; DUCANGE s.v. *birrum*; ВЕЕКЕС 216).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

3

запатат (се) *zai̯ai̯āi̯i̯ (se), -âm (se)* pf. 'затворити (се), закључати (се), замандалити (се)' Зета (Башановић-Чечовић), Загарац (Ћупићи).

- ▲ Твореница од романизма *i̯ai̯i̯* 'запонац на вратима', крајње од вен. *pato (de la porta)*, ит. *patto*, фурл. *pad de puarte* 'id.' (Скок 2: 619).

- ▽ Од лат. *расту(m)*, партиципа перфекта пасива од лат. *rangere* 'учинити стабилним, фиксирати', ие. порекла (DEI 2808; REW § 6138; DE VAAN 442–443; TLL s.v. *pango*).

- ✓ Романизам *i̯ai̯i̯* је у говорима Црне Горе посведочен још само у сз. Боки (Musić).

зепе *zē̯ie, zē̯iā* f. pl. 'кућне папуче од ваљане вуне' Зета (Башановић-Чечовић), Беране (Радојевић), 'црна плетена патика с гуменим ђоном' Васојевићи (Стиловић II), 'наглавак, назувак, папуче' ib. (Боричић), Плав и Гусиње (Рековић).

- ▲ Вероватно у вези са ит. *zeppa* у значењу 'високи ђон од дрвета, коже или плуте са функцијом подизања пете, посебно за женске сандале или кломпе', уп. Musić 159.

- ▽ Вероватно девербал од ит. *zeppare* 'попунити, испунити' (DEI 4112).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

И

извентат *izveni̯ai̯i̯, -âm* pf. 'измислити' Стара ЦГ (Пешикан).

- ▲ Од ит. *inventare* 'измислити' (Musić 159; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 137), са заменом ит. суфикса *in-* домаћим *из-*.

- ▽ Од познолат. *inventāre* < лат. *invenīre* 'наћи, открити', од крајњег *venīre* 'доћи', ие. порекла (DEI 2081; DE VAAN 661).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

имбуљ *имбуљ* т. 'завежљај, сноп' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *imbogio* 'врста дебелог платна којим се обмотавају бале сена, снопови и сл.' (ЈЕ 2: 12 s.v. *imbûj*).
- ▽ У вези са лат. INVOLVERE, чему одговара влат. *INVOLIARE, од лат. VOLVERE, ие. порекла (ЈЕ 1.c.; REW § 4540; DE VAAN 689–690).
- ✓ У говорима континенталне Црне Горе посведочени су облици *имбуља* 'гломазна теретна животиња великих бокова' Никшић (Ђоковић) и погрд. 'она која је ружна, дебела, припроста' Пива (Гаговић), за које није јасно да ли постоји формална веза с *имбуљ*.

инканат *инкѝнаѝ, -ниѝа* т. 'задужење, хипотека, лицитација' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *incanto* 'задужење, лицитација' (СКОК 1: 725; MUSIC 160; ЛРОВАС-RADULOVIĆ I 127).
- ▽ Од срлат. INQUANTUM / INCANTUM, према IN QUANTUM? 'колико?', ие. порекла (DELI 566; DEI 1981; REW § 6933; DE VAAN 507).
- ✓ Посведочени су и облици у којима је испуштен сугласник *-н-*, *ѝканаѝ* Никшић (Ђоковић), Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *ѝканаѝ* Бањани, Грахово и Опутне Рудине (КОПРИВИЦА).
- У романизму *инкѝнаѝ* уочена је појава непостојаног *а*, честа у романским позајмљеницама.

интопат *инѝоѝѝѝ, -ам* рф. 'изненада наићи, набасати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *инѝѝѝѝѝ* 'шчепати, зграбити' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I), ~ *се* 'зграбити, шчепати један другог' *ib.* (ead. I).

- ▲ Од вен. *intopar* 'набасати на кога' (ЈЕ 2: 23).
- ▽ Подложно разлитим тумачењима, за етимологију ит. *intoppare* в. DELI 615; DEI 2070, 3824.
- ✓ У говору ји. Боке посведочен је облик *инѝоѝѝѝ* 'затворити рупу, зачепити рупу', из етимолошки другог извора, тј. дошло је до мешања с ит. *tappare* 'зачепити', *tappo* 'чеп' < герм. (фран.) **tappo* (ЈЕ 1.c.).

интрат *и(н)ѝрѝѝѝ, -ѝм* рф. 'изненада наићи' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *инѝрѝѝѝ се* рф. 'id.; срести се' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'намерити се, наићи (на некога нешто)' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), ~ *се* 'сусрести се' *ib.* (ead.), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од вен. *intrar, entrar* 'ући' (JE 2: 23).
- ▽ Од лат. *INTRĀRE* < лат. *INTRĀ* 'унутра', ие. порекла (DELI 386; REW § 4511; DE VAAN 306; TLL s.v. *intrā*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

ишемпијат *ишемпијџџӣ*, -џм рф. 'излапети' Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Вероватно од вен. *sempio* 'једноставан; приглуп', *insempiarise* 'бити приглуп' (MUSIC 245; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 133).
- ▽ Од лат. *SIMPLU(M)* 'једноставан', варијанте лат. *SIMPLEX*, ие. порекла (DELI 1149; DEI 3381–3382; REW § 7930; DE VAAN 553).
- ✓ У говору Паштровића (Јовановић) посведочени су облици *ишемпијџџӣ* / *ишемпијџџӣ*.
- Симплекс *ишемпијџџӣ* није посведочен у другим континенталним говорима Црне Горе, већ само у приморским.

Ј

јакета *јакџџа* f. 'врста женске блузе' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), 'женска јакна' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'жакет, женски кратки капут' Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења), *јакџџа* f. ib. (id.; без значења), *јакџџа* f. 'кратак женски прслук без закопчавања, као део народне ношње' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ), *јакџџица* f. dem. Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *јакџџина* f. augm. ib. (eid.); и са *џ*: *џекџџа* f. 'женска кошуља, блуза' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ).

- ▲ Од ит. *giacchetta* 'јакна' (СКОК 1: 475; MUSIC 162; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 138).
- ▽ Деноминал од ит. *giacca* 'ид.' < стфр. *jaque, jaquette* 'врста кратког капута' (DELI 491; DEI 1801; BLOCH/WARTBURG 333).
- Облике *џакџџӣ* и *џакџџӣ* П. Скок објашњава преко ит. *giacchetta* или енгл./фр. *jacket* (СКОК 1: 750).

јакетун *јакџџун* m. 'кратак (мушки) капут, сако' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'огртач, долама, грубљи жакет или сл. горњи део одеће' Загарач (ЋУПИЋИ), 'капут, сако' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *јакџџӣ* m. dem. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *giacchettone* 'већи капут' (СКОК 1: 475; MUsIĆ 162; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 138).
- ▽ Твореница од ит. *giacchetta* 'јакна', даље в. **јакета**.
- ✓ У говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ) посведочени су облици *јакей̑ун* / *јекей̑ун*.

К

кадена *кадѐна* f. 'дуги ланац за мали женски цепни сат; ставља се око врата и држи сат који је заденут за појас' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'ланац за сат' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *cadena* 'метални ланац' (СКОК 2: 12–13; MUsIĆ 163; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 147).
- ▽ Од лат. *catēna*(м), неразрешеног порекла (DELI 217; DEI 812; REW § 1764; DE VAAN 98).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

кадуч *кад̑уч* m. 'врста дрвене посуде за складиштење сира' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'мање буре с једним дном, каца' Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Дром. реликт од лат. *cādūceu*(м) (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Деноминал од лат. грецизма *cadu*(м) 'боца, чинија, посуда', могућег крајњег семитског порекла (REW § 1456; ERNOUT/MEILLET 82; BEEKES 614).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима Црне Горе.
- Поред лат. грецизма *cadu*(м), уп. и синоним *situla*(м), одакле вероватно дром. реликт *сигло*, детаљније в. **сић**.

кажин *каж̑ин* m. 'јавна кућа, куплерај' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *casin* 'кућа; објекат који служи за окупљање' (СКОК 2: 56; MUsIĆ 163; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 163).
- ▽ Од крајњег лат. *casa*(м) 'колиба, објекат за становање', ие. порекла (DEI 788; REW § 1728; DE VAAN 96).
- У говору сз. Боке овај романизам има значење 'збрка, галама' (MUsIĆ).

каин *ка̑ин* m. 'метални суд за умивање, лавор' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *ка̑ин* m. Загарач (ЋУПИЋИ), *ка̑ин* m. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од вен. *cain* 'врста посуде' (СКОК 2: 62–63; MUSIĆ 163).
- ▽ Од ствен. *cadin* < ит. *catino* 'id.'; купола', од лат. *catīnu(m)* 'суд за храну, посуда, тањир', које је у вези с стгрч. *котύλη* (DEI 813; REW 1769; DE VAAAN 98).
- ✓ Лексема посведочена и у другим говорима Црне Горе, без других варијанти.

калат *калѝӣ*, *-â°(м)* pf. 'престати падати (о киши)' Спич (Поповић/Петровић), 'престати говорити, спустити тон' *ib.* (eid.), 'пресахнути (о извору)' *ib.* (eid.), *калаӣ* pf. 'пропадати, губити на телесној тежини' Беране (РАДОЈЕВИЋ), *калѝ°вѝӣ* impf. Спич (Поповић/Петровић), *ѝрека-лѝӣ* pf. 'престати (о атмосферским падавинама, ветру)' *ib.* (eid.), 'пресушити (о потоку)' *ib.* (eid.).

- ▲ Од вен. *calar* 'спустити'. СКОК 2: 19; ЈЕ 2: 47–48; MUSIĆ 163 као могући предлогак наводе и ит. *calare* 'id.'
- ▽ Од познолат. *chalāre* 'id.', неразрешеног крајњег порекла (DELI 185; DEI 669; REW § 1487; ВЕЕКЕС 1608–1609).
- ✓ У говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ), поред *калѝӣ*, посведочен је и облик *скалѝӣ*.
- Романизам је развио изузетно разгранат семантизам: 'спуштати, скидати', 'престати падати (о киши)', 'пресахнути (о извору)', 'престати говорити, спустити тон'.

калешин *калешѝн* m. заст. 'превозно средство налик фијакеру, лаке кочије са два или четири точка које вуче један коњ (коње и калешин имали су некад имућнији људи у селу)' Спич (Поповић/Петровић), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'фијакер с два точка' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *calessina* 'врста фијакера' (MUSIĆ 164; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 144).
- ▽ Деминутив од ит. *calesse* 'id.' < фр. *calèche*, крајње од чеш. *kolesa* (DELI 187; DEI 680; BLOCH/WARTBURG 97).
- ✓ У говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ), поред *калешѝн*, посведочен је и облик *калашѝн*.

калцета *калиѝѝа* f. 'кратка чарапа' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *calzetta* 'чарапа' (СКОК 1: 670; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 143).
- ▽ Деминутив од ит. *calza* 'id.' < срлат. *calcea*, лат. *calceu(m)* 'ципела', од крајњег лат. грецизма *calx*, неразрешеног крајњег

порекла (DELI 188–189; DEI 695; REW § 1495; DE VAAN 86; TLL s.v. 2. *calx*; ВЕЕКЕС 1610).

- ✓ У говору Пиве посведочен је облик *калчѐџе* (ГАГОВИЋ); у Паштровићима умекшано *каљѐџе* (ЈОВАНОВИЋ).

камара *ка̀мара* f. 'соба, одаја' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (БОРИЧИЋ), Велика (ЈОКИЋ), *ка̀марица* f. dem. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), 'собица у ајату' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); такође *ка̀мара* f. 'посебна просторија за спавање, соба' ib. (eid.), *комарица* f. dem. 'камарица (в.)' ib. (eid.).

- ▲ Од вен. *camara* 'соба, просторија' (СКОК 2: 24–25; MUSIC 164; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 146).
- ▽ Од лат. грецизма CAMERA(M) 'id.', неразрешеног крајњег порекла (DELI 190; REW § 1545; ВЕЕКЕС 629–630).
- Старија позајмљеница, из балканског латинитета, била би *ка̀мора* / *ком̀ора* 'собица без пећи' (СКОК I.c.). У случају ова два облика отвара се питање нагласка, старији га лик претпоставља на другом, венецијанизам на првом слогу; стгрч. ка̀ца̀ра поклапа се са старијим ликом по питању акцента.

камаријера *камаријера* f. 'собарица, слушкиња' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *camariera* 'собарица'. СКОК 2: 24–25; MUSIC 164; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 146 као предлогак наводе ит. *cameriera* 'id.'.
- ▽ Деноминал од вен. *camara* 'соба', даље в. **камара**.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

камарин *камари́н* m. 'остава' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *camarin* 'собица, остава'. LIPOVAC-RADULOVIĆ I 146 као могући предлогак наводи и ит. *camerino* 'id.'.
- ▽ Деминутив од вен. *camara*, ит. *camera* 'соба', даље в. **камара**.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

камастре *камѐстре*, -a f. pl. 'вериге, ланци' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Дром. реликт од влат. *САМАСТРА(М), прецизније у питању је влат. грецизам (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. грецизма CREMASTRU(М) 'кука (за катао)', крајњег ие. порекла (LIGORIO 2014 l.c.; ВЕЕКЕС 775).
- ✓ Посведочен је и облик *кòмосѝре* у говорима сз. Боке (MUSIC) и Никшића (Ђоковић).

камбрик *камбрѝк* т. 'врста танког ланеног платна' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић); такође *камрѝк* т. 'чвршће и дебље платно (за везење, кошуље и сл.)' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *кàмрик* т. 'јакò платно' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ), *камæрѝк* т. 'бело платно' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ).

- ▲ Од вен. *cambriche* 'врста платна' (JE 2: 52–53). Мање је вероватан предложак ит. *cambri* 'id.', имајући у виду фонетизам домаће речи (MUSIC 163; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 147).
- ▽ Од имена града *Cambrai* на северу Француске, у коме се производила ова врста тканине; облик *cambriche*, карактеристичан за северноиталијанске говоре, развио се на основу пикардског изговора имена града (DELI 190; DEI 698).
- У варијанти *камрик* дошло је до упрошћавања сугласничке групе *-мбр-* у *-мр-*.

камижот *камижѝѝ* т. 'дуга женска хаљина, саја' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од вен. *camisoto* 'врста сукње' (СКОК 2: 27–28; MUSIC 165).
- ▽ Деминутив од вен. *camisa* < познолат. CAMISIA(М), могућег келтског (галског) порекла (DELI 191; DEI 701; REW § 1550).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Старије позајмљенице, потврђене у балканском латинитету, биле би рум. *сàташа*, алб. *këmishë*, *kmishë* (СКОК l.c.).

канаваца *канавàца* f. 'крпа за прање пода' Његуши (Оташевић), 'платно у које се увија дукан када се у јесен предаје фабрици' Загарач (Ћупићи); такође *канàвица* f. 'шаторско крило, јакò платно, цвишња' Рожаје (НАДЏИЋ).

- ▲ Од вен. *canevazza* 'врста великог платна' (СКОК 2: 32; MUSIC 165).

- ▽ Вен. реч се из северних дијалеката проширила и у стандардни језик, уп. ит. *canavaccio / conavaccio*, од познлат. грецизма САНАРА(М), могућег крајњег скитског или трачког порекла (DELI 197; DEI 725; ВЕЕКЕС 636–637).
- ✓ У говору Цреса посведочен је облик *каванџу* (HOUTZAGERS).

кантинела *канџинџела* f. 'летва' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (ОТАШЕВИЋ), *ка[н]џинџела* f. Црмница (Милетић, без значења); такође *канџинџела* f. 'дужа дрвена летва кровне конструкције која служи као подлога за цреп' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'пречка која се ставља на кључ на крову да би се слагали црепови, или шта друго чиме се покрива кућа' Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Вероватно од вен. *cantinela* 'летва' (Musić 166). Скок 2: 31–32; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 151–152 као могући предлогак наводе ит. *cantinella* 'id.'
- ▽ У вези са вен. *canton*, ит. *cantone* 'угао', даље в. **кантун**.
- ✓ Умекшани облик *канџинџела* посведочен је у говорима Зете, Загарача, Бјелопавлића и Куча.
- Фигуративно значење 'недостатак памети' забележено је у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

кантун *канџун* m. 'угао' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), *ка[н]џун* m. Црмница (Милетић, без значења).

- ▲ Вероватно од вен. *canton* 'угао'. Скок 2: 31–32; ЈЕ 2: 58; Musić 166; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 152 као могући предлогак наводе и ит. *cantone* 'id.'
- ▽ Деноминал од вен. / ит. *canto* 'угао између два зида' < познлат. грецизма САНТУ(М), неразрешеног крајњег порекла (DELI 197; DEI 728; REW § 1616; ВЕЕКЕС 635).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

капабанда *каџабанда* m. 'командант сеоске муслиманске страже у служби италијанске и немачке окупаторске војске' Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од ит. *capobanda* 'коловођа' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 154–155).

- ▽ Сложеница од ит. *sapo* 'глава' < лат. *caput*, ие. порекла и *banda* 'група', в. **банда**² (DELI 199–200; BLOCH/WARTBURG 54; DE VAAN 91).
- ✓ Лексема посведочена још у говору ји. Боке (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).

капара *ка̋ѝара* f. 'предујам' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II; БОРИЧИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), фиг. 'прстен или новац који се даје девојци у знак заручења' Загарач (ЋУПИЋИ); *ка̋ѝар̋ѝса̋ѝи* impf. 'дати предујам' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), *зака̋ѝар̋ѝса̋ѝи* pf. 'давањем капаре обезбедити да се што добије; добити обећање за какав пристанак (нпр. девојке за удају)' Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (БОРИЧИЋ).

▲ Од ит. *saparra* 'предујам' (СКОК 2: 40).

- ▽ Сложеница од ит. *sapo* 'глава' < лат. *caput*, ие. порекла и *arra* 'почетак гаранције' < лат. *ARR(Н)A(М)* 'предујам', скраћеног облика од лат. грецизма *ARR(Н)ABO*, крајњег семитског порекла (DELI 198; DEI 731; DE VAAN 91; TLL s.v. *arra*; ERNOUT/MEILLET 86; ВЕЕКЕС 139–140).
- ✓ У говору Паштровића посведочен је и глагол *ка̋ѝар̋ѝи* (ЈОВАНОВИЋ).
- Балкански романизам, уп. рум. *с̋ара̋ѝ* f., буг. *ка̋ѝаро* m. / *ка̋ѝа-ра* f., алб. *капарр* m. поред *капарре* f. и гл. *капаррос* (СКОК I.c.).

капац *ка̋ѝац* adj. indecl. 'кадар, вољан; способан' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *ка̋ѝац* adj. 'властан' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЊЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *ка̋ѝац* adj. Црмница (МИЛЕТИЋ); такође *к̋ѝац* adj. 'способан, кадар' Његуши (ОТАШЕВИЋ); и *к̋ѝаец* m. у изразу: *би̋ѝи к̋ѝаец* 'бити у стању, бити кадар, способан' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *sapase* 'кадар, способан' (СКОК 2: 39; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 153).
- ▽ Од лат. *SAPASE(M)* 'id.', творенице од лат. *SAPERE* 'узети; разумети', ие. порекла (DELI 198; DEI 730; DE VAAN 89–90).
- ✓ У његушком говору посведочен је облик *к̋ѝац* (ОТАШЕВИЋ), са секундарним прелазом *a > o*.

капелин *кайџџин* м. 'капа, шешир' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); такође *кайулин* ib. (eid.).

- ▲ Од ит. *sappellino* 'шешир' (Скок 2: 41; Мусић 167; Липовас-Радуловић I 154).
- ▽ Деминутив од ит. *sappello* 'ид.'. Ит. реч према DELI 198 од лат. *SAPILLU*(м), 'длака', неразрешене етимологије (DE VAAN 89); према FEW 287–294 реч наслеђена од срлат. *SAPPELLUS* 'капа', деминутива од познолат. *SAPPA*(м), неразрешене етимологије (ERNOUT/MEILLER 174).
- ✓ У говору Куча посведочен је облик *кайулин* (Петровић/Ћелић/Капустина).

капетан *кайџџан* м. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'официрски чин' Загарач (Ћупићи), 'старешина племена у Старој Црној Гори' ib. (eid.), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *кайџџанџв*, -а, -о adj. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *кайџџански*, -а, -о adj. ib. (id.; без значења), 'који припада капетану, који потиче од капетана' Загарач (Ћупићи); *кайџџанскиво* п. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'капетанска власт' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *кайџџанџја* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *кайџџанџца* f. реј. 'капетанова жена' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Од ит. *sapitano* 'капетан' (Скок 2: 41; Липовас-Радуловић I 154).
- ▽ Од влат. **SAPITANEU*(м), творенице од лат. *SAPUT* 'глава', ие. порекла (DELI 199; REW § 1634; DE VAAN 91).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

капот *кайџџи* м. 'капут' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'id.; кабаница са капуљачом' Зета (Башановић-Чечовић), 'сако, али и зимски капут' Загарач (Ћупићи), *кайџџи* м. 'капут, сако' Васојевићи (Боричић), Беране (Радојевић), Плав и Гусиње (Рековић), *кайџџина* f. augm. Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), реј. 'изношен капут' Спич (Поповић/Петровић), *кайџџина* f. реј. Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *кайџџић* м. dem. Стара ЦГ (Пешикан), *кайџџић* м. dem. Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *кайџџиља* м. реј. 'капуташ, особа која носи капут и мисли да тиме одскаче од обичног света' ib. (eid.).

- ▲ Од ит. *sappotto* 'капут' (Скок 2: 38–39; Мусић 167; Липовас-Радуловић I 155).

- ▽ Деминутив од ит. *sappa* 'id.' < познолат. *SAPPA*(M), неразрешене етимологије (DELI 201; DEI 743; REW § 1642; ERNOUT/MEILLER 174).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Уп. истрором. *capuoto* (СКОК I.c.).

каприц *кајриџ* m. 'хир, поступак или намера који произилазе из пркоса' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), *кајриц* m. 'инат' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *sapriccio* 'хир' (СКОК 2: 45; MUSIĆ 167; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 155).
- ▽ Нејасно. Можда у вези с ит. арх. *saporiccio* 'језа, страх', споја ит. *sapo* 'глава' < лат. *SAPUT*, ие. порекла и ит. *riccio* 'коврцав' < лат. *ĒRICIUM* 'јеж', ие. порекла, што се повезује са тадашњим веровањем да су људи ковржаве косе хировитог карактера (DELI 202, 1065; DEI 745; DE VAAN 91; TLL s.v. *ērīcius*).
- Посведочена је и хибридна твореница *кајриџиџа* 'инација' Ускоци (СТАНИЋ), у којој се уочава спој стране основе (именица *кајриц*) и страног творбеног форманта (суфикса турског порекла *-џија*), детаљније о овом типу хибридних конструкција в. ТЕШИЋ 2016: 38.

капула *кајџула* f. 'црвени лук' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Дром. реликт од лат. *SĒPU(L)LA*(M) 'лук' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Вероватно твореница од лат. *SĒPA*(M) 'id.', неразрешеног порекла (DE VAAN 108; TLL s.v. *sēpa*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- За балк.-лат. ареал уп. алб. *qerule* (LIGORIO 2014 I.c.).

каре *ка̀ре* f. pl. 'врста кола' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), 'коњска кола' Беране (РАДОЈЕВИЋ), *ка̀ра* f. 'запрежна кола' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'кола за муницију' Васојевићи (БОРИЧИЋ); такође *ка̀р* m. 'запрежна кола' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *ка̀рић* m. 'ручна колица на два или четири точка' ib. (id.).

- ▲ Од ит. *carro* 'запрежна кола' (СКОК 2: 45–46; MUSIĆ 168; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 156).

- ▽ Од лат. *CARRU(M)* 'кола на четири точка', ие. порекла (DELI 209–210; DEI 782; DE VAAN 157–158; TLL s.v. *carrus*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

карета *карѐџа* f. 'колица за преношење терета с једним точком и две ручице' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *carretta* 'мала колица са два точка' (СКОК 2: 45–46).
- ▽ Деноминал од ит. *carro* 'запрежна кола', даље в. **каре**.
- ✓ Лексема није посведочена у приморским говорима Црне Горе.

каријега *карѝџега* f. 'дрвена столица са наслоном' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *карѝџа* f. Велика (ЈОКИЋ), *карѝџега* f. Његуши (ОТАШЕВИЋ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), *карѝџега* f. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); такође *карѝга* f. ib. (id., без значења), 'четвороножна дрвена столица са наслоном' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); и *карѝџа* f. Бјелопавлићи (ЋУПИЋ); и *кариџа* f. Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од вен. *carega/cariega* 'дрвена столица' (СКОК 2: 63–64; MUSIC 169; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 145).
- ▽ Од лат. грецизма *CATHEDRA(M)* 'столица', преко влат. **CATHEDRA(M)* (REW § 1768; ERNOUT/MEILLET 178; TLL s.v. *cathedra*).
- ✓ У говору ји. Боке посведочен је облик *калиѝџега* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).

карикат *карикѝџи*, -ам impf. 'крцати, трпати' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *caricare* 'натоварити, укрцати' (СКОК 2: 47; ЈЕ 2: 65).
- ▽ Од познолат. *CARRICĀRE* 'id.', творенице од лат. *CARRU(M)*, ие. порекла (DELI 206; DEI 767; REW § 1719; DE VAAN 157–158; TLL s.v. *carrus*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

кариола *кариџла* f. 'гвоздени кревет' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); *кариџлица* f. 'ручна колица' ib. (eid.), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); *кари(в)џлица* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *кариџлица* f. Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋ), *кариџлице* f. pl. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ); и *крѝџлице* f. pl. 'ручна колица' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II).

- ▲ Од ит. *carriola* 'мала ручна колица' (СКОК 2: 45–46; MUSIĆ 168; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 158).
- ▽ Деноминал од ит. *carro* 'запрежна кола', даље в. **каре**.
- ✓ У васојевићком говору посведочен је облик *крѿвдлице*, оформљен највероватније секундарно.

каригад *кариѿа̂* m. 'сахрана' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од стит. *caritade* 'добročинство' (СКОК 2: 52; ЈЕ 2: 65).
- ▽ Од лат. *CĀRITĀTE(M)* 'id.' < лат. *CĀRUS* 'драг', ие. порекла (DELI 207; DEI 770; DE VAAN 95–96).
- Значење 'сахрана' посведочено је у говору Спича (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ) и Паштровића (ЈОВАНОВИЋ); забележено је и код Вука, са нагласком да је реч из Паштровића, у значењу 'жалост': Ајте на каритад! (зову кад ко умре) (ВУК).

кароца *карѿца* f. 'кочија, лака превозна кола' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'коњска кола са два точка' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); такође *ка̂руца* f. 'двоколица' Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од ит. *carrozza* 'кочија' (СКОК 2: 45–46; MUSIĆ 169; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 159).
- ▽ Деноминал од ит. *carro* 'запрежна кола', даље в. **каре**.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

картолина *карѿолина* f. 'дописница' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *cartolina* 'разгледница'.
- ▽ Деминутив од ит. *carta* 'хартија, папир' < лат. грецизма *CHARTA(M)*, неразрешеног крајњег порекла (DELI 210–211; DEI 786; REW § 1866; TLL s.v. *charta*; ВЕЕКЕС 1615–1616).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима Црне Горе.

карточ *карѿѿч* m. 'картон' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); такође *карѿѿч* m. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Вероватно од ит. *cartuccia* 'папир мањих димензија'.
- ▽ Деминутив од ит. *carta* 'хартија, папир', даље в. **картолина**.
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима Црне Горе.

кастиг *ка̂сѿѿг* m. 'брука, зло, несрећа' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Беране (РАДОЈЕВИЋ), 'id.; казна' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), 'свађалица, смутљивац; спадало, шаливчина' Загарач

(Ћупићи), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'груба шала, спрдња; стање свађе; брука, срамота' Загарач (Ћупићи), 'мноштво' *ib.* (eid.); *кастиганѝк* m. 'човек који је кастигован' *ib.* (eid.), 'шаљивчина, спадало' *ib.* (eid.), *кастигѝница* f. 'жена која је кастигована, осрамоћена' *ib.* (eid.), 'жена шаљивчина' *ib.* (eid.), *кастигѝља* f. 'превртљива, зла жена; жена рђавог понашања' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Загарач (Ћупићи), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ II), Беране (РАДОЈЕВИЋ); *кастигѝ се* *impf. impers.* Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'оштро казнити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (Ћупићи), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *кастигѝ* *impf.* Бјелопавлићи (Ћупић), Вasoјевићи (БОРИЧИЋ), *кастигѝваѝ* *impf.* Загарач (Ћупићи); такође *кастига* f. 'кастигавање' *ib.* (eid.); и са *-и-*: *каштиѝг* m. 'кастиг (в.)' Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Бјелопавлићи (Ћупић), Велика (ЈОКИЋ), 'id.; мношво, гомила' Беране (РАДОЈЕВИЋ); *каштиѝгѝница* f. 'превртљива жена; жена рђавог понашања' Загарач (Ћупићи), *каштиѝгѝља* f. 'id.' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (Ћупићи), Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Велика (ЈОКИЋ), 'шаљива женска особа' Загарач (Ћупићи); *каштиѝгѝ* (*im*)*pf.* 'оштро казнити' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'жестокo изгрдити, испсовати' *ib.* (eid.), 'казнити, кажњавати' Загарач (Ћупићи), 'брукати, срамотити' *ib.* (eid.), ~ *се* '(о)брукати се, (о)срамотити се, десити се непријатност' *ib.* (eid.), *каштиѝгѝваѝ* *impf.* *ib.* (eid.), *каштиѝговѝ* *impf.* Вasoјевићи (БОРИЧИЋ); такође *каштиѝга* f. 'кастига (в.)' Загарач (Ћупићи); и *каштиѝк* m. 'брука, срамота; мука' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *castigo* 'казна' (СКОК 2: 58; MUsIĆ 169; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 160).
- ▽ Девербал од ит. *castigare* 'казнити' < лат. *CASTĪGĀRE*, крајње од лат. *CARĒRE* 'недостајати, бити без нечега' (DELI 215; DEI 799; REW § 1749; DE VAAAN 92–93).
- Романизам је развио разгранату породицу речи, коју чине глаголи и именице.

кастио *каштиѝо* m. 'тврђава, кастел, градске зидине' Његуши (ОТАШЕВИЋ), и као топоним *Кастѝѝо*, *Каићѝла* m. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења), 'Петровац' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *каићѝо* m. *ib.* (eid.).

- ▲ Вероватно од вен. *castello* 'замак'. СКОК 2: 57–58; MUsIĆ 170; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 160 као могући предлогак наводе и ит. *castello* 'id.'

- ▽ Од лат. CASTELLUM, деминутива од лат. CASTRUM 'тврђава', ие. порекла (DELI 214–215; DEI 799; REW § 1745; DE VAAN 97–98).
- ✓ У говору Ускока посведочен је облик *кашићел* / *кашићел* 'ситно, оштро камење; пут с таквим камењем' (СТАНИЋ). Облик *касићел*, уз *касићо*, *кашићел*, јавља се у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

кастрадина *касирадина* f. 'суво месо' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'осушено бравље или говеђе месо' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од вен.-тршћ. *castradina* / *castratina* 'суво месо' (СКОК 3: 574; MUSIĆ 170; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 161).
- ▽ Од лат. CASTRĀTU(M) 'ушкопљен (брав)' < лат. CASTRĀRE, ие. порекла (СКОК I.c.; DE VAAN 97–98).
- ✓ Посведочен и облик *каширадина* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *каширадина* сз. Бока (MUSIĆ), Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), Конавли (КАШИЋ), Сумартин (НОВАКОВИЋ), са прелазом романског *s* у домаће *ш*. В. **кастрит**.

кастрит *касирићи*, *касирић* impf. 'одсечати, уништавати, таманити гране и врлике и сл.' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (БОРИЧИЋ), *докасирићи* pf. 'довршити сечење тањих грана са стабала' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'id.; шкопити' Беране (РАДОЛЕВИЋ), *искасирићи* pf. 'откинути сечењем, исећи на мање делове, искасапити' Загарач (ЋУПИЋИ), *накасирићи* pf. 'насећи, наситнити већу количину нечега' ib. (eid.), *окасирићи* pf. 'подсећи са стране дрво, живу ограду и сл.' ib. (eid.), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *йоикасирићи* pf. 'поткресати доње гране на стаблу' Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II; БОРИЧИЋ), *йрикасирићи* pf. 'сећи последње гране, гранчице које су намењене за сечу или недостају за неке намене' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); и *йрикасирићи* ib. (id.), *йрокасирићи* pf. 'посећи биљни густиш (дрвеће, жбуње, високу траву и сл.), посећи већу количину биља' Загарач (ЋУПИЋИ), 'просећи пут кроз шуму' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *скасирићи* pf. 'скресати, искасапити, исећи, искидати' Загарач (ЋУПИЋИ), 'сасећи гране са стабла' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), *укасирићи* pf. 'сасећи гране са стабла' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); и *докасирићи* pf. ib. (eid.), *йрокасирићи* ib. (eid.); такође *краширићи* impf. 'сасецати гране' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *castrare* 'кастрирати' (СКОК 2: 60; MUSIC 170; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 161).
- ▽ Од лат. *CASTRĀRE*, ие. порекла (DELI 215; DE VAAN 97–98).
- Облик *касӣпураӣи* је преузет посредством нем. *kastrieren* (СКОК I.c.).
- ✧ У погледу облика на *-ӣӣи* и *-а̄ӣи*, треба напоменути да ова друга варијанта стоји ближе романском предлошку.

катрам *ка̄ӣр̄ам* m. 'катран' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ На Јадрану романизам арапског порекла, од ит. *catrame* 'катран' (СКОК 2: 63; MUSIC 169).
- ▽ Од ар. *qatrān* 'id.' (DELI 217; DEI 816; REW § 4684b); у италијанском суфикс *-an* замењен је суфиксом *-ame* (СКОК I.c.).
- ✓ Лексема у овом облику није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.

кача *ка̄ча* f. 'мала бакарна посуда са дугом дршком слична савременој кутлачи' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *ка̄чица* f. 'мала каца за сир' ib. (eid.).

- ▲ Дром. реликт од познолат. *сатта(м)* 'метална посуда' (> ит. *cazza* 'id.') (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ✓ Лексема посведочена и у Конавлима (КАШИЋ).
- Облици са *-ч-* старији од облика са *-ц-*, нпр. *ка̄џол*, *ка̄џола* (СКОК 2: 10).

кашета *ка̄ше̄џа* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења), 'сандук, кутија без поклопца' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'дрвена кутија која нема поклопца' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'мањи дрвени сандук' Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ); такође *ка̄ше̄џ* m. Велика (ЈОКИЋ); и *ка̄ше*, *-е̄џа* n. 'дрвено сандуче, дрвено коферче' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I), Беране (РАДОЛЕВИЋ), Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *casseta* 'дрвени сандук'. СКОК 2: 43; MUSIC 170; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 160 као могући предлошак наводе и ит. *cassetta* 'id.'
- ▽ Деминутив од вен. / ит. *cassa* 'сандук' < лат. *саспа(м)*, ие. порекла (DELI 213–214; REW § 1658; DE VAAN 90–91).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

кашун *ка̄шун* m. 'већи сандук' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), 'дрвени сандук за домаће потребе, са преградама и поклопцем одозго' Црмница

(Милетић), Спич (Поповић/Петровић), 'већи сандук с поклопцем' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупићи).

- ▲ Вероватно од вен. *casson* 'дрвени сандук'. СКОК 2: 43; Musić 170; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 161 као могући предложак наводе и ит. *cassone* 'id.'
- ▽ Деноминал од ит. / вен. *cassa* 'сандук', даље в. **кашет**.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

квaдар *квaдар* т. 'оквир, слика с рамом' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *quadro* 'оквир, слика с рамом' (СКОК 2: 250; Musić 170; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 182).
- ▽ Од лат. QUADRU(M) < лат. QUATTOR, ие. порекла (DELI 1008–1009; REW § 6921; DE VAAN 505–506).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.

квaрат *квaрати* т. 'четвртина неке мере (килограма, литра, времена и сл.)' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), 'четвртина' Зета (Башановић-Чечовић), 'четвртина; посуда запремине једног литра' Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупићи), *квaратић* т. dem. Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од ит. *quarto* 'четвртина неке мере' (СКОК 2: 251; Musić 170; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 182).
- ▽ Од лат. QUARTU(M) 'четврти' < крајњег лат. QUATTOR 'четири', ие. порекла (DELI 1011; REW § 6936; DE VAAN 505–506).
- ✓ Посведочени су и облици женског рода *квaратица* Паштровићи (Јовановић) / *квaратица* Сумартин (NOVAKOVIĆ).

квaртат се *квaртиа̄и се*, *-а̄м се* impf. 'водити рачуна, мислити о нечему' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'машати се нечега, предузимати нешто' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), 'усуђивати се; имати храбрости' ив. (БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ), *квaртиа̄и* impf. 'размишљати, намеравати, бринути' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ).

- ▲ Од ит. *squartare* 'делити на четири дела' са одбацивањем префикса, да би се створио имперфектив (СКОК 3: 275–276).

- ▽ Од влат. *EXQUARTĀRE < лат. QUĀRTU(M) 'четврти', крајње од лат. QUATTOR 'id.', ие. порекла (DELI 1261; REW § 3061; DE VAAN 505–506).
- У Дубровнику овај романизам има значење 'убити, рашчетверити'; семантизам 'мешати се у нешто' посведочен је још у Босни (Скок I.c.).

квартир *квартиџр* m. 'пансион' Спич (Поповић/Петровић), 'стан; преноћиште, смештај' Загарач (Ћупићи), Васојевићи (Боричић), Беране (Радојевић), Велика (Јокић).

- ▲ Од крајњег фр. *quartier* 'кварт', или посредством немачког или преко ит. *quartiere* (Скок 2: 251).
- ▽ Деноминал од фр. *quart* 'четврти' < лат. QUĀRTU(M) 'id.', крајње од лат. QUATTOR 'id.', ие. порекла (BLOCH/WARTBURG 497–498; REW § 3061; DE VAAN 505–506).
- ✓ У неким говорима континенталне Црне Горе посведочен је дисимиловани облик *квартиџљ* Прошћење (Вуличић), Пива (Гаговић), Ускоци (Станић).

кватро *квџиро* 'број у игри „циквање“' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *quattro* 'четири'.
- ▽ Од лат. QUATTOR 'id.', ие. порекла (DELI 1012; DEI 3175; DE VAAN 505–506).
- Романизам чини део вокабулара у игри *циквање* (в. **циква**).

кемпа *кџмџа* f. 'кавез' Његуши (Оташевић), 'примитивна кућица, страћара' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Дром. реликт од лат. CAVEA(M) 'кавез; празан простор', са *vj* > *ib* и типично бокељским прелазом *ai* > *e* (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. CAVU(M) 'празан, дубок', ие. порекла (DE VAAN 101–102).
- ✓ У говору Никшића посведочен је деминутив *кџмџица* (Ђоковић), са сугласником -м-, које се у Скок 2: 16 тумачи као уметнуто.

киљан *киљџн* m. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *киљџн* m. 'гранични камен, камен који означава међу на имањима, медник, међаш' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *киљан* m. 'id.'; камен или дрво који у игри пловкања служе као мета' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I); *киљџнџи се* impf. 'постављати гранични камен' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Вероватно дром. реликт од лат. COLUMNA(М) 'стуб' (ЛОМА 2009: 96; LIGORIO 2014).
- ▽ Од лат. COLUMEN 'врх, узвишење', ие. порекла (DE VAAN 127; TLL s.v. *columen*).
- Поред најчешћег 'камен међаш', у говорима Црне Горе посведочена су и значења 'кречњачки камен', 'узвишење', в. ЛОМА I.с. 91–92.
- ⊠ Уп. и потврду из XIX века: У Брдима означава се граница камењима само повишим него што су у Црној Гори киљани. Богишић (RJA).

кимак *кѝмѝк*, *-мка* т. 'стеница' Стара ЦГ (Пешикан), *кимѝк* т. Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *кѝмак* т. Црмница (Милетић, без значења); такође *кимац* т. Васојевићи (Боричић), Велика (Јокић), *кимац* Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ); *накимчѝи се* рф. 'испунити се мноштвом стеница' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), *укимчѝи се* рф. *ib.* (ead. I; ead. II).

- ▲ Дром. реликт од лат. CİMICE(М) 'стеница' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Нејасно (DE VAAN 114; TLL s.v. *cımex*).
- ✓ У чакавским говорима посведочен је и облик *чимѝк* (ЇDL), са романском палатализацијом, уп. вељ. *činko* (LIGORIO 2014).
- Уп. и облик *чѝмавица* 'стеница', '*Coriandrum sativum*', који може бити или старија позајмљеница, тј. дром. реликт (СКОК 2: 80–81) или новији романизам, од ит. *cimice* 'стеница' < лат. CİMICE(М) (RJA).

кола *кѝла* ф. 'смола, лепак' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *кѝла* ф. Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ); *колѝи* *impf.* 'лепити' Стара ЦГ (Пешикан), *колѝи* *impf.* Спич (Поповић/Петровић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Загарач (Ћупићи), ~ *се* *ib.* (eid.), *кѝлаи* *impf.* Беране (РАДОЈЕВИЋ), *закѝлаи* рф. 'залепити' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), *закѝлаи* рф. Зета (Башановић-Чечовић), *закѝлаи* рф. Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *закѝлаи* рф. Беране (РАДОЈЕВИЋ), *закѝла*^о[*в*]ѝи *impf.* Спич (Поповић/Петровић), *ѝрикѝлаи* рф. 'id.' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *раскѝлаи* рф. 'id.' *ib.* (eid.).

- ▲ Од ит. *colla* 'лепак' (СКОК 2: 122; MUsIĆ 171; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 166).

- ▽ Од влат. грецизма *COLLA(M), неразрешеног крајњег порекла (DELI 251; DEI 1010; REW § 2039; ВЕЕКЕС 736).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

колана *колàна* f. 'огрлица, ђердан' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *collana* 'огрлица' (СКОК 2: 123; MUSIĆ 171; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 166).
- ▽ Деноминал од ит. *collo* 'врат' < лат. COLLU(M) 'id.', ие. порекла (DELI 253; DE VAAN 125; TLL s.v. *collum*).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).
- СКОК I.c. наводи и облике *колàина* / *колајина* / *кòлајна* (ВУК) с нејасним уметањем гласова испред -н-, уп. фурл. *golàine*, поред *golane*, где је такође посведочено уметање вокала.

коларина *коларѝна* f. 'кравата' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *collarina* 'оковратник' (СКОК 2: 123–124; MUSIĆ 171; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 167).
- ▽ Деноминал од ит. *collo* 'врат', даље в. **колана**.
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

колет *колèй* m. 'крагна (на капућу и сл.)' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *colletto* 'крагна' (СКОК 2: 123–124; MUSIĆ 172).
- ▽ Деноминал од ит. *collo* 'врат', даље в. **колана**.
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

колијер *колѝјер* m. 'крагна, оковратник' Беране (РАДОЛЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *colarin*, *colarina*, ит. *collare*, *collarino* 'оковратник; свештеничка крагна'.
- ▽ Деноминал од вен. *colo* / ит. *collo* 'врат', даље в. **колана**.
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.

колур *кòлур* m. 'боја' Црмница (МИЛЕТИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *color* 'боја', в. VOERIO 181. MUSIĆ 172 као могући предложак наводи ит. *colore* 'id.'.
- ▽ Од лат. COLŌRE(M) 'id.', ие. порекла (DELI 255; DEI 1020; DE VAAN 126).
- ✓ Облик *колòр* посведочен је у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

комодан *кòмодан*, -дна, -дно adj. 'простран, удобан' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *comodo* 'удобан' (СКОК 2: 134; MUSIĆ 172; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 169).
- ▽ Од лат. *COMMODO(M)* 'прикладан, по мери', творенице од лат. *MODUS* 'мера; начин; граница', ие. порекла (DELI 259; DEI 1033; REW § 2086a; DE VAAN 384–385).
- ✓ У говору ји. Боке посведочен је и облик са *-iī-* уместо *-d-*, *кѡмоiīан* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).
- Лексема **накомод** је настала префиксацијом од романизма *комод*.

конат *кѡнаiī, кѡниiа* т. Црмница (Милетић, без значења), *кѡнiī* т. 'рачун' Његуши (Оташевић), *кѡнаiī* т. 'id.; интерес, начин' Спич (Поповић/Петровић), 'рачун' Зета (Башановић-Чечовић), 'id.; претпоставка; мисао, мишљење, схватање' Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Од ит. *conto* 'рачун' (СКОК 2: 137; MUSIĆ 173; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 170).
- ▽ Девербал од ит. *contare* 'рачунати', даље в. **контат**.
- У романизму *конаiī* јавља се непостојано *a*, честа појава у романским позајмљеницама.

контат *кониiāiī, -ām* impf. 'рачунати' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), 'id.; размишљати' Спич (Поповић/Петровић), 'мислити, намеравати, рачунати' Његуши (Оташевић), Плав и Гусиње (Рековић), 'рачунати, схватати, поимати, имати у виду; претпостављати, очекивати, бити у убеђењу' Загарач (Ћупићи), *кѡниiāiī* impf. 'рачунати' Бјелопавлићи (Ћупић), Велика (Јокић), *кѡниiāiī* impf. 'id.; размишљати, намеравати' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II; Боричић), Беране (РАДОЈЕВИЋ), *раскѡниiāiī* pf. 'размрсити, растумачити; направити обрачун' Васојевићи (Боричић), *скониiāiī* (се) pf. 'досетити се, срачунати' Његуши (Оташевић), 'израчунати, прорачунати, проценити, обрачунати (се)' Загарач (Ћупићи), *скѡниiāiī* pf. 'срачунати, израчунати; доћи до закључка' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *contare* 'рачунати' (СКОК 2: 137; MUSIĆ 174; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 172).
- ▽ Од лат. *COMPUTĀRE* 'id.', крајње од лат. *PUTĀRE* 'мислити, сматрати; ценити', ие. порекла (DELI 273; DEI 1073; REW § 2109; DE VAAN 502).
- Лексема је из дијалекатских говора ушла у жаргон у значењу 'схватати, поимати'.

контен *кониѣн*, -а, -о adj. 'задовољан' Његуши (Оташевић), 'сагласан' *ib.* (id.).

- ▲ Од ит. *contento* 'задовољан' (СКОК 2: 141; MUSIĆ 174; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 173).
- ▽ Од лат. *CONTENTU(M)* 'id.', партиципа перфекта пасива од лат. *CONTINĒRE* (DELI 274; DEI 1075; REW § 2182).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића, уз варијанту *кониѣнаи* adj. (ЈОВАНОВИЋ).

контрат *кониѣраи* m. 'уговор о послу' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *contratto* 'уговор' (СКОК 2: 142; MUSIĆ 175; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 173).
- ▽ Девербал од ит. *contrarre* 'закључити, формирати уговор' < лат. *CONTRAHERE* 'извести, урадити; спојити, саставити', крајње од лат. *TRAHERE*, *ие.* порекла (DELI 276; DEI 1082; REW § 2188; DE VAAN 626–627).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

контрина *кониѣрина* f. 'завеса' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Загарач (ЋУПИЋИ), *кониѣрина* Бјелопавлићи (ЋУПИЋ); такође *ко[л]иѣрина* f. Црмница (Милетић).

- ▲ Вероватно од вен. *coltrina* 'завеса', в. BOERIO 182, са дисимилацијом $л - р > н - р$. СКОК 2: 129; MUSIĆ 172; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 168 као могући предлогач наводе и ит. *coltrina* 'id.', са истом уоченом дисимилацијом.
- ▽ У ит. речи дошло је до контаминације ит. *coltre* са вен. *coltrina* (DEI 1023).
- ✓ Посведочен је и облик без дисимилације, *колиѣрина* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *кѡлиѣрина* сз. Бока (MUSIĆ), Конавли (КАШИЋ), Сумартин (НОВАКОВИЋ) / *колиѣрина* Бакарац и Шкрљево (TURINA/ЏЕРИЋ). У Паштровићима још и *кунѣрина* (ЈОВАНОВИЋ).
- Није јасно да ли је у облику *кониѣрина* дошло до дисимилације како наводи СКОК *l.c.*, или је у питању прелаз дочетног *ол* у *ѡ* и секундарна назализација; за ту појаву у говорима Црне Горе в. ИВИЋ 1985: 160.

контумац *кониѣумац* m. 'карантин, изолација' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *contumace* 'грађански непослушан' (СКОК 2: 142; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 173).

▽ Од лат. *CONTUMĀCE*(M) 'непослушан; који не поштује закон', можда од крајњег лат. *TUMĒRE* 'бити отечен' (DELI 278–279; DEI 1089; DE VAAN 132–133).

✓ У говору Боке посведочен је облик *конџумџија* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II).

корам *korǎm* m. 'џон' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *корǎн* m. Црмница (Милетић, без значења).

▲ Од ит. *corame* 'обрађена кожа' (СКОК 2: 253; MUSIĆ 176; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 175).

▽ Од влат. **CORIĀME*(N) < лат. *CORIUM*(M) 'кожа', ие. порекла (DELI 283; DEI 1102; DE VAAN 136).

✓ Варијанта *корǎн* посведочена још у паштровском говору (ЈОВАНОВИЋ).

корда *kōrda* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'фитиљ за мину, мића' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ).

▲ Од ит. *corda* 'врпца' (СКОК 2: 153; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 175).

▽ Од лат. грецизма *CHORDA*(M) 'врпца, конопац', вероватно крајњег ие. порекла (DELI 283–284; DEI 1104; REW § 1881; ВЕЕКЕС 1643–1644).

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

кордела *kōrdela* f. 'чипка' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

▲ Од ит. *cordella* 'чипка' (СКОК 2: 153; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 175).

▽ Деминутив од ит. *corda* 'врпца', даље в. **корда**.

✓ Облици *курдџела* / *курђџела* посведочени су у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

кордун *kōrdūn* m. 'канап, шпаг, платнени уски за везивање (цака, прегаче)' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

▲ Од ит. *cordone* 'канап' (СКОК 2: 153; MUSIĆ 176; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 175).

▽ Аугментатив од ит. *corda* 'врпца', даље в. **корда**.

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

корет *korēti* m. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'мушки јелек без рукава' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'део женске народне ношње без

рукава и до изнад колена' Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), *кѡреѿ* м. Зета (Башановић-Чечовић), *корейѿћ* м. dem. Стара ЦГ (Пешикан).

- ▲ Вероватно од ит. *coretto* 'горњи део одеће' (Скок 2: 241); облик *корѿейѿ(о)* можда од ит. *corpetto* / сит. *corpet(o)* 'id.', в. Воерио 200; Pirona 189.
- ▽ Изведеница од ит. *corpo* 'тело' < лат. *corpu(s)* 'id.', ие. порекла (DELI 286; DEI 1119; REW § 2248; DE VAAN 137–138).
- ✓ Варијанта *корѿѿѿ* посведочен још у говорима Истре – на Брачу (Vuković), (Šimunović) и Вису (Roki-Fortunato; Mardešić-Sentin). У Паштровићима је забележена и варијанта *корѿѿец* (Јовановић).

корниц *корнѿц* м. 'парапет' Стара ЦГ (Пешикан), 'ивица, руб' Његуши (Оташевић); такође *корнѿж* м. Спич (Поповић/Петровић); и *корнѿш* м. 'сигурносни зид поред пута' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Од вен. *cornise* 'оквир, рам; избочина' (Скок 2: 157; Music 176; Lipovac-Radulović I 176).
- ▽ Од лат. *cornice(m)* 'врана', ие. порекла, одакле 'предмет који је савијен' према облику кљуна вране (DELI 285; DEI 1114; REW § 2247; DE VAAN 136).
- ✓ Лексема је широко распрострањена у приморским и континенталним говорима Црне Горе.

корота *кѡроѿа* f. 'жалост за умрлим; црнина' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић), Велика (Јокіс); *кѡроѿан*, *-ѿна*, *-ѿно* adj. 'који је у жалости' Стара ЦГ (Пешикан), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *короѿник* м. 'човек који жали за покојником' ib. (eid.), *кѡроѿница* f. 'црна трака која означава короту, жалост, флор' Загарач (Ћупићи); *кѡроѿовѿѿ* impf. 'бити у жалости' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); такође *кѡреѿа* f. 'короѿа (в.)' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II; Боричић); *кѡреѿан*, *-на*, *-но* adj. 'короѿан (в.)' ib. (СТИЈОВИЋ I; ead. II; Боричић); *кѡреѿовѿѿ* impf. 'короѿовѿѿ (в.)' ib. (СТИЈОВИЋ I; ead. II; Боричић); и *коруѿ* м. 'короѿа (в.)' Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од ит. *corrotto* 'жалост за умрлим; црнина' (Скок 2: 158; Music 176; Lipovac-Radulović I 176).
- ▽ Од ит. *corruptere* 'покварити, уништити' < лат. *corrumpere*, крајње од лат. *rumpere* 'сломити', могућег ие. порекла (DELI 288; DEI 1124; REW § 2262; DE VAAN 529–530).

- Романизам је развио разгранату породицу речи, коју чине глаголи и именице.

котроба *коѿроба* f. 'земљани суд за воду, тестија' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); такође *коѿрѡва* f. 'издубљени комад дрвета у коме се држе вода и брус за оштрење косе' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II); и *коѿрѡфа* f. 'коѿрова (в.)' *ib.* (ead. II).

- ▲ Од јит. *cutrufo* 'земљани суд за воду' (СКОК 2: 171).
- ▽ Сродно са срлат. *CUTRUFARUS* 'ваза, посуда', могућег грчког порекла (СКОК I.c.; DEI 1199).
- ✓ Лексема није посведочена у приморским говорима Црне Горе.

котробан *коѿробан* m. 'резани дуван (намењен шверцу)' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *коѿробан* m. Загарач (Ћупићи), 'дуван изрезан и припремљен за савијање цигарета' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), 'непрерађени дуван' Велика (ЈОКИЋ); такође *коѿробан^eѿи* m. 'домаћи дуван' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); и *коѿроман* m. 'дуван за кријумчарење' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *коѿробана* f. 'оно што се кријумчари; сам чин кријумчарења' Загарач (Ћупићи), *коѿробанѿија* m./f. 'пушач котробана; трговац (шверцер) котробана' *ib.* (eid.); *коѿробанѿиѿи* *imprf.* 'пушити, особито котробан' *ib.* (eid.), *окоѿробанѿиѿи* *pf.* 'раскомотити се, засести' *ib.* (eid.), Васојевићи (БОРИЧИЋ), ~ *се* 'обезбедити се дуваном котробаном' Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од ит. *contrabbando* 'нелегална трговина' (СКОК 1: 106; MUSIC 174; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 173).
- ▽ Сложеница од ит. *contra* < лат. *CONTRA*, *ие.* порекла и *bando* 'закон' < germ. (фран.) **banna* (DELI 275; DEI 1078; REW § 929; DE VAAN 132).
- ✓ Посведочени су и облици *кунѿраб^eнѿи* Црес (HOUTZAGERS) / *кунѿраб^eнѿи* Бакарац и Шкрљево (TURINA/ЅЕРИЋ), Вргада (JURIŠIĆ).
- Занимљив је кучки облик *коѿроман* јер се поклопио са старосрпским личним именом **Коѿроман* (посведочен је међник *Коѿроманов камен* 1382, презиме владарске породице у Босни *Коѿроманић* 1415), нејасног порекла.

котула *коѿула* f. 'сукња' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (Оташевић), *коѿула* f. Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Вероватно од вен. *cotola* 'сукња' (MUSIĆ 177; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 177). СКОК 2: 168–169 као могући предложак наводи ит. *cottola* 'id.'
- ▽ Од герм. (фран.) **kotta* 'туника, хаљина' (DELI 293; REW § 4747).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

коћета *koḥèṭa* f. 'велики дрвени кревет' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'дечји креветац, кревет за дојенче (доноси га породиљина мајка у дар)' Загарач (ЋУПИЋИ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), 'широка клупа са наслоњачом' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од вен. *cochieta* 'креветнина' (JE 2: 110).
- ▽ Од фр. *couchette* 'врста малог кревета' < фр. *coucher* 'лећи, сместити у кревет', крајње од лат. COLLOCĀRE 'сместити', споја префикса CON- и симплекса LOCĀRE 'поставити, сместити', ие. порекла (DEI 1182; DELI 303; FEW 910; REW § 2025).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

кошет *košèṭ* m. 'сува говеђа или бравља плећка' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *кòшеṭ* m. 'прва нога заклане животиње' Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *кошеṭ* m. dem. Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *coscietto* 'овчији бут' (СКОК 2: 150; MUSIĆ 177; LIPOVAC-RADULOVIĆ I).
- ▽ Деминутив од ит. *coscia* 'бут' < лат. COXA(M) 'id.', ие. порекла (DELI 290; DEI 1129; DE VAAN 140).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

креденца *credènc̃a* f. 'орман' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), 'кухињски ормар, креденац' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *credenza* 'врста ормана' (СКОК 2: 188; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 177).
- ▽ Од средњевек. лат. CREDENTIA(M) 'id.' (XIV век, Венеција), крајње од лат. CRĒDERE, ие. порекла (DELI 295; DEI 1149; DE VAAN 141–142).

- Облици *креденц*, *креденац* примљени су посредством нем. *Kredenz* (Скок I.c.).

крепат *крей̑а̑и̑*, *-а̑м* pf. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'угинути, црћи (о животињама)' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'завршити живот под тешким околностима (од глади, жеђи, изнурености)' Зета (Башановић-Чечовић), фиг. 'премногo се уморити, премногo ожеднети или огладнети' Загарач (Ћупићи), *крей̑а̑и̑* impf. (sic!) 'црћи, липсати, преминути од туге' Васојевићи (Боричић), pf. Беране (Радолевић), Велика (Јокић), *йокре̑а̑и̑* pf. 'поцркати, поумирати' Загарач (Ћупићи), *крей̑а̑в̑а̑и̑* impf. Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *йокре̑а̑в̑а̑и̑* impf. Загарач (Ћупићи); *крей̑а̑л̑и̑ца* f. 'угинула животиња' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'лења, непокретна особа' ib. (eid.), *крей̑а̑ћ* m. 'изнурена особа, јадов, ленштина' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'велика глад' ib. (eid.), *крей̑у̑ља* f. 'немоћна, неспособна женска особа, прелења женска особа' Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од ит. *crepare* 'пукнути, распукнути се; фиг. умрети' (Скок 2: 190; Musić 177; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 178).
- ▽ Од лат. *crepare* 'производити јаку буку', ие. порекла (DELI 296; DEI 1152; REW § 2313; DE VAAN 143).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

кријанца *криј̑а̑нца* f. 'обзир, уљудност' Његуши (Оташевић), Црмница (Милетић, без значења); такође *криј̑а̑нција* f. ib. (id., без значења).

- ▲ Од ит.-вен. (тршћ.) *creanza* 'уљудност, васпитање' (Скок 2: 187; JE 2: 107; Musić 178).
- ▽ Од шп. *crianza* 'одгајање, узгој', творенице од шп. *criar* 'подучавати', крајње од лат. *creare*, ие. порекла (DELI 294; DELC 157; REW § 2305; DE VAAN 141–142).
- ✓ У чакавским говорима посведочен је облик *креј̑о̑нца* (ЏDL).

кубла *ку̑бла* f. 'врста рибе' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Вероватно дром. реликт од лат. ихтионима *clupula*(m) 'id.' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Деминутив од лат. ихтионима *clupea*(m) 'врста рибе, *Alosa Alosa*', неразрешеног порекла (ERNOUT/MEILLET 231; TLL s.v. *clupea*).

- ✓ Назив рибе посведочен је само у бокешким говорима, није забележен у говорима Далмације и Истре.

кужина *кужѝна* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), Црмница (Милетић, без значења), 'кухиња' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *кужѝна* f. Бјелопавлићи (Ћупић), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), 'летња кухиња' ib. (БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ); *кужѝнар* m. 'кувар' Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од вен. *cusina* 'кухиња' (СКОК 2: 224; MUsIĆ 179).
- ▽ Од познолат. *COQUINA*(M) 'id.', према ранијем лат. *COQUINA*(M), творенице од лат. *COQUERE* 'кувати', ие. порекла (DELI 304; DEI 1191; REW § 2213; DE VAAN 134).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

кумпанија *кумѝанѝја* f. 'друштво, дружина (често у негативном смислу)' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), 'група истомишљеника, најчешће с негативним намерама' Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), *кумѝанија* f. 'група људи који иду на „жалбу“' Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од ит. *compagnia* 'друштво, дружина; група', на шта указује -ѝја у домаћим облицима. Мање је вероватан предложак ит. *compagna* заст. 'id.', који наводе СКОК 2: 235; MUsIĆ 179; LIPOVAC-RADULOVIĆ II 158.
- ▽ Деноминал од ит. *compagno* 'друг, саборац' < срлат. *COMPANIO*, сложенице од лат. *CUM* 'са' и *PANIS* 'хлеб', непотврђене етимологије (DELI 259; DEI 1034; REW § 2093; DE VAAN 443).
- ✓ У ускочком говору посведочен је девербал *кумѝанѝсѝи* (СТАНИЋ).

кумпар *кумѝар* m. 'кум' Његуши (Оташевић); такође *куѝар* m. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од вен. *compare* 'пријатељ' (СКОК 2: 231–232).
- ▽ Од познолат. *COMPATRE*(M) 'кум, пријатељ', сложенице од лат. *CUM* 'са' и *PATER* 'отац', ие. порекла (DELI 259; DEI 1034; REW § 2082; DE VAAN 449–450).
- ✓ У говору Боке посведочен је и облик *кумѝар* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II).

- Старије позајмљенице од истог крајњег лат. предлошка биле би цсл. **кѡмотѡѡ** и сх. *кум*.

кунета *кунѣѡа* f. 'канал, удубљење за отицање воде' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

▲ Од ит. *cinetta* 'id.' (MUSIC 179; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 181).

▽ Деноминал од ит. *cina* 'удубљење' < лат. *cūna*(м), ие. порекла (DELI 305; DE VAAN 153).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

кураж *кѡрѡж* f. 'храброст, јунаштво' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Беране (РАДОЛЕВИЋ); *кѡрѡжан*, *-жна*, *-жно* adj. 'храбар, јуначан' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ђелић/КАПУСТИНА), Васојевићи (БОРИЧИЋ), *кѡражѡн* adj. Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ); *кѡрѡжно* adv. 'храбро, јуначки; слободоумно' Загарач (Ћупићи); *курѡжнѡс* f. 'храброст, јунаштво; слободоумље' ib. (eid.); *курѡжѡѡ*, *-ѡ* impf. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'храбрити (се), подстицати, јуначити (се)' Загарач (Ћупићи), *курѡжѡѡ* impf. Васојевићи (БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), *окурѡжѡѡ* (се) pf. 'охрабрити (се), појуначити (се), подстаћи (се)' Загарач (Ћупићи), *ѡѡѡкурѡжѡѡ* (се) pf. 'окуражити (се), подстаћи (се), ободрити (се), охрабрити (се)' ib. (eid.), *ѡѡѡкуражѡѡѡѡ* (се) impf. ib. (eid.).

▲ Вероватно од вен. *coragio* 'храброст'. Скок 2: 241; MUSIC 175; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 174 као могући предлошак наводе ит. *coraggio* 'храброст'.

▽ Од стпрованс. *coratge* 'id.' < од влат. **CORĀTICU*(м), крајње од лат. *cor* 'срце', ие. порекла (DELI 282; DEI 1101; REW § 2217; DE VAAN 134–135).

- ✓ Посведочени су и облици фонолошки ближи романском предлошку, нпр. *кѡрађ* сз. Бока (MUSIC) / *кѡраѡ* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), Сумаргин (NOVAKOVIĆ).

курђела *курђѡла* f. 'пантљика за мерење (метална или платнена), која може бити различите дужине, а има и своју футролу' Зета (Башановић-Чечовић); и са *г*-: *гурђѡла* f. Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Бјелопавлићи (Ћупић); такође *гужђѡла* f. Загарач (Ћупићи),

Бјелопавлићи (Ћупић); и са б-: *бурђела* f. Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

▲ Даље в. **кордела**.

▽ Даље в. **кордела**.

➤ Посведочени су облици са прелазом романског *c* у домаће *z*, честа промена међу романским позајмљеницама, као и веома редак прелаз у почетно *b*, *бурђела*, у говору Куча. У пенултим се развио кратки јат: *ě > je*, затим се извршило најновије (јекавско) јотовање *ǫje > ње*.

куриозан *куриџан*, -зна, -зно adj. 'радознао' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од ит. *curioso* 'радознао' (СКОК 2: 240–241; MUSIĆ 179).

▽ Од лат. *cūriōsu(m)* 'id.', крајње од лат. *cūra* 'немир, брига', ие. порекла (DELI 306; DEI 1193–1195; DE VAAN 156; TLL s.v. *cura*).

✓ У говору Паштровића (Јовановић) посведочен је и облик *куриџан*, поред *куриџан*.

кустура *кусиџура* f. 'врста цепног ножа са костеним корицама' Загарач (Ћупићи), Васојевићи (Боричић), Беране (РАДОЈЕВИЋ); такође *косиџура* f. 'посебна врста цепног ножа са костеним корицама' Загарач (Ћупићи), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'лоша, обично тупа бритва' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I), Велика (ЈОКИЋ), 'сечиво бритве без корица' Васојевићи (Боричић); *косиџурџа* f. 'назив за стару тупу бритву чија је дршка била од кости' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

▲ Од рум. *custură* 'врста цепног ножа' (СКОК 2: 246).

▽ Реч настала хаплогогизмом од рум. *cuțitură* < лат. *cōte(m)* 'брушени камен', ие. порекла (CIORANESCU 270; TIKTIN 717; REW § 2275; DE VAAN 139).

➤ У дефиницијама значења, али и у самим облицима присутно је наслањање на домаћу реч *коси*.

✱ Уп. слн. *kostura*, мађ. *kusztor(a)* (Tiktin l.c.).

куфин *куфџн* m. 'граница' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од ит. *confine* 'граница' (СКОК 2: 139; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 180).

▽ Од лат. *cōnfīne(m)* 'који се граничи', творенице од лат. *fīnis* 'граница, крај', неразрешене етимологије (DELI 267; DEI 1057; DE VAAN 222).

- ✓ У говору Боке посведочен је и облик *кунфѝн* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II); одатле *куфѝн* дисимилацијом $n - n > \emptyset - n$.

кушин *кушѝн* m. 'јастук' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'коњски ам' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Вероватно од вен. *cussin* 'јастук' (Musić 180). Скок 2: 150 као могући предлогач наводи ит. *cuscino* 'id.'
- ▽ Од стфр. *coissin* 'id.', крајње од лат. *coxa*(м) 'кук', ие. порекла (DELI 307; DEI 1197; DE VAAAN 140).
- ✓ У говору Будве и Паштровића посведочен је облик *кошим* (LIPOVAC-RADULOVIĆ II).
- У васојевићком говору ова лексема носи значење 'коњски ам' (СТИЛОВИЋ II); ако је верно забележено у извору, можда се пренело синегдохом са 'јастук који се ставља испод седла' на 'коњски ам'.

Л

лама *лѝма* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), Црмница (Милетић, без значења), 'канта, посуда од лима, плех (обично за ношење или држање, остављање, а не за кување) за воду, уље и сл, кофа, канта' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), *лѝмица* f. dem. Стара ЦГ (Пешикан), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *лѝмеѝина* f. augm. ib. (eid.), *лѝмина* f. augm. ib. (eid.), *лѝмѝр* m. 'онај који израђује ламе' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ламарлук* m. 'лимарски занат' ib. (eid.); *за-лѝмѝй* impf. Стара ЦГ (Пешикан, без значења).

- ▲ Од ит. *lata* 'врста посуде' (СКОК 2: 265; Musić 180; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 183).
- ▽ Од фр. *lame* 'рез, плочица', крајње од лат. *lāmina*(м) 'танко парче метала, плочица', неразрешеног порекла (DELI 647; BLOCH/WARTBURG 342; REW§ 4869; DE VAAAN 325; TLL s.v. *lām(i)na*).
- Реч посведочена и у црногорској народној песми: Пушко моја, вјера ти је тврда, | Немој мене огњем преварити, | Како пођем Боци у Котору; | Оћу тебе дивно оправити | А сребрне ламе ударити (ВУК).

- ✧ Уп. венецијанизам **ламарин**, од истог крајњег латинског предлошка.

ламарин *ламари́н* т. 'валовити плех за покривање' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од вен. *lamarin* 'лим, плех' (СКОК 2: 265; MUSIC 183; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 183).
- ▽ Од лат. *lāmina*(м) 'танко парче метала, плочица', неразрешеног порекла (СКОК 1.с.; REW § 4869; DE VAAN 325; TLL s.v. *lām(i)na*).
- ✓ У бокешким говорима овај романизам носи значење 'челични лим за оплату брода' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II; MUSIC); у паштровском говору се њиме означава 'предворје куће, трем у који се улази са терасе (често прекривене челичним лимом' (ЈОВАНОВИЋ).

ламбек *ламбѐк* т. 'жестоко, јако (неквалитетно) пиће, врста ракије' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Преко венецијанског оријентализма *lambico* 'инструмент за дестилацију алкохолног пића' (JE 2: 125).
- ▽ Од ар. *'anbīq*, крајњег грчког порекла; ит. *alambicco* 'казан за печење ракије' преузет је од арапског *all-ambiq* 'дестиловати' (JE 1.с.; DELI 647).
- ✓ У говору ји. Боке посведочена је хибридна твореница *ламбѐчина* 'врло лоша ракија' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).
- Романизам је развио већи број варијанти и различитих значења, нарочито у говорима Хрватског приморја, с основним семантизмом 'хладити' (JE 1.с.).

лампадина *лампа̀дина* ф. 'ручна батеријска лампа' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *lampadina* 'врста лампе' (СКОК 2: 265–266; MUSIC 180; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 184).
- ▽ Деноминал од ит. *lampada* 'лампа' < познолат. *LAMPADA*(м), крајње од лат. грецизма *LAMPAS*, *LAMPADOS*, вероватног ие. порекла (DELI 648; DEI 2157; REW § 4870; ВЕЕКЕС 829–830).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

лампат *лампа̀йи* impf. 'блескати, севати' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *lampar* 'блескати' (JE 2: 126).

- ▽ Од хришћ.-лат. грецизма *LAMPĀRE* 'сијати', вероватног крајњег ие. порекла (DEI 2167; ВЕЕКЕС 829–830).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

лапис *lāȳis* m. 'оловка' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *lā-īis* m. Загарач (ЋУПИЋИ), *lāȳis* m. Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ), Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ II; БОРИЧИЋ), Велика (ЈОКИЋ); такође *lāj̄ȳis* m. Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Рожаје (НАДŽИЋ); и *lā°mīis* m. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *lapis* 'оловка' (СКОК 2: 269–270; MUSIC 181; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 186).
- ▽ Од лат. *LAPIS* 'камен', највероватније позајмљено из неког од медитеранских супстратних језика (DELI 651; DEI 2167; REW § 4899; DE VAAN 326).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

ларгат *larǵāȳ se*, -ам се pf. 'удаљити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'попустити' ib. (id.); *lārge* f. pl. само у изразу: *daȳ larǵe* 'отерати, најурити' Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II).

- ▲ Твореница од сх. *larǵo* 'далеко', крајње од ит. *largo* 'широк' (СКОК 2: 271; MUSIC 181; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 186).
- ▽ Од лат. *LARGU(M)* 'id.; обилан, обиман', неразрешене етимологије (DELI 625; DEI 2169; REW § 4912; DE VAAN 327).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

ластика *lās̄tika* f. 'еластична трака' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ II; БОРИЧИЋ); такође *lāsh̄tik* m. Његуши (ОТАШЕВИЋ), *lāsh̄tirika* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Од ит. (*gomma*) *elastica* 'растегљива врпца' (СКОК 1: 632; MUSIC 181).
- ▽ Јавља се као учени лат. термин у XVII веку, грчког и крајњег коптског порекла (DELI 375; DEI 1842; ВЕЕКЕС 744).

- ✓ Посведочени су облици са честим прелазом романског *s* у домаће *ш*, уп. *л̣а̣и̣и̣и̣к* Паштровићи (Јовановић), Селца на Брачу (Вуковић).

ластра *л̣а̣с̣т̣ра* f. 'лим, плех' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић), Беране (Радојевић), Велика (Јокић), 'id.; фуруна од лима, бубњара' Рожаје (Надџић), *л̣а̣с̣т̣рица* f. 'лимена плочица' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); и са *љ-*: *љ̣а̣с̣т̣ра* f. ib. (eid.), 'лимена канта за воду' Плав и Гусиње (Рековић).

- ▲ Вероватно од стит. *lastra* 'лим' (Musić 181; Lipovac-Radulović I 187).
- ▽ Могући остатак из неког од језика-супстрата (DEI 2174).
- ✓ У говорима континенталне Црне Горе посведочен је додатно умекшани облик *љ̣а̣с̣т̣ра* (Петровић/Ћелић/Капустина), Плав и Гусиње (Рековић).

леванат *л̣е̣в̣а̣на^еи̣, -а̣^они̣а* m. 'источни ветар' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од ит. *levante* 'источни ветар' (Скок 2: 291; Musić 181; Lipovac-Radulović I 191).
- ▽ Поименичени партицип актива од ит. *levare* 'дићи, подићи' < лат. *LEVĀRE* 'id.', творенице од лат. *LĒVIS*, ие. порекла (DELI 667; REW § 5000; DE VAAN 336–337).
- ✓ Лексема посведочена у говорима Јадрана, без других варијанти.

лембо *л̣е̣м̣бо* n. 'пљусак' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић); *у-л̣е̣м̣и̣а̣и̣ се* pf. 'поквасити се' Стара ЦГ (Пешикан).

- ▲ Вероватно у вези с вен. *nebo* 'облак', в. ЈЕ 2: 216.
- ▽ Од лат. *nimb(u)m* 'олуја; јака киша; кишни облак', ие. порекла (REW § 5924; DE VAAN 409).
- Иако ЈЕ I.c. бележи само облик *не̣м̣б* 'облак', може се претпоставити да црногорско *л̣е̣м̣бо* потиче од истог венецијанског предлошка.

лентра *л̣е̣н̣т̣ра* f. 'слика, фотографија' Спич (Поповић/Петровић), Васојевићи (Боричић), *л̣е̣н̣т̣ро* n. Загарач (Ћупићи), *л̣е̣н̣т̣ро* n. Бјелопавлићи (Ћупић), *л̣е̣н̣т̣ро* n. Беране (Радојевић); *л̣е̣н̣т̣ра̣^оч* m. 'фотограф' Спич (Поповић/Петровић); *л̣е̣н̣т̣ра̣и̣и̣ (се)* impf. 'фотографисати (се)' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (Поповић/

ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Беране (РАДОЈЕВИЋ), *лѣнїѣрайї* (се) *impf.* Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Велика (ЈОКИЋ), *лѣнїѣрѣвѣйї* (се) *impf.* Загарач (ЋУПИЋИ); и са *љ-*: *љѣнїѣрдѣйї* *impf.* Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), *наљѣнїѣрдѣйї* *pf.* 'насликати, фотографисати (некога)' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од вен. *retrato* 'портрет, слика', са дисимилацијом. На вен. предлогачка указује и префикс *re-*, типичан за тај северни дијалекат, што учвршћује претпоставку о венецијанском пореклу. СКОК 3: 492–493; МУСИЋ 181 као могући предлогачка наводе и ит. *ritratto* 'id.'
- ▽ Девербал од вен. *retrar*, ит. *ritrarre* 'осликати' < лат. *retranere* 'вући, повући', крајње од лат. *tranere*, неразрешеног порекла (DELI 1096; DEI 3267; DE VAAN 626–627).
- За умекшање *лe* > *л'e* у континенталним говорима Црне Горе, под албанским утицајем, в. Ивић 1985: 161–162. Уп. **љемозина**.

ленџун *лѣнџун* *m.* 'чаршав' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ).

- ▲ Дром. реликт од лат. *lintheolu(m)* 'мање парче тканине' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Деминутив од лат. *lintheum* 'који је од лана', крајње од лат. *linum* 'лан', ие. порекла (СКОК 2: 304; DE VAAN 344–345).
- ✓ Посведочени су и облици *лѣнџуо* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ) / *лѣнџуо* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *лѣнџун* Црес (HOUTZAGERS), СПЛИТ (РАДИЋИЋ).

леш *л'ѣш*, *-а*, *-о* *adj.* 'куван, скуван' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *lesso* 'куван' (МУСИЋ 182; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 190).
- ▽ Од лат. *elixu(m)* 'id.', крајње од лат. *lixu* 'вида, цеђ', ие. порекла (DELI 665; DEI 2209; DE VAAN 347).
- ✓ У паштровском и бокешким говорима посведочен је романизам *лешѣда* 'кувано јело' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II; ЈОВАНОВИЋ), од ит. *lessata* 'id.'

либерат се *либерѣйї се*, *-ам се* *pf.* 'ослободити се' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *liberar(si)* 'ослободити (се)' (СКОК 2: 293; МУСИЋ 182; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 191).

- ▽ Од лат. *LĪBERĀRE* 'id.', крајње од лат. *LĪBER*, ие. порекла (DELI 669; DEI 2221; DE VAAN 338).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

либро *либро* п. 'књига' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'id.; писмо' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *libro* 'књига' (СКОК 2: 311; MUSIĆ 182; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 192).
- ▽ Од лат. *LIBRU(M)* 'id.', ие. порекла (DELI 670; DEI 2223; REW § 5009; DE VAAN 337–338).
- ✓ У бокешким говорима посведочен је романизам *либрѐи* 'књижица, мала свеска за белешке' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II) < ит. *libretto* 'id.'

ливер *ливер* т. 'справа за утврђивање водоравности неке површине, либела' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *ливер* т. Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Од ит. *livello* 'хоризонталан положај' (JE 2: 139–140).
- ▽ Преко стфр. *livel* 'положај, ниво' < лат. *LĪBELLA(M)*, деминутивом од *LĪBRA* 'вага; ниво; врста римске монете', неразрешеног порекла (DEI 2255; REW § 5009; DE VAAN 339).
- ✓ Посведочен је и облик *ливел* сз. Бока (MUSIĆ), *ливела* Никшић (ЂОКОВИЋ).
- Облици са дочетним *p* могли су настати дисимилацијом *л – л* > *л – p*.

ликсија *ли(к)сија* ф. 'цеђ, вода са ципела' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), 'цеђ, луксија' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења), *ликсија* ф. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ); такође *лусија* ф. *ib.* (eid.), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Дром. реликт од лат. *LIXĪVA(M)* 'који је пун цеђи' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Деноминал од лат. *LIXA* 'вида, цеђ', ие. порекла (СКОК 2: 301–302; DE VAAN 347).
- ✓ Посведочен је већи број варијанти овог романизма, нпр. *лүксија* Пива (ГАГОВИЋ) / *лушија* Брусје (DULČIĆI), Црес (HOUTZAGERS), Бакарац и Шкрљево (TURINA/ŠERIĆ), Сплит (RADIŠIĆ), Селца на Брачу (VUKOVIĆ).
- Уп. **леш**, пореклом од истог латинског предлошка.

лима *лѝма* f. 'метална турпија за оштрење разног алата' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стиловић I; ead. II; Боричић), Беране (Радојевић), Велика (Јокић), *лѝмица* f. 'троугласта турпија' Његуши (Оташевић), dem. Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стиловић II), Беране (Радојевић); *лимѝи* impf. 'турпијати' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

▲ Од ит. *lima* 'турпија' (Скок 2: 303; Musić 182; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 193).

▽ Од лат. *lima*(m) 'id.', неразрешеног порекла (DELI 672; DEI 2230; REW § 5044; DE VAAN 341).

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

лист *лѝсѝ* adj. Црмница (Милетић, без значења); такође *лѝс*, *-сѝа*, *-сѝо* 'хитар, брз, жустар' Његуши (Оташевић).

▲ Вероватно од вен. *lesto* 'хитар, брз'. Скок 2: 308; ЈЕ 2: 139 као могући предлогак наводе и ит. *lesto* 'id.'.

▽ Подложно различитим тумачењима; можда арготска реч или укрштање лонг. *list* са ит. *presto* 'id.' (DEI 2210).

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

листра *лѝсѝра* f. 'стрма стена, литица' Васојевићи (Стиловић I), Беране (Радојевић), 'страна зида' ib. (ead.).

▲ Вероватно у вези са дијал. (сит.) *lestra* 'врста колибе ограђене живицом'.

▽ Од крајњег лат. *EXTERA* 'оно што се налази споља, са спољне стране', изведено од лат. предлога *ex*, ие. порекла (DEI 2210; DE VAAN 195–196; ERNOUT/MEILLET 363).

✓ У ји. Боки и Паштровићима посведочено у значењу 'спољашњи зид куће (и бочни и чеони)' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ЈОВАНОВИЋ).

лонца *лѝнца* f. 'трем, балкон' Његуши (Оташевић), 'место или просторија где се одржавају скупови, састанци, игранке, забаве' Зета (Башановић-Чечовић), Васојевићи (Боричић), 'место окупљања до-

количара' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'скуп' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'седник' Велика (ЈОКИЋ); *лѡнциѡи* impf. 'шалити се, веселити се; договарати се' Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од ит. *loggia* 'простор који служи као место окупљања' (СКОК 2: 318), са уметнутим назалом.
- ▽ Од герм. (фран.) **laubijā* 'сеница, пергола' < пгерм. **laub-* 'лист', без сигурне ие. етимологије (DELI 682; REW § 4936; KROONEN 328).
- Балкански романизам, налази се још у буг. *лѡнджа* и тур. *lonca* (СКОК I.c.); и у овим облицима посведочено је уметнуто *-н-*.

лопица *лоѡѡца* f. 'земљани лонац' Црмница (МИЛЕТИЋ); такође *лоѡѡжа* f. ib. (id.).

- ▲ Дром. реликт од лат. *LAPIDEU(M)* 'који је од камена' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Деноминал од лат. *LAPIS* 'камен', пореклом вероватно из неког од медитеранских супстратних језика (DE VAAN 326; TLL s.v. *lapis*).
- ✓ Посведочени су и облици *лѡѡѡж* / *лоѡѡж* Истра, Паг, Лика, као и *лаѡѡж* Крк, Врбник (LIGORIO 2014).

лукијерна *луѡѡјерна* f. 'ручна светиљка, димњара' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Дром. реликт од лат. *LUCERNA(M)* 'уљана лампа'; на дром. реликт указује очувани велар *с^e* као у **кимак** (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од крајњег лат. *LUX* 'светлост', ие. порекла (DE VAAN 355–356; TLL s.v. *lūx*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

лумбарда *лумбѡрда* f. 'врста топа већег калибра' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *лубѡрда* f. Васојевићи (БОРИЧИЋ); *лубардѡи* impf. 'дизати буку' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *bombarda* 'врста топа', са дисимилацијом *б – б > л – б* (СКОК 1: 187–188). Дисимилација би се можда могла објаснити укрштањем са старијим називом покрајине Ломбардија – *Лумбардија*.
- ▽ Ономатопејског порекла (DELI 153–154; DEI 555).

- ✓ Посведочен је и облик *лубарда* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *лубарда* Никшић (ЂОКОВИЋ), са губљењем назала.

лумбрела *лу(м)брѐла* f. 'кишобран' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), *лумбрѐла* f. Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II); такође *лумбрѐва* f. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *лумбрѐица* f. 'женски кишобран' *ib.* (eid.); и *лумбѐра* f. (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ); и *умбѐра* f. Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *ombrello* 'кишобран', са аглутинираним чланом (SKOK 2: 555–556; MUSIĆ 184; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 197).
- ▽ Деноминал од ит. *ombra* 'сенка' < лат. UMBRA(M) 'id.', неразрешеног порекла (DELI 829–830; DEI 2647; REW § 9046; DE VAAN 639).
- ✓ Посведочени су и облици без аглутинираног члана, нпр. **амбрела** / *ѓмбрело* Конавли (КАШИЋ).

лумер *лѹмер* m. 'број' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења), *лумѐр* m. *ib.* (id., без значења); и *нѹмера* f. Рожаје (НАДЖИЋ).

- ▲ Од ит. *numero* 'број', са дисимилацијом $n - m > l - m$ (SKOK 2: 528; MUSIĆ 184; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 231).
- ▽ Од лат. NUMERU(M) 'id.', ие. порекла (DELI 813–814; REW § 5994; DE VAAN 419).
- ✓ У народним говорима Црне Горе посведочено још облика без извршене дисимилације, нпр. *нѹмер* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (ead. II), Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *нѹмера* Никшић (ЂОКОВИЋ).

луштра *лушѹрѹи*, -ам *impf.* Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); такође *лушѹрѹи* *impf.* 'гланцати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'критиковати' *ib.* (eid.).

- ▲ Од ит. *lustrare* 'гланцати' (SKOK 2: 332; MUSIĆ 185; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 198).
- ▽ Од лат. LUSTRARE 'осветлити', крајње од лат. LUSTRUM, ие. порекла (DELI 691; DEI 2291; REW § 5184; DE VAAN 354–355; TLL s.v. *lūstrum*).
- ✓ У његушком говору посведочен је глагол *лушѹрѹи*, али у значењу 'дотерати у ред' (ОТАШЕВИЋ).

Љ

љемозина *љемозѝна* f. 'милостиња' Његуши (Оташевић).

- ▲ У облику са аферезом од ит. *lemosina* 'милостиња'; иначе од хришћ.-лат. *elemosyna* (СКОК 1: 489–490).
- ▽ Лат. грецизам, неразрешене крајње етимологије (СКОК 1.с.; REW § 2839; БЕКЕС 407).
- ✓ У дубровачком говору посведочен је неумекшани облик *љемозѝна* (БОЛАНИЋ/ТРИВУНАЦ).
- За умекшање *ле* > *л'е* у зетско-сјеничким говорима в. ИВИЋ 1985: 161–162. Уп. **лентра**.

М

мајелика *ма'ел'ѝка* f. 'бокасти земљани суд за вино и воду, са дршком и ужим грлом; крчаг' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *maiolica* 'суд за вино и воду' (СКОК 2: 357).
- ▽ Према имену острва Мајорка, на основу старијег облика *Maiolica* (DELI 703; REW § 5248).
- ✓ У говору Будве и Паштровића посведочен је облик *мајолика* у значењу 'керамика' (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ II), у паштровском *мајљлика* (ЈОВАНОВИЋ).

макароне *макарѝне* f. pl. 'врста теста' Загарач (ЋУПИЋИ), *макарѝне* f. pl. Васојевићи (БОРИЧИЋ); *макаронѝш* m. 'улизица (према онима који су били у добрим односима с Италијанима као окупаторима у Другом св. рату, који су „јели макароне“ добијене од Италијана' Загарач (ЋУПИЋИ); такође *макарљле* pl.t. 'макароне' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *макарулѝча* f. 'сорта дуге и широке бораније' ib. (eid.).

- ▲ Од вен. / фурл. *macaron*, ит. *maccherone* 'врста теста' (СКОК 2: 359; МУСИЋ 185; ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I 203).
- ▽ Подложно различитим тумачењима. REW § 5250b предлаже грчко порекло речи, док DELI 693–694 као предлог наводи ит. *maccare* 'гњечити, месити', од влат. **MACCĀRE* 'згњечити, уништити', неразрешеног порекла.
- ✓ Лексема посведочена и у говорима Боке Которске (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I; МУСИЋ) и Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

макиња *ма'киња* f. 'машина, справа' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (Оташевић), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *макиња* f. 'шиваћа маши-

на' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II); такође *м̄кина* f. 'машина' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *macchina* 'машина' (СКОК 2: 395; MUSIĆ 185; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 203–204).
- ▽ Од лат. грецизма *māchina*(м) 'id.' (DELI 694–695; DEI 2300; REW § 5205).
- Замена суфикса *-ина* са *-иња* подстакнута је језичким осећањем да би испред *-ина -к-* прешло у *-ч-* и да би реч имала аугментативно значење (*брк – брчина*), док се испред *-иња* < прасл. *-уп'и палатализација не врши (*богиња, мекиње* итд.).

манина *манѝна* f. 'наруквица' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *манѝна* f. 'наруквица' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ); такође *м̄ница* f. Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *manina* 'наруквица' (СКОК 2: 370–371; MUSIĆ 186; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 206); уп. *м̄ниња / манѝња* 'id.' < ит. *maniglia*, некада у употреби у истарским говорима, данас најчешће замењено венецијанизмом *брацолеѝ* 'id.' < вен. *brazzaletto* (JE 2: 168–169).
- ▽ Деминутив од ит. *mano* 'рука' < лат. *MANU*(м) 'id.', ие. порекла (DELI 713–716; REW § 5339; DE VAAAN 363–364; TLL s.v. *manus*).
- ✓ У његушком говору посведочен је облик *манѝна*, али у значењу 'огрилица', док је значење 'наруквица' преузела хибридна твореница *м̄ница* (ТЕШИЋ 2016: 37).
- Реч *манина* очувала се у говорима Црне Горе, вероватно под утицајем дубровачког говора у коме овај романизам није замењен венецијанизмом *брацолеѝ*, в. MUSIĆ 1972: 186.

манкат *ма^енк̄аѝѝ, -â^о(м)* pf. 'недостајати, фалити' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *манк̄аѝѝ* pf. Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *ма^енк̄а^ов̄аѝѝ* impf. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *манк̄а^ов̄аѝѝ* impf. Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); такође *мањк̄аѝѝ* pf. Загарач (ЋУПИЋИ), impf. Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *м̄ањк̄аѝѝ* pf. Васојевићи (БОРИЧИЋ), *ѝомањк̄аѝѝ* pf. 'нестати, понестати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *ѝомањк̄аѝѝ* pf. Васојевићи (БОРИЧИЋ), *мањк̄а^ов̄аѝѝ* impf. Загарач (ЋУПИЋИ), *мањк̄аѝѝѝ* pf. 'недостајати, фалити' Рожaje (НАДЖИЋ); *мањкам̄енаѝѝ* m. 'недостатак' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ); и *мајк̄аѝѝ* pf. 'ма^енкаѝѝ (в.)' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *мајк̄а^ов̄аѝѝ* impf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); и *менк̄аѝѝ* pf. Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ).

- ▲ Од ит. *manicare* 'недостајати, фалити' (СКОК 2: 371–372; ЈЕ 2: 165).
- ▽ Деноминал од ит. арх. *manca* 'несавршен, покварен, мањкав' < лат. MANCU(M) 'кљакав; крњ', можда сродно с лат. MANUS 'рука', ие. порекла (DELI 709; REW § 5285; DE VAAN 363–364; TLL s.v. *manus*).
- Распрострањени облици са -њ- и спорадичан рефлекс полугласа у првом слогу (*маенкаӣ, менкаӣ*) могу се објаснити укрштањем са домаћим *ма̄њӣ* < **т̄п̄* 'бјь'.
- ⊠ Облици са -њ- су новији, посведочени од XVI века, док је старији, *манкаӣ(u)*, најраније потврђен у XIII веку (RJA). Именица *мањкамѣнаӣ* води порекло од ит. *mancamento* 'недостатак'.

мантељ *māntiēľ* m. 'мантил' Спич (Поповић/Петровић), *māntiēľ* m. Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *mantello* 'мантил, капут' (СКОК 2: 372; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 207).
- ▽ Од крајњег лат. MANTĒLLU(M) 'покривач' < лат. MANUS 'рука', ие. порекла (DELI 717; REW § 5326; DE VAAN 363–364; TLL s.v. *manus*).
- ✓ У ји. Боки посведочен је облик *манѣел* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).
- Облици *манѣил* 'плашт, кабаница' Сплит / *менѣил* Задар старије су позајмљенице, тј. далматоромански реликти од лат. MANTĒLLU(M) (LIGORIO 2015: 48).

марагун *maragŭn* m. 'столар, дрводеља' Његуши (Оташевић), 'способан, спретан човек' Зета (Башановић-Чечовић), Беране (Радољевић), 'мајстор; спадало; вешта особа' Загарац (Ћупићи), Васојевићи (Боричић), 'мангуп; вешт, досетљив човек' Велика (Јокић), Беране (Радољевић), 'лош човек, неваљалац, преварант' Рожаје (Надџић), Црмница (Милетић, без значења).

- ▲ Од вен. *marangon* 'дрводеља' (Musić 186; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 208).
- ▽ Вероватно од срлат. MARANGONUS 'зидар'; преко грчког реч ушла и у турски, уп. тур. *marangoz* (DEI 2359).
- ✓ У паштровском говору посведочен је и облик *марангѹн* (Јовановић).
- У овој позајмљеници извршен је семантички помак са 'дрводеља' на 'мангуп; лош човек'.

марач *mārač* m. 'март' Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *марчани*, -а, -о adj. 'мартовски' ib. (eid.).

- ▲ Дром. реликт од лат. MARTIUM 'март' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. MĀRTE(M) 'римско божанство Марс; битка, бој', подложно различитим тумачењима (DE VAAN 366).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

маренда *marēnda* f. 'доручак, ужина' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *marenda* 'ужина' (JE 2: 176; MUSIĆ 187; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 208).
- ▽ Од лат. MERENDA, творенице од лат. MERERE 'заслужити', ие. порекла (DELI 744; DEI 2429; REW § 5522; DE VAAN 374–375).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти; у говору Паштровића и глагол *маренда̑и̑* (Јовановић).

марцат *marcȃȋ*, -ам impf. 'гнојити (о рани)' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *marzir* 'гнојити' (MUSIĆ 187; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 208).
- ▽ Од лат. MARCERE 'увенути; гнојити', ие. порекла (DELI 720; DEI 2362; DE VAAN 364–365).
- ✓ Посведочена је и именица *mārca* 'гној из ране ране' ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), Паштровићи (Јовановић), Бањани, Грахово и Опутне Рудине (КОПРИВИЦА) < вен. *marza* 'id.'

маћа *māha* f. 'флека, мрља' Његуши (Оташевић), 'пламењача' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), 'киша која пада истовремено када греје сунце (наноси биљу штету)' ib. (ead.), Загарач (Ћупићи), Велика (Јокић); *māhāv*, -а, -о adj. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'који је напала маћа (о биљу)' Загарач (Ћупићи); *māhāȋ se* impf. 'добити маћу, тоњу (о биљци)' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), *измāhāȋ se* pf. 'испрљати се, исфлекати се' Његуши (Оташевић), *омāhāȋ se* pf. 'бити захваћен маћом' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи).

- ▲ Вероватно од вен. *tachia* / тршћ. *tacia* 'флека, мрља'. ОС 54–55, са прегледом старије литературе, као могући предлог наводи и ит. *macchia* 'id.'

- ▽ Од лат. MACULA(М) 'id.', неразрешеног порекла (DELI 694; REW § 5212; DE VAAN 357–358).
- ✓ У брачким говорима посведочен је облик *ма̀ча* (NOVAKOVIĆ).
- Значење 'мрља' посведочено је раније и на ширем ареалу у односу на остала значења (ОС I.c.); за семантички помак са ботаничког на метеоролошки термин в. Сикимић 1996.

мафија *māfij̃a* f. 'олош, багра' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), 'лоша, рђава особа' ib. (ead. II).

- ▲ Од ит. *mafia* 'криминална организација' (MUSIĆ 187; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 202).
- ▽ Реч је у стандардни језик ушла из сицилијанског дијалекта, претпоставља се могуће арапско порекло (DELI 698–699; DEI 2310).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти, а ушла је и у стандардни језик.

мац *māc* m. 'пак, шпил карата за играње' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'id.; руковет, мањи сноп (сламе, жита, прућа и сл.)' Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ).

- ▲ Од ит. *mazzo* 'сноп, букет' (СКОК 2: 343–344; MUSIĆ 187; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 199).
- ▽ Вероватно од ит. *mazza* 'чекић; штап, мотка' < влат. *МА(Т)-ТЕА(М) (DELI 733; DEI 2397; REW § 5425), иако нема семантичког поклапања.
- ✓ У бокешким говорима посведочен је романизам *маџѝѝа* 'свежњић' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I) < ит. деминутива *mazzetto* 'id.'

маца *māca* f. 'маљ, тешки гвоздени чекић' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'id.; превише крупан човек' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'већи чекић (0,5 кг и више)' Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЛЕВИЋ), 'мацола, велики чекић са две тупе стране и јаком дршком за разбијање камења' Рожаје (НАДЖИЋ).

- ▲ Од ит. *mazza* 'гвоздени чекић; штап, мотка' (MUSIĆ 187; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 199).
- ▽ Од влат. *МА(Т)ТЕА(М), у вези са лат. МАТ(Т)ЕОЛА 'дрвени чекић', деминутива од лат. МА(Т)ТЕА, вероватног ие. порекла (DELI 733; DEI 2397; REW § 5425; DE VAAN 367–368; TLL s.v. *mat(t)-ea*).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

мацакан *мацака̋н* m. 'шинтер' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), 'бадавација, шалвивција, беспосличар' Загарач (Ћупићи); *мацака̋ӣ* pf. 'убити (експр.)' Стара ЦГ (Пешикан), 'убити (животињу)' Спич (Поповић/Петровић), *мацака̋^o[e]̋ӣ* impf. ib. (eid.).

- ▲ Од вен. *mazzacani* 'шинтер' (Скок 1: 353; Music 188; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 199).
- ▽ Сложеница од гл. *mazzar* (в. **мацат**) и именице *cane* 'пас' < лат. CANE(M) 'id.', ие. порекла (DELI 195; DEI 717; DE VAAAN 87).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Глагол *мацака̋ӣ* вероватно деноминал од именице *мацакан*; могуће да је преузет и из венецијанског, уп. вен. *mazzar* 'убити', в. BOERIO 406.

мацат *маца̋ӣ*, -ам pf. 'убити (животињу)' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *mazzar* 'убити' (Music 187; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 199).
- ▽ Од крајњег вен. *mazza* 'маљ, чекић', који се користио као средство извршења овог чина (DELI 48; DEI 166), даље в. **маца**.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

мацола *маца̋бла* f. 'врста чекића, већа маца' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), 'ударац руком' Зета (Башановић-Чечовић), *мацо́ла* f. 'тежи чекић за обраду камена' Бјелопавлићи (Ћупић).

- ▲ Вероватно од вен. *mazzola* 'врста чекића'. Скок 2: 345; Music 188; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 200 као могући предлогак наводе и ит. *mazzuolo* 'id.'.
- ▽ Деноминал од вен. / ит. *mazza*, даље в. **маца**.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

машкара *ма̋шкара* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'маска, маскирана особа, забављач' Његуши (Оташевић), 'id.; лош човек' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Вероватно од вен. *mascara* 'маска' (Musić 188; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 211). Скок 2: 381 као могући предложак наводи ит. *maschera* 'id.'
- ▽ Подложно различитим тумачењима. Можда у вези с ит. *masca* 'вештица' < познолат. *MASCA*(M) (DEI 2380); REW § 5394 претпоставља могуће арапско порекло.
- ✓ У бокешким говорима посведочен је деноминал *машкарãĩ ce* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II) / *мãшкараĩ ce* (Musić), као и у паштровском *машкарãĩ (ce)* (ЈОВАНОВИЋ).
- На Балкану и турцизам крајњег арапског порекла, уп. рум. *măscară*, алб. *maskarâ*, нгрч. *маскарãс* (Скок I.c.).

машкуљ *машкӯљ* m. Црмница (Милетић, без значења), 'прангија' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *машкулић* m. 'шарке на вратима или прозорима' ib. (id.).

- ▲ Дром. реликт од лат. *MASCULU*(M) 'мушки' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Деноминал од лат. *MĀS* 'мужјак; мушкарац', ие. порекла (DE VAAN 366; TLL s.v. *mas*).
- ✓ Посведочени су и облици *мãшкӯо*, уз *машкӯљ* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *мãшаљ* Дубровник, Далмација / *мãшај* Потомје (LIGORIO 2014).

маштрал *машиџрãл* m. 'пријатни летњи ветар, који дува с мора, маестрал' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *maestrale* 'маестрал' (Скок 2: 351; Musić 185; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 202).
- ▽ Подложно различитим тумачењима. Према DELI 698, у питању је деноминал од ит. *maestro* 'учитељ; онај који је способен, који предводи', одакле потом наутичко значење 'јак ветар, који је „први међу ветровима“ < лат. *MAGISTRU*(M), крајње од лат. *MAGNUS*, ие. порекла (REW § 5229; DE VAAN 358–359), док DEI 2308 као предложак даје познолат. *MAGISTRĀLE*(M), тј. *MAGISTRĀLIS* (VENTUS) 'јак ветар, који је „први међу ветровима“ < лат. *MAGISTER*.
- ✓ Посведочени су и облици *маесџрãл* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II) / *мãјсџрãл* (Musić).
- Детаљније о називима ветрова романског порекла у говорима Црне Горе в. ТЕШИЋ 2014в.

медик *мѣдик* m. 'лекар' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *medego* 'лекар' (СКОК 2: 397; Мусић 188).
- ▽ Од лат. *medicu(m)* 'id.', крајње од лат. *medēri* 'лечити', ие. порекла (DELI 735; REW § 5459; DE VAAN 368; TLL s.v. *medeor*).
- ✓ У бокешким говорима посведочен је облик *мѣдиг* (Липовас-*-Radulović* I; ead. II; Мусић); у паштровском *мѣдѣг* (Јовановић).
- Облик *мѣдиг* је чисти венецијанизам; варијанта *мѣдик* у његушком говору могла би бити или преузета из приморских говора, са обезвучавањем велара или латинизам, од лат. *medicu(m)*.

медижина *медижѣна* f. 'лек' Спич (Поповић/Петровић); такође *медиѣна* f. Његуши (Оташевић); и *медеѣна* f. Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од вен. *medesina* 'лек' (СКОК 2: 397; Мусић 188; Липовас-*-Radulović* I 212).
- ▽ Од вен. *medego* 'лекар', даље в. **медик**.
- ✓ У континенталним говорима Црне Горе посведочен је и облик *медеѣна* Никшић (Ђоковић).

ментоват *мѣнѣо[s]аѣ* impf. 'помињати' Црмница (Милетић).

- ▲ Од ит. *mentovare* 'помињати' (ЈЕ 2: 190).
- ▽ Од стфр. *mentaiver*, *mentovoir* 'памтити, имати на памети' < лат. *mente habere* 'размишљати, имати на памети', споја лат. *mēns* 'ум', ие. порекла и *habere* 'имати', ие. порекла (DELI 742; REW § 5507; DE VAAN 277–278, 372; TLL s.vv. *habeo*, *mēns*).
- ✓ Посведочен је и облик *мѣнѣоваѣ* Паштровићи (Јовановић) / *мѣнѣоваѣ* Вис (Роки).

мизерија *мизѣриѣ* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *мизѣрија* f. 'беда' Његуши (Оташевић), 'id.; сиротиња' Васојевићи (Боричић), *мизѣран*, *-рна*, *-рно* adj. Стара ЦГ (Пешикан, без значења).

- ▲ Вероватно од ит. *miseria* 'беда, јад' (СКОК 2: 419; ЈЕ 2: 195). Оставља се могућност да је у питању и латинизам (СКОК I.c.).
- ▽ Деадјектив од ит. *misero* 'јадан, бедан' < од лат. *miseru(m)* 'id.', неразрешеног порекла (DELI 762; REW § 5608; DE VAAN 383).
- ✓ У паштровском говору јавља се и варијанта *мизѣрија*, поред *мизѣрија* (Јовановић).
- Посведочена је и хибридна твореница *мизѣрлук* Никшић (Ђоковић), у којој је на страну основу додат страни творбени формант (суфикс турског порекла *-лук*), детаљније о овом типу хибридних конструкција в. Тешић 2016: 38.

миноранца *миноранца* f. 'мањина' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од ит. *minoranza* 'мањина'.

▽ Деадјектив од ит. *minore* 'мањи' < од лат. *MINŌRE*(M), ие. порекла (DELI 759; DEI 2466; DE VAAN 381–382; TLL s.v. *minor*).

✓ Лексема није забележена у другим говорима Црне Горе.

миритат *мирѿѿѿѿ*, -ам impf. 'заслужити, завредити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

▲ Од ит. *meritare* 'заслужити' (СКОК 2: 408; MUSIĆ 189; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 214).

▽ Од лат. *MERITARE* 'зарадити, заслужити' < лат. *MERITU*(M), творенице од лат. *MERĒRE* 'заслужити', ие. порекла (DELI 744–745; DE VAAN 374–375).

✓ У говорима Боке и Паштровића посведочен је облик *мерѿѿѿѿ* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ЈОВАНОВИЋ) / *мерѿѿѿѿ* (MUSIĆ).

мишћело *мишћело* n. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'већи метални или дрвени суд за прање робе, купање деце и сл.' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'плитка дрвена посуда слична каци, али шири него дубља, служи за ношење рубља на прање, ређе за ношење других предмета' Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *мишћел* m. 'кабао' Црмница (МИЛЕТИЋ); такође *мѿсѿѿѿ* m. ib. (id.); и *мѿсѿѿѿ* n. ib. (id.).

▲ Можда од вен. *mastelo* 'суд за прање', због вокала *u* се оставља могућност да је могло доћи и до неке врсте укрштања (СКОК 2: 384).

▽ Реч се из северноиталијанских говора проширила у стандардни језик; крајњег је грчког порекла (DELI 729; REW § 5611).

✓ У конавоском говору посведочен је облик *мѿшићела* / *мѿшићел* (КАШИЋ).

мобиље *мобиље* n. 'намештај' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ).

▲ Вероватно од вен. *mobiglie* (MUSIĆ 190); због очувања вокала *o* (пре VIII–X века дало би словенско *ъ* > *a*), готово сигурно је из вен. *mobiglie*, а не стари латинизам. Мање је вероватан предлог лат. *MŌBILIA*, са хипериталијанским изговором *li* > *lj* (СКОК 2: 446).

▽ Од крајњег лат. *MOVĒRE* 'кретати се', ие. порекла (DE VAAN 390–391).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

мовит се *mōvīi se, mōvīm se* pf. 'покренути се' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Вероватно од вен. *mover(se)* 'кретати се' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 221). SKOK 2: 461; MUSIĆ 190 као могући предложак наводе ит. *tuover(si)* 'id.'.
- ▽ Од лат. *MOVĒRE* 'id.', ие. порекла (DELI 786; DE VAAN 390–391).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

монтат се *monīāi se, -am* pf. 'прећи преко, попети се' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *montar(si)* 'попети се' (JE 2: 204; MUSIĆ 190).
- ▽ Од влат. **MONTĀRE* 'попети се на планину' < лат. *mōns* 'планина', ие. порекла (DELI 775–776; DEI 2503; REW § 5668; DE VAAN 388).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (Јовановић).

мостра *mōstīra* f. 'мустра, образац' Загарач (Ћупићи), Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од ит. *mostra* 'изложба; приказ' (SKOK 2: 454; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 220).
- ▽ Девербал од ит. *mostrare* 'показати' < од лат. *mōnstrāre* 'id.; саветовати, наредити', крајње од лат. *monĒRE* 'подсетити', ие. порекла (DELI 780–781; REW § 5665a; DE VAAN 387–388; TLL s.v. *moneo*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

мот *mōi* m. 'гестикација, скривени знак' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *moto* 'покрет, кретање'; могући предложак и ит. *motto* 'id.' (JE 2: 199 s.v. *mōt*).
- ▽ Од лат. *mōtu(m)*, партиципа перфекта пасива од лат. *MOVĒRE* 'кретати се', ие. порекла (DELI 781–782; DEI 2520; DE VAAN 390–391).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

мргин *мргѝн* т. 'граница, киљан, међа; гранична ознака' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), 'гранични брег' Бјелопавлићи (Ћупић), 'камен међаш' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); такође *мргѝњ* т. 'граница, међа' Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); и *мергѝн* т. Његуши (Оташевић), Црмница (Милетић, без значења), *мергѝна* f. 'гранични камен (између имања, земљишне својине, али и држава)' Спич (Поповић/Петровић); и *мергѝр* т. 'камен међаш' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); и *мергѝч* т. Црмница (Милетић, без значења); и *маргѝн* т. 'граница, међа' Загарач (Ћупићи), 'гранични брег' Бјелопавлићи (Ћупић); и *магѝр* т. 'мергир (в.)' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Дром. реликт од лат. MARGINE(M) 'граница, међа' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Крајњег ие. порекла (DE VAAN 365; TLL s.v. *targo*).
- ✓ Овај романизам јавља се у великом броју варијанти. У говори-ма континенталне Црне Горе посведочени су облици *мрѝлѝн* Никшић (Ђоковић) / *мрѝњ* / *мрѝљ* Ускоци (Станић); у паштровском *мергѝч* / *мергѝн* / *мергѝч* (Јовановић).

мрморит *мр̑морѝи̑*, -им impf. 'тихо говорити, мрмљати' Његуши (Оташевић), 'id.'; жуборити (о води)' Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од ит. *mormorare* 'мрмљати' (СКОК 2: 456–457).
- ▽ Од лат. MURMURĀRE, деноминала од лат. MURMUR 'мрмљање; жуборење' (DELI 779; REW § 5761; DE VAAN 395–396).
- ✓ Посведочени су и облици *мр̑мољѝи̑* Ускоци (Станић) / *мр̑мо-ши̑и̑* Дубровник (Бојанић/Тривунац).

морнар *мр̑нѝр* т. 'морнар' Спич (Поповић/Петровић), *мр̑нѝр* т. Његуши (Оташевић), *мр̑нѝрскѝ*, -ѝ^о, -ѝ^о adj. 'морнарски' Спич (Поповић/Петровић), *морнарѝца* f. 'морнарица' ib. (eid.), *морнарѝчкѝ*, -ѝ^о, -ѝ^о adj. 'морнарички' ib. (eid.).

- ▲ Од ит. *marinaro* / *marinaio* 'морнар' (СКОК 1: 118; MUsIĆ 191).
- ▽ Од влат. *MARĪNARIU(M) 'id.', крајње од лат. MARE 'море', ие. порекла (REW § 5359; DE VAAN 365; TLL s.v. *mare*).
- Према Скоку, реч *морнар* настала је укрштањем романизма *морнар* с речју *море* (СКОК 1.с.), али, MARĪNĀRIUS би у рано доба регуларно дало **морѝнар* 'ѝ > морнар (кратко а > о; кратко, тј.

у ненаглашеном положају скраћено $i > ь$, које затим испада), док облик *мрнар* полази од позније романске форме, са редукцијом вокала у првом слогу **mər(i)nārii* или сл.

муданте *мудāн̄т̄ӣе*, -a f. pl.t. 'мушке доње гаће' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од ит. *mutande* 'доњи веш, гаће' (СКОК 2: 483; MUsIĆ 192).
- ▽ Од лат. поимениченог герунда *mūtandae* < лат. *mūtāre* 'мењати, променити', крајње од лат. *mūtūus* 'узајаман', ие. порекла (REW 5785; DE VAAN 398–399; TLL s.v. *mūtūus*).
- ✓ У континенталним говорима Црне Горе посведочени су и облици *мӯй̄āнде* Никшић (Ђоковић) / *мӯй̄āнде* Бањани, Грахово и Опутне Рудине (Копривица).

мулегин *мулег̄ӣн* m. 'преградни зид између просторија у кући' Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић); такође *мулаг̄ӣн* m. Црмница (Милетић), *мулаг̄ӣн* m. Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); и *муљаг̄ӣн* m. 'отвор у зиду који је служио за смештање робе, дувана и сл.' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од тршћ.-вен. *moleghin* 'преградни зид' (СКОК 2: 453; ЈЕ 2: 204; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 222).
- ▽ У вен. речи дошло је до дисимилације $m - n > m - l$ (СКОК I.c.).
- ✓ Посведочени су и облици без уочене дисимилације, *мунег̄ӣн* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I) / *муниг̄ӣн* Вргада (JURIŠIĆ), Селца на Брачу (VUKOVIĆ).

муло *мӯло* n. 'стрм терен на коме се осипа ситно камење' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II); *мӯлина* f. 'врста ситног песка који служи као грађевински материјал' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'бели песак, шодер' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *мӯлина* f. 'врста меког камена' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЛЕВИЋ); *мӯл̄н̄д̄ва̄ец* m. 'мулина (в.)' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II).

- ▲ Дром. реликт од лат. *mollia* n. pl. (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Лат. *mollis* 'нежан, влажан, флексибилан', ие. порекла (DE VAAN 386; TLL s.v. *mollis*).
- ✓ Посведочени су и облици *мӯјара* 'мека земља' Корчула / *мӯја̄ра* 'вапненац у распадању који служи за изградњу' Смоквица / *мӯјар̄ӣн* 'блатно земљиште' Корчула (LIGORIO 2014).

- Реч *мулина* је изведеница на домаћем терену помоћу суфикса *-ина*.

мурал *мурал* m. 'тања греда која се употребљава за кровну конструкцију, за 'рогове' и сл.' Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Беране (Радољевић).

- ▲ Вероватно од вен. *mural* 'зидни'. SKOK 2: 486; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 223 као могући предожак наводе и ит. *murale* 'id.'

- ▽ Деноминал од вен. / ит. *muro* 'зид', крајње од лат. *mūru(m)*, ие. порекла (DELI 786–787; DEI 2505; DE VAAN 396; TLL s.v. *mīrus*).

- ✓ У говору ји. Боке посведочен је облик *мурдо* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), са прелазом дочетног *л* у *о*.

мурва *мурва* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), Црмница (Милетић, без значења), 'дуд; плод дудовог дрвета' Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Васојевићи (Боричић), 'id.; ракија од дуда' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *мурвџв*, *-а*, *-о* adj. 'који је од мурве (дуда)' Загарач (Ћупићи); *мурвовача* f. 'ракија од мурава, од дудиња' ib. (eid.), *мурвџвача* f. ib. (eid.), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *мурвовина* f. 'дрво од мурве, дудово дрво' Загарач (Ћупићи), *мурвџвина* f. ib. (eid.), *мурвоина* f. Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Дром. реликт од лат. *mōru(m)* 'дуд' (LIGORIО 2014, са прегледом старије литературе).

- ▽ Вероватно из неког од медитеранских језика, можда преко грчког (ŠEGA 2006: 180–182; REW § 5696); могући предожак и стгрч. *μόров* (SNOJ 450; BEEKES 968).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

- Уп. и слч. *murva*, пољ. *torwa* 'id.' (RJA).

мутат *муџаџи*, *-ам* impf. 'муцати; неразговорно говорити' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *замуџаџи* pf. 'почети муцати, замуцати' ib. (ead. II), *џромуџаџи* pf. 'промуцати' ib. (ead. II); *муџаџ*, *-а*, *-о* adj. 'који не може да говори; ђутљив' Загарач (Ћупићи), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II; Боричић), Рожаје (НАДŽИЋ); *муџаџац* m. 'нем човек; човек који је ђутљив, који не уме фино да говори' Загарач (Ћупићи), *муџаџица* f. 'женска особа која ретко говори, која је некомуникативна, недруштвена' Зета (Башановић-Чечовић), *муџаџко* n. 'мутава мушка особа; мушка особа

која не уме fino да говори' Загарач (Ћупићи), *му̑и̑а̑љ* т. 'мутава човек, муцавак' *ib.* (*ead.*); *му̑и̑е̑ља̑и̑* *impf.* 'му̑и̑а̑и̑ (в.)' Васојевићи (СТИЛОВИЋ П), *заму̑и̑е̑ља̑и̑* *pf.* 'заму̑и̑а̑и̑ (в.)' *ib.* (*ead.* П), *џрому̑и̑е̑ља̑и̑* *pf.* 'џрому̑и̑а̑и̑ (в.)' *ib.* (*ead.* П); *му̑и̑е̑ља̑к* т. 'онај који мута; онај који муца; онај који неразговетно говори' *ib.* (*ead.* П); *му̑и̑о*, *му̑и̑о̑ња* т. 'мутавац, муцавац' *ib.* (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од ит. *tuto* 'нем' (СКОК 2: 491–492; MUSIĆ 193; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 224).
- ▽ Од лат. *mūtu(m)* 'id.', *ie.* порекла (DELI 789; REW § 5798; DE VAAN 398; TLL s.v. 1. *mūtus*).
- Романизам је развио разгранату породицу речи, коју чине глаголи и именице.
- ✧ С обзиром на распрострањеност, није нужно свуда из италијанског, може бити и из румунског *mutul* 'id.'.

мушкета *мушкѐџа* *f.* 'врста кратке старе пушке' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), такође *мушкѐџи* т. *ib.* (*ead.*), 'id.; стрелјање' Загарач (Ћупићи); *мушкѐџа̑и̑* *impf.* 'стрелјати' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'id.; сукобити се' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'стрелјати' Загарач (Ћупићи), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), *мушкѐџа̑и̑* *impf.* Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од ит. *moschetto* 'врста кратке пушке' (СКОК 2: 458; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 224).
- ▽ Од старијег ит. *moschetta* 'id.', деминутива од ит. *mosca* 'мува', аналогijом према брзини лета инсекта, крајње од лат. *MUSCA(m)*, *ie.* порекла (DELI 780; REW § 5766; DE VAAN 397; TLL s.v. *musca*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

Н

навигат *навиг̑а̑и̑*, *-а̑м* *pf.* 'навести, наговорити' Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Од ит. *navigare* 'пловити; бродити' (СКОК 2: 506; MUSIĆ 193).
- ▽ Деноминал од ит. *nave* 'брод', крајње од лат. *NĀVE(m)*, *ie.* порекла (DELI 795; DEI 2556; REW § 5861; DE VAAN 402–403; TLL s.v. *nāvis*).

- ✓ У говорима континенталне Црне Горе посведочено је фигуративно значење 'навести, наговорити'.

накомод *накѡмѡд* adv. 'полако, натенане' Спич (Поповић/Петровић).

▲ В. **комодан**.

накончат *накончѡй̄, -â^{ом}* pf. 'наместити како треба, средити' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'обележити, договорити' Плав и Гусиње (Рековић), ~ *се* 'спремити се за неки посао или пут' Зета (Башановић-Чечовић), *накончѡвѡй̄* impf. Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *на̄кончѡн, -на, -но* adj. 'припремљен' Васојевићи (Боричић).

- ▲ Од ит. *accoppiare / accoppiarsi* 'наместити, средити', са додатим домаћим префиксом *на-* (Musić 194; LIPOVAČ-RADULOVIĆ I 226).
- ▽ Од ит. *conciare* 'id.' < влат. *COMPTIARE, од лат. CŌMPTUS 'наместити, уређен', партиципа перфекта пасива лат. CŌMERE, крајње од лат. EMERE, ие. порекла (DELI 264; DEI 30; REW § 2170; DE VAAN 188–189; TLL s.v. *emo*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

напулијон *на̄пули[j]ѡн* m. Црмница (Милетић, без значења), *на̄пули[j]ӯн* m. ib. (id., без значења), *на̄пулијѡн* m. 'некадашњи златни новац, златник' Спич (Поповић/Петровић), *на̄пулиѡн* m. Загарач (Ћупићи); такође *на̄полиѡн* m. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II); и *на̄полеѡн* m. Загарач (Ћупићи), *на̄полеѡн* m. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II); и *на̄пулѡн* m. Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); и *на̄полѡн* m. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Вероватно од вен. *napolion* 'некадашњи златни новац' (Musić 194; LIPOVAČ-RADULOVIĆ I 227). Мање је вероватан предлогач ит. *napoleone* 'id.' који даје Скок 2: 502.
- ▽ Према имену француског војсковође Наполеона Бонапарте (DELI 792; DEI 2545).
- ✓ Посведочен је већи број варијанти овог романизма у говорима континенталне Црне Горе.

нијанка *нӣѡнка* adv. 'ни толико, ни' Стара ЦГ (Пешикан); такође *нӣѡнци* adv. 'нимало, нити' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. арх. *nianca* (новије *gnanca*) 'ни, нити', в. VOERIO 441.
- ▽ Сложеница од арх. вен. *ni* (новије *nè*), в. VOERIO l.c. и вен. *ansa*, вероватно од лат. HANCQUE, према лат. HANC QUAM [HÖRAM] (DEI 187).
- ✓ Посведочене су и варијанте *њанке* Сумартин (NOVAKOVIĆ) / *њонка* Комижа (MARDEŠIĆ-CENTIN) / *нонка* / *њонка* Брусје (DULČIĆI) / *њанци* Селца на Брачу (VUKOVIĆ) / *нџнци* / *нџнци* / *њанки* Вис (ROKI).

нове *нџве* 'број у игри „циквање“ Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *nove* 'девет'.
- ▽ Од лат. NOVEM 'id.', ие. порекла (DELI 812; DEI 2605; DE VAAN 415; TLL s.v. *novem*).
- Романизам чини део вокабулара у игри *циквање* (в. **циква**).

О

обурлат *обурлџӣ*, -ам pf. 'обрубити (при шивењу)' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *orlare* 'обрубити', са додатим домаћим префиксом *об-* (СКОК 3: 547).
- ▽ Од влат. **ōrulāre* 'id.' < влат. **ōrulu*(M), деминутива од лат. *ōra* 'руб на одећи' (DELI 845; DEI 2677; REW § 6108; TLL s.v. *ōra*).
- ✓ Лексема посведочена још у Паштровићима; уп. и облике *обурвџӣ* / *обурдџӣ* у значењу 'оборити, срушити, отиснути низа страну' (ЈОВАНОВИЋ).
- За појаву додавања домаћег префикса на основу романског порекла уп. **пофрајат**.

ограшит се *огрџӣшӣ се*, -џм се pf. 'испунити се радошћу, развеселити се, орасположити се; обрадовати се нечијем доласку, сусрету са неким' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'id.; обасјати (се), синутити' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Можда од ит. *grascia* 'маст'; деноминал *огрџӣшӣ се* јавља се само у метафоричком значењу, бележи га и Вук (СКОК 1: 609; ЈЕ 1: 187–188).
- ▽ Од влат. **crassia*(M), крајње од лат. CRASSUS 'дебео', неразрешеног порекла (DELI 517; DEI 1862; REW § 2298; DE VAAN 141).

- ✓ Префигирани облик са метафоричким значењем посведочен је само у говорима континенталне Црне Горе. Романизам *граша*, посведочен у дубровачком говору, носи значење 'залиха, градска спремница хране' (ЈЕ I.c.).
- Романска етимологија глагола није сигурна, уп. ЭССЯ 7: 108; SP 8: 192–193, који као предлогак наводе реконструирани облик **grašiti*; ЭССЯ I.c. упућује на сродно **grošiti*, док SP I.c. указује да је у сх. *грашииу (се)* 'веселити (се)' и рус. *грашиться* 'исмевати некога' дошло до паралелне секундарне деривације.

окурит *окури̑и̑*, -им pf. 'десити се зло, нешто што не ваља' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *occorrere* 'десити се' (Musić 196).
- ▽ Од лат. OCCURRERE 'id.'; срести некога', творенице од лат. CURRERE 'трчати', ие. порекла (DELI 821; DEI 2624; DE VAAN 157–158; TLL s.v. *curro*).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.

орма *ѓрма* f. 'коњска опрема' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *arma* 'било који тип оружја', са прелазом романског *a* у домаће *o* (ЈЕ I: 24).
- ▽ Од лат. ARMA, ие. порекла (DELI 72–73; REW § 650; DE VAAN 54; TLL s.v. *arma*).
- ✓ Лексема је посведочена и у другим говорима континенталне Црне Горе, уп. *ѓрма* Прошћење (Вуличић), Никшић (Ђоковић), Ускоци (Станић).

ото *ѓио* 'број у игри „циквање“' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *otto* 'осам'.
- ▽ Од лат. OSTO 'id.', ие. порекла (DELI 855–856; DEI 2706; REW § 6035; DE VAAN 424–425; TLL s.v. *octo*).
- Романизам чини део вокабулара у игри *циквање* (в. *циква*).

оћале *ѓћале* f. pl. 'наочаре' Црмница (МИЛЕТИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *ochiali* 'наочаре', в. BOERIO 447.
- ▽ Деноминал од вен. *ochio* 'око' < лат. OCULUM 'id.', ие. порекла (DELI 819–821; DEI 2621; REW § 6038; DE VAAN 425; TLL s.v. *oculus*).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

офендит *офендиѿи*, *-ѿм* pf. 'исповати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Вероватно дром. реликт од лат. OFFENDERE 'ударити; срести некога; погрешити'; оставља се могућност да је у питању и новија позајмљеница, од ит. *offendere* 'увредити' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *-FENDERE 'ударити', ие. порекла (DE VAAN 210–211; TLL s.v. (*fendo*)).
- ✓ У дубровачком говору посведочен је облик *офѣнциѿи* (LIGORIO 2014).

офитат *офиѿѿи*, *-ам* pf. 'дати на коришћење, издати' Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ); *офиѿи* m. 'приход, принос, закупнина' Црмница (МИЛЕТИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Од ит. *affittare* 'дати на коришћење, издати' (СКОК 1: 11; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 133); највероватније је у питању морфолошка реанализа, тј. утицај домаћег преверба *о(б)-*, пре него прелаз романског *a* у домаће *o*.
- ▽ Деноминал од ит. *affitto* 'закупнина' < лат. AFFICTU(M), крајње од лат. FINGERE 'обликовати; украсити' (DELI 26; DEI 76; REW § 3280; DE VAAN 221–222; TLL s.v. *vingo*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

ошпонде *ошиѿндѣ* adv. 'са стране, кријући' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'ударац којим се бућа одбија од ивице бућишта' ib. (id.).

- ▲ Вероватно од ит. *sponda* 'обала, ивица', са додатим домаћим префиксом *од-* (MUSIĆ 198; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 235).
- ▽ Од лат. SPONDA(M) 'id.', ие. порекла (DELI 1256; DEI 3599; REW § 8170; DE VAAN 582).
- ✓ У говорима Боке посведочен је облик *одиѿѿнде* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II).

П

пак *ѿѿк* m. 'пакло, омот, свежањ' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *passo* 'омот, свежањ' (MUSIĆ 198; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 243).

- ▽ Подложно различитим тумачењима. Вероватно од хол. *pak* 'id.' (уп. и енгл. *pack*, нем. *Pack*), али није јасно да ли примљено директно или је у питању индиректна позајмљеница; у ит. стандардном језику је већ постојао облик *pacchetto* 'id.' < фр. *paquet*, што је могло утицати на лакше примање речи (DELI 859). Према другом тумачењу (уп. DEI 2714), у питању је ретродериват од већ постојећег ит. *pacchetto* 'id.'.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти; у паштровском говору и глагол *īakāīi* 'слагати, замотати' (ЈОВАНОВИЋ).

пала *īāla* f. 'врста алатке која служи за копање земље, лопата, ашов' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *īāla* f. Његуши (ОТАШЕВИЋ); *īalāīi* impf. 'прекопавати ашовом' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *pala* 'лопата' (СКОК 2: 589; MUSIĆ 199; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 243).
- ▽ Од лат. *pāla*(м) 'id.', крајње од лат. *pangere* 'чврсто убаци-ти, фиксирати', ие. порекла (DELI 862–863; DEI 2724; REW § 6154; DE VAAN 442–443; TLL s.v. *pango*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

палац *īālaц* m. 'палата, дворца, вила' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ), Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од ит. *palazzo* 'дворца, вила' (СКОК 2: 590; MUSIĆ 199; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 244).
- ▽ Од лат. *palātium*(м) 'id.' < лат. *palātium*, крајње од лат. *palātum* 'свод', ие. порекла (DELI 864; DE VAAN 440; TLL s.v. *palātum*).
- ✓ У паштровском говору посведочено и *īalacūn* 'палата' (ЈОВАНОВИЋ), пореклом од ит. аугментатива *palazzone* 'велика зграда, палата'.
- Лексема *īalача*, *īолача* је пореклом од балк.-лат. *palatia* n. pl. (СКОК I.c.; LIGORIO 2014).

палента *īāl'ēnīa* f. 'каша скувана од кукурузног брашна' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *polenta* 'каша од кукурузног брашна' (СКОК 2: 592; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 244).
- ▽ Од лат. *POLENTA*(M), крајње од лат. *POLLEN* 'брашно', ие. порекла (DELI 948; DEI 2991; REW § 6634; DE VAAN 477; TLL s.v. *pollis*).
- ✓ У дубровачком говору посведочен је облик *йу̀лѣ̀ниѣа* (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ).
- Облици са прелазом романског *o* у домаће у могу бити и дром. реликти из терминологије хране (СКОК I.c.).

палета *йалѣѣѣа* f. 'ознака официрског чина, еполета' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од фр. *épaulette* 'ознака официрског чина'.
- ▽ Деноминал од фр. *épaule* 'раме' < лат. *SPATHULA*(M) 'широк, раван комад (меса и сл.)', крајње од лат. грецизма *SPATHA* 'врста дугог мача; тип равног оруђа', ие. порекла (DELFL 218–219; GAMILLSCHEG 371; REW § 8130; ERNOUT/MEILLET 1127; ВЕЕКЕС 1374). Данашње значење 'ознака официрског чина' развило се у XVII веку из старијег 'део коњског оклопа' (DELFL I.c.).
- ✓ Реч посведочена још у говору Ускока (СТАНИЋ).

палетун *йалѣѣѣун* m. 'кратки капут' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од ит. *palettone* 'капут, јакна'; могући предложак и фурл. *paleto / palto* (СКОК 2: 592; MUSIĆ 199; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 244).
- ▽ Од фр. *paletot* 'id.' < сренгл. *paltok* 'јакна', уп. стфр. *paltoke* (DELI 864; DEI 2737; REW § 6178).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.

панцета *йанѣѣѣа* f. 'врста сланине' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *йанѣѣѣа* f. 'шарена сланина' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од вен. *panceta / panzeta* 'врста сланине' (JE 2: 243; MUSIĆ 200).
- ▽ Деноминал од вен. *panza* 'стомак, трбух' < лат. *PANTICE*(M) 'id.', преузето из говорног језика, неразрешеног крајњег порекла (DELI 868–869; DEI 2742; REW § 6207; ERNOUT/MEILLET 850; TLL s.v. *pantex*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

пањега *ǰǰњега* f. 'удубљење у зиду за остављање разних предмета (флаше, ведра с водом)' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'удубљење, посебно у зиду за држање алатки и сл.' Загарач (Ћупићи).

- ▲ Вероватно дром. реликт од лат. *pānāriu*(м) 'корпа за хлеб', са заменом суфикса посведоченом само у Црној Гори (СКОК 2: 596). Није јасно који је суфикс у питању, словенски (-*jeга* није продуктиван суфикс) или романски (можда -*iacum*, пл. -*iasa*?). Али уп. рус. дијал. *паняга*, *поняга* 'корпа која се носи на леђима, ранац', непотврђене етимологије (ФАСМЕР 3: 200).
- ▽ Деноминал од лат. *pāne*(м) 'хлеб', неразрешеног порекла (DE VAAN 443; TLL s.v. *pānis*).
- ✓ Посведочени су облици без замене суфикса, нпр. *ǰǰнара* северна Далмација, Заблаће (LIGORIO 2014).

пањок *ǰǰњок* m. 'векна хлеба' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од фурл. *pagnoche* / тршћ.-вен. *pagnoca* 'id.' (СКОК 2: 596–597).
- ▽ Од прованс. *panhota* 'id.', крајње од лат. *pāne*(м) 'хлеб', неразрешеног порекла (DELI 862; DEI 2722; REW § 6198; DE VAAN 443; TLL s.v. *pānis*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

паракан *ǰаракан* m. 'камени стуб уз цесту, колобран' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *paracari* 'камени стуб уз пут' (JE 2: 246–247).
- ▽ Сложеница од вен. *para-*, девербала од вен. *parar* 'заштитити, сачувати' < лат. *parāre*, ие. порекла и вен. *cari* 'возило' < лат. *carru*(м) 'кола на четири точка', ие. порекла (DELI 876, 879; REW § 6229; DE VAAN 157–158, 446–447; TLL s.vv. *paro*, *carrus*).
- ✓ У говору ји. Боке посведочен је облик *ǰаракан* (ЛИРОВАС-РАДУЛОВИЋ I).
- Чини се да се у варијантама овог романизма јављају две различите дисимилације: $p - p > p - n / p - l$.

парангал *ǰарангал* m. 'направа за хватање риба у облику дугачке врпце на коју су привезане удице' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од вен. *parangal* 'врста направе за хватање риба' (JE 2: 246).
- ▽ Крајњег грчког порекла (JE l.c.; СКОК 2: 591–592; DEI 2727).
- ✓ У конавоском говору посведочен је облик *ǰарангало* (КАШИЋ).

парапет *īparāiēī* m. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'заштитни зид поред пута' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *īparāiēī* m. Бјелопавлићи (Ћупић).

- ▲ Од ит. *parapetto* 'заштитни зид поред пута' (Скок 2: 620; Music 201; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 249).
- ▽ Сложеница од ит. *para-*, девербала од ит. *parare* 'заштитити, сачувати' < лат. PARĀRE, ие. порекла и ит. *petto* 'груди' < лат. PECTU(S), ие. порекла (DELI 878, 879, 917; REW § 6229; DE VAAN 453, 446–447; TLL s.vv. *paro, pectus*).
- ✓ У говору Ускока посведочен је облик са уметнутим назалом, *īparāmⁿiēī* (Станић).
- Може се оставити и могућност да је романизам преузет француским посредством, уп. и *Наш језик* III/5 1935: 151.

парга *īārīa* f. у изразу *ni'escu īārīa* 'нису пар, не одговарају по вредности један другом' Стара ЦГ (Пешикан), 'дружина, друштво' Његуши (Оташевић), 'генерација' Зета (Башановић-Чечовић), (често реј.) 'они који су истих погледа, који су међусобно сагласни, који су пар' Загарач (Ћупићи); *īarpīdīī se impf.* 'равнати се' Зета (Башановић-Чечовић); *īarpīenīk* m. 'истомишљеник' Његуши (Оташевић).

- ▲ Вероватно од ит. *parte* 'страна, део' (Скок 2: 607–608).
- ▽ Од лат. PARTE(M) 'id.', формираног у предлатинском периоду (DELI 884–885; REW § 6254; DE VAAN 448; TLL s.v. *pars*).
- ✓ У говорима Истре посведочен је и облик са непостојаним *a*, *īàraīī* (Скок l.c.).

партит *īarpīīīī, -им pf.* 'отпутовати' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *partire* 'поћи, кренути' (Скок 2: 607–608; Music 201; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 251).
- ▽ Од лат. PARTIRE 'поделити' < лат. PARTE(M) 'id.', формираног у предлатинском периоду (DELI 885–886; DEI 2785; DE VAAN 448; TLL s.v. *pars*).
- ✓ У приморским говорима посведочен је и италијанизам *īarpīēnca* 'одлазак, пут' ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), Паштровићи (Јовановић) / *īarpīēnca* сз. Бока (Music), Дубровник (Бојанић/Тривунац) < ит. *partenza* 'id.'.

пасађ *īacāђ* m. 'пут, превоз, путовање' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *passaggio* 'пут, путовање' (СКОК 2: 610–611; MUSIC 201; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 251).
- ▽ Девербал од ит. *passare* 'проћи, пролазити', даље в. **пасат**.
- У конавоском говору посведочена је хибридна твореница *ÿà-sac* 'новац за путну карту' (КАШИЋ), у којој је на страну основу додат домаћи суфикс *-ач*.

пасопорат *ÿасайдраÿ* m. 'пасош' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ); такође *ÿашайдра^еÿÿ* Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *passaporto* 'пасош' (СКОК 2: 610–611; MUSIC 201; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 252).
- ▽ Калк према фр. *passeport* 'id.' од влат. *PASSĀRE (DELI 887–888; DEI 2790–2795; REW § 6267), даље в. **пасат**.
- ✓ Посведочен је и облик са прелазом романског *s* у домаће *ш*, уп. *ÿашайдраÿ* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Врграда (ЈУРИШИЋ).

пасарело *ÿасарѐло* m. 'врста игре (забавне) у којој се настоји избећи грешка у брзом говорењу (добивају се поени)' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'id.; главна личност у тој игри' Загарач (ЋУПИЋИ); такође *ÿасарела* f. 'нека игра' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Вероватно од ит. **passerella mia volante* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 251).
- ▽ Девербал од ит. *passare* 'проћи, пролазити', даље в. **пасат**.
- ✓ Назив игре је у пуном облику посведочен у говорима Боке, *ÿасарѐла мÿа волантÿе*: Пасарѐла миа воланте пасѧ на галÿју – на галÿју нÿје, а да ђе је. ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II).

пасат *ÿасай*, *-ам* pf. 'проћи' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), 'id.; умрети' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'проћи, минути' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *ÿреÿасай* pf. 'претећи, прећи' Његуши (ОТАШЕВИЋ), фиг. 'надмудрити' ib. (id.), *ÿасай* impf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); *ÿасайило* m. 'онај који пролази, „пасавач“' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *passare* 'проћи, пролазити' (СКОК 2: 610–611; MUSIC 201–202; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 251).
- ▽ Од влат. *PASSĀRE 'id.' < лат. PASSUS 'корак', крајње од лат. PANDERE, ие. порекла (DELI 887–888; DEI 2970–2975; DE VAAN 442–443; TLL s.v. *pando*).

- ✓ Посведочен је и романизам *īđ̃sh* 'корак' ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), Конавли (КАШИЋ) < ит. *passo* 'id.'

пат

▲ В. запатат (се).

патакун *īaiīakūn* т. 'ситан округао каменчић' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'мали, неугледан човек' *ib.* (eid.), 'велика медаља (не по рангу, већ по величини)' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'нешто ситно, нејако, слабашно' Загарач (ЋУПИЋИ), 'лукава особа; породични надимак' *ib.* (eid.).

▲ Од вен. *patacon* 'аустријски бакарни новац' (ЈЕ 2: 254–255; MUSIC 202).

▽ Аугментатив од вен. *pataca* 'врста сребрног новчића', неразрешеног порекла, детаљније в. ЈЕ I.c; уп. порт. *pataca* 'id.'

➤ У континенталним говорима Црне Горе није се задржало првобитно значење 'ситан новац', већ су се развила нова, која се ослањају на семантизам 'ситан', нпр. 'ситан округао каменчић', 'мали, неугледан човек'; овде можда и укрштање са *īaiīuľak*, *īaiīuľerc*.

патишпањ *īaiīshīđ̃aň* т. 'врста колача од брашна и јаја' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Вasoјевићи (БОРИЧИЋ), *īaiīshīđ̃aň* Бјелопавлићи (ЋУПИЋ).

▲ Од ит. *pan di Spagna* 'врста колача, од брашна и јаја', дословно 'хлеб из Шпаније' (СКОК 2: 596–597).

▽ Новија сложеница, први помен крајем XVII века, од лат. *pāne(m)* 'хлеб', неразрешеног порекла (DELI 869; DEI 2745, 2747; REW § 6198; DE VAAN 443; TLL s.v. *pānis*).

✓ Ближе ит. предлошку стоје *īān de sīđ̃aňa* Вис (РОКИ) / *īade-shīđ̃aňa* Брач (ЅИМУНОВИЋ) / *īандīshīđ̃aň* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ).

➤ Балкански романизам, уп. буг. *пандишпан*, рум. *panđ̃span* (СКОК I.c.).

пашада *īashāda* f. 'прибор за јело, есцајг' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *īđ̃shīđ̃nī*, *-ā*, *-ō* adj., *oīī īashāde* (обичније) 'који се тиче пашаде' *ib.* (eid.).

▲ Вероватно од вен. *possada* 'прибор за јело'. ЈЕ 3: 71; MUSIC 210; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 275 као могући предлогач наводе и

ит. *posata* 'id.', мање вероватан због неизвршене соноризације оклузива у ит. стандардном језику.

- ▽ Поименичени партицип од вен. *posar*, ит. *posare* 'поставити' < влат. *PAUSARE 'застати, стати; одморити', од лат. грецизма PAUSA, неразрешеног крајњег порекла (DELI 961; DEI 3033; REW § 6308; ВЕЕКЕС 1159).
- ✓ Посведочени су и облици *йошâда* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), Орбанићи у Истри (KALSBECK), *йуш^оâда* Вргада (JURIŠIĆ).

пашташута *йашшйашушйа* f. 'врста сувог теста, шупљикава тестенина' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *pastasciutta* 'врста теста' (СКОК 2: 618; MUSIĆ 203; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 253).
- ▽ Од познолат. грецизма PASTA(М) 'id.', могућег крајњег ие. порекла и лат. EXSUCTU(М), партиципа перфекта пасива од лат. EXSÜGERE 'сушити' < лат. SÜGERE, ие. порекла (DELI 78, 890; REW § 6272; DE VAAN 598; ВЕЕКЕС 1155–1156).
- ✓ Романизам је посведочен још у говору Никшића, *йашшйашушйа* (ЂОКОВИЋ).

певер *йевѣр* m. 'бибер' Црмница (МИЛЕТИЋ).

- ▲ Од вен. *pevare / pevere* 'бибер', в. BOERIO 500.
- ▽ Дијалекатизам посведочен у говорима северне Италије, од познолат. грецизма PIPER 'id.', крајњег оријенталног порекла (DEI 2887; REW § 6521; ERNOUT/MEILLET 901–902; TLL s.v. *riper*; ВЕЕКЕС 1173–1174).
- ✓ У говору Паштровића посведочени су облици *йѣвер / ййвер* (ЈОВАНОВИЋ).

педенца *йедѣнца* f. 'успон, узбрдица' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *pendenza* 'нагиб' (СКОК 2: 636; MUSIĆ 203; LIPOVAC-RADULOVIĆ II 220).
- ▽ Девербал од ит. *pendere* 'висити' < влат. *PENDERE 'id.', према лат. PENDERE, ие. порекла (DELI 901; DEI 2832; REW § 6388; DE VAAN 457; TLL s.v. *pendo*).
- У већини облика дошло је до испадања назала, уп. *йедѣца*, уз *йедѣнца / йедѣнција* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), честе појаве

међу романским позајмљеницама, уп. Musić 1972: 96; овде је могла бити дисимилаторно условљена.

пезат *ḡèzāīi*, -ам impf. 'тежити, бити тежак' Његуши (Оташевић); *ḡīz* m. 'тежина' Црмница (Милетић).

- ▲ Од ит. *pesare* 'бити тежак', *peso* 'тежина' (СКОК 2: 637; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 262).
- ▽ Од лат. *pĕnsu*(м), *pĕnsāre* 'тежити; сматрати, разматрати' < лат. *pĕndere*, ие. порекла (DELI 913–914, 915; REW § 6394; DE VAAN 457; TLL s.v. *pendo*).
- ✓ Посведочени су и облици у којима је дошло до прелаза романског *e* у домаће *u*, до ког најчешће долази у наглашеном слогу, уп. Musić 1972: 81–82, нпр. *ḡizāīi* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), Паштровићи (Јовановић) / *ḡizāīi* Конавли (КАШИЋ); у паштровском говору још и *ḡjezāīi* (Јовановић), са јекавском хиперкорекцијом.

пелица *ḡèлица* f. 'крзно' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *pelizza* 'крзно' (Musić 203; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 256).
- ▽ Подложно различитим тумачењима. Вен. реч може бити или твореница од вен. *pele* 'кожа' < лат. *pellex*(м) 'id.; крзно', ие. порекла (DELI 899–900; DE VAAN 455; TLL s.v. *pellis*) или пореклом од познлат. *pellīcia*(м) 'капут од крзна' < лат. *pellex*(м), ие. порекла (DEI 2827; DE VAAN, TLL l.с.).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (Јовановић).

пењел *ḡeḡel* m. 'четка за кречење' Стара ЦГ (Пешикан), *ḡeḡelčīiḡ* m. dem. Стара ЦГ (Пешикан); такође *ḡiḡeḡlo* n. Његуши (Оташевић), 'сликарска четкица' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Вероватно од вен. *penelo* 'четка' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 264). СКОК 2: 635–636; Musić 204 као могући предложак наводе и ит. *pennello* 'id.'.
- ▽ Од влат. **pĕnellu*(м), деминутива од лат. *pĕnis* 'реп' (DELI 902–903; REW § 6389; DE VAAN 458; TLL s.v. *pĕnis*).
- ✓ Посведочени су и облици *ḡeḡel* Паштровићи (Јовановић) / *ḡeḡel* / *ḡeḡelo* сз. Бока (Musić), *ḡiḡeḡel* Бакарац и Шкрљево (TURINA/ŠERIĆ), Вис (ROKI).

петролија *ḡeḡrōlija* f. 'петролеј' Његуши (Оташевић).

- ▲ Вероватно од ит. *petrolia* 'петролеј' (СКОК 2: 652–653; Musić 205; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 260).

- ▽ Преко фр. *pétrole* < срлат. PETROLEUM, сложенице од лат. грецизма PETRA 'камен', неразрешеног крајњег порекла и грецизма OLEUM 'уље', крајњег предгрчког порекла (DELI 916; DEI 2883; BLOCH/WARTBURG 456; ERNOUT/MEILLET 893; TLL s.vv. *oleum, petra*; БЕКЕС 400–401, 1182).
- ✓ Посведочени су и облици *йеїрѡље* ји. Бока (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ II), *йеїрѡуље* сз. Бока (МУСИЋ), са заменом другог дела сложенице домаћом речи *уље*.
- У облику *йеїрѡлија* као да је дошло до наслањања на *-лиїи*, *водо-лија* и сл.

пиљугат *йиљугаїи*, -ам impf. 'купити све, одузимати, пљачкати, красти све на шта се наиђе' Загарач (ЋУПИЋИ), 'освајати, узимати (фигуре у картама)' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *оїиљугаїи* pf. фиг. 'опљачкати, отети' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *оїиљугаїи* pf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II); такође *оїељугаїи* pf. Велика (ЈОКИЋ); *йїљуг* m. 'последња мрвица' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *piluccare* 'чупкати; узимати комад по комад', са заменом романског суфикса *-uccare* домаћим *-угаїи* (СКОК 1: 657–658; ЈЕ 3: 36).
- ▽ Од влат. *PILŪC(I)SĀRE 'id.', крајње од лат. PILUS 'длака', ие. порекла (DEI 2923; DE VAAN 465; TLL s.v. *pilus*).
- Значење 'украсти, отети' карактеристично је за говоре континенталне Црне Горе, у приморским говорима овај романизам носи значење 'одабрати, пребирати' (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I).

пињата *йињаїи* f. 'котао који се горе сужава' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), 'лонац, посуда за кување (лимена, бакарна, емајлирана)' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'лонац за кување на огњишту, котао' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ), *йїњаїи* f. augm. Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *йїњаїица* f. dem. ib. (eid.).

- ▲ Вероватно од вен. *pignata* 'лонац' (МУСИЋ 206). СКОК 2: 659 као могући предлогач наводи ит. *pignatta* 'id.'.
- ▽ Вероватно од влат. *PINGUIĀTTA(M) < лат. PINGUIA(M) OLLĀ(M) 'лонац за чување масти' (PELLEGRINI 1976: 165–172). Свођење на ит. *pigna* 'шишарка', са семантичким помаком мотивисаним обликом лонца, које наводе DELI 928; DEI 2917 мало је вероватно.

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

пипун *īīpūn* m. 'диња' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић), Беране (Радојевић), Плав и Гусиње (Рековић); *īīpūniца* f. 'једра и здрава млада жена' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ).

- ▲ Дром. реликт од лат. *PERONE(M)* 'диња' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Латински гречизам крајњег ие. порекла, са семантичким помаком 'печен на сунцу' > 'диња' (DELI 956; REW § 6395; ERNOUT/MEILLET 880–881; TLL s.v. *perō*; ВЕЕКЕС 1174).
- ✓ Лексема посведочена још у Дубровнику (Бојанић/Тривунац) и Конавлима (КАШИЋ).
- Балкански романизам, уп. буг. *pipón*, арум., мрум. *pipon'и*, алб. *pjepër* (СКОК 2: 660).

пририја *īīriја* f. 'левак' Његуши (Оташевић), Црмница (Милетић), *īīriјелица* f. dem. ib. (id., без значења), *īīliјерица* f. ib. (id., без значења), *īīliјерија* f. ib. (id., без значења).

- ▲ Од вен. *piria* 'левак' (СКОК 2: 661; MUSIĆ 207; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 265).
- ▽ Грчког порекла (СКОК I.c.; REW § 6597).
- ✓ У паштровском говору, поред *īīriја*, посведочен и облик *īīрица* (ЈОВАНОВИЋ), са заменом романског суфикса домаћим *-ица*.
- У црмничким облицима могло је доћи до укрштања вен. *piria* и фурл. *plere* (СКОК I.c.).

пирун *īīpūn* m. 'виљушка' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић), 'нож као део прибора за јело' ib. (СТИЛОВИЋ II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), *īīpун* m. 'виљушка' Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Подложно различитим тумачењима. Може се оставити могућност да су облици на Приморју преузети посредством вен. *pipon* 'виљушка', како наводе СКОК 2: 643 и MUSIĆ 207. Ипак, вероватније је да је и у приморским говорима у питању бал-

кански грецизам, детаљније о овоме в. ВЛАДИЋ-ПОПОВИЋ 2013: 349.

- ▽ Грчког и крајњег ие. порекла (Skok l.c.; ВЕЕКЕС 1163–1164).
- ✓ Посведочено и *йерџн* Брач (ŠIMUNOVIĆ), Брусје (DULČIĆI), Комижа (MARDEŠIĆ-SENTIN).
- Само се у васојевићком говору развило значење 'нож'.

пигура *йийџура* f. 'боја, фарба' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *йийџура* f. Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ); *йийџурџи* impf. 'бојити, фарбати' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *йийџурџи* impf. Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ), *оийџурџи* pf. 'обојити, офарбати' Загарач (ЋУПИЋИ), *йийџурџи* impf. Црмница (МИЛЕТИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *pittura* 'слика' (SKOK 2: 668).
- ▽ Од лат. *pingere*(м), крајње од лат. *pingere* 'сликати', ие. порекла (DELI 936; DEI 2930; REW § 6482; DE VAAN 465–466; TLL s.v. *pingo*).
- ✓ У говору Виса посведочен је и облик *йеџурџи* (РОКИ).

пишарола *йишиарола* f. 'мокраћа' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од вен. *pissariola* 'често мокрење' (JE 3: 44).
- ▽ Девербал од вен. *pissar* 'мокрити', ономатопејског порекла (DELI 935; REW § 6544).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

пјадела *йјадџла* f. 'овал, велики тањир за послуживање јела' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'лавор' Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ); и са -ља-: *йјадџља* f. Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Вероватно од ит. *padella* 'велики тањир' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 266). Мање је вероватан предлогачк вен. *piadena* 'id.' (MUSIC 207); романски предлогачк морао је имати суфикс *-ella*, не може се објаснити како би иначе *-ena* било замењено са *-ела* / *-еља*.
- ▽ Од лат. *patella*(м) 'мањи, плитак тањир или посуда', деминутива од лат. *patera* или *patina*, ие. порекла (DELI 860; DEI 2717; REW § 6286; DE VAAN 449; TLL s.v. *patera*).
- ✓ У паштровском говору посведочена је и варијанта *йјатинџла* (ЈОВАНОВИЋ).

пјат *ijǎi* m. 'тањир' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); и са -љ-: *ilǎi* m. Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стијовић II; Боричић), Беране (Радојевић), Плав и Гусиње (Рековић), Велика (Јокић).

- ▲ Од ит. *piatto* 'тањир' (СКОК 2: 677–678; MUSIC 207; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 267).
- ▽ Од влат. грецизма *PLATTU(M) 'раван', крајњег ие. порекла (DELI 921; DEI 2897; ВЕЕКЕС 1205).
- Посведочена и варијанта са уметнутим -и-, *ijǎi* Црес (HOUTZAGERS), Вргада (JURIŠIĆ), Селца на Брачу (VUKOVIĆ), Брач (ŠIMUNOVIĆ).

пјаца *ijǎca* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'пијаца' Загарач (Ћупићи), 'град, ужи део града, центар града' ib. (eid.), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ijǎc* m. 'пијаца' Рожаје (НАДŽIĆ); и са -љ-: *ilǎca* f. Спич (Поповић/Петровић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'пијац, пазар, чаршија' Васојевићи (Боричић).

- ▲ Вероватно од вен. *piazza* 'трг'. СКОК 2: 672–673; MUSIC 208; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 266 као могући предлогак наводе и ит. *piazza* 'id.'
- ▽ Од лат. грецизма PLATEA(M) 'отворен простор', ие. порекла (DELI 921–922; REW § 6583; ВЕЕКЕС 1205).
- Старији облик *ilǎca* је дром. реликт од лат. PLATEA(M) (СКОК, LIGORIO I.сс.).

поверетан *ioverǎtan*, -*ina*, -*ino* adj. 'бедан, отрцан' Стара ЦГ (Пешикан); *ioverǎtko* m. ib. (id., без значења), *ioverǎtница* f. ib. (id., без значења), *ioverǎtњак* m. ib. (id., без значења); *ioverǎtiii se* pf. ib. (id., без значења).

- ▲ Од ит. *poveretto* 'јадник, сиромаш' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 275), са додатим домаћим суфиксом -(a)n.
- ▽ Деадјектив од ит. *povero* 'сиромашан, јадан' < лат. PAUPERE(M) 'id.', ие. порекла (DELI 965; DEI 3045; REW § 6305; DE VAAN 451; TLL s.v. *pauper*).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

подумента *йодумѣниѡа* f. 'темељ (зида, куће)' Стара ЦГ (Пешикан), Бјелопавлићи (Ћупић); *йодумениѡѡи* pf. 'почети из темеља' Стара ЦГ (Пешикан), *зайодумениѡѡи* pf. 'йодумениѡѡи (в.)' ib. (id.); такође *йолумѣниѡа* f. 'йодумениѡа (в.)' Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић).

- ▲ Дром. реликт од лат. FUNDAMENTU(M) 'база, основа' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Деноминал од лат. FUNDU(M) 'дно', ие. порекла (DE VAAN 250; TLL s.v. *fundus*).
- ✓ Посведочени су и италијанизми *фундамѣнаѡи* / *фундамѣниѡа* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Брусје (DULČIĆI), Бакарац и Шкрљево (TURINA/ŠERIĆ) < ит. *fondamento* 'темељ' (СКОК 1: 523–524).
- О старини ове позајмљенице сведочи прелаз романског лабиодентала *f* у домаће *ѡ*, једна од најстаријих промена у романским позајмљеницама, уп. MUsIĆ 1972: 87; в. и **пригат**, **просуља**.

полпета *йолиѣѡѡа* f. 'фаширане шницле' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *polpetta* 'id.' (СКОК 3: 79; MUsIĆ 209; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 271).
- ▽ Деноминал од ит. *polpa* 'пулпа; месо' < лат. PULPA(M), ие. порекла (DELI 951–952; REW § 6834; DE VAAN 497–498; TLL s.v. *pulpa*).
- ✓ У говорима Боке и Паштровића посведочен је и ит. аугментатив *йолиѣѡѡѡн* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II; Јовановић) < ит. *polpettone*.

помидора *йомидѡбра* f. 'парадајз' Стара ЦГ (Пешикан); такође *ѡамидѡбра* f. Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи); и *ѡамидѡбрија* f. ib. (eid.), Бјелопавлићи (Ћупић); и *ѡамидѡбла* f. Црмница (Милетић).

- ▲ Од ит. *potodoro* 'парадајз' (СКОК 2: 700; ЈЕ 3: 61–62); облици посведочени у говорима Црне Горе вероватно потичу од множине ит. речи, тј. облика *poti d'oro*.
- ▽ Деноминал од ит. *poto* 'јабука' < лат. PŌMU(M) 'плод', ие. порекла (DELI 953; DEI 3011; REW § 6645; DE VAAN 479; TLL s.v. *pōtum*).
- ✓ У конавоском говору посведочен је облик *йомѡдѡбра* (КАŠIĆ).

понат¹ *йѡна^еѿ, йѡнѿа* m. 'широка дебела даска' Спич (Поповић/Петровић), 'снага у рукама' ib. (eid.).

▲ Можда у вези с вен. *ponte* 'мост', уп. и ит. *ponte* 'id.'. Према Скок 3: 75–76 у вези с вен. *ponto* 'убод; бод у картама; трену-так', али нема семантичког поклапања.

▽ Од лат. *PONTE(M)* 'мост; даска; палуба на броду', ие. порекла (DELI 954–955; DEI 3014; REW § 6649; DE VAAN 479–480; TLL s.v. *pōns*).

➤ Значење 'широка дебела даска' карактеристично за спичански говор.

понат² *йѡнаѿ, -нѿа* m. 'поен у картању' Стара ЦГ (Пешикан), 'id.; бод (у шивењу и плетењу)' Његуши (Оташевић), 'бод, поен (обично у игри карата)' Загарач (Ћупић), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), Беране (РАДОЈЕВИЋ).

▲ Вероватно од вен. *ponto* 'убод; бод у картама'. Скок 3: 75–76; MUSIĆ 209; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 272 као могући предлогак наводе и ит. *punto* 'id.'.

▽ Од лат. *PUNCTU(M)*, партиципа перфекта пасива од лат. *PUNGERE* 'убости', ие. порекла (DELI 1002; REW § 6847; DE VAAN 499; TLL s.v. *pungo*).

✓ У чакавским говорима посведочен је облик *йѡнаѿ* (ČDL).

понта *йѡнѿа* f. 'рт' Спич (Поповић/Петровић), 'шиљата страна маља' Стара ЦГ (Пешикан), *Ќиѿрѿ Пѡнѿа* f. ib. (id.).

▲ Од вен. *ponta* 'рт' (Скок 3: 75; ЈЕ 3: 63).

▽ Од лат. *PUNCTA(M)*, партиципа перфекта пасива лат. *PUNGERE* 'убости', ие. порекла (DELI 1001; REW § 6847; DE VAAN 499; TLL s.v. *pungo*).

✓ Облик *йѡнѿа* карактеристичан је за бокешке говоре, у осталим приморским говорима преовладава лик *йѡнѿа* (ЈЕ I.c.).

понтура *йонѿура* f. 'прехлада' Стара ЦГ (Пешикан), 'промаја' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), *йѡ[н]ѿура* f. Црмница (Милетић, без значења).

▲ Нејасно. Можда у вези са ит. *puntura* 'пунктура', како наводе Скок 3: 75; MUSIĆ 209, али нема семантичког поклапања. Уп. и вен. *pontura* 'id.'.

▽ Од влат. **PUNCTŪRA(M)* 'id.' < лат. *PUNCTU(M)*, крајње од лат. *PUNGERE* 'убости', ие. порекла (DELI 1002; REW § 6848; DE VAAN 499; TLL s.v. *pungo*).

- ✓ Посведочен је и облик *й̀унѝу̀ра* Сумартин (NOVAKOVIĆ) / *й̀ун-й̀у̀ра* Комижа (MARDEŠIĆ-CENTIN); облици са *-o-* су типично бокешки, за сличну појаву уп. **понта**.

попица *й̀дѝица* f. 'лутка' Његуши (OTAŠEVIĆ), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Дром. реликт од лат. *pŭpa*(м) 'id.; девојчица', са домаћим деминутивним суфиксом *-ица* (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Нејасно; није сигурно да ли је лат. *pŭpa* твореница од лат. маскулинума *pŭpus* или фемининум био примаран облик (DE VAAN 500).
- ✓ У приморским говорима посведочен је облик *й̀у̀ја* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), Вис (РОКИ).

порат *й̀д̀рай̝*, *й̀д̀рѝа* m. 'лука, пристаниште' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (OTAŠEVIĆ), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *porto* 'лука, пристаниште' (СКОК 3: 10; MUSIC 210; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 273).
- ▽ Од лат. *portu*(м) 'id.' < лат. *porta* 'капија', ие. порекла (DELI 960–961; REW § 6677; DE VAAN 482; TLL s.v. *porta*).
- У облику *й̀орай̝* јавља се непостојано *a*, честа појава међу романским позајмљеницама.

пори лук *й̀д̀рѝ л̀ук* f. (sic!) 'празилук' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); и *й̀урѝль* m. Беране (РАДОЛЕВИЋ).

- ▲ Подложно различитим тумачењима. Први део вероватно од ит. *porro* 'празилук' (СКОК 3: 10; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 273). Према другом тумачењу, могући предложак и лат. *porru*(м) 'id.' (COSSUTA 2010: 94).
- ▽ Од лат. *porru*(м) 'поврће' (DELI 958; REW § 6670), ие. порекла (DE VAAN 481–482; TLL s.v. *porrum*).
- ✓ Посведочен и скраћени облик, без словенског елемента, нпр. *й̀др* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), Конавли (КАŠIĆ) / *й̀ор* Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), уз *й̀урѝль* Беране (РАДОЛЕВИЋ).
- Облик *й̀д̀рѝ л̀ук* је спој италијанског и словенског фитонима преобличен у атрибутивну синтагму вероватно према *й̀расѝи лук* = *й̀разилук*.

- ✧ Лексема посведочена и у руском, уп. *йорéй* 'вид лука, *Allium rogitum*', преузет вероватно посредством немачког (ФАСМЕР 3: 329).

портела *йорѝѝла* f. 'вратанца у поду или у тавану' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), 'шупљина, отвор на плафону или зиду преко којег се излази на таван' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од ит. *portella* 'вратанца' (СКОК 3: 12–13; MUSIC 210; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 274).
- ▽ Деминутив од ит. *porta* 'врата' < лат. *porta* 'капија', ие. порекла (DELI 958; REW § 6675; DE VAAN 482; TLL s.v. *porta*).
- Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

портик *йôрѝѝк* m. 'ходник, трем' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/КАПУСТИНА), Велика (ЈОКИЋ), *йòрѝѝк* m. 'тераса, балкон, ходник' ВАСОЈЕВИЋИ (СТИЛОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ); и са *ф*:- такође *фôрѝѝк* 'йôрѝѝк (в.)' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Вероватно од ит. *portico* 'трем'. СКОК 3: 12–13; MUSIC 210; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 274 као могући предложак наводе и вен. *portego* 'id.'
- ▽ Деноминал од ит. / вен. *porta*, даље в. **портела**.
- ✓ У говору Зете посведочен је облик *фôрѝѝк*, у коме је у грађи први пут уочена промена романског *p* у домаће *ф*.

портун *йорѝѝџѝн* m. 'засвођени улаз' Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *portone* 'већа врата' (СКОК 3: 12–13; MUSIC 210; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 274).
- ▽ Аугментатив од ит. *porta*, даље в. **портела**.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

пофрајат *йофрајѝѝѝ*, -ам pf. 'потрошити све на своја задовољства' Његуши (Оташевић).

- ▲ Вероватно од тршћ. *fraiar* 'уживати, лумповати, трошити на своја задовољства', са додатим домаћим префиксом *ïo-*. MUsIĆ 239 као могући предложак наводи и вен. *fragiar* 'id.'.
- ✓ Симплекс је посведочен у приморским говорима, *фрајаѿи* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), Брусје (DULČIĆI) / *фрајаѿи* сз. Бока (MUSIC), Сумартин (NOVAKOVIĆ), као и романизам *фраја* 'веселе, гозба' ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), сз. Бока (MUSIC), пореклом од тршћ. *fraia* / вен. *fragia* 'id.'.
- За појаву додавања домаћег префикса на основу романског порекла уп. **обурлаг**.

презентат *ïрезениѿи*, -ам impf. 'приказати се, присуствовати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *ïрезѿнца* f. 'достојанство, углед' ib. (id.).

- ▲ Од вен. *presentar* 'представити', *presenza* 'изглед' (ЈЕ 3: 81).
- ▽ Од вен. *presente* 'присутан' < лат. PRAESENTE(M), од лат. PRAESENTĀRE 'представити; показати', крајње од SUM, ESSE, FUL, ие. порекла (DELI 974–975; DE VAAN 599).
- ✓ У говору Виса посведочен је облик *ïриженѿи* (*се*) (РОКI).

преша *ïрѿша* f. 'потреба' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), 'id.; журба' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), Беране (РАДОЈЕВИЋ); *ïрѿшан, -ина, -ино* adj. 'потребан' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *ïрѿшно* adv. 'потребно' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *бесïрѿшан, -ина, -ино* adj. 'који није склон корисном раду' Стара ЦГ (ПЕШИКАН) → *бесïрѿшко* m. ib. (id., без значења), *бесïрѿшница* f. ib. (id., без значења); *незайрѿшан, -ина, -ино* adj. 'беспослен, нерадан' ib. (id.), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ) → *незайрѿшно* adv. 'непотребно' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *незайрѿшко* m. 'ленштина, нерадник' Загарач (ЋУПИЋИ), *незайрѿшник* m. 'онај који није ни за што, који је неспособан да ишта уради' ib. (eid.), *незайрѿшница* f. 'лења, нерадна женска особа, ленштина' ib. (eid.); *сïрѿшан, -ина, -ино* adj. 'хитан' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *сïрѿшно* adv. 'брзо потребно, неодложно' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); *ïрѿшиѿи, -а, -о* adj. 'потребан' Загарач (ЋУПИЋИ), *ïрѿшиѿи* impf. 'журити, хитати' ib. (eid.).

- ▲ Од ит. *pressa* 'стиска, гужва' (СКОК 3: 34; MUsIĆ 212; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 277).

- ▽ Девербал од ит. *pressare* 'пожуривати' < лат. PRESSĀRE, творенице од лат. PREMERE 'стиснути, притиснути', ие. порекла (DELI 976; REW § 6741; DE VAAN 478–488).
- Романизам је развио разгранату породицу речи, коју чине глаголи, именице, придеви и прилози.

пржун *ṗrǰŭn* m. 'затвор' Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. / фурл. *preson* 'затвор' (СКОК 3: 129–130; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 281). СКОК I.c. као могући предлогач наводи и истрором. *parson* 'id.'
- ▽ Од лат. PREHĒNSIŌNE(M) 'ухваћен, заробљен', крајње од лат. PREHENDERE, ие. порекла (REW § 6737; DE VAAN 487).
- ✓ Посведочени су и облици *ṗarǰŭn* Брусје (DULČIĆI), *ṗerǰŭn* Црес (HOUTZAGERS), *ṗreǰŭn* Брач (ŠIMUNOVIĆ).
- Најстарија потврда ове речи је из 1388. године: Ако би не имел чим платит, имај се вложит в пржун. (RJA)

пригат *ṗrǰāiī*, *-ām* impf. 'пржити (месо, јаја и сл.)' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ), *до-ṗrǰāiī* pf. 'допећи, допржити' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ис-ṗrǰāiī* pf. 'испржити' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), *исṗrǰāiī* pf. Беране (РАДОЛЕВИЋ), *наṗrǰāiī* pf. 'испригати, испржити доста, напржити' Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *оṗrǰāiī* pf. 'испржити' Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ṗо-ṗrǰāiī* pf. 'пропржити, испржити' Васојевићи (БОРИЧИЋ), *ṗроṗrǰāiī* pf. 'пропржити' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *уṗrǰāiī* pf. 'попригати, попржити' Васојевићи (БОРИЧИЋ), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *ṗриганија* f. 'пржено јело (месо, кобасице, јаја, поврће)' Спич (Поповић/Петровић), *ṗрџаница* f. 'пржено јело које је направљено од јаја и брашна, уштипак' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ); и са *ф-*: *фрџāiī* impf. 'ṗригаиī (в.)' ib. (СТИЈОВИЋ I; ead. II), *исфрџāiī* pf. 'исṗригаиī (в.)' ib. (ead. I; ead. II); *ṗрефрџān*, *-а*, *-о* adj. 'превејан, лукав' Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Велика (ЈОКИЋ); *ṗрефрџānīī* m. 'превејан, лукав, препреден' Његуши (Оташевић).

- ▲ Дром. реликт од лат. FRIGĒRE 'пржити' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе). Није вероватан предлогат ит. *friggere* 'пржити' (LIPOVAC-RADULOVIĆ II 238), јер се прелаз романског *f* у домаће *ī* сматра једном од најстаријих промена у романским позајмљеницама, уп. MUsIĆ 1972: 87; в. и **просуља**. Из италијанског је само облик *фрѝгѝи*. Можда је било и укрштања са домаћом породицом *īржиии*, в. СКОК 3: 63.
- ▽ Нејасно, могуће позајмљено посредством грчког, иако фонолошки развој не иде у прилог овој теорији (DE VAAN 243).
- Облици са почетним *ф* сматрају се новијим позајмљеницама у односу на облике са почетним *ī*.
- ✧ За прелаз романског *f* у домаће *ī* в. и **подумента, просуља**.

проват *īрōвѝи*, *-ām* (im)pf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'пробати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *īрō[в]ѝи* impf. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења), *īрōвѝи* impf. 'пробати' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II; БОРИЧИЋ), *исīрōвѝи* pf. 'испробати' ив. (СТИЛОВИЋ II), *оīрōвѝи* (се) pf. 'ид.' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); *īрōва* f. 'пробање, испробавање, ризик' Загарач (ЋУПИЋИ), *īрōва* f. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *provare* 'пробати', *prova* 'проба' (СКОК 3: 48; MUsIĆ 213; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 280).
- ▽ Од лат. PROBĀRE 'пробати; одобрити' < лат. PROBUS 'одличан, сјајан', ие. порекла (DELI 994; REW § 6764; DE VAAN 490–491; TLL s.v. *probus*).
- Облици са *-б-* су примљени посредством лат. PROBĀRE или нем. *Probe* (СКОК I.c.).

прокарадур *īпрокарадур* m. 'старатељ' Црмница (МИЛЕТИЋ), 'некадашњи црквени тунор' Загарач (ЋУПИЋИ); такође *īроконадур* m. 'члан црквеног одбора' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од вен. / фул. *procurador* 'црквени тунор' (СКОК 3: 50).
- ▽ Од лат. PRŌCŪRĀTORĒ(M) 'старатељ, тунор' < лат. PRŌCŪRĀRE, крајње од лат. CŪRA 'брига, забринутост', ие. порекла (DELI 983; DE VAAN 156; TLL s.v. *cura*).
- ✓ Посведочен је и облик *īпрокурадур* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II) / *īпрокурадур* сз. Бока (MUsIĆ).

просуља *īпросуља* f. 'тигањ' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Дром. реликт од лат. FRĪXŌRIA(М) 'id.', изведенице од лат. FRĪGĒRE (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).

▽ В. пригат.

✓ Посведочени и облици *ѵрсѵра* Вргада (JURIŠIĆ) / *ѵарсѵра* Брусје (DULČIĆI). Реч је посведочена и у црногорској народној пословици: Обија ка' и просуља у бијелу недјељу. (Вук).

➤ О старини ове позајмљенице сведочи прелаз романског лабиодентала *f* у домаће *ѵ*, једна од најстаријих промена у романским позајмљеницама, уп. MUsIĆ 1972: 87; в. и **подумента**, **пригат**. У насловном лику, *ѵросѵља*, дошло је до дисимилације $p - l < p - p$ (Лигорио 2018: 25).

пуленат *ѵулѐна^eѵи*, *-ѐнѵа* м. 'ветар који се више осећа на мору него на копну и диже велике таласе' Спич (Поповић/Петровић).

▲ Од ит. *ponente* 'западни ветар', са дисимилацијом $n - n > l - n$ (Скок 3: 7–8; MUsIĆ 214).

▽ Од лат. PŌNENTE(М), партиципа презента актива од лат. PŌNERE 'поставити, наместити', ие. порекла; значење 'врста ветра' развило се доцније из синтагме (*sole*) *ponente* '(сунце) које залази на западу' (DELI 954; REW § 6647; DE VAAN 479; TLL s.v. *pōno*).

✓ У говору Паштровића посведочени и облици *ѵулѐнѵи* / *ѵулѐнѵѵа*, поред *ѵулѐнаѵи*, као и хибридна лексема *ѵуленѵѵа-ча* 'период смиревања невремена и снаге западног ветра' (Јовановић), добијена спојем романске основе и домаћег суфикса *-ача*.

пунтина *ѵунѵѵина* f. 'рајснегла' Његуши (Оташевић).

▲ Вероватно од ит. *puntina* 'id.'.

▽ Деноминал од ит. *punta* 'врх' < лат. PŪNCTA(М), крајње од лат. PUNGERE 'убости', ие. порекла (DELI 1001; DEI 3149; DE VAAN 499; TLL s.v. *pungo*).

✓ Романизам није посведочен у другим говорима Црне Горе.

путана *ѵуѵѵана* f. 'курва' Спич (Поповић/Петровић).

▲ Од ит. *puttana* 'проститутка' (Скок 3: 88; MUsIĆ 215).

▽ Од стфр. *putain* 'id.' < лат. PŪTIDU(М) 'који је непријатног мириса', од крајњег лат. PUS, PURIS 'гној', ие. порекла (DELI 1005; BLOCH/WARTBURG 495; REW § 6881; DE VAAN 501; TLL s.v. *pūs*).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

Р

рабијатан *рабијѝѝан*, *-ѝна*, *-ѝно* adj. 'љутит, бесан' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *arrabbiato* 'љут, бесан' (СКОК 3: 91; MUSIĆ 215; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 283).
- ▽ Деноминал од ит. *rabbia* 'бес, љутња' < влат. *RABIA(M) 'id.', према лат. RABIES, творенице од лат. RABERE 'бити бесан, љутит', неразрешене етимологије (DELI 1017; DEI 299; REW § 6980; DE VAAN 511).
- ✓ У говорима Боке и Паштровића посведочен је романизам *râ-bија* 'љутња, бес, инат' ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), сз. Бока (MUSIĆ), Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) < ит. *rabbia*, као и придев *рабијѝжан* ib. (id.) / *рабијѝжан* сз. Бока (MUSIĆ) < ит. *rabbioso*.

ракамат *ракамѝѝ* impf. 'правити украсне рупице на платну, вести' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *ракамѝѝѝ* impf. Црмница (МИЛЕТИЋ); *ракам* m. 'чипка' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *рекамѝѝ* impf. '*ракамѝѝ* (в.)' Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Вероватно од вен. *recato* 'чипка', *recatar* 'вести' (MUSIĆ 217; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 292). СКОК 3: 125 као могући предлогач наводи ит. *ricato* 'чипка', *ricatare* 'вести'.
- ▽ Крајњег арапског порекла (DELI 4064; REW § 7066).
- ✓ У паштровском говору посведочена је и лексема *рекамѝѝра* (ЈОВАНОВИЋ) < вен. *recamador* 'онај који везе'.
- У облицима са *-а-* дошло је до асимилације $e - a > a - a$ (СКОК I.c.).

раца *рѝца* f. 'сорта, сој, порекло' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *нераца* f. 'лоша раса, несој' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *razza* 'врста, сорта' (СКОК 3: 92; MUSIĆ 216; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 283).
- ▽ Подложно различитим тумачењима. Традиционално се доводи у везу с лат. (GENE)RĀTIŌNE(M) < лат. GENERĀRE 'родити; доне-

ти на свет', крајње од GENUS, ие. порекла (TLL s.vv. *generatio*, *genus*), уп. DELI 1037–1038; REW § 3732. Према другом тумачењу, ит. реч изводи се од ствнем. *reiza* 'линија, трака', детаљније в. PIANIGIANI s.v. *razza*.

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- Облик *раса* ушао је у стандардни језик (РСЈ) преко фр. *race* (Скок l.c.).

рашна *rāšīa* f. 'дуга и широка турпија за дрво' Спич (Поповић/Петровић), 'пљосната турпија' Његуши (Оташевић); *рашијѝи* impf. 'турпијати' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *raspa* 'турпија', *raspare* 'турпијати' (Скок 3: 111–112; MUsIĆ 216; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 288).
- ▽ Од герм. (фран.) **(h)raspōn* 'турпија' (DELI 1034; REW § 7077).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

ресто *rēsīto* n. 'остатак, кусур' Спич (Поповић/Петровић); и са *-и-*: *рѝишīto* n. Бјелопавлићи (Ћупић), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), Велика (ЈОКИЋ); такође *рѝишīво* n. Бјелопавлићи (Ћупић).

- ▲ Вероватно од ит. *resto* 'остатак' (Скок 3: 131; MUsIĆ 218; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 293); у приморске крајеве реч је могла ући непосредно из италијанског, посебно облици са очуваном *-o*, у остале говоре ушла је посредством немачког (Скок l.c.).
- ▽ Девербал од ит. *restare* 'остати' < лат. *restāre* 'id.; стајати', крајње од лат. *stāre*, ие. порекла (DELI 1056; REW § 7248; DE VAAN 589–590).
- У облику *рѝишīво* уметнут је сугласник *в*, који се може јавити у свим позицијама у речи, уп. MUsIĆ 1972: 96.

решпет *rešījēti* m. 'уважавање, обзир, поштовање' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *rispetto / respeto* 'обзир, поштовање' (Скок 3: 131).
- ▽ Од лат. партиципа перфекта пасива *RESPECTU(M)* < лат. *respicere* 'гледати (уназад), чекати', крајње од лат. *specere* 'гледати', ие. порекла (DELI 1092; REW § 7245; DE VAAN 578–579).

- ✓ У говору Бакарца и Шкрљева посведочен је облик *ришиџѝ* (TURINA/ŠERIĆ).

рештела *rešitela* f. 'дрвена капијица' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *rastello / rastrello* 'ограда, решетка' (СКОК 3: 112).
- ▽ Од лат. *rāSTELLU(M)* 'грабуље', творенице од лат. *rāSTRU(M)* < лат. *rāDERE* 'огребати, скинути' (DELI 1035; REW § 7078; DE VAAN 512).
- ✓ Посведочени су и облици *р̀шиџиџо* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), *р̀шиџиџо* Конавли (КАЏИЋ), као и *раићџел* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).

рива *riva* f. 'оно што је окомито и високо (нпр. стрма обала, падина, смет снега и сл.)' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *riva* 'обала' (СКОК 3: 148–149; MUSIĆ 218; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 296).
- ▽ Од лат. *rĪPA(M)* 'id.', ие. порекла (DELI 1097; DEI 303; REW § 7328; DE VAAN 524).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

ризик *rižik* m. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), *риџик* m. ib. (id., без значења); *риџичан*, *-чна*, *-чно* adj. ib. (id., без значења), *риџичан* adj. ib. (id., без значења); *риџично* adv. 'опасно, ризикантно' Васојевићи (БОРИЧИЋ); *риџикаѝ* (im)pf. 'ризикувати, рескикати' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *уриџикаѝ* pf. 'одлучити се уз ризик, ући у ризик' ib. (eid.), *уриџикаѝ* pf. Васојевићи (БОРИЧИЋ), *риџиковѝ* (im)pf. 'риџикаѝ (в.)' Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Од ит. *risico* 'ризик' (СКОК 3: 149).
- ▽ Вероватно крајњег грчког порекла (REW § 7289).
- Глагол *риџираѝ* води порекло од крајњег фр. *risquer* (СКОК I.c.), а примљен је посредством нем. *riskieren*.

ришџат *rišĳat*, *-âĳ* (im)pf. 'рескирати' Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Вероватно од вен. *rischiar* 'преузимати ризик'. СКОК 3: 149; MUSIĆ 219; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 296 као могући предложак наводе и ит. *rischiare* 'id.'.
- ▽ Даље в. **ризик**.
- ✓ Посведочена је и именица *ришџадџр* Никшић (ЂОКОВИЋ), Бањани, Грахово и Опутне Рудине (КОПРИВИЦА), за коју нема

потврда у италијанском стандардном језику нити у северним дијалектима.

роба *рѡба* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), 'одећа' Спич (Поповић/Петровић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Вasoјевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ), 'народна ношња' Спич (Поповић/Петровић), 'тканина' ib. (id.), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'артикли за продају' Вasoјевићи (БОРИЧИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *roba* 'роба, артикли'. Скок 3: 151; Musić 219; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 296 као могући предлогак наводе ит. *roba* 'id.'.
- ▽ Од крајњег герм. (фран.) **rauba* 'комад одеће; оно што је украдено, плен' < пгерм. **rauba-* 'плен', а преко влат. **rova* (DELI 1100; DEI 3272; REW § 7090; KROONEN 406).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

родулица *рѡдулица* f. 'калем за конач' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *рѡ(н)дулица* f. 'калем за конач' Стара ЦГ (Пешикан); и *рѡндолица* f. Загарач (Ћупићи); и *рѡдулица* f. Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Вероватно у вези с вен. *rodela* 'калем' (Musić 219; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 297).
- ▽ Од лат. *rotella*(m) 'точак', деминутива од лат. *rota* 'id.', ие. порекла (REW § 7389; DE VAAN 527).
- Посведочено је уметање налаза, честа појава у романским позајмљеницама, до које може доћи у било ком месту у речи, уп. Musić 1972: 96.

рокело *рокѡло* n. 'калем за конач' Стара ЦГ (Пешикан), *рокѡлце* n. dem. ib. (id.).

- ▲ Од вен. *rochelo* 'калем' (Скок 3: 156; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 298).
- ▽ Деминутив од вен. *roca* 'преслица', крајње од герм. (фран.) **rukka* (REW § 7433).
- ✓ У говорима Црне Горе посведочен је и умекшани облик *рѡкељ* сз. Бока (Musić), Пива (Гаговић) / *рокѡљ* Паштровићи (Јовановић), уз варијанте *рокѡо* / *рокѡла* ib. (id.).
- Уп. фурл. *rochel*, ит. *rocchetto* (Скок I.c.).

ронкета *ронкѡѡа* f. 'крупко, калем за конач или шпаг' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од ит. *rocchetto* 'крупко, калем' (СКОК 3: 156; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 298).

▽ Даље в. **рокело**.

✓ Лексема је посведочена још у говору ји. Боке (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).

руметин *румѣѣѣн* м. 'кукуруз' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Црмница (МИЛЕТИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); такође *румерѣн* м. Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

▲ В. **фруметин**.

✓ У паштровском говору посведочен је и облик са уметнутим назалом, *руменѣѣн* (ЈОВАНОВИЋ).

рушпа *рѣѣѣа* ф. 'златник неправилног кружног облика у вредности од једне лире' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ).

▲ Од ит. арх. *ruspo* 'врста монете, златник' (СКОК 3: 176).

▽ Поствербал од ит. *ruspare* 'чепкати; поравнати', крајње од скраћеног партиципа перфекта влат. *RUSPARE (DEI 3299; REW § 7462).

➤ Облик *рѣѣѣија*, посведочен у говору Никшића (ЂОКОВИЋ), у вези је с вен. *ruspio* 'врста монете', уп. СКОК I.c.

С

сакет *сакѣѣ* м. 'папирна кеса' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'кеса, врећица' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *сакѣѣ* м. Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Велика (ЈОКИЋ), *сакѣѣѣѣ* м. дем. Загарач (ЋУПИЋИ).

▲ Од ит. *sacchetto* 'кеса, врећица' (СКОК 3: 189–190; MUSIC 220; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 303 s.v. *sakèt*).

▽ Деминутив од ит. *sacco* 'id.' < лат. грецизма SACCU(M), крајње семитског порекла (DELI 1116; DEI 3305; REW § 7489; ERNOUT/MELLET 585; ВЕЕКЕС 1302).

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

салиц *сѣлѣѣ* м. 'поплочан простор' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); *салицѣѣѣ* impf. 'поплочавати, стављати камену основу на подлогу за бетонирање' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи

(ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *ѿсалициѿи* pf. 'поплочати' ib. (eid.); и са -ж-: *салижѿи* (im)pf. 'салициѿи' (в.)' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од вен. / фурл. *salizo* 'поплочани пут' (СКОК 3: 195).
- ▽ Од лат. *SILICE(M)* 'камен; лава', неразрешеног порекла (REW § 7911; DE VAAN 564).
- ✓ У говорима Боке посведочен је облик *салѿж* (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I; ead. II); у паштровском деноминал *салижѿи* (ЈОВАНОВИЋ).
- Уп. истрором. *seleizo*, ит. *selce* (СКОК I.c.).

секат (се) *секѿи* (се), *-ѿм (се)* impf. 'носити с напором' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Велика (ЈОКИЋ), 'носити се с нечим тешким' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'тешко, напорно радити неки посао' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'рвати се, борити се; животарити' Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), 'слутити, наслућивати' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *сѿкаѿи* impf. 'носити тежак терет' Беране (РАДОЈЕВИЋ), *досѿкаѿи* pf. 'донети нешто с муком' ib. (ead.), Велика (ЈОКИЋ), *насекѿи се* pf. 'намучити се' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *ѿосекѿи се* pf. 'напорно радити неки посао' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'покошкати се, поцевељати се, понети се' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *ѿресекѿи* pf. 'с муком пренети' Његуши (ОТАШЕВИЋ); *сѿкачѿина* f. 'гужва, метеж, рвање' Загарач (ЋУПИЋИ); такође *сакѿи* impf. 'тешко живети, животарити, радити много ситних, не много корисних послова' ib. (eid.), ~ *се* 'рвати се; носити се с пословима' ib. (eid.).

- ▲ Од вен. *secar(se)* 'узнемиравати' (ЈЕ 3: 158).
- ▽ Од лат. *SICCARE* 'бити сув', крајње од лат. *SICCUS* 'сув', могућег ие. порекла (DELI 1172; DE VAAN 562).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.
- У приморским говорима знатно је ређа употреба овог глагола у свршеном виду, јер је дошло до семантичког преклапања са *сѿкаѿи* 'избацивати воду из брода' < вен. *secar* 'id.' (ЈЕ I.c.).

сервават *серва[в]ѿи*, *сервајем* impf. 'одмеравати, посматрати некога и процењивати му намере' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *osservare* 'посматрати' (СКОК 2: 570; ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I 239).
- ▽ Од лат. *OBSERVARE* 'id.', крајње од лат. *SERVUS* 'роб', ие. порекла (DELI 850-851; REW § 6021; DE VAAN 559).

- ✓ Посведочени су и облици са честим прелазом романског *s* у домаће *ш*, нпр. *ошерва̄ӣ* (*се*) Селца на Брачу (VUKOVIĆ) / *ошерва̄ӣ* (*се*) Сплит (RADIŠIĆ).

сете *сѣ̄те* 'број у игри „циквање“' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

▲ Од ит. *sette* 'седам'.

▽ Од лат. *SEPTEM* 'id.', ие. порекла (DELI 1188–1189; DEI 3469; REW § 7830; DE VAAN 555).

➤ Романизам чини део вокабулара у игри *циквање* (в. **циква**).

сигур *с̄игур̄*, -а, -о adj. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења); *сигур̄а̄ӣ* pf. ib. (id., без значења), 'спремити, сачувати, заштитити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'спремити јело; поспремити по кући пре спавања или уопште после оброка; спремити стоку на починак' Загарач (ЋУПИЋИ), *сигур̄а̄ӣ* pf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), *ѣосигур̄а̄ӣ* pf. 'поспремити' Загарач (ЋУПИЋИ), *сигур̄а̄ва̄ӣ* impf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Загарач (ЋУПИЋИ), *сигур̄а̄ва̄ӣ* impf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *ѣосигур̄а̄ва̄ӣ* (im)pf. Загарач (ЋУПИЋИ), *ѣдсигур̄* adv. 'сигурно' Беране (РАДОЈЕВИЋ).

▲ Од вен. *seguro* 'сигуран' (СКОК 3: 233–234).

▽ Од лат. *SĒCŪRU*(M) 'id.; заштићен; безбрижан', крајње од лат. *SŪRA* 'немир, брига', ие. порекла (DELI 1200; REW § 776; DE VAAN 156; TLL s.v. *cura*).

✓ У дубровачком говору посведочен је облик *с̄икур̄* (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ) < ит. *sicuro*.

➤ Балкански романизам, уп. рум. *de sigur*, буг. *с̄игурен*, алб. *sigur* (СКОК I.c.).

сѣ̄ћ *с̄ѣ̄ћ* m. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'канта за воду, лимена или емајлирана' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'плехана посуда за воду левкастог облика (при дну је ужа)' Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (БОРИЧИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'кофа' Велика (ЈОКИЋ).

▲ Од вен. *sechio* 'посуда за воду', млађа позајмљеница (СКОК 3: 228–229).

▽ Од влат. **SICLA*(M) 'id.', познолат. *SICLU*(M) < лат. *SITULA*(M) 'id.', неразрешене етимологије (DELI 1172; REW § 7962; ERNOUT/MEILLET 1112; DUCANGE s.v. *SICLA*).

- ✓ Посведочени и облици *сѹч* Сумартин (NOVAKOVIĆ) / *сѹч* Сплит (MAGNER/JUTRONIĆ).
- Романизам *сѹћ* замењује старију позајмљеницу *сигло*, дром. реликт од лат. *SITULA*(M) (Скок I.c.; LIGORIO 2014). Према другом тумачењу, старији облик *сигло* није аутохтона реч, већ је његов предложак, далматски облик *siclo*, позајмљеница из старовенецијанског, у коме је очувана консонантска група *-cl-* (ROSSNI 326). За дилему да ли се топоним *Сѹћ*, вир и градина у Ријечкој Нахији, своди на овај романизам или на словенски орнитоним в. ОС 68 s.v. *Сићево*.

сичија *сичѹа* f. 'нервоза; брига' Стара ЦГ (Пешикан), *сичѹ-ја* f. Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЛЕВИЋ), 'туберкулоза' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); *сичијав*, *-а*, *-о* adj. 'изнурен од болести, туберкулозан' ib. (eid.), *сичѹјас*, *-сѹа*, *-сѹо* adj. 'који је склон сичијању, нервирању, нервози, љутњи' Загарач (ЋУПИЋИ); *сичијајло* m. 'мршавко, јадничак' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); *сичѹјѹи*, *-ѹи* impf. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *сичијѹи* impf. 'нервирати (се), љутити (се), постајати љут, постајати гневан' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *сичијѹи* (се) impf. 'бринути (се), нервирати (се)' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), Беране (РАДОЛЕВИЋ), *исичијѹи* pf. 'изнервирати' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *исичијѹи* pf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I), *насичијѹи* (се) pf. 'наљутити, изнервирати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *насичијѹи* pf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), *осичијѹи* (се) pf. 'изнервирати (се), онервозити (се), наљутити (се)' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

▲ Од стломб. *secea*, примљено посредством венецијанског (Скок 3: 215–216).

- ▽ Рефлекс лат. *SICCITATE*(M) 'сушица', крајње од лат. *SICCUS* 'сув', неразрешеног порекла (DEI 328; REW § 7896; DE VAAN 562).
- ✓ Посведочен је и облик *сѹчија* Сумартин (NOVAKOVIĆ) / *сучѹја* Брач (ŠIMUNOVIĆ).

скала *скаѹа* f. (често у pl.) 'степеник' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (МИЛЕТИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'id.; тераса од грубих дасака пред улазним вратима на спрату куће до које се пело дрвеним или каменим степеништем и преко ње се улазило у кућу; степениште' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'крашки облик сличан облику степеника' Стара ЦГ (Пешикан), *скаѹица* f. 'природни (ређе правље-

ни) степеник уз какву тврђу' Његуши (ОТАШЕВИЋ); *ска̀ле* f. pl. 'мердевине' Стара ЦГ (ПЕШИКАН); и са *ш-*: *шк̀ала* 'степеник' *ib.* (id.), Црмница (МИЛЕТИЋ), *шк̀але* Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

▲ Од ит. *scala* 'степеник' (СКОК 3: 254).

▽ Од лат. *SCĀLAE* 'id.', творенице од лат. *SCANDERE* 'пењати се', ие. порекла (DELI 1139; REW § 1532; DE VAAN 542–543).

✓ У облику *шк̀ала* дошло је до прелаза романског *s* у домаће *ш*, честе појаве међу романским позајмљеницама.

скалат *скал̀а̄ӣ*, *-ам* pf. 'смањити, опасти' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'спустити' *ib.* (id.), 'умирити се, примирити се' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

▲ Вероватно од вен. *calar* 'спустити, смањити'. СКОК 2: 19; ЈЕ 2: 47–48 као могући предложак наводе и ит. *calare* 'id.'.

▽ Од лат. грецизма с(н)ALĀRE 'спустити; опустити', неразрешеног порекла (DELI 185; DEI 669; REW § 1487; DE VAAN 84–85; ВЕЕКЕС 1608–1609).

✓ Поред облика *скал̀а̄ӣ*, посведочено је и *ка̀ла̄ӣи* (*се*), које одговара романском предлошку и које П. Скок ставља у наслов своје одреднице напомињући да *s-* може бити и романски префикс (в. СКОК I.c.).

скалин *ска̀л̄ӣн* m. 'камена степеница' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *ска̀л̄ине* f. pl. (ређе) *augm.* Загарач (ЋУПИЋИ).

▲ Од ит. *scalino* 'мањи степеник' (СКОК 3: 254; MUSIĆ 223; ЛІРОВАС-RADULOVIĆ I 310).

▽ Деминутив од ит. *scala* 'степеник', даље в. **скала**.

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе, без других варијанти.

скапулат (се) *ска̀пу̀ла̄ӣ* (*се*), *-âм (се)* pf. 'спасти се' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *ска̀пу̀ла̄ӣ* pf. 'id.; једва се извући' Велика (ЈОКИЋ), 'сићи с напором' Беране (РАДОЛЕВИЋ), *ска̀пу̀ла̄в̄а̄ӣ* *impf.* Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења); такође *сак̀а̀пу̀ла̄ӣ* (*се*) pf. Велика (ЈОКИЋ); и *о̀ика̀пу̀ла̄ӣ*, *о̀ика̀пу̀ла̄м* pf. 'једва отићи, с муком, напором отићи' Беране (РАДОЛЕВИЋ); и *ка̀пу̀ла̄ӣ* *impf.* 'спасавати се, излазити на крај' Загарач (ЋУПИЋИ).

▲ Вероватно од вен. *scapolar* 'побећи, избећи'. СКОК 3: 256; MUSIĆ 223 као могући предложак наводе и ит. арх. *scapolare* 'id.'.

- ▽ Од влат. *EXCAPULĀRE, сложенице од лат. CAPULĀRE 'пресећи, исећи', творенице од лат. CAPERE 'узети; разумети', ие. порекла и префикса EX- (DELI 1144; DEI 3372; REW § 2955; DE VAAN 89–90, 195–196; TLL s.v. *capio*).
- ✓ Посведочен је и облик *икайулаи* Сумартин (NOVAKOVIĆ) / *икайулаи* Брусје (DULČIĆI), Црес (HOUTZAGERS), у коме је дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*, честе појаве међу романским позајмљеницама.
- Реч је забележена и код Вука, без географске ознаке: Авизан на пола скапулан. (Вук); врло је вероватно да у питању потврда из Црне Горе.

скоранца *скоранца* f. 'осушена укљева из Скадарског језера' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *scoranza* 'врста рибе' (СКОК 3: 266; ЈЕ 3: 172–173).
- ▽ Можда у вези са топонимом *Skodra* (алб. *Shkodër*) 'Скадар', као места где се ова врста рибе лови (ЈЕ l.c.).
- ✓ Посведочен је и облик *шкòранца* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *шкòранца* сз. Бока (MUSIĆ), са прелазом романског *s* у домаће *ш*.

скриња *скриња* f. 'сандук са поклопцем и бравом у коме се чувају разне ствари и драгоцености' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *скрињетийна* f. augm. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *скрињица* f. dem. ib. (id.); и са *ш-*: *шкриња* ib. (id.), Црмница (МИЛЕТИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Дром. реликт од лат. SCRĪNIU(M) 'сандук, шкриња' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Нејасно (DE VAAN 545).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

скужат *скужат*, -ам pf. 'намирити новац од дужника' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'сакупити новац' ib. (eid.); и са *-и-*: *скуџаи* pf. 'утерати дуг' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *скуџавџаи* impf. ib. (eid.), *накуџаи* (се) pf. 'сакупити дуг код разних особа' ib. (eid.), *накуџавџаи* impf. 'скупљати дуг, прикупљати дуг' ib. (eid.); и *скунџаи* pf. 'скунаторити; с муком набавити, сакупити' Васојевићи (БОРИЧИЋ), *скунџавџаи* impf. 'штедети' ib. (id.).

- ▲ Од вен. *scoder* 'трести, уздрмати' (СКОК 3: 262).

- ▽ Од ит. *scuotere* 'id.' < лат. *EXCUTERE*, преко погрешне реконструкције **EXQUATERE*, уп. познолат. *EXQUOTĒRE*; могућег ие. порекла (DEI 3431; СКОК I.c.; REW § 2998; DE VAAN 504–505).
- У васојевићком говору посведочен је облик *скѹнѹаѹи*, са уметнутим назалом. Наши облици и фонолошки и семантички стоје далеко од романског предлошка који П. Скок претпоставља. Могли би бити у некој вези са *скунаѹиѹриѹи* (СКОК 2: 234, 3: 273, неразрешених етимологија).

солад *сѹлад* м. 'новчић, четвртина крајцера' Његуши (ОТАШЕВИЋ), фиг. 'мала цена, ништа' иб. (id.), *сѹлад* м. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); и са *-ѹи*: *сѹлаѹи* м. 'новчана јединица из периода пре Првог светског рата; ситан и не много вредан бакарни новац; општи појам за новац' Загарач (ЋУПИЋИ), *сѹлаѹи* м. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења).

- ▲ Од ит. *soldo* 'новац, новчић' (СКОК 3: 304; MUSIĆ 224; LIPOVAC-RADULOVIĆ II 269).
- ▽ Од познолат. *SOL(I)DU((M) NUMMUM)* 'id.', крајње од лат. *SOLIDUS* 'тврд, чврст, крупан', ие. порекла (DELI 1222; REW § 8069; DE VAAN 571).
- ✓ У говоду Брусја посведочен је облик *шѹлд* (DULČIĆI), са прелазом романског сугласника *s* у домаће *ш*.

спенѹат *сѹенѹаѹи*, *-ам* рф. 'потрошити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); такође *сѹнѹнѹаѹи* рф. иб. (id., без значења).

- ▲ Вероватно од ит. *spendere* 'трошити' (СКОК 2: 636; MUSIĆ 225).
- ▽ Од лат. *EXPENDERE* 'трошити' < лат. *PENDERE* 'висити, тежити', ие. порекла, уз познолат. твореницу *EXPĒNSA(M)*, крајње од лат. партиципа перфекта пасива *EXPĒNSUS* (DELI 1248; DE VAAN 457; TLL s.v. *pendo*).
- ✓ У бокешким говорима, као и у паштровском посведочен је романизам *шѹѹенѹза* 'набавка хране, куповина' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I) / *шѹѹенѹза* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *сѹенѹза* (LIPOVAC-RADULOVIĆ II) / *сѹѹенѹза* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ), који се може свести на влат. **SPESA* < лат. *EXPENSA*, са секундарним уметањем назала, в. СКОК I.c.

стађун *сѹађун* м. 'сезона неког воћа, поврћа' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'време неких послова' иб. (eid.).

- ▲ Од ит. *stagione* 'годишње доба' (СКОК 3: 323–324; MUSIĆ 225; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 313).

- ∇ Од лат. *STATIÖNE*(М) 'место задржавања', девербала од лат. *STÄRE* 'стајати', ие. порекла (DELI 1264; REW § 8234; DE VAAAN 589–590).
- ✓ Посведочен је и облик *сїађонан / сїађунан* 'човек у зрелим годинама; свака ствар која је зрела или достигла величину у своје време' ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).

стар сїа̄р т. 'мера за тежину, 60 кг' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЊИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЊИ).

- ▲ Вероватно од вен. *staro* 'мера за тежину'; могуће и дром. реликт од лат. *SEXTÄRIU*(М) 'id.' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ∇ Вен. *staro*, као и ит. *staro / staio / stioro* 'id.' од лат. *SEXTÄRIU*(М) 'id.', крајње од лат. *SEX* 'шест', ие. порекла (DEI 3620, 3636; REW § 7887; DE VAAAN 560).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.
- Уп. фурл. *star*, ит. *staio* (СКОК 3: 226–227).

стимадур сїимадур т. 'процењивач' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *stimador* 'процењитељ' (MUSIC 225).
- ∇ Девербал од вен. *stimar* 'ценити, проценити', даље в. **стимат**.
- ✓ Посведочен је и облик *шїимадур* Вргада (ЈУРИЌИЋ), са прелазом романског сугласника *s* у домаће *ш*.

стимат сїимайи, *-ам* impf. 'частити (се), дочекати' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЊИ), 'проценити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *сїй̄майи* impf. 'дочекивати, угошћавати' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *сїимавдйи* impf. Загарач (ЋУПИЊИ), *сїимавайи* impf. Бјелопавлићи (ЋУПИЊИ), *сїй̄майи* impf. 'угошћавати, бринути се о гостима' Рожаје (НАДЖИЋ); *сїй̄ма* f. 'леп дочек, поштовање' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЊИ), 'id.; процена нечега' Бјелопавлићи (ЋУПИЊИ), *сїй̄ман*, *-а*, *-о* adj. 'који хоће да части' Загарач (ЋУПИЊИ) → *сїиманник* т. 'човек који ужива гостопримство, мушка особа која се гости' ib. (eid.), 'мушка особа која је гостопримна, која чашћава' ib. (eid.), *сїиманница* f. 'женска особа која ужива гостопримство, која се гости' ib. (eid.), 'женска особа која је гостопримна, која чашћава' ib. (eid.), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II).

- ▲ Вероватно од вен. *stimar* 'ценити, проценити'. Скок 3: 335; MUSIC 226; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 341 као могући предлогач наводе ит. *stimare* 'id.'.

- ▽ Од лат. AESTIMĀRE 'id.', неразрешеног порекла (DELI 403; DEI 3635; REW § 246; DE VAAN 28; TLL s.v. *aestimo*).
- Романизам је развио разгранату породицу речи, коју чине глаголи и именице.

страмац *sīramāc* m. 'душек који је напуњен вуном и који служи као прекривач приликом спавања' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *sīrāmāc* m. ib. (eid.), *sīrāmāc* m. Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Вероватно од вен. *stramazzo* 'душек'. ЈЕ 3: 237 као могући предлогак наводи и ит. *stramazzo* 'id.'.
- ▽ Спој вен. / ит. *strame* 'лежај од сламе (за стоку); сува трава' < лат. STRĀMEN, ие. порекла и вен. / ит. *materazzo* 'душек' < ар. *maṭrah* (DEI 2389, 3648; DE VAAN 586).
- ✓ У говору ји. Боке посведочен је романизам *шīпрамацѐра* 'особа која шије мадраце' (ЛИПОВАЦ-RADULOVIĆ I) < вен. *stramazzerā* 'id.'.
- Код овог романизма најзанимљивије је питање да ли је његов завршетак поистовећен са домаћим суфиксом *-ац* где је *a* непостојано, уп. **цукар**, **штрапац**. Нпр. у речнику Загарача аутори дају *сīрамац*, *-а* што би значило да није, али онда наводе у множини *сīрамчеви* из које излази да ипак јесте; у речнику Васојевића налазимо *сīрāmāc*, *-мца*, као и у речнику Његуша *сīрамāц*, *-мца*, што нас наводи на закључак да је највероватније могло доћи до поменутог поистовећивања.

судит *sūdīī* m. 'поданик' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *suddito* 'поданик' (MUSIĆ 226; LIPOVAC-RADULOVIĆ II 294).
- ▽ Од лат. SUBDITUM 'потчињен' < лат. SUBDERE 'ставити испод, потчинити', крајње од лат. -DŌ, -DERE 'ставити', ие. порекла (DELI 1295; DEI 3672; DE VAAN 175–176).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.

супијерна *сујїјерна* f. 'здела за супу' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЂЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *сујїјерна* Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); такође *су(м)їїјерна* f. Стара ЦГ (Пешикан); и *сумїїјера* f. Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *zuppiera* 'здела за супу' (СКОК 3: 363; MUSIĆ 226; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 316).

▽ Деноминал од ит. *zuppa* 'супа' < герм. **suppa* 'парче хлеба умоченог у супу', уп. пгерм. **supp/bōn-* (DELI 1470; DEI 4123; REW § 8464; KROONEN 493).

✓ У облику *су(м)иј'ерна* јавља се уметнути назал.

супреш *сујр'еш* м. 'пегла' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Загарач (ЋУПИЋИ), *сујреш* м. Бјелопавлићи (ЋУПИЋ); *сујрешај'и* рф. 'испеглати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *impf.* Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *сујрешај'и* рф. Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *сујреша'вај'и* *impf.* Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); такође *су(м)ијр'еш* м. 'сујреш (в.)' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *сумјреш* м. Бјелопавлићи (ЋУПИЋ); *су(м)ијрешај'и* (*impf.*) Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења), *сумјрешај'и* *impf.* 'пеглати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *осумјрешај'и* рф. 'опеглати' *ib.* (*eid.*).

▲ Од вен. *sopressa* 'пегла', *sopressar* 'пеглати' (СКОК 3: 34; MUSIĆ 226; LIPOVAČ-RADULOVIĆ I 343).

▽ Од лат. *SUPPRESSIŌNE(M)* 'притискање, гњечење' < лат. *SUPPRIMERE*, крајње од лат. *PREMERE* 'гњечити', *ие.* порекла (DEI 3546; REW § 6738; DE VAAN 487–488; TLL s.v. *premo*).

✓ У облицима *сумјр'еш*, *сумјрешај'и* дошло је до уметања назала испред лабијала.

сургат *сургај'и*, *-ам* рф. 'срушити, гурнути, пропасти' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Дром. реликт од лат. *SURGERE* (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).

▽ Од лат. *REGERE* 'управљати, водити', *ие.* порекла (DE VAAN 517–518; TLL s.v. *rego*).

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

сућедит *сућедиш*, *-им* *impf.* 'догађати се, настојати' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од ит. *succedere* 'десити се' (СКОК 3: 355).

▽ Од лат. *SUCCĒDERE* 'следити, настављати', творенице од лат. *SĒDERE* 'ићи, настављати', *ие.* порекла и префикса *SUB-* (DELI 1293–1294; DE VAAN 103–104; TLL s.v. *cedo*).

✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.

Т

табак *ṡabāḱ* m. 'дуван' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *tabacco* 'дуван' (СКОК 3: 427; MUSIC 227; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 346).
- ▽ Од шп. *tabaco* 'id.', посведоченог у XVI веку, неразрешеног порекла, можда у вези с ар. *ṡabbāc*, *ṡubbāc*, одакле шп. *tabaco*, *atabaco*, или из неког од језика Централне или Јужне Америке (DELI 1305; DELC 522).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

табакера *ṡabakēra* f. 'кутија за дуван' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ).

- ▲ Од ит. *tabacchiera* 'кутија за дуван' (СКОК 3: 427; MUSIC 227; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 346).
- ▽ Деноминал од ит. *tabacco*, даље в. **табак**.
- ✓ Посведочен је и облик *ṡabāḱjēra* сз. Бока (MUSIC) / *ṡabāḱijēra* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ) / *ṡabakijēra* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ); облици са привидним јатом верније одражавају италијански предложак.

таваја *ṡavāja* f. 'столњак' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), Велика (ЈОКИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *tovaia* / *tovaglia* 'столњак' (ЈЕ 3: 259). СКОК 3: 447–448; MUSIC 227; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 351 као могући предложак наводе ит. *tovaglia* 'id.'.
- ▽ Од герм. (фран.) **thwahlja* 'ручник' < пгерм. **Pwahla-* (DELI 1355; DEI 3843; REW § 8720; KROONEN 555).
- ✓ Посведочен је и облик *ṡavāla* у говорима Боке Которске (MUSIC), (LIPOVAC-RADULOVIĆ I) / *ṡavāla* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ).

тавајул *ṡavajul* m. 'платнена салвета' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *tovagiol* 'салвета' (ЈЕ 3: 259).
- ▽ Деноминал од вен. *tovaglia* 'столњак', даље в. **таваја**.
- ✓ Посведочен је и облик *ṡavāљуо* сз. Бока (MUSIC) / *ṡavāљуо* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *ṡavāљуло* ib. (id.).

тавулин *īāвулѝн* м. 'сто' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Вasoјевићи (СТИЈОВИЋ II), Велика (ЈОКИЋ), *īā[в]улѝн* м. Беране (РАДОЈЕВИЋ), Црмница (Милетић, без значења); такође *īāулуѝн* м. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Вasoјевићи (БОРИЧИЋ), *īāулуниѝ* м. dem. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *tavolino*, деминутива од ит. *tavolo* 'сто' (СКОК 3: 428–429; MUSIĆ 352). Могући предложак и фурл. *taulin* 'id.' < фурл. *tavle*, уп. REW § 8514.
- ▽ Од лат. *tabula*(м) 'дрвена оса', неразрешеног порекла; из овог првобитног значења временом су се разгранала остала (DELI 1318–1319; DEI 3733; DE VAAAN 604).
- Посведочен и облик *īāvòлѝн* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ). Уп. и скраћене облике *īау̀л* / *īау̀о* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ).

такулин *īакулуѝн* м. 'новчаник' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (Оташевић), 'id.; новац' Загарач (ЋУПИЋИ), 'новчаник' Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Вasoјевићи (СТИЈОВИЋ II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ); такође *īакуљуѝн* м. 'новчаник' Велика (ЈОКИЋ); и *īракул'ѝн* м. 'новчаник' Рожаје (НАДЏИЋ).

- ▲ Од ит. *taccino* 'новчаник' (СКОК 3: 437; ЈЕ 3: 261); није јасно одакле уметнути сугласник -л-.
- ▽ Од ар. *taqwīt* 'правилан редослед' (DELI 1307; DEI 3695; REW § 8535b).
- ✓ У рожајском облику *īракул'ѝн* посведочен је уметнути сугласник *p*.

талијер *īāлѝер* м. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *īāлијер* м. 'врста сребрног новца' Његуши (Оташевић), Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од вен. *talaro* 'врста монете' (СКОК 3: 437).
- ▽ Од нем. *T(h)aler*, према називу за новчиће *joachimist(h)aler*, који су се ковали у месту *Joachimist(h)al* (DEI 3704).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.
- Уп. фурл. *talar, tolar*, ит. *tallero* 'id.' (СКОК I.c.).

тараца *īарāца* f. 'тераса' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (Оташевић), *īарачица* f. dem. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); *īоīарачиѝ* pf. 'направити тарацу, поравнати простор испред куће (каменим плочама, бетоном)' ib. (eid.).

- ▲ Вероватно од вен. *terazo* 'тераса'. SKOK 3: 443; MUsIĆ 228; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 350 као могући предлогак наводе и ит. *terrazzo* 'id.'
- ▽ Деноминал од вен. *tera* / ит. *terra* 'земља' < лат. TERRA(M) 'id.', ие. порекла (DELI 1331–1332; DEI 3765; REW § 8668; DE VAAN 616).
- ✓ У паштровском говору посведочен је и облик *ѿорѿца* (ЈОВАНОВИЋ).
- У облику *ѿарѿца* запажа се развој преднагласног *e* у *a*. Можда је посредовао секундарни полуглас који се јавља на овом терену у примерима као *ра^ечу^н* (ИВИЋ 1985: 160).

тела *ѿѿѿла* f. 'ланено платно' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *tela* 'платно'. SKOK 3: 454–455; MUsIĆ 228; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 352 као могући предлогак наводе ит. *tela* 'id.'
- ▽ Од лат. TĒLA(M) 'мрежа; разбој', крајње од лат. TEXERE 'ткати', ие. порекла (DELI 1321; DEI 3740; REW § 8620; DE VAAN 619).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

телераѿелѿра f. 'унутрашње прозорско крило' Стара ЦГ (Пешикан); такође *ѿѿелѿр* m. 'прозорски оквир' Спич (Поповић/Петровић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), *ѿелѿр* m. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Од вен. *teler* 'прозорски оквир' (SKOK 3: 454–455; MUsIĆ 228).
- ▽ У вези с вен. *tela* 'платно', даље в. **тела**.
- ✓ У говору Дубровника посведочен је облик *ѿѿелѿр* (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ); у Паштровићима *ѿѿалѿра* / *ѿѿелѿр* (ЈОВАНОВИЋ).

темпија *ѿемѿија* f. 'слепоочница' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Вероватно од вен. *tempia* 'слепоочница'; могући предлогак и ит. *tempia* 'id.'
- ▽ Од влат. *TEMPLA(M) < лат. TEMPORA, плурала лат. TEMPUS 'време', ие. порекла (DELI 1324; DEI 3746; DE VAAN 611).
- Старији облици *ѿемѿило* (Пераст) / *ѿемѿила* (Дубровник) / *ѿемѿили* (Витаљић) / *ѿимѿире* (Јошињ) представљају дром. реликте од лат. TEMPORA настале укрштањем са TEMPLUM, TEMPLA (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе); уп. и *ѿемѿила* / *ѿемѿиа* сз. Бока (MUsIĆ).

тентат *ѿенѿѿѿѿѿ*, -ам impf. 'смишљати, наводити на нешто, комбиновати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *ѿенѿѿѿѿѿ* impf. 'причати којешта' Велика

(ЈОКИЋ), *наѡенѡѡѡ* pf. 'наговорити, наводити некога на нешто' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), *наѡѡенѡѡѡ* pf. Васојевићи (Стијовић II).

- ▲ Од ит. *tentare* 'наговорити, искушавати' (СКОК 3: 458; ЈЕ 3: 253).
- ▽ Од лат. *tentāre* 'пробати; дирати', варијанте од лат. *temptāre* 'дотаћи', ие. порекла (DELI 1327; DEI 3752; REW § 8633; DE VAAN 611).
- Старији облици са *-ан-*, *ѡанѡѡѡ* / *ѡанѡѡѡ*, представљају дром. реликте од лат. *temptāre* (СКОК, VINJA, LIGORIO I.c.).

тећа *ѡѡѡ* f. 'лонац, шерпа' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић).

- ▲ Од вен. *techia* 'посуда, лонац' (СКОК 3: 467; MUSIĆ 229; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 352).
- ▽ У вези с лат. *tēgula(m)* 'цреп', са деминутивним суфиксом *-ULA*, крајње од лат. *tegere* 'прекрити; чувати', ие. порекла (DELI 1320–1321; DEI 3739; REW § 8613; DE VAAN 608).
- ✓ Посведочено и *ѡѡѡ* Сплит (MAGNER/JUTRONIĆ).
- Уп. истрором. *téča*, фурл. *tecie* (СКОК I.c.).

тигла *ѡѡѡ* f. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), Црмница (Милетић, без значења), 'цреп, опека' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *ѡѡѡ* *ѡѡѡ* f. 'циглана' Спич (Поповић/Петровић); такође *ѡѡѡ* f. 'ѡѡѡ (в.)' Рожаје (HADŽIĆ).

- ▲ Дром. реликт од *tēgula(m)* 'цреп' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *tegere* 'прекрити; чувати', ие. порекла (DE VAAN 608).
- ✓ У говору Рожаја посведочен је и облик *ѡѡѡ* (HADŽIĆ), што је по П. Скоку балкански турцизам, уп. буг. *ѡѡѡ* < тур. *tugla*, дијал. *tuvla* 'цигла' (СКОК 3: 467–468).

тимун *ѡѡѡ* m. 'управљачка руда на колима (кару)' Његуши (Оташевић), 'део коњских кола помоћу којег коњи вуку коњска кола; кормило уопште' Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Од ит. *timone* 'кормило' (СКОК 3: 470–471; MUSIĆ 229; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 355).
- ▽ Од познолат. *temōne(m)*, варијанте лат. *timōne(m)* 'кормило на запрежним колима', ие. порекла; у средњем веку заменило

дотадашњи наутички термин GUBERNĀCULUM (DELI 1339; DEI 3792; REW § 8625; DE VAAN 610).

- ✓ Значење 'кормило' посведочено је у говорима Боке (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; MUSIĆ) и Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

тирака *тирѝка* f. (често у pl.) 'нараменица, трегер' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *тирѝк* m. Загарац (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од вен. *tiraca* 'нараменица, трегер' (СКОК 3: 472; ЈЕ 3: 262–263).
- ▽ Девербал од вен. *tirar* 'вући' < влат. *TIRĀRE 'id.', могућег герм. порекла (DELI 1341–1342; DEI 3802; REW § 8755).
- ✓ У херцеговачко-крајишким говорима континенталне Црне Горе посведочен је облик *тирѝрек* Пива (ГАГОВИЋ), Никшић (ЂОКОВИЋ), Ускоци (СТАНИЋ); у паштровском и *тирѝѝке* (ЈОВАНОВИЋ).

токат *тиѝка̋и̋*, -ам impf. 'следовати (некога), припадати (некоме)' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *toscare* 'дотаћи; тицати се' (СКОК 3: 479; ЈЕ 3: 264–265).
- ▽ Ономатопејског порекла (DELI 1344–1345; REW § 8767).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

торијун *тиоријун* m. 'пуна кривина на путу, серпентина' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'id.; микротопоним' Загарац (ЋУПИЋИ), *тиоријун* m. ib. (eid.).

- ▲ Традиционално се изводи од ит. *torrione* 'велика кула, осматрачница; покретна кула' (MUSIĆ 230; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 357), што је са формалне стране убедљиво, али не и са значењске.
- ▽ Деноминал од ит. *torre* 'кула' < лат. грецизма TURRI(M)/TURRE(M) 'id.', пореклом вероватно из неког од медитеранских језика (DELI 1351–1352; DEI 3834–3835; REW § 9008; ERNOUT/MEILLET 708–709; ВЕЕКЕС 1520–1521).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе; значење 'торањ' забележено је само у паштровском говору (ЈОВАНОВИЋ).

торналета *тиорналетѝа* f. 'платнени застор украшен чипком који виси уз доње чело кревета, од душека до патоса' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

▲ Од вен. *tornaletto* 'платнени застор' (MUSIC 232; LIPOVAC-RADULOVIĆ II 304).

✓ У говору сз. Боке посведочен је облик *īрналѐиѐ* pl. (MUSIC); у паштровском *īрналѐи* / *īрналѐиѐа* (ЈОВАНОВИЋ).

трабакула *īраба̀кула* f. 'нешто веома старо, истрошено, у лошем стању (најчешће о возилима)' Беране (РАДОЈЕВИЋ), *īрабакула* f. 'стари камион, аутобус; кртија' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); и *īараба̀кула* f. Беране (РАДОЈЕВИЋ).

▲ Вероватно од вен. *trabacolo* 'врста брода'. СКОК 3: 494; MUSIC 230; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 358 као могући предложак наводе ит. *trabaccolo* 'id.'.

▽ Нејасно (DEI 3845).

✓ Значење 'врста брода на једра са два јарбола' посведочено је у говорима Боке (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; MUSIC).

траверса *īравѐрса* f. 'попречна греда на кући' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од ит. *traversa* 'попречна греда' (ЈЕ 3: 258–259).

▽ Од лат. TRA(N)SVERSA(M) 'попречан, окренут', сложенице од лат. TRANS, ие. порекла и лат. VERTERE 'окретати', ие. порекла (REW § 8858; DE VAAN 627, 666–667).

✓ У говорима Хрватског приморја посведочени су облици *īарвѐсла* / *īарвѐслина* / *īравѐслина* (ЈЕ I.c.).

травеса *īравѐса* f. 'део женске одеће, кецеља' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *īравѐза* f. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Црмница (МИЛЕТИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); и *īравѐза* f. Црмница (МИЛЕТИЋ); и *īровѐза* f. Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *īровѐза* f. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II; БОРИЧИЋ); и *īравѐша* f. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

▲ Од вен. *traversa* 'кецеља' (СКОК 3: 494; MUSIC 230; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 360).

▽ Истог порекла као и ит. *traversa* 'попречна греда', даље в. **траверса**.

✓ Варијанте најближе романском предлошку забележене су у говорима Боке Которске, нпр. *īравѐрса* (LIPOVAC-RADULOVIĆ) / *īравѐрса* (MUSIC) и Паштровића, *īравѐрса* (ЈОВАНОВИЋ).

➤ У облицима *īровѐза* / *īровѐза* присутан је прелаз романског вокала *a* у домаће *o*.

трамонтана *īрамониѐана* f. 'северни ветар који растерује облаке' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *tramontana* 'северни ветар' (СКОК 2: 482–483; MUsIĆ 230; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 359).
- ▽ Од лат. TRĀNSMONTĀNA(М) 'с друге стране планине', крајње од лат. MŌNS 'планина', ие. порекла (DELI 1359; REW § 5664; DE VAAN 388).
- ✓ Посведочени и облици *īпрамунїѡна* Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ) / *īпрамунїѡна* / *īармунїѡна* / *īремунїѡна* на Брачу (ŠIMUNOVIĆ).

трапула *īпраїула* f. 'мишоловка' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *trappola* 'замка' (СКОК 3: 492; MUsIĆ 231; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 359).
- ▽ Од герм. (фран.) **trappa*, уп. пгерм. **trappōn-* 'згазити' (DELI 1362; REW § 8863; KROONEN 520–521).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

тре *īрѣ* 'број у игри „циквање“' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *tre* 'три'.
- ▽ Од лат. TRĒS 'id.', ие. порекла (DELI 1368–1369; DEI 3878; DE VAAN 628).
- Романизам чини део вокабулара у игри *циквање* (в. **циква**).

тринго *īрїнго* adv. (sic!) 'потпуно нов, нов новцат' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *īрїнго-нѡв, -а, -о* adj. 'сасвим, потпуно нов' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II); такође *īринко нов* adj. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. (*novo de*) *trinca* 'ново'. LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе, као могући предложак наводи и ит. (*nuovo di*) *trinca* 'id.'.
- ▽ Реч се вероватно проширила из ибер. *trinca* 'спој трију комада (нечега)', од влат. *TRINCUM, према лат. TRINUS 'троје; три' (JE 3: 279).
- ✓ У облику *īринго* присутна је честа промена безвучног романског велара *s* у домаће *z*, уп. MUsIĆ 1972: 91.
- Романизам *īринкѡї* 'одсецати гране дрвећу' је дром. реликт од влат. TRINCĀRE (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).

трмун *īрмун* m. 'петелка' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), 'гора од кромпира' ib. (ead. II); *īрмезїна* f. 'дебља биљна стабљика' ib. (ead. II);

џирмѣшка f. 'остатак кукурузне стабљике пошто се кукуруз пожње' *ib.* (ead. I; ead. II).

- ▲ Дром. реликт од лат. *TERMONEU(M)* (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *TERMES* 'грana, посебно исечена', неразрешене етимологије, са заменом дочетка -*ITE* суфиском -*ONEUS* (СКОК 3: 504 s.v. *t̄m̄inj*; REW § 8666; DE VAAN 615).
- ✓ У васојевићком говору посведочене су хибридне творенице *џирмезйна* и *џирмѣшка*.

туто *т̄ӯт̄ио* ',сав' у игри циквање' Васојевићи (СТИЛОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *tutto* 'сав'.
- ▽ Од лат. *TOTU(M)* 'id.', неразрешене етимологије (DELI 1386–1387; DEI 3937; DE VAAN 625; ERNOUT/MEILLET 697).
- Романизам чини део вокабулара у игри *циквање* (в. *циква*).

Ћ

ѣакарат *ѣакара̄ӣ*, -ам *imprf.* 'непрекидно причати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од вен. *ciacrarar* 'причати, ѣаскати' (JE 1: 113).
- ▽ Од ономатопејског **КЛАКК* (DEI 891; REW § 4705).
- ✓ Романизам није посведочен у другим говорима Црне Горе.

ѣакулат *ѣакул̄а̄ӣ*, -ула̄м *pf.* (sic!) 'галамити' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), 'причати лоше о некоме, оговарати некога' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), *заѣакул̄а̄ӣ pf.* 'загаламити, залармати, заграјати' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II); *ѣакул̄а̄ӣ m.* 'причалица, галамција' *ib.* (ead. I; ead. II).

- ▲ Од вен. *ciacolar* 'причати, ѣаскати', *ciacola* 'разговор' (JE 1: 113).
- ▽ Од ономатопејског **КЛАКК* (DEI 891; REW § 4705).
- ✓ У говорима Боке посведочен је романизам *ѣакул̄о̄н* 'брбљивац, особа која зна све новости у граду и све новoga што се догађа и пуно прича' (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ II) / *ѣакул̄о̄н* сз. Бока (MUSIC) < вен. *chiacolon*, *chiacolona* 'id.', в. BOERIO 163.
- Романизми **ѣакарат** и **ѣакулат** деле, поред семантике, и исто ономатопејско порекло.

ћапат *ħaiǰǰī*, -ам pf. 'украсти' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'ухватити, уграбити' ib. (id.), Црмница (Милетић).

- ▲ Од ит. (*ac*)*chiappare* 'ухватити, уграбити; ударити' (СКОК 1: 252; ЈЕ 1: 113–114).
- ▽ Од ит. *chiappare* 'id.' < влат. *CLAPĀRE, од познолат. CAPULĀRE 'пресећи, исећи; унишити', творенице од лат. CAPERE 'узети; разумети', ие. порекла (DELI 230; DEI 892; DE VAAN 89–90; TLL s.v. *capio*).
- Романизам **ћапат** не треба мешати са домаћим глаголом *ħaiǰi-ǰī(u)*, који је ономатопејског порекла (СКОК I.c.).

ћето *ħǰǰīo* adv. 'јасно, одрешито (о говору)' Стара ЦГ (Пешикан).

- ▲ Од вен. *s'ceto* 'јасно' (СКОК 3: 400).
- ▽ Од герм. **slīhts* 'једноставно', крајње од пгерм. **slahan-* 'ударити', могућег ономатопејског порекла (DEI 3388; REW § 8026; KROONEN 452).
- ✓ Посведочени су и облици *иħǰǰīo* 'чисто, разговетно' ји. Бока (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ II), Сумартин (НОВАКОВИЋ), Брач (ЏИМУНОВИЋ), као и полусинтагма *иħǰǰīo-неǰīo* 'јасно и гласно' сз. Бока (МУСИЋ), Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), *дрǰǰīo-иħǰǰīo* / *иħǰǰīo-неǰīo* Селца на Брачу (ВУКОВИЋ).

ћикара *ħīkara* f. 'порцеланска или керамичка шоља (за млеко, кафу и сл.)' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'шоља за кафу, ређе шоља за белу кафу (која се зове шкудела)' Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Вasoјевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), 'шољица за кафу без дршке' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), *ħīkariца* f. dem. Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Вasoјевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Од вен. *cicara* 'шоља' (СКОК 1: 358; МУСИЋ 233; ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I 54).
- ▽ Од шп. *jícara* 'id.' (DELI 213; DEI 897; REW § 3755a), највероватније пореклом од астечког *xicá·li* (DELC 322).
- ✓ Посведочен и облик *чīkara* Сумартин (НОВАКОВИЋ) / *чīkara* Сплит (MAGNER/JUTRONIĆ).
- Уп. истрором. *ćéjkara* (СКОК I.c.).

У

ужанца *ужâнца* f. 'навика, обичај' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић); такође *ушâнца* f. Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић).

- ▲ Од ит. *usanza* 'навика, обичај' (Скок 3: 554–555; Music 233; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 369).
- ▽ Деноминал од ит. *uso* 'id.'; употреба < лат. *ŭSU*(м), партиципа перфекта пасица од лат. *ŭTOR*, *ŭTĪ* 'користити', ие. порекла (DELI 1403; DEI 3962; REW § 9093; DE VAAN 647–648).
- ✓ Поред *ужâнца*, посведочен је и облик *ушâнца* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић).

ултимо *ûlĭimo* adv. indecl. 'задње, последње' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *ultimo* 'id.' (Music 234; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 366).
- ▽ Од лат. *ULTIMU*(м) 'id.', суперлатива од лат. *ULTER*, крајње од лат. *ULS* 'на другој страни, преко', ие. порекла (DELI 1393; DEI 3947; DE VAAN 638).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

умертин *умерĭйн* m. 'кукуруз' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), *умерĭйнѡвѣ*, *-ā*, *-ō* adj. 'који је од умертина (кукуруза)' ib. (eid.), *умерĭйнѡвица* f. 'хлеб од кукурузног брашна, од умертина' ib. (eid.); такође *урмеĭин* m. 'умерĭин (в.)' Стара ЦГ (Пешикан).

▲ В. **фруметин**.

уно *ûno* 'број у игри „циквање“' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *uno* 'један'.
- ▽ Од лат. *ŪNU*(м) 'id.', ие. порекла (DELI 1398–1399; DEI 3955; DE VAAN 642).
- Романизам чини део вокабулара у игри *циквање* (в. **циква**).

унча *ûнча* f. 'стара мера за тежину, дванаестина неке целине уопште' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); такође *унач* m. 'мера за дужину (око 2,5 цм), ширина палца' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); и *уница* f. Загарач (Ћупићи).

- ▲ Дром. реликт од лат. *ŪNCIA*(м) 'врста старе мере' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Деноминал од лат. *ŪNUS* 'један', ие. порекла (DE VAAN 642).

- ✓ У говору Сумартина посведочен је облик *џнца* Сумартин (NOVAKOVIĆ).

ура *џра* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), 'време од 60 минута, сат' Загарач (ЋУПИЋИ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'моменат, време' ib. (ead.), Загарач (ЋУПИЋИ), 'сат, часовник' ib. (eid.), израз *сџрашнâ џра* 'судњи час' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *ora* 'сат, час' (SKOK 2: 562; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 367).
- ▽ Од лат. грецизма *nōra(m)* 'id.', ие. порекла (DELI 838; REW § 4176; BEEKES 1681–1682).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

уфисат *уфисаџи*, -ам pf. 'умислити, зацртати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *fissar(si)* 'умислити, зацртати' (MUSIĆ 161; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 89).
- ▽ Од ит. *fisso* 'намештен; стабилан' < лат. *fīxu(m)*, партиципа перфекта пасива лат. *fīgere* 'припојити, приборити', ие. порекла (DELI 440; DEI 1656; REW § 3335; DE VAAN 219; TLL s.v. *fīgo*).
- Романизам *уфисаџи* је полупреведеница са заменом романског префикса *in-* домаћим *у-*.
- ✓ У приморским говорима посведочен је глагол *инфџшаџи* сз. Бока (MUSIĆ) 'увртети нешто себи у главу' / *инфџшџџи се* Бакарац и Шкрљево (TURINA/ŠERIĆ) 'загледати се', у коме није дошло до замене префикса.

Ф

факин *факџн* m. 'мангуп, неваљалац' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *факџнче* n. dem. 'нестално, немирно, враголасто дете' ib. (eid.).

- ▲ Вероватно од вен. *fachin* 'носач; грубијан'. Skok 1: 503 као могући предлогач наводи и ит. *facchino* 'id.'.
- ▽ Нејасно (DELI 411; DEI 1579); можда крајњег арапског порекла, уп. шп. *faquín*, фр. *faquin* (TRECCANI s.v. *facchino*).
- ✓ У говору Ускока посведочен је облик *вакџн* (СТАНИЋ), са прелазом романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем

херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. *Musić* 1972: 87.

фалсо *fàlso* adv. 'лажно, неискрено' Његуши (Оташевић).

▲ Од ит. *false* 'id.' (Скок 1: 504; Липовач-Радуловић I 80).

▽ Од лат. *falsu(m)* 'id.', творенице од лат. *fallere* 'преварити', ие. порекла (DELI 414–415; REW § 3171; DE VAAN 199; TLL s.v. *fallo*).

✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе; у паштровском говору јавља се именица *фалцарѝ-ја* 'лаж, лукавство, неистина' (Јовановић), вероватно у вази с ит. *falsario / falsaria* 'особа која фалсификује, лаже'.

фамеља *fамеља* f. 'породица (ужа)' Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), (*ф*)амеља f. Стара ЦГ (Пешикан), *фамѝља* f. Црмница (Милетић); и са *в-*: *вамѝља* f. Загарач (Ћупићи).

▲ Од вен. *famiglia* 'породица' (Скок 1: 504–505).

▽ Од лат. *familia(m)* 'id.; послуга', творенице од лат. *famulus* 'слуга, роб', ие. порекла (DELI 415; DEI 1591; REW § 3180; DE VAAN 200–201; TLL s.v. *famulus*).

✓ У облику *вамѝља* дошло је прелаза романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. *Musić* 1972: 87.

➤ За разлику од венецијанизма који је у употреби у приморским говорима, у стандардном језику се усталио латинизам, тј. интернационализам *фамилија* (РСЈ).

фанат *фàнаѝ*, *-ниѝ* m. 'жандар, пуб у картама' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *фàнсеѝ* m. Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ II).

▲ Од ит. *fante* 'дете' (*Musić* 235; Липовач-Радуловић I 81).

▽ Од лат. *infante(m)* 'id.', са аферезом првог слога, крајње од лат. *for, fārī* 'говорити', ие. порекла (DELI 416; DEI 1595; REW § 4393; DE VAAN 231; TLL s.v. (*for*)).

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

фањела *фањѝла* f. 'пуловер, вунени прслук' Његуши (Оташевић), 'вунени џемпер' Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II; Боричић), Беране (Радолевић), Плав и Гусиње

(РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), 'поткошуља' Црмница (МИЛЕТИЋ), *фањџлица* f. dem. Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *фањџлина* f. augm. ib. (eid.), *(ф)ањџла* f. 'цемпер' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *фанџла* f. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); и са в: *вањџла* f. Беране (РАДОЛЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *fanela* 'врста вунене тканине' (MUSIC 235; LIPOVAC-RADULOVIĆ II 78–79). СКОК 1: 521 као могући предло-жак наводи ит. *fanella / flanella* 'id.'.
- ▽ Вен. / ит. реч посредством фр. *flanelle* 'id.', крајње од енгл. *flannel* (DELI 442), са испадањем сугласника *l*; уп. дисими-ловани облик *franel*, посведочен у венецијанском говору, в. DORIA 224.
- ✓ У речнику говора Ускока забележен и облик са прелазом ро-манског *f* у домаће *в*, *в̀анела / вањела* (СТАНИЋ), највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIC 1972: 87.
- Облик *фл̀анџл* 'врста вунене тканине' ушао је у стандардни језик (РСЈ) посредством нем. *Flannel*, крајње од енгл. *flannel* (СКОК I.c.).

фарабут *фарабу̀џи* m. 'скитница, пропалица, неваљалац, лукава особа' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *farabuto* 'пропалица, неваљалац'. СКОК 1: 506; MUSIC 235; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 81 као могући предло-жак наводе и ит. *farabutto* 'id.'.
- ▽ Од шп. *faraute* 'интригант' < фр. *heraut* 'гласник', крајње од фран. **heriwald* (DEI 1796; REW § 4116b; BLOCH/WARTBURG 319).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у хер-цеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

фацулет *фацулџџи* m. 'велика женска марама, везује се ис-под затылка или браде' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'марамца, ма-рама' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'врста разнобојне свилене прегаче, са ресама на дну' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *фацулџџи* m. 'женска марама, и цепна марамца' Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), *фацулџџић* m. dem. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); такође *фарицулџџи* m. 'женска марама, и цепна марамца' Бјелопавлићи (ЋУПИЋ); и *фрицулџџи* m. 'марамца, крпа за главу' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *фрицулџџи* m. 'цепна марамца за крениса-ње' Васојевићи (БОРИЧИЋ); и *фрицулџџио* n. 'марамца' ib. (СТИЈОВИЋ II); и *фрицулџџи* m. 'шал, марама којом жене везују главу; цепна марамца'

Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); и *фрџула* f. 'цепна марамица' ВАСОЈЕВИЋИ (БОРИЧИЋ), 'повезача за жене, шарена крпа за главу коју носе мушкарци док косе ливаде у време јаког сунца, крпа у коју се замотава храна и везује око паса када се иде на посао у шуму и сл.' РОЖАЈЕ (НАДŽИЋ); и *фуџељџија* f. 'женска марама' ПЛАВ и ГУСИЊЕ (РЕКОВИЋ); и са *в-*: *ваџуљџи* m. 'марама; марамица' СТАРА ЦГ (ПЕШИКАН), ЗАГАРАЧ (ЋУПИЋИ), *ваџуљџи* m. БЈЕЛОПАВЛИЋИ (ЋУПИЋ); такође *вруљџи* m. ЗАГАРАЧ (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *fazzoletto* 'марамица; марама' (СКОК 1: 501–502; MUSIĆ 236; LIPOVAČ-RADULOVIĆ I 78).
- ▽ Вероватно деминутив од ит. *fazz(u)olo* 'id.' < влат. *FACIOLU(M), крајње од лат. FACIES 'лице'; вероватно у вези с лат. FACERE, ие. порекла (DELI 421–422; DEI 1606; REW § 3130; DE VAAN 198; TLL s.v. *faciēs*).
- Посведочене и варијанте са прелазом романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIĆ 1972: 87.
- ⊠ Уочен је и велики број варијанти са вокалским *р* у првом слогу, које се среће и у алб. *farsulatë* (СКОК I.c.).

фацола *фаџола* f. 'пасуљ' ЦРМНИЦА (МИЛЕТИЋ), СПИЧ (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), ЊЕГУШИ (ОТАШЕВИЋ), ЗЕТА (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), ЗАГАРАЧ (ЋУПИЋИ), БЈЕЛОПАВЛИЋИ (ЋУПИЋ); и са *в-*: *ваџола* СТАРА ЦГ (ПЕШИКАН), ЦРМНИЦА (МИЛЕТИЋ), ЗАГАРАЧ (ЋУПИЋИ), БЈЕЛОПАВЛИЋИ (ЋУПИЋ).

- ▲ Од вен. *fasol / fasiol* 'пасуљ' (СКОК 1: 126–127). Због фонолошког лика романизма мање је вероватан предлог ит. *fagiolo* 'id.' који предлажу MUSIĆ 236; LIPOVAČ-RADULOVIĆ I 83.
- ▽ Од лат. PHASEOLU(M) 'id.', деминутива од лат. грецизма PHASĒLUS, вероватног предгрчког порекла (DELI 413; DEI 1582; REW § 6464; ВЕЕКЕС 1556).
- У облику *ваџола* дошло је до прелаза романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIĆ 1972: 87.
- ⊠ Уп. истрором. *fažol*, фурл. *fasùl* (СКОК I.c.); вељотско *fasùl* (REW § 6464).

фаша *фџаша* f. 'трака, завој, повез' СТАРА ЦГ (ПЕШИКАН), ЊЕГУШИ (ОТАШЕВИЋ), 'уметнути део платна на одећи (сукњи, хаљини, капути и сл.)' ЗАГАРАЧ (ЋУПИЋИ), 'појас сланине који се сече са свиње од главе до репа' КУЧИ (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), БЕРАНЕ (РАДОЛЕВИЋ), *фџаша* f. 'уздужно парче (платна, хартије, земљишта)' СПИЧ (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'завој' ib. (eid.), *фџаша* f. 'трака, појас сланине који се сече са свиње од

главе до репа' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; БОРИЧИЋ), *ф̑ашица* f. 'манжетна' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), dem. Загарач (ЋУПИЋИ); *фашиџи* impf. 'сећи на уске и дуге траке' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), *зафашиџи* pf. 'завити, замотати' ib. (eid.), Његуши (ОТАШЕВИЋ), *исфашиџи* pf. 'искројити' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'исећи (најчешће кожу) на дугачке уске комаде' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

▲ Од ит. *fascia* 'уздужно парче тканине' (СКОК I: 508; MUSIC 236; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 82). Делом може припадати балканском латинитету, пре свега у континенталним крајевима, где је могло бити примљено посредством румунског и албанског, пре свега због делимичног семантичког преклапања, уп. буг. *фаша* 'кожна трака' < рум. *fașe* 'повој', алб. *flashë* 'повој, трака' (СКОК I.c.).

▽ Од лат. *fascia*(м) 'повој, трака' < лат. *fascis* 'сноп, свежањ, нарамак', неразрешеног порекла (DELI 418; DEI 1602; REW § 3208; DE VAAAN 203; TLL s.v. *fascis*).

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

фашин *фашин* m. 'руковет кукурузних стабљика' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

▲ Вероватно од вен. *fassina* / *fassinada* 'свежањ, нарамак дрва' (JE 1: 149). Мање је вероватан предлогак ит. *fascina* 'id.' који наводе СКОК I: 508; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 82.

▽ Од лат. *fascina*(м) 'id.' < лат. *fascis* 'сноп, свежањ, нарамак', неразрешеног порекла (DELI 419; EI 1602; REW § 3208; DE VAAAN 203; TLL s.v. *fascis*).

✓ Значење 'нарамак дрва' посведочено је у Будви и Паштровићима (LIPOVAC-RADULOVIĆ II) и на Вргади (JURIŠIĆ).

фебра *фѣбра* f. 'температура, грозница' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од ит. *febbre* 'температура, грозница' (СКОК I: 508; MUSIC 236; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 83).

▽ Од лат. *febre*(м) 'id.', ие. порекла (DELI 422; DE VAAAN 208).

✓ У паштровском и чакавским говорима посведочен је облик *фѣбра* (ЈОВАНОВИЋ; NOVAKOVIĆ; ČDL).

фермат *фермџи*, -ам (im)pf. 'зауставити, стати' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'поштовати, ценити, уважавати некога (обично у негацији)' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'дозвољавати, омогућавати, повлађивати, одобравати; сведочити, гарантовати; марити' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Загарач

(Ћупићи), ~ *се* 'обећавати се (о девојци)' *ib.* (eid.), *фѐрмай̄* *impf.* 'одобравати' Бјелопавлићи (Ћупић), 'поштовати; слушати, уважавати, мари-ти' Васојевићи (Боричић), Беране (Радојевић), Велика (Јокіс), *ѝоферма̄й̄* *pf.* 'потврдити, подржати' Спич (Поповић/Петровић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ѝофѐрмай̄* *pf.* Бјелопавлићи (Ћупић), *ѝоферма̄ва̄й̄* *impf.* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ферма̄-ва̄й̄* *impf.* 'престајати' Спич (Поповић/Петровић), 'поштовати' *ib.* (id.); и са *-в-*: *ѝоверма̄й̄* *pf.* Стара ЦГ (Пешикан), *ѝо-верма̄ва̄й̄* *impf.* *ib.* (id.).

▲ Од ит. (*aff*)*firmare* 'зауставити, стати; потврдити' (Скок 1: 512; Musić 236; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 85).

▽ Деадјектив од ит. *fermo* 'непомичан', крајње од лат. *FIRMU(M)* 'id.', ие. порекла (DELI 425; DEI 1620; REW § 3318; DE VAAN 223).

✓ У облику *ѝоверма̄й̄* дошло је прелаза романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. Musić 1972: 87.

фета *фѐй̄ѝа* *f.* 'парче, комад' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II; Боричић), Беране (Радојевић), *фѐй̄ѝица* *f. dem.* Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *фѐй̄ѝа̄й̄* *impf.* 'резати у фете, комаде' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), *исфѐй̄ѝа̄й̄* *pf.* 'изрезати, искидати у дугачке комаде или комадиће, искишати' *ib.* (eid.), *исфѐй̄ѝа̄й̄* Зета (Башановић-Чечовић), *нафѐй̄ѝа̄й̄* *pf.* 'нарезати у фете, у кришке' Загарач (Ћупићи), *офѐй̄ѝа̄й̄* *pf.* 'одсећи, направити фете (кришке), нпр. хлеба' *ib.* (eid.).

▲ Од ит. *fetta* 'парче' (Скок 2: 560–561; Musić 236; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 86).

▽ Вероватно од влат. *OFFETTA(M), деминутива од лат. *OFFA* 'врста колача од семена крупника', неразрешеног порекла, са прелазом **l'offetta* > *fetta* у италијанском лику (DELI 428; REW § 6041a; TLL s.v. *offa*).

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

фешта *фѐй̄ѝѝа* *f.* 'свечаност, весеље, празник' Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Бјелопавлићи (Ћупић).

▲ Од ит. *festa* 'свечаност, весеље' (Скок 1: 513; Musić 237; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 85).

- ▽ Од лат. *FĒSTA*(M) 'id.', које се развило из номинатива плура-
ла лат. *FĒSTUM*, творенице од лат. *FĒRIAE* 'празник', ие. порекла
(DELI 427; REW § 3267; DE VAAN 212–213; TLL s.v. *fēriae*).
- ✓ У облику *вѣшѣа* дошло је прелаза романског *f* у домаће *в*,
највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора
у којима се глас *ф* не изговара, в. Musić 1972: 87.

фибла *фѣбла* f. 'шарка на вратима' Његуши (Оташевић), Загарач
(Ћупићи), (*ф*)*ѣбла* f. Стара ЦГ (Пешикан); и са *в*-: *вѣбла* f. Његуши
(Оташевић), Загарач (Ћупићи).

- ▲ Дром. реликт од лат. *FĪBULA*(M) 'копча; веза', са синкопом пе-
нултима (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Девербал од лат. *FĪGERE* 'припојити, приборити', ие. порекла (DE
VAAN 219; ERNOUT/MEILLET 232; TLL s.v. *figo*).
- ✓ У говору ји. Боке посведочен је облик *фѣбула* (LIPOVAC-
RADULOVIĆ I), ближи романском предлошку.
- ✱ У облику *вѣбла* дошло је прелаза романског *f* у домаће *в*,
највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора
у којима се глас *ф* не изговара, в. Musić 1972: 87.

фијоманат *фијомѣнаѣи* adj. indecl. 'нов-новцац' Црмница
(Милетић).

- ▲ Вероватно од вен. (*novo*) *fiamante* 'потпуно нов'; могући пре-
дложак и ит. (*nuovo*) *fiammante* 'id.'.
- ▽ Партицип прошли од вен. / ит. арх. *fiamar* / *fiammare* 'горети,
сијати', крајње од лат. *FLAMMĀRE*, ие. порекла (DELI 429; DEI
1629; DE VAAN 224; TLL s.v. *flammo*); синтагма (*novo*) *fiamante*
/ (*nuovo*) *fiammante* односи се на сјај тек искованог новца.
- ✓ Лексема није забележена у другим говорима Црне Горе.

фијурин *фијурѣин* m. 'златник, форинта' Црмница (Милетић),
Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/
Капустина), 'врста новца; пропалица' Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II),
'аустроугарски новац који је вредео два динара' иб. (БОРИЧИЋ), (*ф*)*ѣу*-
рѣин m. Стара ЦГ (Пешикан, без значења); такође *фијорѣин* m. Загарач
(Ћупићи); и *фиорѣин* m. 'златник, форинта' Његуши (Оташевић), Кучи
(Петровић/Ћелић/Капустина); и са *в*-: *виорѣин* m. Зета (БАШАНОВИЋ-
ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *fiorino* 'врста монете, златник' (СКОК 1: 525).
- ▽ Деноминал од ит. *fiove* 'цвет' < лат. *FLÖRE*(M) 'id.', ие. порекла
(DELI 438–439; REW § 3382; DE VAAN 227–228; TLL s.v. *flōs*).

- ✓ У облику *viŕorîn* дошло је прелаза романског *f* у домаће *v*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *φ* не изговара, в. Musić 1972: 87.

фијуба (*φ*)*u̇ba* f. 'врста укоснице' Стара ЦГ (Пешикан).

- ▲ Од вен. *fiuba* 'укосница' (СКОК 1: 513).
- ▽ Од лат. *FIBULA*(M) 'id.', творенице од лат. *FIGERE* 'припојити, прибости', ие. порекла (DELI 430; DEI 1631; REW § 3278; DE VAAN 219; TLL s.v. *fīgo*).
- ✓ У говору ји. Боке посведочен је облик *фѝбија* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), вероватно од ит. *fibbia* 'укосница'.

фисат

- ▲ В. уфисат.

фјок *фjѝк* m. 'машна' Стара ЦГ (Пешикан); такође *фѝѝк* m. 'машна (код жене – у коси, на роби и сл.)' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *fiosso* 'машна' (Musić 238; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 89).
- ▽ Од лат. *FLOCCU*(M) 'прамичак вуне', неразрешене етимологије (DELI 438; DEI 1649; DE VAAN 227; TLL s.v. *floccus*).
- ✓ У ускочком облику *виѝѝк* (Станић) дошло је прелаза романског *f* у домаће *v*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *φ* не изговара, в. Musić 1972: 87.

фјондра *фjѝндра* f. 'праћка' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *fionda* 'праћка'. СКОК 1: 520; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 90 као могући предлогач наводе и ит. *fionda* 'id.'.
- ▽ Од влат. **FLUNDA*(M), контрахованог облика влат. **FUNDULA*(M), деминутива од лат. *FUNDA* 'праћка', неразрешеног порекла (DELI 438; DEI 1649; REW § 3577; DE VAAN 249; TLL s.v. *funda*).
- ✓ У говору Бакарца и Шкрљева посведочен је облик *фѝѝѝнда* (TURINA/ŠERIĆ).

фој *фѝj* m. 'лист папира' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЊЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *фѝj* m. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелоавлићи (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *foglio* 'лист' (СКОК 1: 523; Musić 238; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 92).
- ▽ Од лат. *FOLIUM*(M) 'id.', ие. порекла (DELI 445; DEI 1677; REW § 3415; DE VAAN 237; TLL s.v. *folium*).

- ✓ У говору Боке и Паштровића посведочен је и умекшани облик *фѡль* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II; ЈОВАНОВИЋ).

фортица *форѡиѡца* f. Црмница (Милетић, без значења), ’утврђење, тврђава’ Његуши (ОТАШЕВИЋ), *фѡрѡиѡца* f. ’id.; шанац’ Загарач (ЋУПИЋИ), *фѡрѡиѡца* f. ib. (eid.); такође *фолѡиѡца* f. Црмница (Милетић, без значења); и са *в-*: *волѡиѡца* f. ’аустроугарско утврђење, фортеца’ Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *вѡлѡиѡца* f. ’id.; озидана просторија’ Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *fortezza* ’утврђење, тврђава’, са заменом романског суфикса *-ezza* домаћим *-ица* (СКОК 1: 524–525; MUSIĆ 238; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 93).
- ▽ Деадјектив од ит. *forte* ’јак, снажан’, даље в. **форца**.
- ✓ У облику *волѡиѡца* / *вѡлѡиѡца* посведочен је прелаз романског *f* у домаће *в*, као и могуће укрштање са **волат** ’свод’.

фортуна *форѡиѡна* f. ’невреме’ Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), ’id.; срећа, судбина’ Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Вероватно од вен. *fortuna* ’срећа, судбина’. СКОК 1: 526 као могући предлогак наводи и ит. *fortuna* ’id.’.
- ▽ Од лат. *fortūna*(м) ’id.’, творенице од лат. *fors* ’случај, срећа’, могућег ие. порекла (DELI 452; DEI 1695; REW § 3458; DE VAAN 236; TLL s.v. *fors*).
- ✓ У говорима Боке и Паштровића посведочен је романизам *форѡиѡнал* (ЈОВАНОВИЋ) / *форѡиѡнаѡ* ’јаки ветар’ (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II; ЈОВАНОВИЋ) / *форѡиѡно* (ЈОВАНОВИЋ) / *форѡиѡнѡ* ’невреме, олуја на мору’ (MUSIĆ) < вен. *fortunal*, ит. *fortunale* ’id.’.
- Уп. рум. *furtună*, буг. *фѡртуна* / *фратуна* / *вѡртуна*, алб. *firtunë*, нгрч. φουρτούνα, тур. *firtina* све ’врста ветра’; у овом значењу је стара вен. / њен. позајмљеница која се са Балкана проширила и на Средњи исток (СКОК I.c.).

форца *фѡрца* f. ’снага, сила’ Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), ’напор изазван брзином у одређеном послу или ходању’ Загарач (ЋУПИЋИ), ’стиска, невоља’ Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), ’журба, хитна потреба’ Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), ’нужда, трка’ Беране (РАДОЛЕВИЋ), у изразу: *даѡи фѡрѡу* ’приморати, натерати’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ II); *фѡрѡѡѡи* impf. ’форсирати’ Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), ’пожуривати’ Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *фѡрѡѡѡи* impf. ’приморавати, терати’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *исфѡрѡѡѡи* pf. ’исфорсирати’ Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА),

īрефорци̋й̋й̋ се pf. 'претеривати у напорном послу' Спич (Поповић/Петровић), *īрифорци̋й̋й̋* pf. 'приморати некога силом да нешто учини' Зета (Башановић-Чечовић), *īрифѡрцаи̋й̋й̋* pf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ П), *сфорци̋й̋й̋* pf. 'збрзати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ); и са в-: *вѡрца* f. 'снага, сила' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *ворци̋й̋й̋* impf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), *сворци̋й̋й̋* pf. 'збрзати (некога), заокупити' Загарач (ЋУПИЋИ), *с-ворца̋в̋ай̋й̋* impf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења).

- ▲ Од ит. *forza* 'снага', *sforzare* 'приморати' (СКОК 1: 524–525; MUSIC 239).
- ▽ Деадјектив од ит. *forte* 'јак, снажан' < лат. FORTE(M) 'id.', могућег ие. порекла (DELI 451–452; DEI 1696; REW § 3457; DE VAAN 236; TLL s.v. *fortis*).
- ✓ У облику *вѡрца* дошло је прелаза романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIC 1972: 87.

фрајат

▲ В. пофрајат.

франак *фр̋анак*, *-анка*, *-анко* adj. 'сигуран (о играћој карти)' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *фр̋анко* adv. 'слободно, ослобођено нечега' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *franco* 'слободан' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 94).
- ▽ Од фр. *franc* 'id.' < герм. **frank* (DELI 455; BLOCH/WARTBURG 262–263; REW § 3483).
- ✓ У ускочком облику *вр̋анко* (СТАНИЋ) дошло је прелаза романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIC 1972: 87.

франца *франца* f. 'француска болест, сифилис' Спич (Поповић/Петровић), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *францел̋ѡва̋ѣц* m. 'сифилитичан човек' Спич (Поповић/Петровић), *францел̋ѡ[в]ица* f. 'сифилитична жена' ib. (eid.); такође *фр̋анса* f. 'губа' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'врста болест која прелази у губу, сифилис (обично у клетвама)' Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ); *фр̋анс̋ав*, *-а*, *-о* adj. 'који је болестан од франзе, од сифилиса' Загарач (ЋУПИЋИ), фиг. 'поковарен, лошег карактера' ib. (eid.); *фр̋анс̋аи̋й̋й̋ (се)* impf. 'губати (се); добијати тешку болест франзу' ib. (eid.); и *фр̋анза* f. 'врста болести која прелази у губу, сифилис (обично у клетвама)' ib. (eid.); *фр̋анз̋ав*, *-а*, *-о* adj. 'франсав (в.)' ib. (id.); *фр̋анз̋аи̋й̋й̋ (се)* impf. 'фр̋анс̋аи̋й̋й̋ (в.)' ib. (eid.), *офр̋анз̋аи̋й̋й̋ (се)*

pf. 'заразити (се) франзом, разболети се од франзе, сифилиса' *ib.* (eid.), *офранзѝи* (се) pf. *ib.* (eid.); и *фрѝанга* f. 'врста тешке болести' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ); и са *в-*: *вранза* f. 'сифилис' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *вранца* f. *ib.* (eid.).

- ▲ Можда у вези с ит. арх. *franza* (= *francese*) 'француски' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 235). DORIA 247 као могући предложак наводи тршћ. *franza* 'женске стидне длачице', али то би могла бити тек секундарна семантичка контаминација; варијанта *френга* / *вренга* примљена турским посредством (СКОК I: 532–533).
- ▽ Даље в. **француз**.
- ✓ У облицима *вранза* / *вранца* дошло је прелаза романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIĆ 1972: 87.
- Уп. облик *franša*, посведочен у говорима Копра, Пуле и Осора (Doria I.c.).

франзела *франзела* f. 'хлеб сличан француском, печен у пекари у Сутомору, после Првог светског рата' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Вероватно од рум. *franzelă*, са варијантом *franzöla* 'врста белог хлеба' (CIORANESCU 340; TIKTIN 185).
- ▽ Од нгрч. *φραντσόλα* / *φραντζέλα* 'id.'; исти је предложак и за ит. *fran(ce)sella* (CIORANESCU, TIKTIN I.c.).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.
- Уп. буг. *франджела* (CIORANESCU I.c.).

француз *францѝз* m. 'врста боба' Црмница (МИЛЕТИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *francexe* 'француски'; могући предложак и ит. *francese* 'id.'.
- ▽ Од стфр. *franceis* 'id.', крајње од герм. **frank* (DELI 455; DEI 1705; REW § 3483; BLOCH/WARTBURG 275).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.
- Уп. тршћ. *francéis*, *francês* (PIRONA 340).

фрегат *фрегѝи*, *-ѝм* impf. 'рибати (под и сл.)' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *фрѝгѝи* impf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), *фрѝгаиѝ* impf. Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ), *исфрегѝи* pf. 'орибати, очистити фрегањем' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *исфрѝгѝи* pf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *нафрегѝи* pf. 'исфрегаиѝ (в.)' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА),

офрегѣѣ pf. 'рибањем очистити, рибањем опрати, орибати' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Боричић), *офрѣгѣѣ* pf. ib. (СТИЈОВИЋ II).

▲ Вероватно од вен. *fregar* 'рибати'. Скок 1: 530; Musić 239; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 95 као могући предлогак наводе и ит. *fregare* 'id.'

▽ Од лат. FRICARE 'id.', творенице од лат. FRIARE 'претворити у прах', ие. порекла (DELI 458; DEI 1716; REW § 3521; DE VAAN 243–244; TLL s.v. *frio*).

✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

фрешак *фрѣшак*, *-шка*, *шко* adj. 'пресан' Стара ЦГ (Пешикан), 'свеж' Спич (Поповић/Петровић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'id.; скорашњи' Зета (Башановић-Чечовић), 'свеж (о месу и сл.); излечен (о човеку)' Загарач (Ћупићи), 'свеж' Велика (Јокић), *фрѣшак* adj. Црмница (Милетић, без значења), *фрѣшко* adv. 'хладно, ново, сирово' Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Васојевићи (Боричић), Црмница (Милетић, без значења), *фрешкада* f. 'јело од меса тек закланих свиња' Спич (Поповић/Петровић); *расфрешкаѣ се* pf. 'освежити се' Његуши (Оташевић); и са *в-*: *врѣшак*, *-шка*, *-шко* adj. 'пресан' Стара ЦГ (Пешикан), *врешкишѣѣ*, *-а*, *-о* adj. 'врешак (појачано)' ib. (id.), *врешкоѣѣна* f. ib. (id., без значења).

▲ Од ит. *fresco* 'свеж' (Скок 1: 530; Musić 239; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 96).

▽ Од герм. **frisk* 'id.', крајње од пгерм. **fri(j)a-* 'слободан', ие. порекла (DELI 459; DEI 1716; BLOCH/WARTBURG 274; REW § 3521; KROONEN 155).

➤ У облицима *врѣшак* / *врешкишѣѣ* / *врешкоѣѣна* дошло је до прелаза романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. Musić 1972: 87.

фркадела *фркадѣла* f. 'шнала, укосница' Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); и са *в-*: *вркадѣла* f. Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), *вркадѣла* f. Беране (Радојевић).

▲ Вероватно од вен. *forcadela* 'укосница' (Musić 240). Мање је вероватан предлогак ит. архаизам *forcatella* 'id.' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 92).

- ▽ Деноминал од вен. *forca* 'виљушка' < лат. *FURCA*(M) 'id.', неразрешеног порекла (REW § 3593; DE VAAN 251–252; TLL s.v. *furca*).
- ✓ У ускочком говору посведочен је облик са прелазом романског *f* у домаће *в* и секундарним јатом, *вркаћела* (СТАНИЋ).

фркун *фр̣кун̣* m. 'поодрастао дечак' Црмница (Милетић), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (Ћупићи), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *фркунӣћ* m. dem. Загарач (Ћупићи), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *фркунӣћ* m. dem. Велика (ЈОКИЋ), *фркунчӣћ* m. dem. Загарач (Ћупићи), *фркунӣца* f. 'поодрасла девојчица, адолесценткиња' ib. (eid.), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Велика (ЈОКИЋ), *фркунӣчица* f. dem. Загарач (Ћупићи), *фркунчад* n. coll. 'поодрасла деца (било ког пола), на којима се осећају промене адолесценције' ib. (eid.); *оӣфр̣кнӯӣ* pf. 'одрасти, нагло порастати' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *офр̣кнӯӣ* pf. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *зафр̣цунӣсе* pf. 'замомчити се' Васојевићи (СТИЛОВИЋ I); такође *фркан* m. 'дечак који ће се брзо замомчити' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Можда у вези с лат. *FRICĀRE* 'трљати, рибати' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе), али почетно *ф* у домаћој речи не одговара претпоставци о раном латинизму. У ненаглашеном првом слогу *р* може бити секундарно као у *фрцулеӣ*, те није искључена веза са **факин**.
- ▽ Даље в. **фрегат**.
- Романизам је развио разгранату породицу речи, коју чине именице и глаголи; уп. и *фркунӣц* 'поодрастао дечак од 14-15 година' Паштровићи (ЈОВАНОВИЋ).

фрњок *фр̣њок̣* m. 'зврка, чврга' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (Ћупићи), *(ф)р̣њока* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН); *(ф)р̣њок̣аӣ* impf. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), *(ф)р̣њок̣нӯӣ* pf. ib. (id., без значења); такође *звр̣њок̣* m. 'зврка, чврга' Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од вен. *frignocola* 'чврга' (СКОК 1: 532; MUSIĆ 240).
- ✓ У паштровском говору, поред *фр̣њока*, посведочено је и *фр̣њокула* (ЈОВАНОВИЋ).
- У облику *фр̣њок̣* / *(ф)р̣њока* изгубио се деминутивни суфикс (СКОК I.c.). У облику *звр̣њок̣* вероватно је дошло до контаминације са домаћим облицима.

фронтин *фронѝин* м. 'предњи део качкета' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од вен. *frontin* 'перика која прекрива предњи део главе' (Musić 240; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 96). СКОК 1: 220 као могући предло-жак наводи ит. *frontino* 'id.'
- ▽ Од вен. / ит. *fronte* 'чело' < лат. FRONTE(M) 'id.', неразрешене етимологије (DELI 461; REW § 3533; DE VAAAN 244; TLL s.v. *frōns*).
- ✓ Лексема посведочена још у говорима Боке Которске (Musić; LIPOVAC-RADULOVIĆ I).
- Старија позајмљеница била би рум. *frunceană* 'обрва' < лат. FRONTE(M), реликт из балканског латинитета (СКОК I.c.).

фруметин *фрумеѝин* м. 'кукуруз' Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *фрумеѝиндџица* f. 'кукурузни хлеб' ib. (id.); такође *фрмеѝин* м. 'фрумеѝин (в.)' Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *фрмеѝиндџица* f. 'фрумеѝиновица (в.)' ib. (eid.).

- ▲ Од вен. *formenton* 'кукуруз' (СКОК 1: 526).
- ▽ Од лат. FRUMENTU(M) 'жито', творенице од лат. FRUOR 'уживати (у плодовима)', ие. порекла (DEI 1690; REW § 3540; DE VAAAN 244–245; TLL s.v. *fruor*).
- ✓ У паштровском говору посведочен је и деноминал *фрумеѝу-ниџа* 'кукурузни хлеб' (Јовановић).
- Романизам је посведочен у неколико варијанти, уп. **руметин**, **урметин**.

фрус *фрѹс* м. 'болест коже, мале богиње' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стијовић II; Боричић), Беране (Радојевић), Рожаје (Надџић); такође *фруша* f. 'јаки жар' Спич (Поповић/Петровић); и *фрѹсин* м. Црмница (Милетић, без значења).

- ▲ Можда у вези с ит. *flusso* 'оток; проток'; за *fl* > *fr* уп. алб. *fruth* 'мале богиње' и корз. *fruscin* (СКОК 1: 534). Албанску реч OREL 103 просуђује као аутохтону; наш облик се без пробле-ма изводи из ње (интердентални спирант *th* обично у нашим изговору даје *s*), док са италијанском постоје и семантички и фонолошки проблеми. Уп. Станишић 1995: 117 са ранијом литературом; он је сам ипак склон Скоковој интерпретацији.

- ▽ Од познолат. FLUXU(M) 'id.', партиципа перфекта од лат. FLUERE 'тећи', ие. порекла (DELI 443; DEI 1672; REW § 3394; DE VAAN 228; TLL s.v. *fluo*).
- Облик *фруџин*, са италијанским деминутивним суфиксом *-ino*, посведочен је још у паштровском говору (ЈОВАНОВИЋ).

фрут *фруџи* м. 'воће, зелен' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'id.; приход од имања' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'једногодишњи род на земљи' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ); такође *фруџио* п. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења); *фруџиџи* impf. 'користити, стицати корист, извучити корист из нечега' Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ), *офруџиџи* (се) pf. 'искористити, окористит се скидањем, бербом или сетвом фрута' Загарач (ЋУПИЋИ), *офруџиџи* pf. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); и *офруџи* м. 'род, принос од нечега' ib. (ead.), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); и са *в-*: *врџи* м. 'род, принос од земљорадње' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од ит. *frutto* 'плод, род' (СКОК 1: 534; MUSIĆ 240; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 97).
- ▽ Од лат. FRŪTU(M) 'id.', творенице од лат. FRUOR 'уживати (у плодовима)', ие. порекла (DELI 462; DEI 1726; REW § 3637; DE VAAN 244–245; TLL s.v. *fruor*).
- ✓ У облику *врџи* посведочен је прелаз романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIĆ 1972: 87.

фрутијера *фруџијера* ф. 'стаклена посуда за воће, колаче и сл.' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *fruttiera* 'посуда за воће' (MUSIĆ 240; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 97).
- ▽ Деноминал од ит. *frutto* 'плод, род', даље в. **фрут**.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

фума *фума* ф. 'дим' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'у дим, ни у шта' ib. (eid.); *фумџи* impf. 'пушити' ib. (eid.), Његуши (ОТАШЕВИЋ), *зафумџи* pf. 'запалити цигарету' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *fumo* 'дим', *fumare* 'пушити' (СКОК 1: 535; MUSIĆ 240; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 97).
- ▽ Од лат. FŪMU(M) 'дим', ие. порекла (DELI 463–464; REW § 3572; DE VAAN 249; TLL s.v. *fūmus*).

- ✓ У говору ји. Боке посведочен је романизам *фумадџр* 'пушач' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I) < вен. *fumador* 'id.', в. BOERIO 291.

-фундат *офундаџи*, *-џм* pf. 'развалити' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'пасти у провалију' *иб.* (eid.), *џрофундаџи* pf. 'срушити се, пропасти' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *(af)fondare* 'попотити' (СКОК 1: 536; JE 1: 158–159).
- ▽ Сложеница од ит. *fondo* 'дно' < лат. *FUNDU(M)* 'id.; дно, основа', ие. порекла и ит. префикса *a-* (DELI 447; DEI 77; REW § 3581; DE VAAN 250).
- ✓ У говорима Боке посведочен је облик у коме је дошло до губитка романског префикса, нпр. *фундаџи* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II) / *фундаџи* (MUSIĆ).

фундаћ *фундаћ* m. 'талог од кафе' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *fondachio* 'остатак на дну чаше'. СКОК 1: 523 као могући предлогак наводи и ит. *fondacchio* 'id.'.
- ▽ Од влат. **FUNDACULU(M)* < лат. *FUNDU(M)* 'дно, темељ, основа', ие. порекла (REW § 3585; DE VAAN 250; TLL s.v. *fundus*).
- ✓ У паштровском говору, поред *фундаћ*, посведочен је и облик *фундајк* (ЈОВАНОВИЋ).

фурба *фурба* m./f. 'лукав човек' Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'id.; проститутка' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); *фурбеш* m. 'лукава, препредена, дволична особа' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *фурбешка* f. 'id.' *иб.* (ead. II).

- ▲ Од ит. *furbo* 'лукав, препреден' (СКОК 1: 537).
- ▽ Од фр. *fourbe* 'лопов, преварант', творенице од фр. *fourbir* 'наместити, средити', крајње од герм. (фран.) **furbian* 'чистити' (DELI 466; DEI 1737; BLOCH/WARTBURG 261; REW § 3592).
- ✓ У говорима Боке и Паштровића посведочен је романизам *фурбаћон* (ЈОВАНОВИЋ) / *фурбаћон* (LIPOVAC-RADULOVIĆ II) / *фурбаћона* 'лукава особа' (ead. II) < вен. *furbacon* 'id.'.

фурешти *фурешџи*, *-џа*, *-џо* adj. 'у картању: који није од игре (адута)' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *фурешџи* m. pl. 'странци, дошљаци' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од сит. *foresto* / вен. *foresti* 'странац' (СКОК 1: 524; MUSIĆ 241).
- ▽ Од познолат. *FORESTIS*, творенице од лат. *FORĀS* 'споља, напољу', ие. порекла (DEI 1596; DE VAAN 233; TLL s.v. *forās*).
- ✓ У дубровачком говору посведочен је облик *фуресџи* (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће

ш; у паштровском и варијанта *фулесѣијѣри*, поред *фурѣшиѣи* (ЈОВАНОВИЋ).

фурмина *фурмина* f. 'шибица' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења), (*ф*)*урмина* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН); *фурминâда* f. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); и са *в*-: *вурмина* f. Бјелопавлићи (ЋУПИЋ).

- ▲ Од ит. *fulminante* 'муњежит, експлозиван' (SKOK 1: 535; MUSIC 241; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 99).
- ▽ Партицип презента од ит. *fulminare* 'ударити муњом; ударити силовито', творенице од ит. *fulmine* 'муња' < лат. FULMEN 'id.' >, крајње од лат. FULGĒRE 'сијати' (DELI 463; DEI 1731; DE VAAN 247; TLL s.v. *fulgeo*).
- ✓ У говорима Хрватског приморја посведочени су облици *фѹлмин*, *фѹлминѹнѣи* Комижа (MARDEŠIĆ-CENTIN) / *фѹлмин*, *фѹлминѹнѣи* Вис (РОКИ).
- Поред потврда са развојем романског *ul* у домаће *ur* у затвореном слогу, које су посведочене и у говорима Црне Горе, код В. Виње налазимо и облике *фримилѹнѣи* / *фриминѹнѣи* (Брусеје) / *фрминѹнѣи* (Истра) / *фрмилѹнѣи* (Сали), уз напомену да је већина ових варирања у лику присутна и у источним венецијанским говорима (JE 1: 158).

Ц

цапа *цаѹа* f. 'пијук, будак' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *цаѹица* f. Стара ЦГ (ПЕШИКАН, без значења), Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења), 'једнорога алатка за копање' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'мала мотика, крампа' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *цаѹица* f. 'врста алатке, мала крампа' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); и *цаѹѣн* m. 'алатка за преношење балвана' Беране (РАДОЈЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *zappa* 'пијук' (SKOK 3: 203; MUSIC 241; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 44).
- ▽ Вероватно од познолат. *sappa(m)* 'мотика' (REW § 7591; ERNOUT/MEILLET 1049). Мање је вероватна веза са ит. *zappa* 'јарац', могућег илирског порекла, где би семантички помак мотивисан обликом алата, како наводе DELI 1463; DEI 1308.

- Облик *цајица* је или деминутив домаћег образовања од романизма *цапа* или је у питању замена суфикса *-оне* домаћим *-ица* у романизму *цапун* (Скок 1.с.).

цапун *цајџун* m. 'пијук' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), *цајџунић* m. 'баштенска мотичица, на једној страни дворога' ib. (eid.), *цајџуниџа* f. 'пијук' Стара ЦГ (Пешикан); такође *цајџин* m. 'метална алатка којом дрвосече и сплавари кроте балване' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стиловић II; Боричић), Велика (Јокић).

- ▲ Од ит. *zarpone* 'врста пијука' (Скок 3: 203; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 44).
- ▽ Аугментатив од ит. *zappa* 'пијук, мотика', даље в. **цапа**.
- У облику *цајџин* дошло је до замене романског суфикса домаћим (Скок 1.с.).

цекин *цекџин* m. 'некадашњи млетачки златник, дукат' Спич (Поповић/Петровић), Загарач (Ћупићи), *цекџин* m. Његуши (Оташевић), *цекџин* m. Васојевићи (Боричић).

- ▲ Од ит. *zecchino* 'врста монете, златник' (Скок 1: 255; MUSIC 241; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 45).
- ▽ Од ит. *zessa* 'ковница новца' < ар. *sikka(h)* 'новчић' (DELI 1464; REW § 7909).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

цијера *цијџера* f. 'восак' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *ciera* 'восак' (MUSIC 242; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 47).
- ▽ Од лат. *cēra*(m) 'id.', вероватно директне позајмљенице из грчког; стгрч. κηρός нема потврђену етимологију (DELI 225; DEI 860; DE VAAN 108–109; TLL s.v. *cēra*; Беекес 689–690).
- Овај романизам не треба мештати с другом речју романског порекла, *цијџера* f. 'боја лица' сз. Бока (MUSIC) / *цијџера* f. 'id.' Комижа (MARDEŠIĆ-CENTIN) < ит. *cera* 'id.', крајње од стфр. *chiere*, в. Скок 1: 257.

циква *цикџва* f. 'пет (у игри циквања)' Загарач (Ћупићи), Васојевићи (Стиловић II); *цикџва̄и се* impf. 'играти се циквања (врста забавне игре, играју је двојица избацивањем прстију једне руке и погађањем броја заједно избачених прстију)' Његуши (Оташевић), *цикџва̄и се* impf. Загарач (Ћупићи), *цикџва̄ње* n. 'врста игре' ib. (eid.), Васојевићи (Стиловић II).

- ▲ Вероватно од вен. *zinque* 'пет'. MUSIC 242; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 47–48 као могући предлогач наводе и ит. *cinque* 'id.'.

- ▽ Од лат. QUINQUE 'id.', ие. порекла (DELI 239–240; DEI 948; REW § 6964; DE VAAN 509).
- Романизам чини део вокабулара у игри *цикваше*, в. **дуо**, **кватро**, **нове**, **ото**, **сете**, **тре**, **туто**, **уно**, **шија**.

циквантин *цикванѝѝн* м. 'врста ситнога кукуруза' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *циквеѝѝн* м. Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); и *цикоѝѝн* м. Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *cinquantino* 'врста кукуруза' (СКОК 2: 74; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 48).
- ▽ Од ит. *cinquanta* 'педесет' < лат. QUINQUAGINTA 'id.', крајње од лат. QUINQUE 'пет', ие. порекла (DELI 239; REW § 6963; DE VAAN 509).
- У говору Селаца на Брачу посведочена је хибридна твореница *цинкванѝѝнѝѝ* (VUKOVIĆ), са домаћим суфиксом *-аѝ*.

цима *ѝѝма* ф. 'врх (узвишење)' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од тршћ. *zima* 'врх' (ЈЕ 1: 98–99).
- ▽ Од лат. грецизма *сѝма*(м) 'врста сфере (најчешће у архитектури)', ие. порекла (DELI 237; DEI 937; TLL s.v. *сѝта*; ВЕЕКЕС 797).
- ✓ У говорима Паштровића (ЈОВАНОВИЋ), Дубровника (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ) и Брача (VUKOVIĆ) посведочено је значење 'крај конопца којим се везује брод или пловило уопште'.

цимина *ѝѝмина* ф. 'стабљика од кромпира, врежа' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *ѝѝмѝна* ф. ив. (eid.).

- ▲ Дром. реликт од лат. *сѝма*(м) 'врста сфере (најчешће у архитектури)' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе), са домаћим суфиксом *-ина*.
- ▽ В. **цима**.
- ✓ Посведочен је и облик *кѝмиѝца* 'врх гранчице; гранчица маслине' у говору Стона (ЈЕ 1: 98–99; LIGORIO l.c.).

цок *ѝѝк* м. 'већи комад дрвета, пањ' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *zoco* 'цепаница, влада' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 49). Имајући у виду фонетизам вен. речи, мање је вероватан предлогак ит. *ciocco* 'id.' (СКОК 1: 271).
- ▽ Подложно различитим тумачењима. Ит. *ciocco* пореклом може бити из северноиталијанских дијалеката, уп. сит. *ciocco*, вен. *zoco* (DELI 240). Према другом тумачењу, ит. / вен. реч може бити у вези с лат. *soccu*(м) 'врста лагане сандале' (DEI 950),

али недостаје семантичко поклапање. Чини се могућим и дубље германско (келтско) порекло, на шта указује и PIANIGIANI s.v. *ciocco*, уп. пгерм. **stukka*- 'штап' (KROONEN 487).

- ✓ У говору ји. Боке посведочен је и глагол *цокãӣ* 'ударати комадом дрва' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I).

цокуле *цѡкуле* f. pl. 'дубоке ципеле, војничке ципеле' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (ОТАШЕВИЋ), *цѡкуле* f. pl. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Од ит. *zoccolo* 'дубока ципела' (СКОК 1: 271; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 49).
- ▽ Вероватно у вези с лат. гречизмом *soccu(m)* 'лагана сандала', пореклом можда из неког од супстратних језика Мале Азије, односно његовим деминутивом *socculu(m)* (DELI 1468; REW § 8052; ERNOUT/MEILLET 1113; ВЕКЕС 1421).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе; део је стандардног језика (РСЈ).

цото *цѡѡо*, *-а* m. 'шепав човек' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *цѡѡѡ* m. Загарач (ЋУПИЋИ), *цѡѡо* m. Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *цѡѡав*, *-а*, *-о* adj. 'хром, шепав' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), *цѡѡав*, *-а*, *-о* adj. Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *цѡѡѡља* f. 'хрома жена' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА); *цѡѡѡѡѡ* impf. 'храмати, шепати' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *цѡѡѡѡѡ* impf. Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *цѡѡѡѡѡ* impf. Велика (ЈОКИЋ); такође *цѡнѡѡав*, *-а*, *-о* adj. 'цѡѡав (в.)' Стара ЦГ (Пешикан); *цѡнѡѡѡѡѡ* impf. 'цѡѡѡѡѡ (в.)' ib. (id.); и *цѡѡѡав*, *-а*, *-о* adj. 'цѡѡѡав (в.)' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *zoto* 'хром, шепав' (СКОК 1: 272; MUSIC 242; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 49).
- ▽ Експресивног порекла (DEI 952; REW § 2545).
- ✓ Романизам је развио разгранату породицу речи, коју чине именице, глаголи и придеви.
- Уп. фурл. *tsuet*, ит. *ciotto* (СКОК I.c.).

цукар *цѡкар*, *-кра* m. 'шећер' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА),

Беране (РАДОЈЕВИЋ), *цџкар* т. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); *цџкраїї* іpf. само у изразу *није ~ љ воду* 'не треба журити' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *оцџкраїї* pf. 'зашећерити' Загарач (ЋУПИЋИ), *уцџкраїї* pf. 'id.' іb. (eid.), *цџкрїї* іpf. 'шећерити' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), *уцџкрїї се* pf. '*уцџкраї се* (в.)' іb. (eid.).

- ▲ Вероватно од вен. *zucaro* 'шећер' у приморским говорима. СКОК 3: 384–385; MUSIC 242; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 49 као могући предложак наводе и ит. *zucchero* 'id.'.
- ▽ Од ар. *sukkar* 'id.' (DELI 1470; REW § 8411a).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.
- Код овог романизма поставља се питање да ли је његов завршетак поистовећен са домаћим придевским суфиксом *-ар* где је *а* непостојано (*добар, добра*), уп. за сличне случајеве **страмац, штрапац**. У већини потврда налазимо коси падеж *цџкра*, што нас наводи на закључак да је највероватније могло доћи до поменутог поистовећивања. Према другом тумачењу, можда се умешао германизам, уп. кајк. *цџкар, -кра* од нем. *Zucker* (СКОК I.c.), где је такав развој регуларан.

цџкун *цџкун* т. 'тврдоглав човек, тикван' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *zison* 'глупав, туп'; настављач семантизма 'тиква' (JE 1: 104).
- ▽ Деноминал од вен. *zusa* 'тиква' < познолат. *cusūtia(m)* 'id.' (DELI 1469–1470; DEI 2087; REW § 2369).
- ✓ У говору Будве и Паштровића посведочен је облик *цџкон* (LIPOVAC-RADULOVIĆ II).

Ч

чава *чав̄а*, *-вла* т. 'ексер, клин' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), *чав̄а* т. Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *чао*, *чавла* т. Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ); *зачав̄лїї* pf. 'закуцати, уковати' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *chiavello* 'ексер, клин'; изговор са *ч* према венецијанском говору (СКОК 1: 300; JE 1: 108).
- ▽ Деминутив од ит. *chiave* 'кључ' < лат. *CLĀVE(M)* 'id.', ие. порекла (DELI 230–231; DEI 896; REW § 1984; DE VAAAN 119; TLL s.v. *clāvis*).
- Истог су порекла и романизми *цав̄* / *чав̄* 'кључни спој код градње брода' (JE I.c.).

- ✧ За хронологију је важан осим најранијег помена и прелаз дочетног *ал* у *ао*; обоје стављају позајмицу пре XV века.

Ц

цардин *цардѝн* m. 'врт, парк, башта' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић).

- ▲ Од ит. *giardino* 'врт, башта' (Скок 1: 296; Music 243; Lipovac-Radulović I 70).
- ▽ Од фр. *jardin* 'id.' < стфр. *jart*, од герм. (фран.) **gardō*, крајње од пгерм. **garda-* (DELI 493; DEI 1805; Bloch/Wartburg 333; REW § 3684; Kroonen 169).
- ✓ У приморским говорима посведочен је и облик *ћардѝн* Сумартин (Новаковић) / *ћардѝн* Вргада (Јуришић).

цупа *цѹѹа* f. 'плетена сукња' Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'женска вунена кошуља' Његуши (Оташевић), 'вунена сукња, вунена хаљина' Велика (Јокић), 'ружна хаљина' Вasoјевићи (Стијовић II); *цѹѹељѹѹа* f. 'део женске ношње, хаљина' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Плав и Гусиње (Рековић); и са *ж-*: *жѹѹа* f. 'део народне ношње, цупа' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *жѹѹељѹѹа* f. 'id.' ib. (eid.).

- ▲ Од ит. *giubba, giubbone* 'врста мушке јакне', посредством венецијанског дијалекта (Скок 3: 420).
- ▽ Од ар. *ġubba* 'памучна подсукња' (DELI 501; DEI 1817; REW § 3951).
- Сугласник *ц* у облику *цѹѹа* резултат је турског изговора ове речи; уп. облик *цубе*, који је примљен посредством тур. *cube* (Скок I.c.).

Ш

шал *шѡл* m. 'велика вунена, памучна или свилена марама око врата' Загарач (Ћупићи), Вasoјевићи (Боричић).

- ▲ Вероватно од ит. *scialle* 'шал, велика марама' у приморским говорима; иначе од фр. *châle* 'id.', посредством немачког (Скок 3: 379).
- ▽ Од фр. *châle* 'id.', крајњег персијског порекла (DELI 1156; Bloch/Wartburg 114; REW § 7989).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе; део је стандардног језика (РСЈ).

шалпа *šâlpa* f. 'огрчач, врста женског шала' Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупићи).

- ▲ Настало укрштањем романизма **шал** са ит. *sciarpa* 'шал, ешарпа' (Скок 3: 379).
- ▽ Од фр. *écharpe* 'ид.', крајње од герм. (фран.) **skirpa*, **skirpa* 'корпа од рогоза' (DELI 1157; BLOCH/WARTBURG 200–201; DE VAAN 546).
- ✓ Посведочен је и облик *шјалпа* сз. Бока (Musić), Ускоци (Станић), Бањани, Грахово и Опутне Рудине (Копривица), Дубровник (Бојанић/Тривунац).

шега *šêga* f. 'тестера' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *шега* f. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II); *шегаљ* m. 'мала тестера' Спич (Поповић/Петровић), *шегач* m. 'тестераш' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *шегоџина* f. 'струготина од метала' ib. (eid.); *шегаји* impf. 'тестерисати' Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *шегаји* impf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *шегаји* impf. ib. (ead. II), *зашегаји* pf. 'скратити шегањем, тестерисањем' Загарач (Ћупићи), *нашегаји* (се) pf. 'натестерисати (се)' ib. (id.), *нашегаји* pf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), ~ се ib. (ead. II), *нашегаји* pf. ib. (ead. II), *одшегаји* pf. 'одсећи шегом, тестером' ib. (ead. II), *одшегаји* pf. ib. (ead. II), *ошегаји* pf. 'шегањем, тј. тестерисањем прекинути, одшегати' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ошегаји* pf. ib. (eid.), *прешегаји* pf. 'претестерисати' Загарач (Ћупићи), *прешегаји* pf. Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *прешегаји* pf. ib. (ead. II), *прешегаји* impf. Стара ЦГ (Пешикан), *рашегаји* pf. 'расећи тестером' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Вероватно од вен. *sega* 'тестера'. Скок 2: 656; Musić 244; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 320 као могући предложак наводе и ит. *sega* 'ид.'
- ▽ Девербал од вен. *segar* / ит. *segare* 'сећи тестером' < лат. SECARE 'сећи', ие. порекла (DELI 1175; REW § 7764; DE VAAN 557–558).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

- Романизам је развио разгранату породицу речи коју чине именице и глаголи.

шегац *шегאַц*, *-кца* т. 'мања тестера с једном ручком' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *шеггац* т. Загарач (ЋУПИЋИ), *шеггац* т. Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења); такође *шегאַц* т. 'врста тестере' Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Од вен. *siegazzo* 'мања тестера' (СКОК 3: 385–386; ЈЕ 3: 210).
- ▽ Деминутив од вен. *sega* 'тестера', даље в. **шега**.
- ✓ У говору Цреса посведочен је облик *шегאַч* (HOUTZAGERS).

шегун *шегун* т. 'дуга тестера са две ручке' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *siegon* 'већа тестера' (ЈЕ 3: 210).
- ▽ Аугментатив од вен. *sega* 'тестера', даље в. **шега**.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шемпиајат

▲ В. ишемпиајат.

шесан *шесан*, *-сна*, *-сно* адј. 'леп, наочит, привлачан' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'одговарајући, прикладан; уређен, уредан' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), '(обично у иронији) неспретан, немаран; неуредан' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *шесно* adv. 'прикладно, одговарајуће; складно, уредно' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *sesto* 'склад, ред' (СКОК 3: 226–227; MUSIĆ 245; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 322).
- ▽ Вероватно од лат. *sextu(m)* 'шести' у значењу 'врста мерне јединице', творенице од лат. *sex* 'шест', ие. порекла (REW § 7888; DE VAAN 560).
- ✓ У приморским говорима посведочена је именица *шестї* 'уредност, складност' сз. Бока (MUSIĆ), ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II) / *шес* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), Конавли (КАЌИЋ).
- У вези с истим романским предлошком в. ЕРСЈ 3: 210 s.v. **бешесан**.

шија *шија* 'број у игри „диквање“' Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- ▲ Вероватно од вен. *sie* 'шест'; могући предлогач и ит. *sei* 'id.'.
 - ▽ Од лат. *sex* 'id.', ие. порекла (DELI 1176; DEI 3444; DE VAAN 560).
- Романизам чини део вокабулара у игри *циквање* (в. **циква**).

шијун *шијун* м. 'ветар са кишом' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *шијунада* f. 'велико невреме' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *sion* 'невреме'. Skok 3: 394; MUsIĆ 245; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 323 као могући предложак наводе и ит. *scione* 'id.'
- ▽ Вероватно од стгрч. σίφων (REW § 7950a). Према старијем тумачењу, могућа је веза с фр. *échillon* 'врста торнада', уз лат. грецизам sĪRHŌNE(M) 'цилиндрична цев', детаљније ЈЕ 3: 214–215.
- ✓ Лексема посведочена у говорима Јадрана, без других варијанти.
- Новији романизам **шијун** истиснуо је старију позајмљеницу **шипун** (Skok I.c.).

шилок *шилѡк* м. 'јак пљусак' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Загарач (ЋУПИЋИ), 'ветар који дува с мора и, обично, доноси кишу' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *scilocco* (поред *scirocco*) 'североисточни ветар' (Skok 3: 392; MUsIĆ 245; LIPOVAC-RADULOVIĆ 323).
- ▽ Вероватно од ар. *šalūk / šulūk / šarūk* 'топли југоисточни ветар' (REW § 8478a); опширније о овоме в. ЈЕ 3: 215.
- Романски аугментатив *шилокалѡн* посведочен је у говорима Брача (ŠIMUNOVIĆ).
- ✧ Детаљније о романским називима за врсте ветрова в. Тешић 2014в.

шимија *шимѡја* f. 'оштра, зла женска особа' Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *scimtia* 'мајмун; особа која имитира друге; зловна, ружна особа' (Skok 3: 393; ЈЕ 3: 215).
- ▽ Од лат. sĪMIA(M) 'id.', творенице од лат. грецизма sĪMUS 'који је поломљеног носа', могућег ие. порекла (DELI 1157; REW § 7929; BEEKES 1332–1333).
- ✓ У бокешким говорима овај романизам има искључиво основно значење 'мајмун' (MUsIĆ; LIPOVAC-RADULOVIĆ).

шипун *шѡпѡн* м. 'јак пљусак' Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Дром. реликт од лат. sĪRHŌNE(M) 'цилиндрична цев' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Латински грецизам неразрешеног крајњег порекла (REW § 7950a; LIGORIO 2014; BEEKES 1338).

- ✓ У говору Паштровића, поред облика *шййѳн*, посведочени и варијанта *шййѳѳн* (Јовановић).
- Старији романизам шипун истиснут је од стране новије позајмљенице романског порекла **шијун** (СКОК 3: 394).

шкалоња *шкăлоња* f. 'врста лука' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *scalogno* 'врста лука' (СКОК 3: 255; ЈЕ 3: 217; MUSIC 246; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 321).
- ▽ Од лат. грецизма *ASCALŌNIA*(M) (САЕРА(M)) 'id.' (DEI 3366; ERNOUT/MEILLET 50; BEEKES 149).
- ✓ У говорима ји. Боке посведочени су и палаталозовани облици *шкăљуна* Кртоле / *шкăљуња* Муо (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), у паштровском *шкăљена* (Јовановић).

шкалцакин *шкăлцакѳн* m. 'мангуп, неваљалац' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *scalzacan* 'мангуп; лош човек; дословно „изуј-пса“' (ЈЕ 3: 217).
- ▽ Сложеница од вен. *scalzar* 'изути' < лат. *EXCALCEARE* 'изути се', крајње од лат. грецизма *CALX*, неразрешеног порекла и вен. *can* 'пас' < лат. *CANE*(M) 'id.', ие. порекла (DEI 3367; DELI 195, 1141; DE VAAN 86–87; TLL s.vv. 2. *calx, canix*; BEEKES 1610).
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима Црне Горе.

шкаља *шкăља* f. 'ситно плочасто камење' Спич (Поповић/Петровић), 'шодер, камичак' Црмница (Милетић), Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'ситан камен који се при зидању додаје кречу или служи за силицање' Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *шкăље* m. (sic!) 'ситно издробљен камен, шодер' Црмница (Милетић), *шкăље* m. (sic!) Загарач (Ћупићи), *шкăљице* f. pl. 'шкаља (в.)' Црмница (Милетић); такође *шкăља* f. 'ситно камење за унутрашњост зида' Стара ЦГ (Пешикан); и са -л-: *шкăла* f. 'ситан камен, туцаник' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), 'кршевит терен у пристранку или међу узвишењима, каменито удубљење у пристранку, скала; неколико топонима у Загарачу' Загарач (Ћупићи), Вasoјевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), 'удубљење у камену' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), *шкăлица* f. dem. Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Од ит. *scaglia* 'крљушт; плочица' (СКОК 3: 398; MUSIC 246).
- ▽ Од герм. (готског) **skallija* 'цреп' (DELI 1138–1139; DEI 3363; REW § 7971).
- ✓ У облику *шкăла* је можда могло доћи до контаминације романизмом **скала**, посведоченом и у варијанти *шкала*.

шкампат *шkamīāīī*, -ам pf. 'утећи, спасити се' Његуши (Оташевић).

▲ Од ит. *scampare* 'побећи, избавити се' (Скок 3: 398; Music 246; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 325).

▽ Од влат. *EXSCAMPARE 'побећи са бојног поља', изворно сложене од лат. префикса *ex-* 'из' и лат. *campu(m)* 'поље', можда позајмљене из неког од језика-супстрата (Скок I.c.; DEI 3368, 3372; DE VAAN 86, 195–196; TLL s.v. *campus*).

✓ У говору Прошћења посведочена је именица *шkamīāviija* 'погрдан назив за немирну децу' Прошћење (Вуличић); у истом значењу в. **галијот**. Уп. ит. *scampavia* 'дугачка галија' с којим, иако фонолошки близак, облик *шkamīāviija* није у вези. Наше *шkamīāviija* вероватно од ит. *scampa via!* 'бежи даље'.

шканција *шkaniĵja* f. 'отворена полица на зиду' Његуши (Оташевић); такође *скāнцијер* m. Зета (Башановић-Чечовић).

▲ Од вен. *scancia / scazia* 'полица на зиду' (Скок 3: 255; Music 246).

▽ Можда у вези са герм. (фран.) **skankjan* 'дати, уручити' (REW § 7974).

✓ Посведочени су и облици у којима није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*, нпр. *сканцијја* Брусје (DULČIĆI), Црес (HOUTZAGERS).

шкањ *шkāñ* m. 'четвороножна ниска столица' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'мала столица са седиштем правоугаоног облика' Црмница (Милетић), Васојевићи (СТИЛОВИЋ II), *шкањчић* m. dem. Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); и са *ч-*: *чкāñ* m. 'четвороножна столица без наслона' Загарач (Ћупићи), *чкāñ* m. Беране (РАДОЛЕВИЋ), *чкањић* m. dem. ib. (ead.).

▲ Од вен. (сит.) *scagno* 'ниска столица' (Скок 3: 398–399).

▽ Од лат. *scamnu(m)* 'id.', ие. порекла (DELI 1143; DE VAAN 542).

➤ У облику *чкāñ* присутан је домаћи развој *шк* > *чк* као у *школа* > *чкола*; за исту појаву уп. **шкрапа**, **шкољ**, **шпаг**.

шкањат *шkaniāīī*, -ам pf. 'заклати (животињу)' Његуши (Оташевић), 'начети (пршут и сл.)' ib. (id.).

▲ Од вен. *scapar* 'убити, заклати' (JE 3: 218–219).

✓ У говору Будве и Паштровића посведочен је облик у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*, уп. *скањаић* (LIPOVAC-RADULOVIĆ II).

шкарпина *шкарѿина* f. (обично pl.) 'плитка свечана мушка ципела' Спич (Поповић/Петровић).

- ▲ Од ит. *scarpino* / *scarpina* 'ципела' (СКОК 3: 258; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 326).
- ▽ Деминутив од ит. *scarpa* 'id.', крајње од герм. (готског) **skarpa* 'цеп израђен од коже' (DELI 1145–1146; DEI 3376–3377; REW § 7982).
- У говорима Боке Которске и Паштровића посведочен и романизам *шкарѿѿн* m. 'врста женске ципеле' (MUSIC) / *шкарѿѿни* m. pl. 'високе мушке ципеле' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ЈОВАНОВИЋ), пореклом од ит. аугментатива *scarpone*.

шкартоц *шкарѿѿц* m. 'папирна кеса' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *scartozzo* 'папирна кеса'. СКОК 3: 399; ЈЕ 3: 220 као могући предлогач наводе и ит. *scartozzo* 'id.'.
- ▽ Од лат. гречизма *charta*(m), неразрешеног крајњег порекла (DEI 3378; ERNOUT/MEILLET 118; TLL s.v. *charta*; БЕКЕС 1615–1616).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шкатула *шкѿѿула* f. 'кутија, кутијица' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'мања кутија (шибица, локума, цигарета и сл.)' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'картонска, папирна кутија за дуван који се завија у цигарет-папир' Васојевићи (БОРИЧИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), 'кутија' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'паклица цигарета' Велика (ЈОКИЋ), *шкѿѿулица* f. dem. Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *scatola* 'кутија' (СКОК 3: 258–259; MUSIC 247; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 326).
- ▽ Од срлат. *castula* 'корпа', крајње од герм. (фран.) **kastō* 'кутија' (DEI 799; REW § 4682).
- ✓ У неким приморским говорима посведочен је облик у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*, нпр. *скѿѿула* Дубровник, Цавтат, Црес (СКОК l.c.).

шкаф *шкѿф* m. 'ладица у столу' Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Беране (РАДОЛЕВИЋ), Велика (ЈОКИЋ), 'бетонско или дрвено корито за прање суђа, руку и сл.' Његуши (ОТАШЕВИЋ); такође *шкѿва* f. 'орман' Црмница (МИЛЕТИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *scafa* 'судопера' (Musić 247). Скок 3: 254 као могући предлогак наводи ит. *scafo* 'бродско корито, труп брода', без значењског поклапања.
- ▽ Грецизам непотврђеног крајњег порекла; можда позајмљено из неког од супстратних језика (REW § 7653; ВЕЕКЕС 1342–1343).
- Значење 'ладица' присутно је у романизму *шкафетѝн* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II) / *шкафетѝн* сз. Бока (Musić) < ит. *scaffettino* 'id.'.

шквадра *шквѡдра* f. 'зидарска алатка, угломер' Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић).

- ▲ Вероватно од ит. *squadra* 'угломер'. Скок 3: 275; ЈЕ 3: 228 као могући предлогак наводи и вен. *sqwara* 'id.'.
- ▽ Девербал од ит. *squadrare* / вен. *sqwarar* 'уобличити у облик квадрата' < влат. *EXQUADRĀRE, сложенице од лат. префикса EX- и лат. QUADRĀRE 'id.', крајње од лат. QUATTOR 'четири', ие. порекла (DELI 1260–1261; DEI 3607; REW § 3060; ERNOUT/MEILLET 550; DE VAAN 195–196, 505–506).
- ✓ У говору ји. Боке посведочен је облик *шквѡра* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), са поједностављењем сугласничке групе *-др-* у *-р-*, в. ЈЕ I.c.

шкољ *шкѡљ* m. 'камењар' Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), 'удубљење у камењару, плодно парче земље у камењару у рупи, вртача' иб. (id.), Загарач (Ћупићи); такође *шкѡљ* m. 'камењар' Црмница (Милетић).

- ▲ Од ит. *scoglio* 'камењар; део камена који извирује из воде' (Скок 3: 264–265; Musić 248; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 328).
- ▽ Према ђеновљанском дијалекатском облику *scogiu* < лат. грецизма SCOPULU(M) 'стена, литица', неразрешеног крајњег порекла (DELI 1161; Скок I.c.; ERNOUT/MEILLET 604; ВЕЕКЕС 1357).
- У облику *чкѡљ*, посведоченом у говору Бањана, Грахова и Опутних Рудина (Копривица), присутан је домаћи развој *шк* > *чк* као у *школа* > *чкола*; за исту појаву уп. **шкањ**, **шкрапа**, **шпаг**.

шкрапа *шкрѡпа* f. 'пукотина у камењару' Његуши (Оташевић), 'удубљење у камењару, рупа, рупчага, шкрип, неравно земљиште; врта-

ча' Загарач (Ћупићи); и са ч-: *чкрѡѡ* f. ib. (eid.), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Дром. реликт од влат. *EXCRĒRA (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Сложеница од лат. префикса *ex-* и лат. *срера*(м), поствербала од лат. *срерāре* 'распукнути се', ие. порекла (СКОК 1: 274; LIGORIO 2014; DE VAAN 143, 195–196).
- У облику *чкрѡѡ* присутан је домаћи развој *шк* > *чк* као у *школа* > *чкола*; за исту појаву уп. **шкањ**, **шкољ**, **шпаг**.

шкрофуле *шкрѡфуле*, -а f. pl. 'болест лимфних жлезда на врату, заушке' Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II; Боричић), Велика (Јокић); такође *шкрѡфуле* f. pl. Стара ЦГ (Пешикан, без значења).

- ▲ Од ит. *scrofolā* 'болест лимфних жлезда' (СКОК 3: 271; MUSIĆ 248; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 330).
- ▽ Од познолат. *scrōfulae* 'id.', творенице од лат. *scrōfa* 'крмача', ие. порекла (DELI 1169; DEI 3427; REW § 7750; DE VAAN 547).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шкудела *шкудѡла* f. 'шоља' Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), 'керамичка шоља за белу кафу' Загарач (Ћупићи), 'порцеланска или глинена шоља за чај или за млеко' Бјелопавлићи (Ћупић), 'шоља за чај и белу кафу' Спич (Поповић/Петровић), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *шкудѡлица* f. dem. ib. (ead. II); такође *шкун[р]дѡла* f. Црмница (Милетић, без значења).

- ▲ Од ит. *scodella* 'шоља', млађа позајмљеница (СКОК 3: 645–646; ЈЕ 3: 226; MUSIĆ 249; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 49).
- ▽ Од лат. *scutella*(м), деминутива од лат. *scutra* 'тањир', неразрешене етимологије (DELI 1160–1161; DEI 3406–3407; REW § 7756; DE VAAN 548).
- Посведочени су и облици *шкунђела* сз. Бока (MUSIĆ), са секундарним јатом и јекавским јотовањем, и *шкудеља* Прошћење (Вуличић), вероватно настао одатле метатезом палаталности; у Паштровићима и *шкурдѡла* (Јовановић), можда контаминирано романизмом **шкур**.

шкур *шкунр*, -а, -о adj. 'тамне боје' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), 'сив, таман' Спич

(ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'таман, мрк, загасит' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *шкѹри*, *-ā*, *-ō* adj. 'таман' Загарач (ЋУПИЋИ).

- ▲ Од ит. *scuro* 'таман' (СКОК 3: 274; MUSIĆ 249; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 331).
- ▽ Од ит. *oscuro* 'id.' са афerezом почетног вокала, крајње од лат. *obscūru*(м), ие. порекла (DELI 1170–1171; REW § 6020; DE VAAN 422–423; TLL s.v. *obscurus*).
- ✓ У дубровачком говору посведочен је облик *скѹр* (БОЛАНИЋ/ТРИВУНАЦ), у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*.

шкура *шкѹра* f. 'спољни прозорски капак, жалузина' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋИ), *шкѹра* f. Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Од поимениченог ит. (*o*)*scuro* 'таман, загасит' (СКОК 3: 274; ЈЕ 3: 226–227).
- ▽ Даље в. **шкур**.
- ✓ У дубровачком и конавоском говору посведочен је облик *скѹра* (БОЛАНИЋ/ТРИВУНАЦ; КАШИЋ), у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*.

шкуруибанда *шкуруибанда* f. 'тамно место; осамљено место' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Вероватно спој ит. *scuro* 'таман, мрачан' и ит. *banda* 'страна, место'. Формално би одговарало ит. *scorribanda* 'преокрет, упад', али нема семантичког поклапања.
- ▽ Даље в. **шкур**, **банда**¹.
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шока *шѹка* f. 'спрдња; безукусна шала' Црмница (МИЛЕТИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ); *шѹка̄ӣ се* impf. 'исмејавати некога, ругати се неком' ib. (ead.), *шѹка̄ӣ* impf. Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ).

- ▲ Од ит. *sciocco* 'шала, спрдња' (СКОК 3: 407; ЈЕ 3: 229).
- ▽ Вероватно од лат. *exsūc(s)u(m)* 'безукусан, бљутав', сложенице од лат. *sūc(s)u(m)*, ие. порекла и префикса *ex-* (DELI 1158; DEI 3401; REW § 3075; DE VAAN 195–195, 596).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шорак *шѹрак* m. 'коцка, жреб' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА).

- ▲ Од ит. *sorte* 'срећа, судбина' са заменом романског суфикса *-te* домаћим *-ak* (СКОК 3: 307).
- ▽ Од лат. *sorte(m)* 'id.', ие. порекла (DELI 1233; DEI 3560; REW § 8107; DE VAAAN 577).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шпаг *шїâг* m. 'канап' Стара ЦГ (Пешикан), 'id.; бели конач за опанке' Његуши (Оташевић), 'канап, узица' Зета (Башановић-Чечовић), 'дебљи конач за ушивање или шивење грубљих тканина, или за прављење пречаница на опанцима (обично од јуте, конопље или памука)' Загарач (Ћупићи), Васојевићи (Боричић), Беране (Радојевић), 'ланени конач' Бјелопавлићи (Ћупић); *шїагарица* f. 'мала пушка која се носи за појасом, данас део народне ношње' Спич (Поповић/Петровић); и са *ч-*: *чїâг* f. 'памучни конач' Беране (Радојевић), *чїагајлїе* f. pl. 'опанци са памучним нитима' ib. (ead.).

- ▲ Од ит. *spago* 'врста танког канапа' (СКОК 3: 408; Musić 250; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 334).
- ▽ Од познлат. *spācu(m)* 'id.', неразрешеног порекла (DELI 1241; DEI 3575; REW § 8113; ERNOUT/MEILLET 638).
- Од овог романизма треба разликовати домаћи хомоним *шїâг* 'цеп' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Паштровићи (Јовановић), даље в. СКОК 3: 408.
- ✧ За прелаз почетног *ш* у *ч* уп. сличну појаву у романизмима **шкањ, шкољ, шкрапа.**

шпања *шїâња* f. 'дечија игра' Његуши (Оташевић).

- ▲ Од вен. *spapa* 'дужина отворене руке' (JE 3: 231–232).
- ▽ Француским посредством од герм. (фран.) **spanna*, крајње од пгерм. **spannan-* 'раширити' (DELI 1242; DEI 3576; REW § 8118; KROONEN 465).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шпањолица *шїањољїца* f. 'врста опасне грознице, тзв. шпанска грозница, харала током Првог светског рата' Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић); такође *шїањџлка* f. Загарач (Ћупићи), Васојевићи (Боричић).

- ▲ Од ит. *spagnola* 'врста грознице, шпанска грозница' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 334), са додатим домаћим суфиксом *-ица*.

- ▽ Присвојни придев од ит. *Spragna* 'Шпанија' < лат. *HISPANIA*(M) (DELI 1241; DEI 3574).
- ✓ У говору Ускока посведочен је облик *шїањбра* (Станић).

шпедат *шїедãĩĩ* т. 'болница' Загарач (Ћупићи).

▲ У вези са сит. *ospedale* 'болница' (Скок 2: 574–575).

- ▽ Од влат. **HOSPITALE*(M) 'склониште за сиромашне, место за одмор путника (често у оквиру манастира)' < лат. *придева* *HOSPITALE*(M), творенице од лат. *HOSPIS* 'гост; домаћин', ие. порекла (DELI 850; DEI 2692; REW § 4198; DE VAAAN 291; TLL s.v. *hospes*).
- Загарачки хапакс не може се због дочетног *ĩĩ* извести непосредно од *ospedale*; осим тога, у Загарачу је забележен и другде посведочен облик *шїшїĩãľ* без лениције. Формално би одговарао партицип *ospedato* 'угошћен, (болнички) збринут'. Или је пример погрешно схваћен: Повели су је у шпедат место Повели су је ушпедат 'да је хоспитализују', где би посредни био инфинитив глагола **ушїедаĩĩ(u)* < *ospedare*? Ипак, у инфинитиву бисмо очекивали нагласак **ушїедаĩĩ* (Скок, LIGORIO I.сс.).

шпија *шїĩľa* f. 'шпијун, ухода' Стара ЦГ (Пешикан), *шїĩľa* f. Његуши (Оташевић), 'id.; шпијунирање, потказивање' Загарач (Ћупићи); *шїĩľãĩĩ* (im)pf. Стара ЦГ (Пешикан, без значења), *шїĩľãĩĩ* impf. 'шпијунирати, потказивати' Црмница (Милетић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *шїĩľãĩĩ* impf. Васојевићи (Боричић), *ошїĩľãĩĩ* pf. 'потказати, прошпијати' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *шїĩľãвãĩĩ*, *-ãм* impf. Стара ЦГ (Пешикан), *шїĩľãвãĩĩ* impf. Загарач (Ћупићи); *шїĩľũн* т. 'ухода, потказивач' Стара ЦГ (Пешикан), *шїĩľũн* т. Црмница (Милетић), Загарач (Ћупићи), Васојевићи (Боричић), *шїĩľũнче* п. dem./реј. Зета (Башановић-Чечовић), *шїĩľũнї-ца* f. 'она која шпијунира, потказивачица' Загарач (Ћупићи); *шїĩľũнãĩĩ* impf. Стара ЦГ (Пешикан, без значења); и са ч-: *чїĩľa* f. 'шїїија (в.)' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

- ▲ Од ит. *spia / spione* 'шпијун', *spiare* 'шпијунирати' (Скок 3: 311; MUSIC 250; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 336).
- ▽ Од герм. (готског) **spehōn* 'завирити' (DEI 3589; REW § 8137).
- У облику *чїїија* присутан је домаћи развој *шїĩ* > *чїĩ* као у *чїїијун*, *чїїореĩĩ* < *шїїореĩĩ* (уп. Реметић 1985: 180); за сличну појаву упореди романизме **шкањ**, **шкољ**, **шкрапа**, **шпаг**.

- ✧ Глагол *шїијунираїи* примљен је посредством нем. (*aus*)-*spionieren* (Скок I.c.).

шпиња *шїїња* f. 'чеп' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић); *зашїїњїи* pf. 'зачепити' Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи).

- ▲ Вероватно од ит. *spina* 'трн; чеп'; оставља се могућност да може бити и дром. реликт од лат. *SPĪNA*(M) 'трн' (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).
- ▽ Од лат. *SPĪNA*(M) 'id.', ie. порекла (DELI 1253; REW § 8150; DE VAAN 580–581).
- ✓ У дубровачком говору посведочен је облик *сїйна* (LIGORIO 2014), у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*.

шпира *шїїра* f. 'лоша ракија' Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од ит. *spirito* 'врста јаког алкохолног пића'; облик *шїира* је хипокоростик (Скок 3: 410).
- ▽ Од лат. *SPĪRITU*(M), творенице од лат. *SPĪRĀRE* 'дисати', могућег оноματοпејског порекла (DELI 1254–1255; DEI 3595; REW § 8158; DE VAAN 581).
- ✓ У другим говорима Црне Горе посведочен је и облик *шїїриїи* ји. Бока (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), Будва и Паштровићи (LIPOVAC-RADULOVIĆ II), Ускоци (Станић).

шпиритијера *шїїриїијера* f. 'кувало на шпирит' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *spiritiera* 'кувало на шпиритус' (Скок 3: 410; MUSIĆ 251).
- ▽ Деноминал од ит. *spirito*, даље в. **шпира**.
- ✓ У дубровачком говору посведочен је облик *сїїриїијера* Дубровник (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*.

шпирун *шїїрїн* m. 'предњи изоштрени део чуна' Црмница (Милетић), Зета (Башановић-Чечовић).

- ▲ Од вен. *speron / spiron* 'мамуза, оструга' (JE 3: 233).
- ▽ Од герм. **spora* 'id.' (DELI 1249; DEI 3587; REW § 8178).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шпонда *шїѡнда* f. 'руб, ивица, страна' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од ит. *sponda* 'ивица; обала' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I 337).

▽ Од лат. SPONDA(M) 'ивица кревета', ие. порекла (DELI 1256; DEI 3599; REW § 8170; DE VAAN 582).

✓ У говору ји. Боке посведочен је романизам *шїѡндѡи* 'приближити' (LIPOVAC-RADULOVIĆ I), у вези с ит. *sponda*.

шпорак *шїѡрак*, *-рка*, *-рко* adj. 'гадан' Црмница (МИЛЕТИЋ), 'прљав, неуредан' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *шїѡрк*, *-а*, *-о* adj. 'прљав' Стара ЦГ (ПЕШИКАН); *шїѡрка* f. 'прљавштина, прашина' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *шїѡркѡља* f. 'неуредна жена' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од ит. *sporco* 'прљав' (СКОК 3: 410; MUSIĆ 251; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 338).

▽ Од лат. SPURCU(M) 'нечист', неразрешеног порекла (DELI 1257; DEI 3600; REW § 8193; ERNOUT/MEILLET 645).

➤ У облику *шїѡрак* јавља се непостојано *а*, честа појава међу романским позајмљеницама.

✧ Облик *шїѡркѡља* је хибридна твореница, где је на страну основу додат домаћи формант *-ља*, детаљније о овом типу хибридних конструкција в. ТЕШИЋ 2016: 37.

шпунга *шїѡнга* f. 'спужва, сунђер' Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАШЕВИЋ).

▲ Од вен. *sponga* 'спужва' (СКОК 3: 314; MUSIĆ 251; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 337).

▽ Од лат. грецизма SPONGIA(M) 'id.' (REW § 8173; BEEKES 1385).

✓ У бокешким говорима посведочен је облик *шїѡнга* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I; ead. II; MUSIĆ).

➤ Романизам *сїенгѡи* 'отрти сунђером, спужвом', посведочен у приморским говорима, настао је укрштањем вен. *sponga* и лат.-ром. *EXPINGERE (СКОК I.c.; LIGORIO 2014).

штанга *шїѡнга* f. 'полуга, шипка' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *шїѡнга* f. Беране (РАДОЈЕВИЋ).

▲ Од ит. *stanga* 'шипка' (СКОК 3: 411–412; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 313).

▽ Од герм. (готског или лонгобардског) **stanga* 'id.', крајње од пгерм. **stangō-* 'id.' (DELI 1267; DEI 3618; REW § 8227; KROONEN 474).

- ✓ У бокешким говорима посведочен је облик *сѣѣѣѣѣ* (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I), (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ II), у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*.

штацијун *шѣѣѣѣѣ* m. 'станица' Црмница (Милетић); такође *шѣѣѣѣѣ* m. Његуши (ОТАШЕВИЋ); и *шѣѣѣѣѣ* f. Загарач (Ћупићи).

- ▲ Од ит. *stazione* 'станица' (СКОК 3: 323–324; MUSIC 252; ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I 338).

- ▽ Од лат. *statione*(m) 'место задржавања', творенице од лат. *stare* 'стајати', ие. порекла (DELI 1270; REW § 8234; DE VAAN 589–590).

- ✓ У дубровачком говору посведочен је облик *сѣѣѣѣѣ* Дубровник (БОЛАНИЋ/ТРИВУНАЦ), у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*.

штива *шѣѣѣѣѣ* f. 'слој, место с танким каменим наслагама' Његуши (ОТАШЕВИЋ); *шѣѣѣѣѣ* impf. 'слагати, сабијати' ib. (id.).

- ▲ Од вен. *stiva* '(уредно) сложене ствари', *stivar* 'сабити (на једно место)' (ЈЕ 3: 236).

- ▽ Од лат. *stipare* 'сабити', ие. порекла (DELI 1276; REW § 8263; DE VAAN 588).

- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

штикадента *шѣѣѣѣѣ* f. 'чачкалица' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *steccadenti* 'чачкалица' (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I 339).

- ▽ Сложеница од ит. *stecca* 'летва; удлага', могућег готског порекла и ит. *denti* 'зуби' < лат. *dente*(m) 'id.', ие. порекла (DELI 324, 1270–1271; DEI 1248, 3624; DE VAAN 166–167).

- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима континенталне Црне Горе.

штрамбав *шѣѣѣѣѣ*, -а, -о adj. 'као зврк' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *strambo* 'покварен; необичан'. СКОК 3: 417; MUSIC 252; ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I 340 као могући предлогач наводе и ит. *strambo* 'id.'.

- ▽ Од влат. *STRAMBU(m), према лат. гречизму STRABU(m) 'покварен; зриков', неразрешеног крајњег порекла (DELI 1283; DEI 3648; REW § 8281; ERNOUT/MEILLER 1156; BEEKES 1412).

- У говору ји. Боке посведочена је хибридна твореница *шѣѣѣѣѣ* 'особа неуредна, настрана, тврдоглава' (ЛИРОВАС-RADULOVIĆ I), у којој је на страну основу додат домаћи суфикс -оња.

штрапац *шѿрайѿц*, *-ѿца* м. 'брзина, журба' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *шѿрайѿац* м. 'заморан рад, напрезање, напор, труд; дуго пешачење' Васојевићи (БОРИЧИЋ); и са *с-*: *сѿрайѿац* м. 'критична ситуација' Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Од ит. *strapazzo* 'мучење, напор' (СКОК 3: 417; MUSIC 253; ЛРОВАС-RADULOVIĆ I 340).
- ▽ Девербал од ит. *strapazzare* 'мучити; не водити рачуна', неразрешеног порекла (DELI 1282–1283; DEI 3649–3650).
- ✓ У говору Дубровника и Старе ЦГ посведочен је облик *сѿраѿац* (БОЛАНИЋ/ТРИВУНАЦ) / *сѿрайѿац* (ПЕШИКАН), у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*.
- Поставља се питање да ли је завршетак поистовећен са домаћим суфиксом *-ац* где је *a* непостојано, уп. **страмац**, **цукар**. Нпр. у речнику Његуша и Мојковца налазимо *шѿрайѿац*, *-ѿца*, што наводи на закључак да је до поменутог поистовећивања највероватније могло доћи.

штраца *шѿраѿа* f. 'крпа за чишћење пода и сл.' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *strazza* / *strazzo* 'парче искоришћене тканине' (ЈЕ 3: 236).
- ▽ Девербал од вен. *strazzar* 'искидати у комаде' < влат. *EXTRACTIĀRE, сложенице од лат. префикса *ex-* и влат. *TRACTIĀRE < лат. TRACTUS, партиципа перфекта пасива од лат. TRANERE 'вући', неразрешеног порекла (DELI 1280–1281; DEI 3647; REW § 2692; DE VAAN 195–196, 626–627).
- ✓ Лексема посведочена још у говору Паштровића (ЈОВАНОВИЋ).

штрига *шѿрѿга* f. 'вештица' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'id.; препредена женска особа' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'пргава, љута, опасна женска особа' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЛЕВИЋ); *зашѿригѿи* pf. 'опчинити' Његуши (ОТАШЕВИЋ), *ушѿригѿи* pf. 'зачарати, бацити врацбине' ib. (id.) → *ушѿрига* f. 'врацбина' ib. (id.); такође *шѿрѿгна* f. 'жена поганог језика и неконтролисаног понашања' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), 'пргава, љута, опасна женска особа' Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II); и са *с-*: *сѿрѿга* f. 'вештица' Загарач (ЋУПИЋИ), *сѿрѿгоша* f. 'id.' ib. (eid.); такође *сѿрѿгна* f. 'женска особа оштрог језика' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), 'id.; вештица' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Црмница (МИЛЕТИЋ, без значења).

- ▲ Вероватно дром. реликт од лат. STRIGA(M) (LIGORIO 2014, са прегледом старије литературе).

- ▽ Лат. STRIGA(М) је народна варијата од лат. STRĪX, STRĪGIS 'ноћна птица'; није јасно да ли је реч позајмљена из старогрчког у латински или обратно (DELI 1285; REW § 8308; ERNOUT/MEILLET 1158; ВЕЕКЕС 1414).
- ✓ У говору Ускока посведочени су облици *шї̀рї̀гља* / *шї̀рї̀гна* (СТАНИЋ), са уметнутим сугласницима -љ-/-н-.
- Облик *шї̀рї̀гега* био би италијанизам, пореклом од ит. *strega* 'вештица' (LIGORIO l.c.).
- ✧ У овом и другим називима за митолошка бића романског порекла у јадранским говорима детаљније у ТЕШИЋ 2013.

штук *шї̀у̀к* м. 'кит, четка' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *stucco* 'укусни гипс' (СКОК 3: 419; MUSIĆ 253; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 342).
- ▽ Од герм. (лонгобардског) **stuhhi* 'кора', крајње од пгерм. **stukka-* 'штап' (DELI 1290; REW § 8327; KROONEN 487).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.
- У овом романизму уочен је интересантан семантички помак са 'укусни гипс' (резултат) на 'кит, четка' (средство).

штукаљ *шї̀у̀каљ*, -кља м. 'кост са сувим месом које остане на њој након резања кртине' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *stucco* 'укусни гипс', путем метафоре (СКОК 3: 419).
- ▽ Даље в. **штук**.
- ✓ Лексема није посведочена у другим говорима Црне Горе.

шугаман *шугаман* м. 'пешкир' Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ).

- ▲ Вероватно од вен. *sugaman* 'пешкир'. СКОК 3: 421; MUSIĆ 254; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 343 као могући предлогач наводе и ит. *asciugamano* 'id.'
- ▽ Сложеница од вен. *sugar* / ит. *asciugare* 'осушити' < познолат. EXSŪCĀRE 'извући (сок)' и вен. / ит. *mano* 'рука' < лат. MANU(М), ие. порекла (DELI 78; DEI 317; REW § 3072; DE VAAN 363–364).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шуфигат *шүфигайи*, -ам impf. 'динстати, пирјати' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од вен. *sofegar* 'угушити', *sofego* 'јак пламен' / тршћ. *sofigo*, *sofigaz* 'воњ, несносна врућина' (JE 3: 241).

- ▽ Од лат. *SUFFŌCĀRE* 'угушити', крајње од лат. *FŌCE(M)* 'грло', неразрешеног порекла (DELI 1220; DEI 3663, 3526; REW § 8431; ERNOUT/MEILLET 222).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

шуфит *шүфй̄ӣ* м. 'таваница од дасака' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'таван' Његуши (ОТАШЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *шүфй̄ӣ* м. 'плафон' Бјелопавлићи (ЋУПИЋ); и са *-в-*: *шүвй̄ӣ* м. 'таван' Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Његуши (ОТАШЕВИЋ), 'плафон' Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *шүвй̄ӣ* м. Бјелопавлићи (ЋУПИЋ); *шүви-й̄ӣ* рф. 'потаванити' Стара ЦГ (ПЕШИКАН).

- ▲ Од ит. *soffita / soffitto* 'плафон; таван' (СКОК 3: 357; MUSIC 254; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 342).
- ▽ Од влат. **SUFFĪCTU(M)*, варијанте лат. *SUFFĪXU(M)*, партиципа перфекта пасива од лат. *SUFFĪGERE* 'прекрити', творенице од лат. *FIGERE* 'припојити, прибости', ие. порекла (DELI 1220; DEI 3526; DE VAAN 219; TLL s.v. *figo*).
- У облику *шүвй̄ӣ* дошло до прелаза романског *f* у домаће *в*, највероватније под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIC 1972: 87.

шушта *шүшй̄а* ф. 'опруга' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), 'опруге на кревету на које се ставља душек' ив. (eid.), 'метални кревет са челичним опругама уместо подница' ив. (eid.), 'креветски федер' Загарач (ЋУПИЋИ), 'врста копче из два дела који се закопчавају утискивањем, дрикер' Вasoјевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II; БОРИЧИЋ), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), 'шнала, укосница' Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ).

- ▲ Од ит. *susta* 'дршка; опруга' (СКОК 3: 424; JE 3: 201; MUSIC 254; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 343).
- ▽ Од лат. *SUSCITĀRE* 'подићи', творенице од лат. *CIĒRE* 'померити', ие. порекла (DELI 1301; REW § 8482; DE VAAN 113–114).
- ✓ У дубровачком говору посведочен је облик *шүсй̄а* (БОЈАНИЋ/ТРИВУНАЦ), у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*.

шушур *шүшүр* м. 'шапат, шушањ' Његуши (ОТАШЕВИЋ).

- ▲ Од ит. *sussuro / sussurro* 'шапат' (СКОК 3: 367; JE 3: 242; MUSIC 254; LIPOVAC-RADULOVIĆ I 344).

- ▽ Од лат. SUSURRU(M) 'id.', ие. порекла (DELI 1301; REW § 8490a; DE VAAN 602–603).
- ✓ Лексема је посведочена у приморским говорима, као и у херцеговачко-крајишким говорима Црне Горе.

III. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Основни циљ на коме почива ова монографија је етимолошка анализа позајмљеница романског порекла из народних говора Старе Црне Горе и Брда, у форми дијалекатског етимолошког речника, централног дела студије. Концепција речника допушта нам да овај лексички слој додатно анализирамо, указујући на фонолошке, морфолошке и семантичке специфичности материјала, у оквиру четвртог (✓) и петог (➤ и ⚭) дела појединачних одредница. У закључним разматрањима сумиране су и додатно појашњене уочене карактеристике анализираних романизама, приступајући им најпре с аспекта хронолошке стратификације, а потом уз осврт на њихове фонетско-фонолошке, творбено-морфолошке и семантичке адаптације.

1. Хронолошка стратификација корпуса

При хронолошкој стратификацији материјала, тј. разликовању слојева романизама, коришћени су, када је било могуће, формални критерији, утемељени у ТЕКАВЋИЋ 1976, а продубљени у LIGORIO 2014. Тако ТЕКАВЋИЋ 1976: 37 разликује три романска слоја: најстарији, *вулгарнолајтински / лајтинско-романски* (до сса VIII–IX века), *далмајски* (од сса IX до сса XII–XIII века, у Дубровнику и на Крку и касније) и *млејачки* (од XIII века надаље). У овој студији бавили смо се двама слојевима од наведена три – *далмајским / далмајџороманским* и *млејачким / венецијанским*. Такође, уврстили смо у корпус и новије позајмљенице – из италијанског стандардног језика, италијанских дијалеката, као и речи из других романских језика и дијалеката (француског, румунског итд.).

Даља стратификација корпуса захтева додатна термилошка појашњења, односно разрешење коришћене терминологије. У овој студији, термин *италијанизам* користи се у својству хиперонима којим се обухватају позајмљенице које су директним путем преузете из итали-

јанског стандардног језика, као и из његових дијалеката. Тако се у оквиру *италијанизма* разликују:

– *тосканизми*, позајмљенице из италијанског стандардног језика, познато и под старијим називом *тоскански*, а на основу чињенице да се стандардни језик заснива на кодификацији тосканског дијалекта централне Италије;

– *венецијанизми*, позајмљенице из венецијанског дијалекта;

– *фурлански*, позајмљенице из фурланског, о чему детаљније в. ШЕКЛИ 2013: 295–298;

– позајмљенице из тршћанског говора;

– позајмљенице из говора северне Италије, што је термин који користимо када је предлогак у већини северноиталијанских говора посведочен у истом фонолошком лику;

– позајмљенице из говора јужне Италије, термин коришћен када је предлогак у већини јужноиталијанских говора посведочен у истом фонолошком лику.

За означавање позајмљеница из француског језика у овој монографији коришћен је традиционално прихваћени термин *галицизам*⁷, док су позајмљенице из румунског означене термином *румунизми*.

1.1. Критерији хронолошке стратификације

Текавчићеви критерији стратификације су пре свега фонолошки, уз два морфолошка. Најважнији фонолошки критериј јесте развој интервокалних безвучних оклузива. Балкански латинитет, средња и јужна Италија, вероватно и најстарији романски слој у Истри чувају безвучне оклузиве, док их север Италије и западна Романија соноризују, тј. латинске фонеме /p/, /t/, /k/, /s/ чувају се на првој територији, где спадају предвенецијански слојеви, као /p/, /t/, /k/, /s/, док на другој, чији је део венецијански слој, прелазе у /v/, /d/, /g/, /z/ (ТЕКАВЧИЋ 1976: 38). На примеру двају топонима *Цавџаји* – *Чедад*, где оба воде порекло од лат. CIVITATE(M), може се применити поменути критериј: *Цавџаји* због очувања безвучног оклузива припада старијем, док *Чедад*, са соноризованом фонемом, припада новијем слоју. Други битан критериј јесте рефлекс велара /k, g/ пред предњим вокалима. Уколико није дошло до романске палатализације, словенски супститут је /k/ или /ts/, односно на примеру пара *Цавџаји* – *Чедад*, *Цавџаји* припада старијем, далматском слоју због очуваног велара (Словени су чули **kivitate(m)*, чему је у њиховим

⁷ За више о полемици везаној за термине *галицизам* и *француизам* в. МУЛЈАЧИЋ 2003: 96.

устима уследио развој *ki* > *сь*, по другој палатализацији), док облик *Чедад* спада у новији слој са палатализацијом *k* > *č* извршеном већ у предсловенском изговору, в. ТЕКАВЌИЋ 1976: 40. Значајан критериј је и рефлекс групе /*ty*/. У старијем слоју позајмљеница словенски рефлекс је /*č*/, нпр. ВРАТТА(М) > *Брач*, док је у новијем најчешће /*ts*/, нпр. топоним *Палоц* на Брачу. Фонолошки критериј је и словенска метатеза ликвида, процес који је завршен крајем раног средњег века, што помаже при раздвајању двају најстаријих слојева. У најстаријем слоју присутна је метатеза, нпр. ALBONA(М) > *Лабин*, док је у далматском нема, нпр. SILVA(М) > *Силба* (ор.сит. 42).⁸ Један од критерија је и рефлекс латинског /*ū*/, у најстаријем слоју /*i*/, нпр. SALONA(М) > *Солин*, у венецијанском /*u*/, нпр. *Веруда*, док далматски показује више слојева замене, за које није јасно да ли се разликују хронолошки или регионално (ор.сит. 43–44). Следећи критериј је рефлекс дифтонга /*aw*/, који се чува у источној Романији, док га западна, у највећем броју говора, монофтонгизује (ор.сит. 45–46). Тако ће предвенецијанске позајмљенице имати рефлекс /*av*/ или /*ov*/, нпр. LAURANA(М) > *Ловран*, док ће венецијанске имати /*o*/, нпр. AURATA(М) > *орада*. Критериј који се темељи на вокализму је и рефлекс латинских вокала /*i*/ и /*ū*/. У старијим позајмљеницама рефлектовали су се словенским меким (ь) односно тврдим полугласом (ѣ), који се онда у српско-хрватском изједначио у *ѡ* (стсрп. писано љ) и потом се или озвучио у /*a*/ (у тзв. јаком положају), нпр. CIVITATE(М) > *Сьвѣтатѣ* > *Цавѣтаѣ* или имао рефлекс /*i*/, /*e*/, односно /*u*/, /*o*/ у венецијанизмима, нпр. *Пешкера*, *Пишкера* од RISCЕ(М) 'риба' (ор.сит. 46–47). Развој секвенце /*an*/ или /*on*/ + сугласник такође је један од критерија. Старије позајмљенице имају рефлекс /*u*/ на територији где псл. назал **ǫ* даје /*u*/, а /*o*/ где псл. /*ǫ*/ даје /*o*/, нпр. *Су-* у *Суѣѣтар*, *Суѣѣван* од лат. придева SANCTU(М), док се у новијим секвенца /*an*/ чува, нпр. *Шан Гргур* (ор.сит. 47). Утврђивање двају предвенецијанских слојева може се темељити на фонолошко-морфолошком критерију рефлекса илирсколатинског суфикса -ONA (ор.сит. 48). Последњи, и једини морфосинтактички критериј јесте род топонима. У најстаријем слоју женски род замењен је мушким, нпр. ROMA(М) > *Рим*, у венецијанском остаје непромењен, нпр. *Фажана*, док случај далматског задаје проблеме при стратификацији (ор.сит. 50). Текавчићевим критеријима LIGORIO 2014 додаје три нова: тип замене латинско-роман-

⁸ Ту се метатеза могла одиграти преко влат. *SELVA, где би таутосилабично *el* дало *lě*, док би таутосилабично *il* дало при раном словенском преузећу *yl* што би се даље преко *l* развило у *y*.

ског е, тип рефлекса деминутивног суфикса -ŭLU и статус сх. квантитета у латинско-романској отвореној пенултими.

Прецизна стратификација млађих слојева романских позајмљеница, тј. позајмљеница из стандардног италијанског и његових дијалеката такође је условљена одликама романског предлошка, пре свега његовим фонолошким карактеристикама, које је потребно посматрати из дијахронијске перспективе сваког појединачног дијалекта, као и развоја италијанског стандардног језика.

При проучавању романизама на српско-хрватском језичком простору највећу пажњу потребно је посветити историјском развоју северних италијанских дијалеката, нарочито венецијанског и тршћанског, фурланског, дијалеката јужне Италије и италијанског стандардног језика. Детаљан опис и развој италијанских дијалеката дат је у ROHLFS 1966; DEVOTO/GIACOMELLI 1972. У оквиру ове студије задржаћемо се на опису појава чија хронологија може утицати на стратификацију романских слојева на српско-хрватском терену, као што је нпр. краћење / губљење гемината. За разлику од дијалеката централне (што укључује и тоскански, на основу ког је кодификован италијански стандард) и јужне Италије у којима су се геминате очувале, у дијалектима северне Италије то најчешће није случај, тј. изгубиле су се латинске геминате, као и оне настале у протороманској фази, нпр. венецијанско *pele* спрам тосканског *pelle* (ROHLFS 1966: 321–322) < лат. PELLE(М). Још једна појава значајна за стратификацију новијег слога романских позајмљеница јесте соноризација интервокалних оклузива, нпр. венецијанско *roda* спрам тосканског *ruota* (LORPORCARO 2013 према SACCHETTO 2023: 23) < лат. ROTA(М). Типична појава у северним дијалектима је и палатализација латинских [k] и [g] у оквиру консонантских група *cl* и *gl* у [tʃ] и [dʒ] (op.cit. 24). Као још једна карактеристика северних дијалеката јавља се и сибиларизација палаталних африката, пореклом латинских велара, а испред палаталног вокала – [tʃ] и [dʒ] прелазе у [ts] и [dz], потом [s] и [z], ако се налазе испред вокала [e], [ɛ], [i], нпр. падованско *sentō* спрам тосканског *cento* (op.cit. 24).

Стратификацијом венецијанизама, фурланизама и тосканизама у словеначком језику, а примењивом и на корпус романизама из Старе Црне Горе и Брда, бавио се М. Шекли, нпр. у ŠEKLI 2013. Он разликује три критерија: лексиколошки (исто значење једне речи се у романским језицима и дијалектима исказује фонолошки и творбено различитим лексемама, нпр. слн. дијал. *komedon* 'лакат' < фурл. *comedon*, вен. *comedon*; ит. *gomito*), семантички (изворно иста лексема у романским

језицима и дијалектима има различита значења, нпр. слн. у дијал. *novic* 'младожења' < вен. *novizo* 'id.'; ит. *novizio* 'новина, новост') и фонетско-фонолошки (изворно иста лексема у романским језицима и дијалектима има различит лик, што је последица промена у оквиру развоја романске речи, нпр. слн. *glandola* : *gjandola* 'жлезда' < фурл. *glandule* : ит. *ghiandola*) (ŠEKLI 2013: 300).

На основу предочених критерија, у већини случајева могуће је прецизирати романски предложак. Међутим, код извесног броја речи одређивање порекла може бити отежано, уколико нема фонолошких, морфолошких или семантичких разлика између могућих романских предложака, нпр. **бандат**, **бандера**, **газете** итд. Ипак, у већини двосмислених случајева предност је, из културно-историјских разлога, дата венецијанском предлошку, док се не појави конкретан етимолошки противразлог.

У наредним параграфима приказана је стратификација романизама разматраних у овој студији. Поред одређивања хронолошког слоја, додатан увид у пресек тренутног стања пружа и бројчани статус сваког појединачног типа романизама, који указује на интензитет утицаја сваког од романских језика и дијалеката који су били у контакту са народним говорима Црне Горе. Регистри на крају ове књиге осмишљени су да пруже не само детаљан списак сваког од стратификованих слојева, већ и списак свих предложака.

1.2. Далматоромански реликти

Позајмљенице из далматороманског, тј. далматоромански реликти спадају у старије слојеве романизама на Балкану. Термин *далматоромански* обухвата „потенцијално млађи слој предмлетачке романштине“ (LIGORIO 2014).

Далматски језик развио се из латинског у периоду вишевековног суживота Романа и Словена на Јадрану и његов период кулминације може се сместити „отприлике у доба хрватских владара и нешто после тога“ (ТЕКАВЋИЋ 1976: 36).⁹ Пошто су и Срби, насељени у VII веку на подручју римске провинције Далмације, били изложени истим утицајима, примењен на њих тај критериј обухватао би највећи део преднемањихког периода (VII–XI век). Због оскудности извора, није увек могуће разграничити далматски слој од најстаријег, вулгарнолатинског. Нестанак аутохтоног далматског говора смешта се у период XII–XIII века на највећем делу његове територије, а нешто касније у Дубровнику

⁹ Детаљније о далматском в. нпр. BARTOLI 1906; MULJAČIĆ 1962, 1964, 1970.

(XV век) и на Корчули (XIX век). За изумирање далматског била су пре-судна два фактора: продирање словенског језика са копна и све већи утицај Венеције и венецијанског дијалекта са мора.

Позајмљенице из далматског, односно далматороманског чине значајан део нашег корпуса, са укупно 39 далматороманских реликата. Ипак, код неколико речи остаје отворено питање порекла. Романизам **вала** може бити или далматоромански реликт од лат. VALLES или, према другом тумачењу, чист италијанизам, од ит. *valle*; за решавање ове дилеме било би корисно детаљно испитивање гласовног лика других чланова у топономастичким синтагмама типа *Vallis Longa* > *Валонга* (Раб), *Vallis de nuce* > *Валданос* (Улцињ) – у првом примеру изостанак прелаза *on* > *ǫ* > у односно *ō* > у указивао би на позиције словенско преузимање, у другом бисмо имали романску палатализацију (*č* > алб. *s*). Романизам **вида** вероватно води порекло од вен. *vida* 'шраф', али је остављена могућност да овај облик у говорима Боке потиче из далматороманског, с обзиром на то да је озвучење оклузива посведочено и у далматском и у венецијанском, те овај критериј стратификације не може допринети разрешењу етимологије. Романизам **офендит** је највероватније позајмљеница из далматороманског, од лат. OFFENDERE, али предлогак може бити и ит. *offendere*. Романизам **стар** може бити или позајмљеница од вен. *staro* или реликт из далматороманског, од лат. SEXTĀRIU(M). Коначно, романизам **шпиња** вероватно води порекло од ит. *spina*, али се оставља и могућност да је у питању далматоромански реликт од лат. SPĪNA(M).

1.3. Венецијанизми

Венецијанизми, позајмљенице из венецијанског дијалекта, продирали су у говоре Јадрана паралелно са настанком и ширењем Млетачке републике. С јачањем моћи Венеције као поморске и трговачке силе говор Млетака утемељио се као својеврсна *lingua franca* Јадрана. Колонијални венецијански, тзв. *venezian de là de mar*, јавио се као последица млетачке колонизације од XI века надаље и потрајао је скоро до данашњих дана, оставивши велики број апелатива и топонима у словенским говорима Јадрана и залеђа.¹⁰ Венецијанизми чине другу највећу групу италијанизама у овој студији; посведочено је укупно 220 речи пореклом из овог дијалекта.

Код одређеног броја италијанизама није могуће са потпуном сигурношћу утврдити да ли порекло воде од венецијанског дијалекта или

¹⁰ Детаљније о венецијанском дијалекту и доступној литератури в. Шекли 2013: 299–300.

италијанског стандардног језика, јер фонолошке, морфолошке и семантичке разлике не могу указати на несумњиви предлогак. Ипак, имајући у виду културно-историјске везе Венеције са нашом обалом, у највећем броју таквих случајева предност је дата венецијанском предлошку, уз могућност да се етимолошки суд измени ако се појави конкретан етимолошки разлог који би ишао у прилог тој тврдњи.

1.4. Други италијанизми

Најбројнију групу италијанизама у нашем корпусу чине тосканизми, који су у српско-хрватске говоре продрли путем директних контаката с обеју страна Јадрана и, такође, путем културног позајмљивања. Утицај тосканског био је значајан посебно у Дубровнику, где је у употреби био тзв. *tosco raueo*, в. ТЕКАЊСИЋ 1976: 36. Посведочених тосканизама у овој студији има 311, од којих два воде порекло од староиталијанских облика: **каритад**, **ластра**.

У корпусу је посведочен један фуранизам (**ваган**), као и један романизам могућег фуранског порекла (**тавулин**). Код неких италијанизама није било могуће одредити из ког су говора северне Италије преузети, јер су посведочени у више њих, а изван број налази се и у италијанском стандардном језику; тих је речи четрнаест: **балин** (ит. / тршћ.), **брагеше** (вен. / фурил.), **дрето** (вен. / фурил.), **кастрадаина** (вен. / тршћ.), **кријанца** (ит. / вен. / тршћ.), **макароне** (вен. / фурил. / ит.), **маћа** (вен. / тршћ.), **мулегин** (тршћ. / вен.), **палетун** (ит. / фурил.), **пањок** (фурил. / тршћ. / вен.), **пржун** (вен. / фурил. / истрором.), **прокарадур** (вен. / фурил.), **салици** (вен. / фурил.), **шуфигат** (вен. / тршћ.). Посведочене су и две позајмљенице из тршћанског говора: **пофрајат**, **цима**. Један романизам води порекло из јужноиталијанских говора (**ко-троба**). Предлогак лексеме **сичија** је стломб. *secea*, али је реч примљена посредством венецијанског дијалекта. У грађи је забележено и шест италијанизама код којих није могуће прецизно одредити од ког од северноиталијанских дијалеката воде порекло: **бараба**, **бићерин**, **буганци**, **листра**, **фурешти**, **шпедат**.

1.5. Романизми другог порекла

У нашем корпусу посведочене су и позајмљенице које воде порекло из других романских језика и дијалеката, пре свега француског и румунског. Галицизми су улазили директно или преко језика-посредника, најчешће немачког и сматрају се најбројнијом групом романизама у стандардном језику (КЛАЈН 1998: 77–78). У складу са методологијом ко-

ришћеном у овој студији, у корпус нису ушли псеудороманизми француског порекла. Забележених галицизама у грађи има девет, уз одређене ограде. Романизам **билет** је примљен из француског, док облици са *-љ*-воде порекло од ит. *biglietto*. У случају романизма **бразлетна** не искључује се могућност немачког посредништва, на шта указује завршетак *-на*, из немачке деклинације (Клалн 1998: 81).

У корпусу су посведочена четири романизма пореклом из румунског, од чега један, **бурдељ**, има старорумунски предложак. Румунски утицај, пре свега на стандардни језик, данас је највидљивији у топонимима, као и у мањем броју речи посведочених у дијалектима и аргоима (op.cit. 87). Детаљније о истраживању румунског елемента у сх. језику, на материјалу Скоковог речника в. GĂMULESCU 1983.

Романизам **веленца** представља балканску реч каталонског порекла. У случају лексеме **фрус** могуће је албанско посредство, а чак се не искључује могућност да је реч албанског, а не романског порекла; облик **фрус** се може извести из алб. *fruth* (интердентални спирант *th* обично у нашим изговору даје *с*), док извођење од ит. *flusso* показује семантичке и фонолошке недоследности.

1.6. Остало

Известан број речи у нашем корпусу претрпео је одређене промене након преузимања или се на неки други начин издваја од претходно описаних категорија романизација, те су оне смештене у посебан одељак.

Неколико романизација изведено је помоћу домаћих творбених процеса: лексема **багаш** може бити домаћа изведеница на *-аш*, са променом рода; лексема **запатат (се)** је композит од романизације *й̑а̑й̑*; лексема **ларгат** је глаголска твореница од романизације *ларго*; лексема **накомод** је настала префиксацијом од романизације *комод*. Код три романизације посведочено је могуће укрштање: лексема **бестрагат** можда се укрстила са романизацијом *дестрега̑й̑*; у лексеми **мишћело** да се претпоставити укрштање, али није сигурно с којом речју; у лексеми **шалпа** дошло је до контаминације речи *шал* са ит. *sciarpa*.

Лексема **понтур** може се формално извести од вен. *pontura*, ит. *puntura*, али семантички развој није јасан.

Лексема **торијун** може се формално извести од ит. *torrione*, али семантички развој није јасан.

Лексема **бастадур** у вези је са романизацијом *бас̑а̑й̑*, али није посведочен њен одговарајући директан предложак из италијанског језика.

Лексема **ограшит се** нема сигурну романску етимологију; могуће је и њено прасловенско порекло.¹¹

Лексема **фркун** можда је у вези с лат. *FRICĀRE* 'трљати, рибати', али *ф-* у домаћој речи не одговара претпоставци о раном латинизму. Није искључена веза са **факин** због секундарног *р* као у *фриулеџи*.

2. Фонетско-фонолошка адаптација романизама

За потребе ове студије фокусирали смо се на вокалске и консонантске промене које су претрпели староцрногорски и брђански романизми, поредећи их са приморским романизмима, као и са онима посведоченим у херцеговачко-крајишким континенталним говорима.¹² Одређен број промена дао је исте резултате у готово свим народним говорима Црне Горе, док су друге настале као последица дијалекатског уплива и/или међудијалекатских односа.

2.1. Вокали

• Вокал *a*

- Старије романско кратко (ненаглашено) *ă* дало је у највећем броју случајева домаће *o* (Musić 1972: 76). Ова појава везује се и за позајмљенице из балканског латинитета, нпр. *ѿоган* < лат. *PAGANU(M)*.

У корпусу је посведочено више романизама са овим прелазом:

- *ѿрма* Његуши (Оташевић) < вен. *arma*; треба нотирати изостанак ликвидне метатезе, која се вршила закључно са IX веком, док је промена *ă* > *o* трајала које столеће дуже,
- *ѿровџа* Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) / *ѿровџа* Васојевићи (Стиловић II; Боричић) < вен. *traversa*; осим *ă* > *o* присутна је и дисимилација другог *р*, с тим што није јасно да ли је претходно извршена ликвидна метатеза *er* > *re*. Ипак, треба бити опрезан при изношењу суда о старини; можда се венецијанизам просто наслонио на домаће речи *ѿри* (у сложеницама *ѿро-*) и *везаѿи*.

¹¹ Детаљније о овоме s.v. **ограшит се**.

¹² Детаљније о фонетско-фонолошким и творбено-морфолошким променама у приморским романизмима в. Musić 1972: 76–117.

- Облик *йошâда* јавља се у приморским говорима, док је у континенталним забележено само *йашâда* Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) < вен. *possada*.
- До прелаза романског *a* у домаће *e* најчешће долази у предакценатском положају и под утицајем дисимилације (Musić 1972: 77). У корпусу је посведочен у варијантама романизма *демиџâна* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) / *демиџâна* Велика (Јокић) / *демижâна* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) / *демижâна* Васојевићи (Боричић) < вен. *damigiana* / ит. *damigiana*.
- Прелаз романског *a* у домаће *u*, ређи у романским позајмљеницама, забележен је у варијанти већ поменутог *демиџâна* Зета (Башановић-Чечовић), Црмница (Милетић) / *демиџâна* Васојевићи (СТИЛОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЛЕВИЋ) / *демиџâна* Велика (Јокић); у приморским говорима присутан и облик са *o*, *домџâна* (Musić 1972: 77).
- Његушки облик *кџац* (Оташевић) < ит. *sarase* показује секундарни прелаз *a* > *o*.

• Вокал *e*

- Прелаз романског *e* у домаће *u* јавља се често у романским позајмљеницама и карактеристичан је за приморске говоре, нпр. *лџџ* < ит. *lesto*, *мишкин* < ит. *meschino* (Musić 1972: 81–82). Не треба губити из вида утицај рефлекса јата, који је на овом терену понегде давао икавски рефлекс, уп. Ивић 1985: 158–159; такође ваља издвојити позицију испред вокала, где јат и у јекавским говорима даје *u*. Промена *e* у *u* јавља се још у следећим речима:
 - *йџ* Црмница (Милетић) < ит. *peso*, док у глаголу *йџâй* Његуши (Оташевић) < ит. *pesare* до ове промене није дошло.
 - *буџџга* Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић) / *буџџга* Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи) / *буџџга* Бјелопавлићи (Ћупић) / *буџџнга* Црмница (Милетић) < вен. *botega*;
 - *ђџозан* Његуши (Оташевић) < ит. *geloso*;
 - *криџанца* Његуши (Оташевић), Црмница (Милетић) / *криџанција* иб. (id.) < ит.-вен. (тршћ.) *creanza*;

- *мириџаји* Његуши (Оташевић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) < ит. *meritare*. У приморским говорима бележи се само варијанта *мериџаји* (Лировас-Радуловић I; Јовановић) / *мериџаји* (Music).
- Прелаз преднагласног романског *e* у домаће *a* најчешће се везује за позајмљенице из венецијанског (Music 1972: 82), на шта указују и потврде из корпуса:
 - *канавџа* Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи) < вен. *canavazza*;
 - *мулаџин* Црмница (Милетић) / *мулаџин* Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) / *мулаџин* Зета (Башановић-Чечовић) < тршћ.-вен. *moleghin*.
 - У романизму *џарџа* Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић) < вен. *terazo* можда је посредовао секундарни полуглас који се јавља на овом терену у примерима као *раџун* (Music 1972: 160).
- **Вокално *p*** је у романизмима најчешће кратко, а „настало је од групе *p* + вокал или вокал + *p* у наглашеном слогу или у ненаглашеном слогу пред акцентом“ (op.cit. 84). У корпусу је посведочено више романизама са вокалним *p*:
 - *мргин* Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) / *мргин* Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), далматоромански реликт од лат. MARGINE(M), у ком укупни сх. рефлекси полазе од *MARGĪN-, уп. LIGORIO 2014;
 - *мрџар* Спич (Поповић/Петровић) / *мрџар* Његуши (Оташевић) < ит. *marginaro* / *marginajo*. Нагласак у Спичу и Његушима загонетан је јер би се, према MARINĀRIU(S), очекивало *мрџар* > *мрџар*, као што другде реч и гласи; у тим говорима забележено је повлачење краткосилазног нагласка са отвореног задњег слога, детаљније Ивић 1985: 158, али не и дугосилазног са задњег затвореног слога;
 - *џрџун* Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић) < вен. / фул. *preson*;
 - *фркадџла* Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) < вен. *forcadela*;

- Секундарно је *ру фриулеџи* Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) / *фриулеџи* Вasoјевићи (Боричић) / *фриулеџи* Вasoјевићи (СТИЈОВИЋ II) < ит. *fazzoletto*, са променом у наглашеном слогу испред акцента.
- **Непостојано а** често је у романским позајмљеницама, а јавља се тамо где би стајало и у домаћој речи (Musić 1972: 84). Забележен је већи број именица и придева са поменутом променом:
 - *годимџнаџи* Загарач (Ћупићи) < ит. *godimento*;
 - *инкаџнаџи* Његуши (Оташевић) < ит. *incanto*;
 - *маџрач* Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), далматоромански реликт од лат. MARTIU(M);
 - *џџдраџи* Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи) < ит. *porto*;
 - *сџлад* Његуши (Оташевић) / *сџлад* Црмница (Милетић) / *сџлаџи* Загарач (Ћупићи) / *сџлаџи* Црмница (Милетић) < ит. *soldo*;
 - *џџнач* Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), далматоромански реликт од лат. ŪNCIA(M);
 - *фаџнаџи* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) < ит. *fante*;
 - *џџџџрак* Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић) < ит. *sporco*.
- **Асимилација е – а > а – а** у корпусу је ограничена на романизам *ракаџ* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић) < вен. *recato*.

2.2. Консонанти

- **Прелаз романског лабијала *b* у домаћи лабиодентал *v*** јавља се у романизмима *виџи* Загарач (Ћупићи), *виџиџи* ib. (eid.) < вен. *bissa*, иако је неразјашњено како је до прелаза дошло.
- **Секундарни јат и јекавско јотовање** посведочени су у облицима:
 - *гурџџела* Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Бјелопавлићи (Ћупић) < ит. *cordella*;
 - *џкуџела* сз. Бока (Musić) < ит. *scodella*; лик *џкуџела* Прошћење (Вуличић) вероватно је настао метатезом палаталности.
- **Прелаз безвучног романског велара *s* у домаће звучно *z*** чест је у романским позајмљеницама:

- *garabûn* Загарач (Ћупићи), Васојевићи (Боричић), Рожаје (Надџић) < ит. *carabina*;
 - *garbûn* Његуши (Оташевић) < ит. *carbone*;
 - *gurђëла* Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Бјелопавлићи (Ћупић) < ит. *cordella*;
 - *квантӣверна* Стара ЦГ (Пешикан) < ит. *guantiera*;
 - *ӣрӣнго* Његуши (Оташевић) / *ӣрӣнго-нõв* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I) < вен. (*novo*) *de trinca*.
- **Прелаз романског велара *s* у домаће *б***, веома редак, посведочен је у романизму *бурђëла* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) < ит. *cordella*.
 - **Прелаз романског консонанта *g* у домаће *х***, нетипичан за романске позајмљенице, јавља се у облику *бухãнци* Његуши (Оташевић) < сит. *buganza*. Треба напоменути да говори западне Црне Горе, у које спада и његушки, чувају консонант *х*, али се понегде он у медијалном положају соноризује у *у*, нпр. *мӯуе* < *мухе*, в. Ивић 1985: 161.
 - **Прелаз романског назала *n* у домаће *м***, редак у романизми-ма, у корпусу бележимо у облику *бустӣџм* Зета (Башановић-Чечовић) < ит. *bustino*.
 - **Прелаз романског назала *t* у домаће *н*** посведочен је у лику *корãн* Црмница (Милетић) < ит. *corame*. За сличну појаву в. Ивић 1985: 162: “У разним говорима дуж обале налазимо промену *-м* у *-н*: *ӣишӣн*, *збõгон*“.
 - **Прелаз романског *s* у домаће *ш*** је једна од најчешћих промена присутних у романским позајмљеницама. Везује се, пре свега, за венецијански дијалекат и изговор старог венецијанског *s* као *ш* и може се јавити у свим позицијама у речи, в. Мусић 1972: 92–93:
 - на почетку, нпр. *шкãла* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић) < ит. *scala*; *шкрӣња* Црмница (Милетић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), далматоромански реликт од лат. *SCRĪNIU(M)*; *шканђãи* Његуши (Оташевић) < вен. *scanar*;
 - у средини, нпр. *вешӣиӣи* Његуши (Оташевић) < ит. *vestito*; *зрõиша* Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II) < вен. *grespa*; *кãшиӣг* Црмница (Милетић), Спич (Поповић/

- ПЕТРОВИЋ), БЈЕЛОПАВЛИЋИ (ЋУПИЋ), Велика (ЈОКИЋ), Беране (РАДОЈЕВИЋ) < ит. *castigo*;
- у романизму *шѹшѹа* Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), ВАСОЈЕВИЋИ (СТИЈОВИЋ I), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ) < ит. *susta* можда је у питању домаћа дисимилација од **су-шѹа* типа *шѹшањ* < *сѹшањ* (уп. СКОК 3: 357);
 - у говору Старе ЦГ бележи се романизам *сѹрајѹц* (ПЕШИКАН) < ит. *strapazzo*, у коме није дошло до прелаза романског *s* у домаће *ш*.
- **Прелаз романског *s* у домаће *ж*** се такође јавља под утицајем венецијанског дијалекта, в. MUSIĆ 1972: 93, нпр.:
 - *бѹжа* Његуши (ОТАЏЕВИЋ) < вен. *busa*; *корнѹж* Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ) < вен. *cornise*;
 - *кужѹна* Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Његуши (ОТАЏЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА) / *кужѹна* Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), ВАСОЈЕВИЋИ (СТИЈОВИЋ I), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Велика (ЈОКИЋ) < вен. *cusina*.
 - **Прелаз романског лабиодентала *f* у домаће *ѹ*** указује на старину романске позајмљенице и у нашем корпусу бележимо следеће потврде:
 - *ѹодумѹнѹа* Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), далматоромански реликт од лат. *FUNDAMENTU(M)*;
 - *ѹрѹѹѹ* Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАЏЕВИЋ), Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Бјелопавлићи (ЋУПИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), ВАСОЈЕВИЋИ (СТИЈОВИЋ II), далматоромански реликт од лат. *FRIGERE*;
 - *ѹросѹѹа* Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Црмница (МИЛЕТИЋ), Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (ОТАЏЕВИЋ), далматоромански реликт од лат. *FRIXORIA(M)*.
 - **Прелаз романског лабиодентала *f* у домаће *в*** јавља се под утицајем херцеговачко-крајишких говора у којима се глас *ф* не изговара, в. MUSIĆ 1972: 87, врло је чест и у зетско-сјеничким говорима и вероватно је резултат међудијалекатских односа, нпр.:
 - *вамѹѹа* Загарач (ЋУПИЋИ) < вен. *fameglia*;
 - *ваѹѹѹѹ* Стара ЦГ (ПЕШИКАН), Загарач (ЋУПИЋИ) / *ваѹѹѹѹ* Бјелопавлићи (ЋУПИЋ) < ит. *fazzoletto*;

- *ваџола* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић) < вен. *fasol / fasiol*.

Самим тим, присутан је и у херцеговачко-крајишким романизми-ма, нпр.:

- *ва̀кѝн* Ускоци (Станић) < вен. *fachin*;
 - *ва̀нела / ва̀њела* Ускоци (Станић) < вен. *fanela*;
 - *вѣшиѝа* Бањани, Грахово и Опутне Рудине (Копривица) < ит. *feſta*.
- **Прелаз романског лабиодентала *v* у домаће *ф*** јавља се у корпусу у романизмима:
 - *фѣл* Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) < ит. *velo*;
 - *фешѝѝѝ* Његуши (Оташевић) < ит. *vestito*.
 - **Прелаз романског *p* у домаће *ф*** уочен је по први пут у овој грађи у лику *фѣрѝѝѝк* Зета (Башановић-Чечовић) < ит. *portico*.
 - **Дисимилација** је такође једна од појава карактеристичних за романизме, нпр.:
 - *конѝрѝѝна* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи) / *конѝрѝѝна* Бјелопавлићи (Ћупић) < ит. *coltrina*, са могућом дисимилацијом $l - r > n - r$. Ипак, остаје нејасно да ли је у облику *конѝрина* заиста дошло до дисимилације, како у Скок 2: 129, или се пак ради о прелазу $ol > \bar{o}$ и секундарној назализацији, за ту појаву у говорима Црне Горе в. Ивић 1985: 160;
 - *куфѝн* Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић) < ит. *confine*, уз напомену да је у приморским говорима посведочен облик *кунфѝн* (Lirovac-Radulović I; ead. II), одатле *куфѝн* дисимилацијом $n - n > \emptyset - n$;
 - *лѣнѝѝра* Спич (Поповић/Петровић), Васојевићи (Боричић) / *лѣнѝѝро* Загарач (Ћупићи) / *лѣнѝѝро* Бјелопавлићи (Ћупић) < вен. *retrato*;
 - *л'ѝвер* Зета (Башановић-Чечовић) / *лѝвер* Васојевићи (СТИЛОВИЋ I), Велика (Јокић) < ит. *livello*, где је, слично као у романизму **куфин**, у приморским говорим посведочен недисимиловани облик *лѝвел* сз. Бока (Мушић), одатле је *ливер* могао настати дисимилацијом $l - l > l - r$;
 - *лумбѣрда* Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић) < ит. *bombarda*, са дисимилацијом $b - b > l - b$;

- *лѹмер* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић) < ит. *nutero*, са дисимилацијом $n - m > l - m$.
- **Десоноризација** у романизму *грâӣ* Зета (Башановић-Чечовић) < ит. *grado* у зетском, црмничком и кучком говору је факултативна и обухвата само неке сугласнике, нпр. дочетно *д*, као у романизму *грâӣ*, док је у мрковићком и гусињском говору она резултат албанског утицаја, в. Ивић 1985: 162.
- **Метатеза** се јавља у романизму *мудâнӣе* Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић) < ит. *mutande*.
- **Умекшање *ле* > *л'е*** бележи се у облицима:
 - *љемозина* Његуши (Оташевић) < ит. *lemosina*;
 - *љенирâӣ* Зета (Башановић-Чечовић), Плав и Гусиње (Рековић), резултат је албанског утицаја, в. op.cit. 161–162.

У говорима Старе Црне Горе и Брда умекшање је забележено у још неколико случајева и јавља се у свим позицијама у речи:

- на почетку, нпр. *љâсѣра* (Петровић/Ћелић/Капустина), Плав и Гусиње (Рековић) < стит. *lastra*;
- у средини, нпр. *канӣӣњѣла* Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) < вен. *cantinela*;
- на крају, нпр. *фѣљ* Његуши (Оташевић) < ит. *velo*.
- **Додавање и уметање сугласника** појава је која се често среће у романским позајмљеницама.
- Протетичко *д*, присутно у романизму *думидâца* Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), не може се тумачити италијанским облицима, али је могуће да је још у језику-примаоцу дошло до срастања, тј. споја италијанског предлога и именице – *d'umidezza*.
- Сонант *ј* се у појединим случајевима умеће између вокала, нпр. *бајѹн* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић) < вен. *baul*;
 - на крају речи у романизму *бакалâј* Стара ЦГ (Пешикан), Зета (Башановић-Чечовић) / *бакалâј* Његуши (Оташевић) < вен. *basalà*, где би полазиште могла бити множина *бакала-ја-и* реанализирана као *бакалај-и*;
 - протетичко *ј* посведочено је у романизму *јâбеӣ* Његуши (Оташевић) < вен. *abito*.
- Уметнути сонант *в* присутан је у романизмима:
 - *брѣква* Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи) < вен. *broca*;

- *рèшӣво* Бјелопавлићи (Ћупић) < ит. *resto*.
- Уметнути сонант *р* посведочен је у романизму *џракул 'ин* Рожаје (НАДЏИЋ) < ит. *taccuino*.
- Уметање назала је раширена појава међу романским позајмљеницама, с тим да се испред лабијала чешће се јавља *м*, испред дентала и палатала *н*, в. MUsIĆ 1972: 96, нпр.:
 - *бӯӣинга* Црмница (Милетић) < вен. *botega*;
 - *вам̄ӣор* Загарач (Ћупићи) < вен. *vapor*;
 - *л̄онца* Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Васојевићи (Боричић), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Велика (ЈОКИЋ) < ит. *loggia*.
- **Губљење назала** у нашем корпусу посведочено је у романизмима:
 - *луб̄арда* Васојевићи (Боричић) < ит. *bombarda*;
 - *џед̄енца* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА) < ит. *pendenza*, где је губљење назала могло бити и условљено дисимилаторно.
- **Упрошћавање сугласничке групе *мбр* у *мр*** посведочено је у романизму *камрик* Загарач (Ћупићи), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ) < вен. *sambliche*, а оно се чешће јавља и у приморским говори-ма, нпр. *шкв̄ара* (LIPOVAC-RADULOVIĆ I) < ит. *squadra*, са поједностављењем групе *др* у *р*.
- **Домаћи развој *шк* > *чк***, као у *школа* > *чкола*, присутан је у неколико анализираних романизама:
 - *чк̄а̄њ* Загарач (Ћупићи) < сит. (вен.) *scagno*;
 - *чк̄о̄љ* Бањани, Грахово и Опутне Рудине (КОПРИВИЦА) < ит. *scoglio*;
 - *чкр̄а̄џа* Загарач (Ћупићи), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), далматоромански реликт од влат. *εχσρερα;
- **Домаћи развој *шӣ* > *чӣ***, као у *чӣијун* < *шӣијун*, *чӣорей̄* < *шӣорей̄*, уп. РЕМЕТИЋ 1985: 180, јавља се у облику *чӣија* Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА) < ит. *spia*.
- **Развој романског *иr* > домаће *ур*** у затвореном слогу, са променом ликвида, посведочен је у романизму *ф̄урмина* Спич (ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), Црмница (Милетић) / (ф̄)урмина Стара ЦГ (Пешикан) < ит. *fulminante*.

3. Творбено-морфолошка адаптација романизама

Приступ анализи морфолошке адаптације позајмљеница најпрецизније се огледа у следећем: „If loanwords are to be incorporated into the utterances of a new language, they must be fitted into its grammatical structure. This means that they must be assigned by the borrower to the various grammatical classes which are distinguished by his own language“¹³ (HAUGEN 1951: 217). Водећи се чињеницом да су начини адаптације романских позајмљеница у српско-хрватском били предмет досадашњих проучавања морфолошких особина романизама у више прилога, нпр. Клајн 1998; Крстић 2004; Никојевић 2007; Џупановић 2008; Сперијарић 2009, они су остали ван оквира ове студије. Овде смо пробали да укажемо на неке од појава типичне за позајмљенице романског порекла у народним говорима Црне Горе. Већином су карактеристичне за шире подручје Јадрана, иако не треба губити из вида важност потенцијалног уплива дијалекатских особина, као ни утицај околних алоглотских елемената.

3.1. Суфикси

- **Замена италијанског суфикса домаћим** честа је у романским позајмљеницама, нпр.:
 - *макиња* Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Бјелопавлићи (Ћупић) / *макиња* Васојевићи (Стиловић I) – романски суфикс *-ina* замењен домаћим *-иња*;
 - *иљугаји* Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) – романски суфикс *-iscare* замењен домаћим *-угаји*, уз оградну да се оставља могућност да је већ у романском предлошку било звучно *g*, јер постоји и домаћи суфикс *-укаји*;
 - *идрак* Његуши (Оташевић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) – романски суфикс *-te* замењен домаћим *-ак*.
- **Губљење романског суфикса** посведочено је у романизмима из нашег корпуса, нпр.:
 - *билик* Зета (Башановић-Чечовић) / *билик* Загарач (Ћупићи) / *билик* Црмница (Милетић) < ит. *bellicone*, с испадањем романског аугментативног суфикса *-one*;

¹³ „Да би се позајмљенице инкорпорирале у садржаје на новом језику, оне се морају прилагодити његовој граматичкој структури. То значи да их говорник који их позајмљује мора уврстити у различите граматичке категорије које постоје у његовом језику“ (А. Ш.)

- *фрњѡк* Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи) / *(ф)рњѡка* Стара ЦГ (Пешикан) < вен. *frignocola*, с испадањем романског деминутивног суфикса *-ola*.
- Могуће поистовећивање романског суфикса са домаћим формантом *-ар*, односно *-ац* такође је уочено у корпусу, нпр.:
 - *сѡрамѡц* Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи) / *сѡрѡмац* ib. (id.) / *сѡрѡмаец* Васојевићи (Стиловић II) < вен. *stramazzo*;
 - *цѡкар* Стара ЦГ (Пешикан), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) / *цѡкар* Црмница (Милетић) < вен. *zucaro*;
 - *шѡрайѡц* Његуши (Оташевић) / *шѡрѡјац* Васојевићи (Боричић) < ит. *strapazzo*.

3.2. Префикси

- Замена романског префикса домаћим извршена је у неколико анализираних романизама:
 - *извенѡдѡи* Стара ЦГ (Пешикан) – романски префикс *in-* замењен домаћим *из-*;
 - *уфисѡи* Спич (Поповић/Петровић) – романски префикс *in-* замењен домаћим *у-*, уз ограду да се оставља могућност да је уместо замене префикса у питању превод италијанског префикса домаћим.
- Губљење романског префикса посведочено је у приморском романизму *фундѡи* (Ліровас-Радуловић I; ead. II) / *фундѡи* (Musić) < ит. *affondare*, док у говорима Старе Црне Горе и Брде није посведочен симплекс, већ само префигирани облици *офундѡи* Спич (Поповић/Петровић), *ѡрофундѡи* Његуши (Оташевић).
- Додавање домаћег префикса јавља се у неколико случајева:
 - *накончѡи* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић), Спич (Поповић/Петровић), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Плав и Гусиње (Рековић) < ит. *acconciar(si)*, са додатим домаћим префиксом *на-*;
 - *обурлѡи* Његуши (Оташевић) < ит. *orlare*, са додатим домаћим префиксом *об-*;

- *ошїѡндѣ* Његуши (Оташевић) < ит. *sponda*, са додатим домаћим префиксом *од-*.

3.3. Остало

- **Аглутинирани члан** посведочен је у романизму *лу(м)брѣла* Стара ЦГ (Пешикан), Црмница (Милетић) / *лумбрѣла* Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стиловић II) < ит. *l'ombrello*. Уп. појаву протетичког *д-* детаљније описаног у параграфу 2.2.
- **Морфолошка реанализа**, тј. утицај домаћег проверба *о(б)-*, пре него прелаз романског *а* у домаће *о*, посведочена је у романизму *офийїѡи* Црмница (Милетић), Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи) < ит. *affittare*.

3.4. Додатна запажања

- До **контаминације са домаћим облицима** вероватно је дошло у облику *зврњѡк* Загарач (Ћупићи) < вен. *frignocola* са домаћим *зврк, зврчка*.
- **Контаминација са домаћим *крив*** могућа је у облику *крївѡлице* Васојевићи (Стиловић I), уз ограду је лик оформљен највероватније секундарно.
- **Укрштање** је присутно у неколико разматраних романизмама:
 - укрштање између двају романизмама:
 - *басїѡшан* Стара ЦГ (Пешикан), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) који се укрстио с именицом *басїѡх* 'носач', романизмом крајњег грчког порекла;
 - *волийїца* Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) / *вѡлийїца* Зета (Башановић-Чечовић), са вероватним укрштањем романизмама *форїици* и *волайї*;
 - укрштање између романизма и домаће речи:
 - *бурило* Стара ЦГ (Пешикан), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Бјелопавлићи (Ћупић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Васојевићи (Стиловић II), Плав и Гусиње (Рековић), Велика (Јокић), Рожаје (Надџић), са вероватним укрштањем лексема *бурица* и *барило*;

- *бесџирагаџи* Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), са вероватним укрштањем романизма *десџирагаџи* са *бесџирага*;
- *мањкаџи* Његуши (Оташевић), Загарач (Ћупићи), Зета (Башановић-Чечовић) / *мањкаџи* Васојевићи (Боричић), са могућим укрштањем са *мањџи*;
- *џржулин* Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I; ead. II), Беране (РАДОЈЕВИЋ) / *џржу* Стара ЦГ (Пешикан), са вероватним укрштањем *џржуџи* и романизма **бруштулин**.
- Могуће **наслањање на домаће творбене моделе** посведочено је у двама разматраним романизмима:
 - *ђило* Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), са вероватним наслањањем на домаће изведенице типа *одијело*;
 - *џеџрблија* Његуши (Оташевић), са могућим наслањањем на *-лиџи*, *водо-лија* и сл.

3.5. Хибридне творенице

Питање хибридних твореница представља важан аспект проучавања међујезичких додира, имајући у виду да анализа овог типа конструкција може пружити нове информације о процесу интеграције и адаптације лексичких позајмљеница, не само романских. Процеси настајања хибридних твореница могу нам потенцијално указати и на развојне тенденције у језику-примаоцу, тј. српско-хрватском, као што је утврђивање који су творбени процеси више или мање продуктивни. Но, питање хибридних твореница и даље остаје комплексно и недовољно истражено у нашој науци о језику. Проблематика њиховог порекла, тј. да ли хибридне конструкције посматрамо као позајмљенице или не, обрађена је у ЂИЛКОВИЋ 1985, где се придеви типа *џрешан* сматрају позајмљеницама, јер се „на adaptirane osnove dodaju u toku sekundarne adaptacije pridjevski sufiksi hrvatskog ili srpskog i dobije se gotovo neograničen broj [engleskih] pridjevskih posuđenica“ (цитирано према ЋОРИЋ 2009: 79–80). Хибридне творенице анализиране су и на основу својих алоглотских компоненти: германских, нпр. ШТЕВИЋ 2007, романских, нпр. ВИНЈА 1957, 1986. Ауторка ове монографије се такође бавила анализом хибридних конструкција са романском компонентом, в. ТЕШИЋ 2016. Проблематици је приступљено најпре са методолошког аспекта, посматрајући хибридне творенице не као позајмљенице (нарочито ако у том облику не постоје у језику-давао-

цу), већ као домаће речи настале као последица изразите конвергенције двају језичких система, романског и словенског. Потом су детаљно анализирани оне посведочене у народним говорима Црне Горе. Хибридне творенице су подељене у три основне категорије: страна основа и домаћи формант, домаћа основа и страни формант, страна основа и страни формант, из којих даље проистичу различите поткатеорије, в. *op.cit.* 36. Имајући у виду да је у прилогу анализирана и представљена комплетна грађа, у монографији ћемо се задржати на навођењу неколико најрепрезентативних примера из сваке од категорија.

У говорима Старе Црне Горе и Брда посведочен је већи број хибридних твореница. Највећи број њих спада у категорију стране основе и домаћег форманта, нпр. *гра̄ӣа̄ч* Његуши (Оташевић) – романска основа + домаћи суфикс *-ач*; *мӯлина* Његуши (Оташевић), Зета (Башановић-Чечовић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Спич (Поповић/Петровић) / *мӯлина* Васојевићи (Стиловић I) – романска основа + домаћи суфикс *-ина*. У категорији стране основе и страног форманта посведочени су романизми *бес̄ӣил̄ук* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина) – романска основа + суфикс турског порекла *-лук*; *д̄урл̄'ӣја* Зета (Башановић-Чечовић) – романска основа + суфикс турског порекла *-лија*. У корпусу нисмо нашли хибридне творенице које припадају типу домаће основе и страног форманта.

4. Семантичка анализа

Семантичка анализа позајмљеница представља широко поље истраживања којем се може приступити с више различитих аспеката. Најчешћи предмет проучавања јесте анализа степена семантичке адаптације, нпр. Крстић 2004; Даво-Денегри 2001; Џупановић 2008; Вежић 2016. Због обима грађе нашег корпуса, детаљна анализа процеса и степена семантичке адаптације остала је изван оквира ове студије. Ипак, то не искључује друге могућности проучавања семантичког аспекта староцрногорских и брђанских романизама. Ова монографија семантици романизама приступила је двојако. Најпре, анализиран је један тип језичких универзалија примећен у нашем корпусу – *семантички њомак* или другачије, *џромена*, односно развијање значења другачијег у односу на оно присутно у романском предлошку. Потом, романизмима је приступљено са аспекта одређивања семантичких поља, тј. лексико-семантичких група, с циљем да се добије општи увид у раширеност

овог лексичког слоја у ширем језичком фонду народних говора Старе Црне Горе и Брда.

4.1. Семантички помак

Семантички помак је појава која се, иако не често, јавља у позајмљеницама романског порекла. У нашем корпусу посведочено је шест романизама са уоченом променом у значењу. Потребно је оградити се и нагласити да се не може увек са сигурношћу тврдити у ком тренутку је дошло до семантичког помака. Овде се, пре свега, мисли на чињеницу да, иако имамо исцрпну литературу и лексикографска издања посвећена романским стандардним језицима и дијалектима, не можемо увек са потпуном прецизношћу тврдити које је конкретно значење романска реч имала у тренутку њеног преузимања у српско-хрватски језик и његове дијалекте. Такође, не смемо губити из вида путеве преузимања романизама на територији данашње Црне Горе, заснованих на контактима романског и словенског становништва током њихове симбиозе – док у приморским говорима најчешће говоримо о директном контакту, у континенталним је он пре индиректан, тј. као посредника има Приморје, в. доле романизме **тимун**, **трабакула**.

Романизам **кушин** (од вен. *cussin* 'јастук') у већини говора није мењао значење преузето из језика, односно дијалекта-даваоца. Насупрот томе, у васојевећком говору позајмљеница има значење 'коњски ам', различито у односу на основну семантичку реализацију. Уколико је значење верно забележено у извору, може се претпоставити да се путем синегдохе оно пренело са 'јастук који се ставља испод седла' на 'коњски ам'.

Слично томе, романизам **марагун** (од вен. *marangon* 'дрводеља') азвио је, поред основног значења 'дрводеља', и значења 'мангуп; вешт, досетљив човек' у величком говору и 'лош човек, неваљалац, преварант' у рожајском.

Поред основног значења лексеме **тимун** 'кормило' (од ит. *timone* 'кормило'), посведоченог у приморским говорима, у његушком и зетском јавља се семантичка реализација 'управљачка руда на колима (кару)'.

Слично је и са романизмом **трабакула** (од ит. *trabaccolo* 'врста брода') – у приморским говорима основно значење је 'обални дрвени брододић за преношење терета', док се у спичанском говору овом речју означава 'стари камион, аутобус; кртија'.

Од примарног значења лексеме **роба** 'тканина' (од вен. *roba* 'роба, артикли') развиле су се, путем механизма метонимије, која је довела

до појаве полисемије, нове семантичке реализације 'одећа', 'народна ношња' у говорима Спича, Загарача, Бјелопавлића, Куча, Васојевића.

У двама романизмима се већ основна семантичка реализација разликује у односу на ону из романског предлошка.

Код романизма **маћа** (од вен. *tachia* / тршћ. *tacia* 'флека, мрља') посведочен је семантички помак са ботаничког на метеоролошки термин након примања у народне говоре, тј. са 'пламењача, болест биљака' у говорима Спича, Његуша и Зете на 'киша која пада истовремено када греје сунце (наноси биљу штету)' у говорима Зете, Загарача и Велике. Детаљније о овој појави в. Сикимић 1996; ОС 54–55.

Конечно, у романизму **штук** (од ит. *stucco* 'укарасни гипс') уочен је семантички помак са 'укарасни гипс' (резултат) на 'кит, четка' (средство).

4.2. Семантичка поља

Поред анализе процеса и степена адаптације позајмљеница у језику-примаоцу, други најчешћи приступ у проучавању семантичког аспекта овог лексичког слоја јесте сврставање лексема у семантичка поља, односно лексичко-семантичке групе. На пољу романизма, а овде ћемо навести само неке од најрелевантнијих за нашу студију, нпр. Тешић 2014А, 2014Б, 2014В, 2017; Плишко 2009; Спицарић 2009, 2018; Тамаро 2009.

Шира семантичка анализа, заснована на основном списку семантичких поља и корпусу пописаном у докторској дисертацији из које је проистекла ова монографија, потом додатно проширеним херцеговачко-крајишким романизмима детаљно је анализирана у Тешић 2018. На основу систематизације романизма, изнети су закључци који се тичу употребе овог лексичког слоја у различитим сферама свакодневног живота. Предложена подела заснива се првенствено на Баковом списку семантичких поља (в. Вуцк 1949), прерађеном и прилагођеном нашем корпусу,¹⁴ а мањим делом на врстама лексичко-семантичких група у радовима који су обрађивали сличну тематику. Тако нпр. у Тешић 2014А где су обрађена семантичка поља *одеће*, *обуће* и *накићица* у говору Спича, Тешић 2014Б, у коме се анализирају романизми из поља *кухињске* и *кулинарске терминологије* у говору Спича. Оваква подела не залази у дубље нијансирање значења (већина романизма могла би се тако сврстати у више поља) и њен је основни циљ презентовање главних

¹⁴ В. и семантичку анализу турцизама у Петровић 2012, као и списак поља урађених за *Atlas Linguarum Histriae et Liburniae* у Ђилдрин 2020.

значајских карактеристика корпуса. Ипак, мањи број речи сврстан је у више семантичких поља, уколико постоје јасне дистинкције у значењима, нпр. **фаша** се налази се у пољима *друшћивена организација*, *одећа и исхрана*, **штрига** у пољима *човек* и *религија*. Такође, свако од поља могло би се даље делити на мања потпоља, уп. Тешић 2014А, 2014Б, као део даљих истраживања семантичког аспекта романизама у српско-хрватским говорима.

1. *Човек (делови тела, људске особине)*: **бала**², **бастадур**, **бафа**, **башетан**, **берекин**, **бештија**, **вагабунд**, **галијот**, **гоба**, **гулозан**, **дестезан**, **дешпет**, **ђелозан**, **жбир**, **капац**, **контен**, **кријанца**, **кураж**, **куриозан**, **марагун**, **мацакан**, **медик**, **мрнар**, **патакун**, **поверетан**, **путана**, **рабијатан**, **темпија**, **факин**, **фарабут**, **фркун**, **фурба**, **цото**, **цукун**, **шимија**, **шкалцакин**, **шпија**, **штрига**.

2. *Осећања (субјективно; морални и естетски осећај)*: **алавија**, **алаграменто**.

3. *Сродство (родбина; начини обраћања)*: **дондо**, **кумпар**, **фамеља**.

4. *Друшћивена организација (друшћивено уређење, војска, царина)*: **абукат**, **апаш**, **афидевит**, **банда**², **бараба**, **барбакан**, **баталеон**, **билет**, **брегадир**, **вера**, **гвардија**, **дација**, **депеша**, **догана**, **жандар**, **камаријера**, **капабанда**, **капетан**, **карирад**, **кастио**, **киљан**, **контумац**, **куфин**, **мафија**, **мацакан**, **мацат**, **мргин**, **мрнар**, **палац**, **палета**, **пасапорат**, **патакун**, **пиљугат**, **пјаца**, **пржун**, **стимадур**, **судит**, **ћапат**, **фаша**, **фортица**, **шпедат**, **шпија**, **штацијун**.

5. *Друшћивени животи (међуљудски односи, игре)*: **абадат**, **акужа**, **балат**, **бестимат**, **биљарда**, **брушкет**, **бурдељ**, **буће**, **газете**, **гратија**, **ђорнале**, **кажин**, **картолина**, **квартир**, **кумпанија**, **љемозина**, **мац**, **машкара**, **офендит**, **парга**, **пасарело**, **пиљугат**, **понат**², **стимат**, **фанат**, **фешта**, **франак**, **фурешти**, **шока**, **шорак**, **шпања**.

6. *Занимања (занати, алати, оружје, материјали, превозна средства)*: **армадура**, **арсенао**, **балин**, **балота**, **бандера**, **барка**, **башаменат**, **брешка**, **броква**¹, **бронса**, **брушкин**, **булин**, **вапор**, **вида**, **гарбин**, **гарбун**, **гафа**, **гома**, **гумарабика**, **гурла**, **калешин**, **камаријера**, **камастре**, **канаваца**, **каре**, **кароца**, **карточ**, **катрам**, **кола**, **корда**, **курђела**, **ластика**, **ластра**, **лентра**, **ливер**, **лима**, **лумбарда**, **макиња**, **марагун**, **маца**, **мацола**, **машкуљ**, **мостра**, **мурал**, **мушкета**, **обурлат**, **орма**, **пала**, **паракан**, **парангал**, **парапет**, **пењел**, **петролија**, **питура**,

понат¹, понта, ракамат, рашпа, родулица, рокело, ронкета, сакет, салиц, тигла, тимун, торијун, трабакула, фјондра, фој, цапа, цапун, цијера, чава, шега, шегац, шегун, шкаља, шкартоц, шквадра, шпаг, шпирун, штанга, штук, шушта.

7. *Поседовање (тјрговина)*: аконто, багатела, боланца, бутига, инканат, капара, конат, контат, контраг, офитат, ресто, скужат, спенцат.

8. *Мере (бројеви, новац)*: багаш, град, дишпар, дузина, дуо, кватрат, кватро, лумер, напулијон, нове, ото, пезат, рушпа, сете, солад, стар, талијер, тре, туто, ултимо, уно, унча, фијурин, цекин, циква, шија.

9. *Религија (веровања, обичаји, сујеверје)*: корота, прокарадур, штрига.

10. *Билке и земљорадња*: бала¹, баланцан, биц, брдун, вердура, гарофан, капула, мурва, пипун, помидора, пори лук, руметин / фруметин / умертин, трмун, фацола, фашин, францез, фрут, циквантин, цимина, цок, шкалоња.

11. *Живошине и сточарство*: бакалај, бекацин, бештија, бутарга, кимац, кубла.

12. *Кућа (делови куће, њокућство, окућница)*: амбрела, багаж, багулин, бајун, бакетун, банак, барело, баштун, билик, бићерин, биша, бокал, ботиља, боца, боцун, броква², бронзин, бруштулин, ваган, важ, валижа, веленца, веранда, волат, гвантијера, гравала, градела, гриља, демицана, дублијер, дузина, кадуч, каин, камара, камарин, канаваца, кантинела, каре, карета, каријега, кариола, кача, кашета, кашун, квадар, кемпа, контрина, кордун, корниц, котроба, коћета, креденца, кужина, кустура, кушин, лама, ламарин, лампадина, лапис, ластра, ленцун, лексија, лонца, лопица, лукијерна, лумбрела, мајелика, мишћело, мобиле, мулегин, пањега, пашада, пињата, пирија, пирун, пјадела, пјат, подумента, попица, портела, портик, портун, просуља, пунтина, рештела, сић, скала, скалин, скриња, страмац, супијерна, супреш, табакера, таваја, таважул, тавулин, такулин, тараца, телера, тећа, торналета, траверса, трапула, ћикара, фибла, фрегат, фрутијера, фурмина, цардин, шканција, шкањ, шкатула, шкаф, шкудела, шкура, шпиња, шпиритијера, шпунга, штикадента, штраца, шугаман, шуфит, шушта.

13. *Одећа (обућа, ткањине)*: абит, брагеше, бубацин, бустин, вел, велада, веладун, велуд, веста, вештит, гета, грешпа, ђиле, жакет, зепе, јакета, јакетун, калцета, камбрик, камижот, капелин, капот, коларина, колет, колијер, корам, кордела, кордун, корет, котула, мантељ, муданте, палетун, пелица, роба, тела, тирака, травеса, фањела, фацулет, фаша, фронтин, цокуле, цупа, шал, шалпа, шкарпина.

14. *Накиџа (козметика, хигијена)*: бразлетна, кадена, колана, мањина, оћале, фијуба, фјок, фркадела.

15. *Исхрана (јело, пиће, намирнице, зачини; дуван)*: батифога, беванда, бешкот, бира, бојун, брзола, галета, кастрада, котробан, кошет, ламбек, леш, макароне, маренда, палента, панцета, пањок, патишпањ, пашташута, певер, полпета, пригат, скоранца, табак, фаша, фета, франзела, фрешак, фундаћ, цукар, шпира, штукаљ, шуфигат.

16. *Медицина (лекови, болести, ветерина)*: буганци, марцат, маћа, медик, медижина, понтура, фебра, франца, фрус, шкрофуле, шпањолица.

17. *Боје*: колур, шкур.

18. *Физички свети (природа, метеорологија, ветрови)*: арија, бура, вала, грего, калат, лампат, леванат, лембо, маћа, маштрал, мрморит, муло, понта, пуленат, рива, трамонтана, фортуна, фрешак, цима, шијун, шилок, шипун, шкољ, шкрапа, штива.

19. *Календар (годишња доба, месеци, дани)*: марач, стајун, ура.

20. *Просјор (месио, односи у просјору)*: алабанда, банда¹, бандат.

21. *Крепљење*: ариват, бандат, вијаћ, дрето, ђир, ђита, ерат, мовит се, мондат се, партит, пасаћ, пасат.

22. *Ономастика*:¹⁵ Бокез.

23. *Ум (чињање, писање)*: либро.

24. *Глас (говорење, ономајојеја)*: мрморит, мутат, ђакарат, ђакулат, ђето, шушур.

¹⁵ Романизми Биљарда, Габела, Кастио ће се пре третирати као (топонимизовани) апелативи.

Детаљна анализа појединачних семантичких поља романизама из народних говора Црне Горе изнета је у Тешић 2018, с циљем да се ближе објасни заступљеност позајмљеница у одређеним сферама друштвеног живота. Као основни закључак намеће се чињеница да су најбројнија поља *Кућа* (*делови куће, њокућсїво, окућница*), *Занимања* (*занайи, алаїи, оружје, маїеријали, љревозна средсїва*), *Друшїивена организација*, *Исхрана и одевање* (op.cit. 410). Бројне су и позајмљенице којима се означавају већ постојеће реалије и појмови, пре свега у семантичким пољима *родбина, физички свей, осећања, медицина*. Њихово постојање не искључује коегзистирање устаљених домаћих речи, што је последица, пре свега, дуготрајних блиских контаката словенског и романског становништва.

Семантичка категоризација најчешће као циљ има добијање података о томе у којим су сферама свакодневног живота и функционисања романски језици и/или дијалекти и цивилизација оставили највећи печат. Но, овај тип систематизације оставља могућност пружања одговора на питање у којим сферама романизми (или позајмљенице уопште) нису заступљени, као и да ли се може пратити образац (не)позајмљивања. Образац се може базирати на основама типологије позајмљивања која подразумева постојање тзв. *базичног вокабулара* једног језика, примењеној најпре у Свадешовој листи унивезалних концепата, која је претрпела бројне измене и допуне након првих верзија из 1971. и 1972. године, а објављена је постумно (подаци преузети 13. 2. 2024. године са academic-accelerator.com/encyclopedia/swadesh-list). Према Носк, JOSEPH 1996: 257, истраживања позајмљеница указују на чињеницу да се одређене сфере вокабулара преузимају лакше и брже у односу на друге, а најређе се примају речи из базичног вокабулара, тј. оне којима описујемо основне људске активности, као што су спавање, јело итд. Ипак, питање постојања базичног вокабулара врло је комплексно и готово немогуће универзално примењиво, на шта указује THOMASON 2001: 71–72, говорећи о непостојању довољно јасних теоријских основа које би поткрепили немогућност позајмљивања базичног вокабулара.

Семантичка анализа нашег корпуса и категоризација романизама у семантичка поља указала је да су народни говори Црне Горе (приморски и континентални) примали речи из готово свих сфера живота, укључујући и оне које би се могле сврстати у тзв. *базични вокабулар*, нпр. *дурмират* 'спавати'. Романизми су најслабије заступљени у пољима *Религија* (*веровања, обичаји, сујевеље*), *Боје*, *Просїор* (*месїо, односи у љросїору*), *Ономастїика*, *Ум* (*чиїање, љисање*), *Глас* (*говорење, онома-*

шойеја), што може указати на чињеницу да постоје тематске области у којима се ређе долази до позајмљивања. Прецизнији закључци морали би да укључе поређење материјала из ове студије са романизмима из других говора и дијалеката, што оставља простор будућим истраживањима овог типа алоглотске лексике.

5. Закључци и смернице за даља истраживања

Основни задатак ове студије била је што прецизнија етимолошка обрада романизама из народних говора Старе Црне Горе и Брда и, последично, дефинисање модела дијалекатског етимолошког речника романизама. То је подразумевало, пре свега, проналажење адекватног романског предлошка, када год је то било могуће. Одређена етимолошка решења исправљена су и допуњена, на основу нових сазнања и доступне релевантне литературе. Предложени петоделни модел одредница коришћен је у овој студији с циљем да се, поред етимолошког, романизми објасне и с аспекта фонетике, фонологије, морфологије, творбе и семантике, пружајући комплетнију слику овог лексичког слоја позајмљеница. Намера је била да резултати добијени овом студијом помогну у даљим анализама романског утицаја на само на народне говоре Црне Горе, већ и шире, као и да се примене на будуће етимолошке обраде нових потврда романизама. Такође, дефинисање модела речника романизама може послужити као основа за прецизирање речника позајмљеница из других језика и дијалеката, поштујући специфичност сваког засебног лексичког слоја.

Етимолошка обрада у виду речника романизама дала је основу за детаљну хронолошку стратификацију корпуса, чиме је испуњен један од важнијих циљева ове студије. Показано је да највећи број романизама у говорима Старе Црне Горе и Брда чине тосканизми (њих 311), затим следе венецијанизми (њих 220) и далматоромански реликти (њих 39). Позајмљеница из других романских језика има укупно четрнаест. Код одређеног броја речи није било могуће са сигурношћу одредити прецизан романски предлошак, што је детаљно објашњено у оквиру речничког дела, као и у поглављу посвећеном хронолошкој стратификацији корпуса.

Анализа корпуса показала је да романизми из народних говора Старе Црне Горе и Брда имају фонетско-фонолошке, творбено-морфолошке и семантичке особине сличне онима које карактеришу приморске романизме. Поред одређених фонолошких одступања (нпр. у лику *кѡ-*

йац у његушком говору дошло је до секундарног прелаза $a > o$), посведочена су и семантичка, односно развијање нових значења, нпр. основно значење романизма *йимун* 'кормило' посведочено је у приморским говорима, док се у континенталним говорима Црне Горе (у Његушима и Зети) развила само семантичка реализација 'управљачка руда на колима (кару)'. Семантичка анализа пружила је додатни увид у јачину утицаја романских језика и дијалеката у различитим сферама свакодневног живота – највећи број романизама спада у семантичка поља *Кућа* (делови *куће*, *йокућсйво*, *окућница*) и *Друшйивена организација*, са акцентом на војну терминологију и државну администрацију. Очекивано су заступљени романизми којима се означавају делови одеће и обуће, називи из кухињске терминологије, као и називи врста ветрова, о чему детаљније Тешић 2014в. Студија је паралелно покушала да да одговор или да, макар, започне дискусију на тему непозајмљивања романске лексике из одређених тематских области, као што су речи из семантичких поља *Религија* (*веровања*, *обичаји*, *сујевеље*), *Боје*, *Простйор* (*месйо*, *односи у йросйору*), *Ономасйика*, *Ум* (*чийшање*, *йисање*), *Глас* (*говорење*, *ономайойеја*).

Налази до којих смо дошли током рада на овој студији, уз методологију лексикографске обраде романизама, биће коришћени у даљем приступу приказивања романизама у *Ейтимолошком речнику срйског језика*. Одреднице из ове студије ће, уз мање или веће измене (у складу са методошким решењима), ући у корпус наредних томова ЕРСЈ.

Ова студија представља још један у низу покушаја допуне корпуса романизама посведочених у српско-хрватским говорима, у складу са захтевима савремене етимолошке обраде и водећи се принципима које је усвојио ауторски колектив *Ейтимолошког речника срйског језика*. Надамо се да ће методолошка решења предложена у овој монографији пружити додатне смернице и допринети будућим истраживањима романског елемента не само на тлу Црне Горе, већ и на ширем, балканском простору.

ИЗВОРИ И ЊИХОВЕ СКРАЋЕНИЦЕ

- БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ: Башановић-Чечовић, Јелена. *Рјечник говора Зеће*. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности, 2010.
- БОЛАНИЋ/ТРИВУНАЦ: Бојанић, Михајло, Растислава Тривунац. Рјечник дубровачког говора. *Српски дијалектолошки зборник* 49 (2002).
- БОРИЧИЋ: Боричић Тиврански, Вук. *Рјечник васојевићког говора*. Београд: Просвета, 2002.
- ВУЛИЧИЋ: Вујичић, Милош. *Рјечник говора Прошћења (код Мојковца)*. Посебна издања ЦАНУ књ. 29, Одјелење умјетности књ. 6. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности, 1995.
- ВУК: Стефановић Карацић, Вук. *Српски рјечник*. <raskovnik.org/> Приступљено 23. 7. 2023.
- ГАГОВИЋ: Гаговић, Светозар. Из лексике Пиве (село Безује). *Српски дијалектолошки зборник* 51 (2004): 1–312.
- ЂОКОВИЋ: Ђоковић, Љубомир. *Рјечник никшићког краја*. Посебна издања ЦАНУ књ. 68, Одјелење умјетности књ. 17. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности, 2010.
- ЈОВАНОВИЋ: Јовановић, Миодраг В. *Рјечник говора Пашићровића*. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности, 2022.
- МИЛЕТИЋ: Милетић, Бранко. Црмнички говор. *Српски дијалектолошки зборник* 9 (1940): 209–663.
- ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА: Петровић, Драгољуб, Ивана Ћелић, Јелена Капустина. Речник Куча. *Српски дијалектолошки зборник* 60 (2013): 1–461.
- ПОПОВИЋ/ПЕТРОВИЋ: Поповић, Момчило, Драгољуб Петровић. О говору Спича: Грађа. *Српски дијалектолошки зборник* 61 (2009): 1–275.
- РАДОЈЕВИЋ: Радојевић, Данијела. *Рјечник говора околине Берана*. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности, 2021.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* 1–21. Београд: Српска академија наука и уметности, 1959–.
- РСЈ: *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2007.
- СТАНИЋ: Станић, Милија. *Ускочки речник* 1–2. Београд: Научна књига, 1990–1991.
- СТИЈОВИЋ I: Стијовић, Рада. Из лексике Васојевића. *Српски дијалектолошки зборник* 36 (1990): 121–380.

- СТИЈОВИЋ II: Стијовић, Рада. Романизми у говору Васојевића. У: Милка Ивић, Јудита Планкош (ур.). *О лексичким њозајмљеницама*. Зборник радова са скупа „Стране речи у српском језику са освртом на исти проблем у језицима националних мањина“. Суботица: Градска библиотека – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1996, 277–297.
- СТИЈОВИЋ III: Стијовић, Рада. *Речник Васојевића*. Београд: Чигоја, 2014.
- ЋУПИЋ: Ћупић, Драго. Говор Бјелопавлића. *Српски дијалектолошки зборник 23* (1977): 1–226.
- ЋУПИЋИ: Ћупић, Драго, Жељко Ћупић. Речник говора Загарача. *Српски дијалектолошки зборник 44* (1997).

*

- DULČIĆ: Dulčić, Jure, Pere Dulčić. Rječnik bruškoga govora. *Hrvatski dijalektološki zbornik 7* (1985): 371–747.
- HADŽIĆ: Hadžić, Ibrahim. *Rožajski rječnik. Građa za diferencijalni rječnik narodnog govora rožajskog kraja*. Rožaje: Centar za kulturu, 2003.
- HAMM/HRASTE/GUBERINA: Hamm, Josip, Mate Hraste, Petar Guberina. Govor otoka Suska. *Hrvatski dijalektološki zbornik 1* (1956): 7–213.
- HOUTZAGERS: Houtzagers, Peter. *The Čakavian Dialect of Orlec on the Island of Cres*. Amsterdam: Brill, 1985.
- JOKIĆ: Jokić, Branko. *Rječnik veličkoga govora*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost, 2012.
- JURIŠIĆ: Jurišić, Blaž. *Rječnik govora otoka Vrgade*, II. dio Rječnik. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1973.
- KALSBECK: Kalsbeek, Janneke. The Čakavian Dialect of Orbanići near Žminj in Istria, *Studies in Slavic and General Linguistics 25*. Amsterdam: Brill – Atlanta: Rodopi, 1998.
- KAŠIĆ: Kašić, Zorka. Govor Konavala. *Српски дијалектолошки зборник 41* (1995): 241–396.
- LIPOVAC-RADULOVIĆ I: Lipovac-Radulović, Vesna. *Romanizmi u Crnoj Gori, jugoistočni dio Boke Kotorske*. Cetinje: Obod – Titograd: Pobjeda, 1981.
- LIPOVAC-RADULOVIĆ II: Lipovac-Radulović, Vesna. *Romanizmi u Crnoj Gori. Budva i Paštrovići*. Novi Sad: MBM-plas, 1997.
- MAGNER/JUTRONIĆ: Magner, Thomas F., Dunja Jutronić. *Rječnik splitskog govora*. Zagreb: Durieux, 2006.
- MARDEŠIĆ-CENTIN: Mardešić-Centin, Pavao. Rječnik komiškoga govora. *Hrvatski dijalektološki zbornik 4* (1977): 265–321.
- MUSIĆ: Musić, Srđan. *Romanizmi u severno-zapadnoj Boki Kotorskoj*. Beograd: Filološki fakultet, 1972.
- NOVAKOVIĆ: Novaković, Pavica. Sumartinski rječnik. *Čakavska rič 22/2* (1994): 105–145.

- ОТАШЕВИЋ: Оташевић, Душан. *Njeguški rječnik*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost, 2012.
- RADIŠIĆ: Radišić, Tonko. *Ričnik spliskog govora*. Split: Columna, 2003.
- REKOVIĆ: Reković, Ibrahim. *Rječnik plavsko-gusinjskog govora*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost, 2013.
- ROKI: Ròki-Fortunàto, Àndro. *Lìbar Vìškiga Jazika*, priredi, obradi i fini T. RÒKI. Toronto: University of Toronto Press, 1997.
- ŠIMUNOVIĆ: Šimunović, Petar. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Supetar: Brevijar, 2006.
- TURINA/ŠEPIĆ: Turina, Zvonimir, Anton Šepić. *Rječnik čakavskih izraza. Područje Bakarca i Škrljeva*. Rijeka: Riječko književno i naučno društvo, 1977.
- VUKOVIĆ: Vuković, Siniša. *Ričnik selaškoga govora. Rječnik dijalekta Selaca na otoku Braču*. Split: Laus, 2001.

ЛИТЕРАТУРА

- Башановић-Чечовић, Јелена. Семантичке и творбене карактеристике глагола *басїаїиї* у црногорском језичком изразу. У: Бранислав Остојић (ур.). *Осми лингвистички скуї „Бошковићеви дани“*. Радови са научног скупа, 27. мај 2011. г. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности, 2012, 163–175.
- Бјелетић, Марта. Пројекат “Етимолошка истраживања српског језика и израда Етимолошког речника српског језика“. У: Срето Танасић (ур.). *Шездесет година Инстїиїуїа за срїски језик САНУ*. Зборник радова I. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2007, 151–170.
- Бјелетић, Марта, Јасна Влајић-Поповић, Александар Лома. Нивои етимолошке анализе и сегментација одреднице у Етимолошком речнику српскохрватског језика. *Зборник Маїице срїске за филологију и лингвистїику* 40/1 (1997): 9–19.
- Бренеселовић, Лука. Бараба – један европски дијалектизам. *Наш језик* 38/1–4 (2007): 71–105.
- Влајић-Поповић, Јасна. Миклошич и позајмљенице – о гречизмима. У: Јасмина Грковић-Мејдор, Александар Лома (ур.). *Miklosichiana bicentennialia*. Зборник у част двестоте годишњице рођења Франца Миклошича. Београд: Српска академија наука и уметности, 2013, 343–367.
- Вујовић, Лука. Један периферијски староцрногорски говор (*Мрковићки*) у свјетлости историје језика, међудијалекатских и међујезичких појава. *Наш језик* 16/3 (1967): 171–192.
- Вукмановић-Мојсиловић, Биљана. О неким семантичким променама у романзимима црногорског залеђа. *Зборник Маїице срїске за филологију и лингвистїику* 37 (1994): 157–166.
- Вучковић, Марија. О корисницима етимолошких речника и етимолошким речницима с корисничког аспекта. У: Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик,

- Ненад Ивановић (ур.). *Лексикографија и лексикологија у свейћу акћуелних йроблема*. Зборник научних радова. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 533–559.
- Драшковић, Владо. О значењу неких романизама у Црној Гори. *Научни сасћанак славистћа у Вукове дане* 6/1 (1977): 317–330.
- Дурмиторски зборник. У: Јован Р. Бојовић (ур.). *Дурмитћорски зборник. На извору Вукова језика I*. Зборник радова са научног скупа одржаног у Шавнику 7. и 8. јула 1988. Титоград: Историјски институт СР Црне Горе, 1991.
- Ђурђевић, Бранислав. *Посћанак и развићак брдских, црногорских и херцеговачких йлемена*. Посебни радови ЦАНУ 4. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности, 1984.
- Ердељановић, Јован. Стара Црна Гора. Етничка прошлост и формирање црногорских племена. *Срћски ећнографски зборник* 39 (1926).
- ЕРСЈ: *Ећимолошки речник срћског језика* 1–4. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2003–.
- Ивић, Павле. Осврт на лингвистичке методе досадашњих проучавања црногорских народних говора. У: Јевто М. Миловић (ур.). *Црногорски говори. Резулћатћи досадашњих исћићивања и даљи рад на њиховом изучавању*. Радови са научног скупа, Титоград 12. и 13. мај 1983. Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 1984, 31–48.
- Ивић, Павле. *Дијалекћологија срћскохрватског језика. Увод и шћокавско наречје*, друго издање. Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 1985.
- Ивић, Павле. Српски дијалекти и њихова класификација. *Зборник Маћице срћске за филологију и лингвистћику* 41/2 (1998): 113–132.
- Ивић, Павле. *Срћски дијалекти и њихова класификација* [приредио Слободан Реметић]. Сремски Карловци/Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2009.
- Јиречек, Константин. *Романи у градовима Далмације йкоком средњег века*, Зборник Константина Јиречека II. Београд: Научно дело, 1962.
- Јовановић, Миодраг В. Један општи поглед на (лексичке) романизме у Црној Гори. У: Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик, Ненад Ивановић (ур.). *Лексикографија и лексикологија у свейћу акћуелних йроблема*. Зборник научних радова. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 561–576.
- Клајн, Иван. Врсте романизама у савременом српскохрватском језику и путевима њиховог доласка. *Зборник Маћице срћске за филологију и лингвистћику* 41/1 (1998): 69–89.
- Крстић, Ненад. О француским позајмљеницама у српском књижевном језику. *Зборник Маћице срћске за филологију и лингвистћику* 47/1–2 (2004): 93–112.

- Лигорио, Орсат. Такозвани псеудо-јат у далматској романштини и балканском латинитету (из балканског латинитета VIII). *Јужнословенски филолог* 71/3–4 (2015): 43–72.
- Лигорио, Орсат. Дифтонгација у далматороманским реликтима латинског суфикса -ellu, -a (из балканског латинитета XII). *Јужнословенски филолог* 74/1 (2018): 31–59.
- Лигорио, Орсат. Сх. *блyџа* (из балканског латинитета XIII). *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* 61/1 (2018): 19–32.
- Лигорио, Орсат. Далматоромански реликти у *Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika* (из балканског латинитета XV). *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* 65/2 (2022): 7–18.
- Лома, Александар. Перинтеграција об- > б- као етимолошки проблем. *Јужнословенски филолог* 56 (2000): 601–623.
- Лома, Александар. *Киџан* „пободен камен“ – далматоромански остатак на тлу Црне Горе?. *Јужнословенски филолог* 65 (2009): 89–99.
- Маликовић, Драги. Италијанска трговина у Котору од XIII–XVI века. *Бока, зборник радова из науке, културе и умјетности* 26 (2006): 45–82.
- Марковић, Бранкица. Пунктови зетско-сјеничког дијалекта у оквиру Српског дијалектолошког атласа – преглед и резултати досадашњих теренских истраживања. *Окџоих : Часопис Одјељења за српски језик и књижевности Маџице српске – Друштва чланова у Црној Гори* 9 (2018): 45–52.
- Марковић, Бранкица. Из виноградарске лексике Црмнице. У: Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић (ур.). *Језици и културе у времену и њросиору*: тематски зборник 8/1. Нови Сад: Филозофски факултет, 2019, 171–181.
- Марковић, Бранкица. Дијалекатска лексикографија у Црној Гори од Вуковог Рјечника (1852) до данашњих дана. *Српски дијалектолошки зборник* 68 (2021): 773–827.
- Мијушковић, Славко. Историјске везе Црне Горе и Боке Которске. *Бока, зборник радова из науке, културе и умјетности* 17 (1985): 21–30.
- Мусић, Срђан. Романизми у говорима наше јужне јадранске обале и њеног залеђа. *Научни састанак слависти у Вукове дане* 6/1 (1977): 331–340.
- Наш језик: *Наш језик*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 1932–.
- ОС: Етимолошки одсек Института за српски језик САНУ. *Огледна свеска*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 1998.
- ПЕРСЈ: *Приручни етимолошки речник српског језика* 1. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2023–.
- Петровић, Драгољуб. Прилог познавању акценатског система у пјешивачком говору. *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* 9 (1966): 129–136.
- Петровић, Драгољуб. Неки проблеми српскохрватске дијалектолошке номенклатуре. *Наш језик* 26/4–5 (1985): 234–240.
- Петровић, Драгољуб. Топонимија Куча. *Ономајолошки њрикази* 9 (1988): 1–163.

- Петровић, Снежана. *Турцизми у српском њризренском говору*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2012.
- Петровић, Снежана, Вучковић Марија. Етимолошки речници српског језика – од концепције ка методологији. У: Рајна Драгићевић, Вељко Брборић (ур.). *Српска славистиџика: колеџиивна монографија, радови српске делегације на XVI међународном конгресу славистиџа*, Том 1. Београд: Савез славистичких друштава, 2018, 245–258.
- Пешиџан, Митар. Староцрногорски средњокатунски и љешански говори. *Српски дијалекџолошки зборник* 15 (1965).
- Пешиџан, Митар. Стање проучавања црногорске говорне зоне и даљи задаци. *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистиџику* 13/1 (1970): 185–194.
- Пешиџан, Митар. Један општи поглед на црногорске говоре. *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистиџику* 22/1 (1979): 149–169.
- Пешиџан, Митар. Правци диференџирања и класификаџије црногорских говора и неџи проблеми њиховог проучавања. У: Јевто М. Миловић (ур.). *Црногорски говори. Резулџатиџи досадашњих исиџиивања и даљи рад на њиховом изучавању*. Радови са научног скупа, Титоград 12. и 13. мај 1983. Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 1984, 49–56.
- Реметић, Слободан. *Говори централне Шумадије*. *Српски дијалекџолошки зборник* 31 (1985): 1–555.
- Решетар, Милан. *Дубровачки зборник од год. 1520*. Београд: Српска краљевска академија, 1933.
- Сикимић, Биљана. Народни називи за кишу са сунцем. *Наш језик* 31/1–2 (1996): 110–120.
- Станишић, Вања. *Српско-албански језички односи*. Посебна издања САНУ, Балканолошки институт књ. 59. Београд: Српска академија наука и уметности, 1995.
- Станојевић, Глигор. Црна Гора у доба Кандиског рата (1645–1699). *Истиориски гласник* 1–2 (1953): 3–53.
- Станојевић, Глигор. Односи Венеџије са херцеговачким, брдским и црногорским племенима од опсаде Котора 1657 до почетка Морејског рата. *Истиориски часопис* 9–10 (1959): 205–238.
- Стијовић, Рада. Говор Горњих Васојевића. *Српски дијалекџолошки зборник* 54 (2007): 1–323.
- Стијовић, Рада. Прилог познавању употребе инфинитива у данашњем говору Васојевића. *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистиџику* 50 (2007): 875–885.
- Стијовић, Рада. Употреба инфинитива у данашњем говору Бјелопавлића. У: Сreto Танасић (ур.). *Зборник Института за српски језик САНУ. Посвећено др Драгу Ђуџићу џоводом 75–годишњице живоџија 1*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2008, 579–585.

- Тешић, Ана. Анализа назива митолошких бића романског порекла у говорима Јадранског приморја. У: Милош Ковачевић (ур.). *Савремена истраживања језика и књижевности*. Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије, одржаног 12. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 4/1. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2013, 91–102.
- Тешић, Ана. Називи романског порекла за одећу, обућу и накит у говору Спича. У: Милош Ковачевић (ур.). *Савремена истраживања језика и књижевности*. Зборник радова са V научног скупа младих филолога Србије, одржаног 30. марта 2013. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 5/1. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2014, 117–125.
- Тешић, Ана. Кухињска и кулинарска терминологија у говору Спича. У: Ivana Živančević Sekeruš (ur.). Prvi međunarodni interdisciplinarni skup mladih naučnika društvenih i humanističkih nauka *Konteksti*, 1. decembar 2012., Zbornik radova. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2014, 225–240.
- Тешић, Ана. Називи романског порекла за атмосферске појаве у говорима Црне Горе – називи ветрова. У: Aleksander Urkom (ed.). *Fiatal Szlavisták Budapesti Nemzetközi Konferenciája III., 3rd Conference for Young Slavists in Budapest*. Budapest: Eötvös Loránd University, 2014, 278–281.
- Тешић, Ана. О методологији израде речника романизама из народних говора Црне Горе. У: Милош Ковачевић (ур.). *Савремена истраживања језика и књижевности*. Зборник радова са VI научног скупа младих филолога Србије, одржаног 22. марта 2014. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 6/1. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2015, 153–161.
- Тешић, Ана. Хибридне творенице са романском компонентом у народним говорима Црне Горе. У: Милош Ковачевић (ур.). *Савремена истраживања језика и књижевности*. Зборник радова са VII научног скупа младих филолога Србије, одржаног 28. марта 2015. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 7/1. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2016, 35–40.
- Тешић, Ана. Семантичка анализа романизама из народних говора Црне Горе. *Научни саставник славистија у Вукове дане* 47/1 (2018): 401–412.
- Томановић, Васо. Из топономастике Боке Которске. *Бока, зборник радова из науке, културе и умјетности* 2 (1970): 213–224.
- Томановић, Васо. О фонетици речи романског порекла у говорима Боке Которске. *Бока, зборник радова из науке, културе и умјетности* 3 (1971): 203–210.
- Торић, Божо. *Лингвомаргиналије*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2009.
- Ћупић, Драго. Из топонимије око средњег тока ријеке Зете. *Ономастолошки ирилози* 2 (1981): 171–188.

- Ђупић, Драго. Ивићево изучавање говора Црне Горе. У: Јудита Планкош (ур.). *Живот и дело академика Павла Ивића*. Зборник радова са трећег међународног научног скупа Живот и дело академика Павла Ивића. Суботица: Градска библиотека – Нови Сад: Филозофски факултет, Матица српска – Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, Народна библиотека Србије, 2004, 461–467.
- Фасмер, Макс. *Этимологический словарь русского Языка I–IV* (перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева). Москва: Прогресс, 1986–1987².
- Црна Гора 1967: Група аутора. *Историја Црне Горе*, Књига прва, Од најстаријих времена до краја XII века. Титоград: Редакција за историју Црне Горе, 1967.
- Црна Гора 1970: Група аутора. *Историја Црне Горе*, Књига друга, Од краја XII до краја XV века, Том други, Црна Гора у доба обласних господара. Титоград: Редакција за историју Црне Горе, 1970.
- Црна Гора 1975: Група аутора. *Историја Црне Горе*, Књига трећа, Од почетка XVI до краја XVIII века, Том први. Титоград: Редакција за историју Црне Горе, 1975.
- Шоћ, Бранко Ј. *Романизми и гречизми у црногорском језику. Конвиненцијални дио Црне Горе*. Цетиње: Централна народна библиотека Црне Горе „Бурђе Црнојевић“, 2002.
- Шпановић, Ана. О лексикографској обради позајмљеница романског порекла у дијалекатским речницима народних говора Црне Горе 21. века. *Окџоих : Часопис Одјељења за српски језик и књижевности Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори* 11/12 (2021): 7–21.
- ЭССЯ: *Этимологический словарь славянских языков 1–43*. О. Н. Трубачев (ур.). Москва: Наука, 1974–.
- ЭСТЯ: *Этимологический словарь тюркских языков*. Л. С. Левитская (ур.). Москва: Наука, 1989.

*

- Andrijašević, Živko. *Istorija crnogorske državnosti – od srednjeg vijeka do 2006. godine*. Posebna izdanja CANU 32. Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 2022.
- Bartoli, Matteo Giulio. *Das Dalmatische I–II*. Wien: Hölder, 1906.
- Beekes, Robert. *Etymological Dictionary of Greek*. Leiden/Boston: Brill, 2010.
- Bezić, Maja. Semantička adaptacija talijanizama u splitskom govoru. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 28 (2016): 39–51.
- Bloch, Oscar, Walter von Wartburg. *Dictionnaire étymologique de la langue française*. Paris: Presses Universitaires de France, 1950.
- Boerio, Giuseppe. *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Reale tipografia di Giovanni Cecchini Edit., 1867.

- Brajković, Tomo. Peraški dijalekat. Programm des Gymnasiums von Cattaro 1892/93 (1893), 3–21.
- Buck, Carl Darling. *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages: A contribution to the History of Ideas*. Chicago: University of Chicago Press, 1949.
- Budmani, Pero. Dubrovački dijalekat, kako se sada govori. *Rad JAZU* 65 (1883).
- Burzanović, Slavko. *Crna Gora u italijanskoj spoljnoj politici 1861–1923*. Posebna izdanja CANU 152. Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 2019.
- Cioranescu, Alexandre. *Diccionario etimológico rumano*. Tenerife: Universidad de la Laguna, 1958–1966.
- Cossutta, Rada. *Romanizmi v poljedelskem in vinogradiškem izrazju Slovenske Istre*. Koper: Univerza na Primorskem, 2012.
- Čirgić, Adnan. O klasifikaciji crnogorskih govora. *Lingua montenegrina* 2 (2008): 109–128.
- Čirgić, Adnan. *Crnogorski jezik u prošlosti i sadašnjosti*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost, 2011.
- Čirgić, Adnan. *Dijalektologija crnogorskoga jezika*. Cetinje: Fakultet za crnogorski jezik i književnost, 2017.
- Čirgić, Adnan. *Dijalektolozi i crnogorski jezik*. Cetinje: Fakultet za crnogorski jezik i književnost, 2020.
- Dabić, Bogdan L. Romanizmi u Njegoševom 'Lažnom caru Šćepanu Malom'. *Književni jezik* 16/2–3 (1987): 144–147.
- Dabo-Denegri, Ljuba. O semantičkoj adaptaciji francuskih posuđenica u hrvatskom jeziku. *Filologija* 36–37 (2001): 115–123.
- DEI: Battisti, Carlo, Giovanni Alessio. *Dizionario etimologico italiano I–V*. Firenze: Zanichelli, 1950–1957.
- DELC: Coromines, Joan. *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*. Madrid: Editorial Gredos, 1961.
- DELI: Cortelazzo Mario, Paolo Zolli. *Dizionario etimologico della lingua italiana 1–5*. Bologna: Zanichelli, 1979–1988.
- de Vaan, Michiel. *Etymological dictionary of Latin and the other Italic Languages*. Leiden/Boston: Brill, 2008.
- Devoto, Giacomo, Giacomelli Gabriella. *I dialetti delle regioni d'Italia*. Firenze: Sansoni, 1972.
- Doria, Mario. *Grande dizionario del dialetto triestino. Storico, etimologico, fraseologico*. Trieste: Il Meridiano, 1987.
- Ducange: Dufresne-Ducange, Charles. *Glossarium mediæ et infimæ latinitatis*. <ducange.enc.sorbonne.fr> Приступљено 15. 3. 2024.
- DWDS: *Digitales Wörterbuch der Deutschen Sprache*. <dwds.de> Приступљено 5. 5. 2023.
- el Galepin: *el Galepin. The first, the greatest, the ultimate*. <elgalepin.com> Приступљено 2. 8. 2023.

- Ernout, Alfred, Alfred Meillet. *Dictionnaire etymologique de la langue latine*. Paris: Klincksieck, 1951³.
- FEW: von Wartburg, Walter. *Französisches etymologisches Wörterbuch*. <stella.atilf.fr/scripts/mep.exe?CRITERE=BIENVENUE;ISIS=mep_few.txt;OUVRIR_MENU=1;s=s0c5127d0;ISIS=mep_few.txt;s=s0c5127d0;;ISIS=mep_few.txt> Приступљено 10. 7. 2023.
- Filipović, Rudolf. *Teorija jezika u kontaktu: Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga, 1985.
- Filippi, Goran. Atlas Linguarum Histriae et Liburniae (ALHeL). *Filologija* 75 (2020): 15–46.
- Galović, Filip. Jedna skupina riječi romanskoga postanja u mjesnome govoru Pražnica na otoku Braču. *Čakavska rič* 45/1–2 (2017): 23–54.
- Galović, Filip. Slastice u ložiškome govoru – prinos poznavanju romanizama. *Čakavska rič* 47/1–2 (2019): 29–46.
- Gamillscheg, Ernst. *Etymologisches Wörterbuch der französischen Sprache*. Heidelberg: Carl Winter-Universitätsverlag, 1928.
- Gămulescu, Dorin. *Influente românești în limbile slave de sud* I. Sirbocroata. Bucuresti: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Greenberg, Marc. Notes on a new dialectology of Montenegro. In: James J. Pennington, Daniel E. Collins, Victor A. Friedman, Lenore A. Grenoble (eds.). *And Thus You Are Everywhere Honored*. Studies Dedicated to Brian D. Joseph. Indiana: Slavica Publishers, 2019, 139–151.
- Haugen, Einar. The Analysis of Linguistic Borrowing. *Language* 26 (151): 210–231.
- Hock, Hans Henrich, Brian D. Joseph. *Language History, Language Change, and Language Relationship: An Introduction to Historical and Comparative Linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1996.
- JE: Vinja, Vojmir. *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku* 1–3. Zagreb: Školska knjiga, 1998–2004.
- Jernej, Josip. Sugli italianismi penetrati nel serbo-croato negli ultimi cento anni. *Studia Romanica et Anglica Zabradiensia* 1 (1956): 54–82.
- Kilibarda, Vesna. Njegoševo poznavanje italijanskoga jezika. *Lingua Montenegrina* 6/1 (2013): 197–207.
- Kluge, Friedrich. *Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache*²². Berlin/New York: De Gruyter, 1989.
- Kroonen, Guus. *Etymological Dictionary of Proto-Germanic*. Leiden/Boston: Brill.
- Kurelac, Fran. Vlaške reči u jeziku našem. *Rad Jazu* 9 (1872): 93–137.
- Liberman, Anatoly. An Analytic Dictionary of English Etymology, *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America* 15 (1994): 1–29.
- Liberman, Anatoly. *An Analytic Dictionary of English Etymology: An Introduction*. Minnesota: University of Minnesota Press, 2008.
- Ligorio, Orsat. *Problem leksičke stratifikacije u adrijatistici* (Nepublikovana doktorska disertacija). Zadar: Sveučilište u Zadru, 2014.

- Lopičić, Đorđe N. Konzularni odnosi Crne Gore od XV veka do 1918. godine. U: Zoran Stojanović (ur.). *Spoljna politika Crne Gore – istorija i savremenost*. Zbornici radova sa naučnih skupova 154. Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 2019, 51–74.
- Loporcaro, Michele. *Profilo linguistico dei dialetti italiani*. Bari: Editori Laterza, 2013.
- Marković, Irena. Motivacije jezičnih promjena: vitalnost paretimologije i ostale varijacije u nestandardnom govoru, *Jezikoslovlje* 18/2 (2017): 279–303.
- Miočić, Kristina. Romanizmi u govoru Baških Oštarija. *Jezikoslovlje* 12/1 (2011): 51–74.
- Muljačić, Žarko. Dalmatski elementi u mletački pisanim dubrovačkim dokumentima 14. st. Prilog raguzejskoj dijakronoj fonologiji i dalmatsko-mletačkoj konvergenciji. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 327 (1962): 255–398.
- Muljačić, Žarko. Dalmatske studije II: *tùndela* „jastuk“. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 5 (1964): 70–82.
- Muljačić, Žarko. Dalmatske studije III: surgati se „usidriti (se)“. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 8 (1970): 80–88.
- Muljačić, Žarko. O dvema vrstama hrvatskih „pseudoromanizama“. *Filologija* 40 (2003): 95–112.
- Musić, Srđan. *Romanizmi u severno-zapadnoj Boki Kotorskoj*. Beograd: Filološki fakultet, 1972.
- Nigoević, Magdalena. *Romanizmi u Berekinu*. Split: Hrvatsko kulturno društvo Napredak, 2007.
- Orel, Vladimir. *Albanian etymological dictionary*. Leiden: Brill, 1998.
- Pellegrini, Giovan Battista. Pignatta. *Archivio glottologico italiano* 61 (1976): 165–172.
- Pianigiani: Pianigiani, Ottorino. *Vocabolario etimologico della lingua italiana*. <etimo.it> Приступљено 14. 6. 2023.
- Pirona: Pirona, Giulio Andrea, Ercole Carletti, Giovanni Battista Corgnali. *Il Nuovo Pirona. Vocabolario friulano*. Udine: Bosetti, 1996.
- Pliško, Lina. Romanizmi u leksemima za dom i posjed u jugozapadnome istarskome ili štakavskome-čakavskome dijalektu, *Čakavska rič* 37/1–2 (2009): 147–159.
- Popović, Mihailo. *Reči francuskog porekla u srpskom jeziku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005.
- REW: Meyer-Lübke, Wilhelm. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: C. Winter, 1972⁵.
- RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1–23. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1976.
- Rocchi, Luciano. *Latinismi e romanismi antichi nelle lingue slave meridionali*. Udine: Campanotto, 1990.
- Rohlf, Gerhard. *Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti*. Torino: Giulio Einaudi, 1966.

- Sacchetto, Alessia. *Il ciclo di Jerpersen nei dialetti veneti. Un' indagine sul 'mica'* (Tesi di Laurea Magistrale in Linguistica). Padova: Università degli studi, 2023.
- Skok: Skok, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1–4. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1970–1974.
- Skok, Petar. *Od koga naučiše jadranski Jugosloveni pomorstvo i ribarstvo?*. Split: Pomorska biblioteka jadranske straže, 1933.
- Skok, Petar. *Dolazak Slovena na Mediteran*. Split: Pomorska biblioteka jadranske straže, 1934.
- Skok, Petar. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima. Toponimastička ispitivanja* 1–2. Zagreb: Jadranski institut JAZU, 1950.
- Skubic, Mitja. *Romanske jezikovne prvine na zahodni slovenski jezikovni meji*. Ljubljana: Znanstveni institut Filozofske fakultet, 1997.
- Snoj, Marko. *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC, 2016³.
- SP: *Słownik prasłowiański* 1–11. Wrocław: Ossolineum, 1974–2001.
- Spicijarić, Nina. Romanizmi u nazivlju kuhinjskih predmeta u govoru Dubašnice na otoku Krku – etimološka i leksikološka obrada. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 21/1 (2009): 7–24.
- Spicijarić Paškvan, Nina. Fijumanski na tanjuru. Etimološka i leksikološka analiza fijumanskoga kulinarskog nazivlja. *Problemi sjevernog Jadrana* 17 (2018): 55–75.
- Swadesh, Morris. <academic-accelerator.com/encyclopedia/swadesh-list> Приступљено 18. 9. 2023.
- Šega, Agata. *Starejši latinizmi in romanizmi v slovenščini* (Nepublikovana doktorska disertacija). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 2006.
- Šekli, Matej. Metodologija določanja plasti mlajših romanizmov v slovenščini. *Jezikoslovni zapiski* 19/2 (2013): 291–315.
- Štebih, Barbara. Hibridne složenice u kajkavskome književnom jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33 (2007): 391–411.
- Tamaro, Sandra. O bližoj i krajnjoj etimologiji romanizama iz semantičkog polja namještaja u govoru Boljuna. *Čakavska rič* 37/1–2 (2009): 105–122.
- Tamaro, Sandra. Mletačke posuđenice u boljunskim govorima: glagoli govorenja i njihova etimologija. *Filologija* 64 (2015): 121–136.
- Tekavčić, Pavao. *Uvod u vulgarni latinitet (s izborom tekstova)*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1970.
- Tekavčić, Pavao. O kriterijima stratifikacije i regionalne diferencijacije jugoslavenskog romanstva u svjetlu toponomastike. *Onomastica Jugoslavica* 6 (1976): 35–56.
- Telmon, Tullio. 'Etimò', 'Etimologia'. U: Gian Luigi Beccaria (ur.). *Dizionario di linguistica e di filologia, metrica, retorica*. Torino: Einaudi, 1994.
- Thomason, Sarah G. *Language Contact*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001.

- Tiktin, Hariton. *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*. Wiesbaden: Harrassowitz, 1986–1989.
- TKO: *Toponimija kornatskog otočja* (ur. Vladimir Skračić). Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja, 2013.
- TLL: *Thesaurus Linguae Latinae*. <thesaurus.badw.de/en/project.html> Приступљено 2. 2. 2024.
- Todorović, Suzana. Pomjanski romanizmi nekada i danas. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 26 (2022): 165–17.
- TOM: *Toponimija otoka Murtera* (ur. Vladimir Skračić). Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja, 2010.
- TOP: *Toponimija otoka Paga* (ur. Vladimir Skračić). Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja, 2011.
- TOPŠ: *Toponimija otoka Pašmana* (ur. Vladimir Skračić). Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja, 2006.
- TOU: *Toponimija otoka Ugljana* (ur. Vladimir Skračić). Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja, 2007.
- TOV: *Toponimija otoka Vrgade* (ur. Vladimir Skračić). Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja, 2009.
- TRECCANI: *Vocabolario online*. <treccani.it/vocabolario/> Приступљено 5. 3. 2024.
- Urban, Mateusz. *Secretary bird*, or how an etymological dictionary should be written and by whom. *Studia Linguistica Universitatis Jagellonicae Cracoviensis* 13 (2008): 191–199.
- Vidović, Domagoj. Leksik govora sela Zupci. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 26 (2022): 179–195.
- Vinja, Vojmir. Alcuni tipi di incroci linguistici neolatino-slavi. *Studia Romanica et Anglicana Zabradiensia* 2/3 (1957): 31–44.
- Vinja, Vojmir. Hibridni rezultati jezičnih dodira. *Filologija* 14 (1986): 419–432.
- Zore, Luka. Dubrovačke tuđinke. *Spomenik SANU* 26 (1895).
- Županović, Nada. Analiza talijanizama u *Hvarinji* Martina Benetovića. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 20/1 (2008): 33–53.

СКРАЋЕНИЦЕ

Језици и дијалекти

алб.	албански	предие.	прединдоевропски
ар.	арапски	предром.	предромански
арум.	арумунски	прованс.	провансалски
балк.	балкански	псл.	прасловенски
буг.	бугарски	ром.	романски
вељ.	вељотски	рум.	румунски
вен.	венедијански	сит.	северноиталијански
влат.	вулгарнолатински	слн.	словеначки
герм.	германски	срвнем.	средњовисоконемачки
грч.	грчки	сренгл.	средњоенглески
дром.	далматоромански	сргрч.	средњогрчки
ђен.	ђеновљански	срлат.	средњолатински
енгл.	енглески	срфр.	средњофранцуски
ибер.	ибероромански	ствен.	старовенецијански
ие.	индоевропски	ствнем.	старовисоконемачки
истрором.	истроромански	стгрч.	старогрчки
ит.	италијански	стит.	староиталијански
јит.	јужноиталијански	стломб.	староломбардски
келт.	келтски	стпрованс.	старопровансалски
лат.	латински	струм.	старорумунски
лонг.	лонгобардски	стфр.	старофранцуски
мађ.	мађарски	стхол.	старохоландски
мак.	македонски	сх.	српско-хрватски
мрум.	мегленорумунски	тршћ.	тршћански
нгрч.	новогрчки	тур.	турски
нем.	немачки	фр.	француски
пгерм.	прагермански	фран.	франачки
пие.	праиндоевропски	фурл.	фурлански
пит.	праиталски	хришћ.	хришћански
познолат.	познолатински	чеш.	чешки
пољ.	пољски	шп.	шпански
порт.	португалски		

Граматичке скраћенице

adj.	adjectivum, придев
adv.	adverbium, прилог
augm.	augmentativum, аугментатив
coll.	collectivum, збирна именица
dem.	deminutivum, деминутив
f.	femininum, женски род
gen.	genetivus, генитив
impers.	impersonalis, безличан
indecl.	indeclinabilis, непроменљив
interj.	interjectio, узвик
m.	masculinum, мушки род
n.	neutrum, средњи род
pej.	pejorativus, пејоратив
pf.	perfectivum, свршени вид
pl.	pluralis, множина
pl.t.	pluralia tantum, само у множини

Остале скраћенице

арх.	архаично	зоол.	зоолошки
дијал.	дијалекатски	погрд.	погрдно
заст.	застарео	фиг.	фигуративно

*

ead.	eadem, иста (ауторка)
eid.	eidem, исти (аутори)
ib.	ibidem, на истом месту
id.	idem, исти (аутор), исто (дело, значење)
l.c.	loco citato, на истом месту
op.cit.	opus citatum, наведено дело
sic!	sic erat scriptum!, овако је написано
s.v.	sub voce, под одредницом

ROMANCE LOANWORDS OF OLD MONTENEGRO
AND THE HIGHLANDS
An Etymological Study

S U M M A R Y

This study, of significant importance in understanding the linguistic history of Old Montenegro and The Highlands, delves into the realm of Romance loanwords attested in their vernaculars. We use the term *Romance loanword* to detect and identify direct borrowings from any Romance language or vernacular. The study meticulously analyzes several layers of lexical borrowing in Romance-Slavic contact, including Dalmato-Romance, Venetian, and newer borrowings from the standard Italian language, other Italian vernaculars, such as Triestine, vernaculars of Southern Italy, as well as words from other Romance languages, e.g. French, Romanian, while leaving the oldest layer outside the scope of this research.

The main goal of this study was to etymologically process identified Romance loanwords from the vernaculars of Old Montenegro and the Highlands as precisely and thoroughly as the author could and to present them in the form of a dialectal etymological dictionary. The outcome of such an undertaking was to be not only the dictionary itself but the creation of a methodological framework that, with certain modifications, can be later applied to the etymological treatment of Romance loanwords from the neighboring vernaculars of Montenegro and the wider area. The lemmas in the dictionary, the central part of the study, are designed on a flexible lexeme-based approach, which involves the formation of lemmas by individual words, making it easier to navigate when searching the dictionary and, at the same time, contributing to greater transparency. By doing so, minimal etymological nests are formed, containing the Romance loanword and its morphologically and semantically transparent derivatives. This type of segmentation is based on the methodology used in *Etimološki rečnik srpskog*

jezika (*Etymological dictionary of the Serbian language*) since the author is included in the writing of said dictionary. The specifics of the study's corpus called for an expansion. Thus, a fourth and fifth part was added to the segmentation (where needed), which was necessary to use different types of information in future research more efficiently.

Another equally important part of the study was a detailed corpus analysis. It included several steps. First and foremost, the scope was to show the chronological stratification of the analyzed material by determining the layer of Romance loanwords to which the lexemes belong—older or newer. Second, an analysis of phonetic, morphological, and lexical features of Romance loanwords from the vernaculars of Old Montenegro and the Highlands was needed to identify and explain the changes that occurred in these loanwords and to show the degree of their adaptation (phonetic and morphological).

The findings obtained in this study provide a solid base for future research of Romance loanwords on different lexicological levels, such as semantic, sociolinguistic, and ethnolinguistic, and lead us to a proposal for improving the procedures of processing lexical borrowings in (dialectal) etymological dictionaries.

MOTS D'EMPRUNT ROMAN
DU VIEUX MONTÉNÉGRO ET DES HAUTES TERRES
Étude sur l'étymologie

RÉSUMÉ

Cette étude concerne les emprunts romans attestés dans les langues vernaculaires du Vieux Monténégro et des Hautes Terres. Dans cette recherche, nous employons le terme emprunt roman pour réperer et identifier les emprunts directs des langues ou des vernaculaires romanes. L'étude analyse plusieurs couches d'emprunts lexicaux dans le contact roman-slave en combinant deux approches – étymologique et contrastive: les emprunts provenant du dalmate, vénitien et les emprunts plus récents de la langue italienne, des autres langues vernaculaires italiennes, telles que triestine, des langues vernaculaires du sud de l'Italie, ainsi que des mots d'autres langues romanes, par exemple français, roumain, en laissant la couche la plus ancienne hors du champ de cette recherche.

L'objectif principal de cette étude est de traiter étymologiquement les emprunts romans identifiés dans les langues vernaculaires du Vieux Monténégro et des Hautes Terres aussi précisément et complètement que l'auteur le pouvait et de les présenter sous la forme d'un dictionnaire étymologique dialectal. Le résultat d'une telle entreprise n'est pas seulement le dictionnaire lui-même, mais aussi la création d'un cadre méthodologique qui, avec certaines modifications, pourra ensuite être appliqué au traitement étymologique des emprunts romans des langues vernaculaires voisines du Monténégro et de la région. Les lemmes du dictionnaire, partie centrale de l'étude, sont conçus selon une approche flexible, qui implique la formation de lemmes par mots individuels, facilitant la navigation lors de la recherche dans le dictionnaire et, en même temps, contribuant à une plus grande transparence. Ce faisant, des nids étymologiques minimaux sont formés, contenant l'emprunt roman et ses dérivés qui sont morphologiquement et sémanti-

quement transparents. Ce type de segmentation est basé sur la méthodologie utilisée dans *Etimološki rečnik srpskog jezika* (*Dictionnaire étimologique de la langue serbe*) puisque l'auteur est inclus dans la rédaction. Les spécificités du corpus nécessitaient un élargissement. Ainsi, une quatrième et une cinquième partie ont été ajoutées à la segmentation (où nécessaire), ce qui était nécessaire pour utiliser plus efficacement différents types d'informations dans les recherches futures.

Une autre partie tout aussi importante de l'étude était une analyse détaillée du corpus. Cela comprenait plusieurs étapes. Il s'agissait avant tout de montrer la stratification chronologique du matériel analysé en déterminant à quelle couche d'emprunts romans les lexèmes appartiennent – plus ancien ou plus récent. Deuxièmement, une analyse des caractéristiques phonétiques, morphologiques et lexicales des emprunts romans des langues vernaculaires du Vieux Monténégro et des Hautes Terres était nécessaire pour identifier et expliquer les changements survenus dans ces emprunts et pour montrer le degré de leur adaptation (phonétique et morphologique).

Les résultats obtenus dans cette étude fournissent une base solide pour de futures recherches sur les emprunts romans à différents niveaux lexicologiques, tels que sémantique, sociolinguistique et ethno-linguistique, et nous conduisent à une proposition visant à améliorer les procédures de traitement des emprunts lexicaux dans les dictionnaires étymologiques (dialectaux).

PRESTITI ROMANZI DEL MONTENEGRO VECCHIO
E DEGLI ALTIPIANI
Studio di etimologia

RIASSUNTO

Il presente lavoro si propone di investigare i prestiti linguistici romanzi attestati nei dialetti del Montenegro Vecchio e degli Altipiani. In questa ricerca, utilizziamo il termine prestito linguistico romanzo per rilevare e identificare i prestiti diretti da qualsiasi lingua o dialetto romanzo. Lo studio analizza diversi strati di prestiti lessicali nel contatto romano-slavo combinando approcci etimologici e contrastivi: i prestiti dalla lingua dalmata, dal dialetto veneziano e i prestiti più recenti dalla lingua italiana standard, dagli altri dialetti italiani, come il triestino, i vernacoli dell'Italia meridionale, ed i prestiti dalle altre lingue romanze, ad esempio francese, rumeno, lasciando fuori dallo scopo di questa ricerca lo strato più antico.

Lo scopo principale di questo studio è stato quello di elaborare etimologicamente i prestiti romanzi identificati nei vernacolari del Montenegro Vecchio e degli Altipiani nel modo più preciso e approfondito possibile per l'autore e di presentarli sotto forma di un dizionario etimologico dialettale. Il risultato di tale impresa doveva essere non solo il dizionario stesso, ma la creazione di un quadro metodologico che, con alcune modifiche, può essere successivamente applicato al trattamento etimologico dei prestiti linguistici romanzi presenti negli altri vernacolari del Montenegro e dell'area più ampia. I lemmi del dizionario, parte centrale dello studio, sono progettati secondo un approccio lessematico flessibile, che prevede la formazione dei lemmi per singole parole, facilitando la navigazione durante la ricerca nel dizionario e, allo stesso tempo, contribuendo alla maggiore trasparenza. Si formano così nidi etimologici minimi, contenenti il prestito linguistico romanzo ed i suoi derivati morfologicamente e semanticamente trasparenti. Questo tipo di segmentazione si basa sulla metodologia utilizzata nell'*Etimološki rečnik*

srpskog jezika (Dizionario etimologico della lingua serba) poichè l'autore è incluso nella stesura di detto dizionario. Le specificità del corpus dello studio richiedevano un'espansione. Pertanto, alla segmentazione è stata aggiunta una quarta e una quinta parte (dove necessario), indispensabili per utilizzare in modo più efficiente diversi tipi di informazioni nelle ricerche future.

Un'altra parte altrettanto importante dello studio è stata l'analisi dettagliata del corpus che comprendeva diversi passaggi. Lo scopo è stato innanzitutto quello di mostrare la stratificazione cronologica del materiale analizzato determinando lo strato di prestiti romanzi a cui appartengono i lessemi: più antichi o più recenti. In secondo luogo, è stata necessaria un'analisi delle caratteristiche fonetiche, morfologiche e lessicali dei prestiti linguistici romanzi nei vernacolari del Montenegro Vecchio e degli Altipiani per identificare e spiegare i cambiamenti avvenuti in questi prestiti e per mostrare il grado del loro adattamento (fonetico e morfologico).

I risultati ottenuti in questo studio forniscono una solida base per la ricerca futura sui prestiti linguistici romanzi a diversi livelli lessicologici, come semantico, sociolinguistico ed etnolinguistico, e ci portano a una proposta per migliorare le procedure di elaborazione dei prestiti lessicali nei dizionari etimologici (dialettali).

ПОЈМОВНИ РЕГИСТАР

А

аглутинирани члан 122, 24
адаптација 10, 18
– семантичка 225, 246, 248
– творбено-морфолошка 225, 242
– фонетско-фонолошка 225, 233
асимилација 161, 236

В

варијанта 19, 21, 30, 31, 39, 40, 44, 45, 48, 50, 53, 56, 66, 67, 68, 69, 75, 86, 88, 90, 99, 105, 106, 107, 115, 117, 119, 130, 133, 135, 137, 138, 143, 151, 152, 164, 178, 180, 188, 195, 198, 201, 209, 210, 222, 223, 234, 235
велар 42, 67, 121, 130, 181, 226, 228, 236, 237,
венецијанизам 39, 42, 50, 57, 60, 76, 77, 89, 115, 124, 130, 186, 226, 227, 228, 230, 233, 253,
вокално *p* 235
вулгарнолатински / влат. 9, 10, 18, 24, 26, 28, 29, 30, 33, 34, 41, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 58, 59, 63, 65, 69, 70, 72, 78, 85, 90, 93, 35, 101, 103, 106, 112, 123, 127, 132, 133, 137, 138, 145, 147, 148, 149, 152, 154, 161, 164, 165, 167, 170, 171, 177, 179, 181, 183, 188, 190, 192, 200, 211, 213, 214, 217, 220, 221, 223, 225, 227, 229, 241

Г

галицизам 75, 226, 231, 232
– интернационални 46
– французизам 226
германизам 9, 61, 205
грецизам 29, 40, 49, 51, 57, 66, 67, 69, 81, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 96, 103, 106, 105, 116, 123, 124, 142, 147, 150, 151, 152, 165, 169, 179, 185, 188, 203, 204, 209, 210, 212, 213, 219, 220
губљење
– назала 122, 241
– префикса 243
– суфикса 242

Д

далматоромански реликт / дром.
реликт 9, 10, 20, 49, 59, 64, 70, 77, 78, 87, 90, 94, 99, 101, 102, 110, 118, 119, 121, 125, 126, 129, 133, 134, 135, 140, 142, 143, 150, 152, 153, 155, 159, 160, 168, 170, 172, 174, 177, 178, 181, 182, 184, 191, 203, 209, 214, 218, 221, 229, 230, 236, 237, 238, 241, 253
далматски 9, 10, 64, 72, 77, 168, 225, 226, 227, 229, 230
десоноризација 16, 70, 240
дисимилација 74, 105, 114, 118, 119, 121, 122, 134, 143, 160, 234, 238, 239, 240

- дисимиловани облик 101, 187, 239
- Е**
- етимолошка дискусија 19, 20
 етимолошки речник
 – аналитички 19
 – дијалекатски 19, 225, 253
 – догматски 19
 етимолошки суд 19, 20, 21, 231
 етимолошко гнездо 19
- З**
- замена
 – (романског) префикса 26, 28, 76, 243
 – (романског) суфикса 57, 84, 124, 143, 150, 185, 193, 202, 216, 242
 зетско-сјенички
 – говори 16, 19, 123, 238
 – дијалекат 15, 16, 17
- И**
- интернационализам 36
 испадање
 – назала 147
 – сугласника 187
 – суфикса 46, 242, 243
 италијанизам 52, 57, 59, 72, 77, 144, 153, 222, 225, 226, 230, 231
- Ј**
- јат, секундарни 197
 језик-посредник 9, 231
 јотовање, јекавско 236
 јужноиталијански говори / говори јужне Италије 226, 231
- К**
- контакт 16, 231, 247
 контаминација 35, 105, 195, 197, 210, 232, 244
- Л**
- лабијал 174, 236, 241
 лабиодентал 236, 238, 239
 латинизам 18, 24, 130, 131, 186, 197, 233
 – интернационални 72, 73
 латинско-романски 9, 18, 225, 227, 228
- М**
- међудијалекатски односи 21, 233, 238
 метатеза 214, 227, 233, 236, 240
- Н**
- назализација, секундарна 105, 239
 наслањање
 – на домаћу реч 113
 – на домаће творбене моделе 149, 245
 непостојано *a* 47, 57, 69, 85, 104, 144, 155, 205, 219, 221, 236
- П**
- палатализација 16, 124, 210, 227
 – романска 102, 226, 228, 230
 позајмљеница 9, 10, 11, 17, 18, 21, 24, 33, 50, 53, 54, 58, 69, 74, 85, 89, 102, 104, 112, 113, 125, 140, 141, 148, 153, 155, 159, 160, 164, 167, 168, 169, 170, 193, 198, 202, 209, 214, 219, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 233, 235, 236, 237, 238, 240, 242, 245, 246, 247, 248, 252, 253
 позајмљено посредством
 – албанског 189
 – арапског 77
 – венецијанског 150, 168, 206
 – грчког 159
 – енглеског 62,
 – латинског 159
 – немачког 26, 47, 51, 101, 110, 156, 159, 162, 163, 187, 206, 218
 – османског, турског 77, 99

– румунског 189
 – турског 195, 206
 – француског 144, 187, 216
 предложак 10, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 51, 53, 55, 56, 58, 63, 68, 69, 70, 71, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 88, 89, 90, 91, 97, 99, 100, 103, 105, 109, 111, 112, 114, 117, 118, 119, 120, 123, 126, 128, 129, 131, 132, 135, 137, 139, 142, 146, 148, 149, 151, 152, 154, 156, 157, 158, 159, 161, 163, 164, 168, 169, 172, 172, 173, 175, 176, 177, 180, 181, 185, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 196, 196, 198, 200, 202, 205, 207, 208, 209, 212, 213, 222, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 242, 246, 248, 253

прелази

– $ai > e$ 101
 – дочетног al у ao 206
 – дочетног δ у \bar{u} 70
 – дочетног l у o 30, 135
 – дочетног ol у o 105, 239
 – латинског c у романско g 51
 – $l' y i$ 57
 – $on > \bar{o} > y$ 230
 – $\bar{o} > y$ 230
 – почетног b у v 48
 – почетног δ у \bar{u} 74
 – почетног sh у ch 216
 – романског a у домаће e 74, 234
 – романског a у домаће u 74, 234
 – романског a у домаће o 139, 140, 170, 233, 234, 244, 254
 – романског b у домаће v 236
 – романског c у домаће \bar{b} 113, 237
 – романског c у домаће z 113, 236
 – романског e у домаће a 235
 – романског e у домаће u 148, 234
 – романског f у домаће v 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 223, 238
 – романског f у домаће \bar{u} 153, 159, 160, 238

– романског g у домаће k 68
 – романског g у домаће x 56, 237
 – романског n у домаће m 237
 – романског t у домаће n 237
 – романског o у домаће y 50, 57, 58, 142,
 – романског p у домаће ϕ 238
 – романског s у домаће $ж$ 59, 72, 75, 238
 – романског s у домаће $ш$ 63, 72, 73, 98, 117, 145, 167, 169, 170, 200, 201, 211, 212, 215, 218, 220, 221, 223, 237, 238
 – романског v у домаће ϕ 61, 63, 67, 239
 – секундарни 92
 псеудоекавизам 45
 псеудојат 31

Р

развој, домаћи 211, 213, 214, 217, 241
 реанализа, морфолошка 140, 244
 романизам 9, 10, 11, 16, 17, 18, 19, 21, 29, 30, 32, 35, 44, 51, 57, 61, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 79, 81, 82, 84, 85, 87, 88, 93, 97, 99, 101, 102, 104, 108, 115, 119, 124, 127, 133, 136, 137, 138, 139, 143, 144, 147, 149, 158, 160, 161, 168, 171, 173, 181, 182, 183, 184, 185, 188, 193, 197, 198, 200, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 213, 214, 216, 217, 219, 222, 225, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 254
 – балкански 37, 40, 50, 62, 92, 121, 146, 150, 167
 – псеудороманизам 9, 18, 232
 румунизам 226, 232

С

северноиталијански говори 43, 55, 61, 68, 90, 131, 147, 203, 226, 228, 231

- семантички помак 21, 28, 57, 71, 125, 127, 149, 150, 201, 222, 246, 247, 248
- семантичко поље 21, 246, 248, 249, 252, 254
- соноризација 71, 147, 228
- стратификација, хронолошка 10, 18, 21, 225, 226, 253
- Т**
- тосканизам 226, 228, 253
- тршћански говор 10, 226, 228, 231
- турцизам 56, 61, 81, 129, 178
- У**
- укрштање 35, 39, 41, 44, 55, 120, 121, 131, 133, 146, 150, 159, 177, 193, 207, 219, 232, 244, 245
- уметање
- назала 68, 121, 165 171, 174, 241, 241
- сугласника 32, 33, 53, 54, 101, 162, 176, 222, 240, 241
- упрошћавање сугласничке групе 90, 241
- Ф**
- флексибилни лексемни принцип 19
- фурланизам 226, 228, 231
- Х**
- херцеговачко-крајишки
- говори 21, 67, 135, 143, 179, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 199, 223, 233238, 239, 248
- дијалекат 15
- источнохерцеговачки 15
- хибридна твореница 21, 37, 44, 46, 60, 63, 66, 69, 71, 94, 115, 124, 130, 145, 160, 182, 203219, 220, 245, 246

РЕГИСТАР РОМАНИЗАМА
(према хронолошкој стратификацији)

далматоромански реликти

боланца 49, 250
гравала 70, 250
дондо 77, 249
дублијер 78, 250
кадуч 87, 250
камастре 89, 249
капула 94, 250
кача 99, 250
кемпа 101, 250
киљан 101, 249
кимак 102, 250
кубла 110, 250
ленцун 118, 250
ликсија 119, 250
лопица 121, 250
лукијерна 121, 250
марач 126, 236, 251
машкуљ 129, 249
мргин 133, 235, 249
муло 134, 251
мурва 135, 250
пањега 250, 143
пипун 150, 250
подумента 153, 159, 160, 238, 250
попица 155, 250
пригат 153, 158, 160, 238, 251
просуља 153, 159, 238, 250
скриња 170, 250
сургат 174
тигла 178, 250
трмун 181, 250
унча 184, 250
фибла 191, 250

цимина 203, 250
шипун 209, 210, 251
шкрапа 211, 213, 214, 216, 217, 251
штрига 221, 249, 250

венџијанизми

абит 23, 24, 251
аванцат 24
авертит 24, 27, 28
акужа 26, 249
алавертит 27, 28
алавија 27, 249
аламака 27, 28
анци 28
арија 29, 251
армадура 30, 249
арсенао 30, 249
афидевит 30, 249
багатела 31, 250
багулин 32, 250
бајун 32, 240, 250
бакалај 33, 240, 250
бакетун 33, 250
балота 36, 249
банак 36, 250
бандуњат 38
барбакан 39, 249
барело 39, 250
барка 40, 249
бастат 40, 232
батифога 41, 251
бафа 42, 249
баштун 42, 250
беванда 43, 251

- берекин 43, 249
 бира 47, 251
 биц 47, 250
 биша 48, 250
 боца 50, 51, 250
 боцун 50, 250
 брзола 52, 251
 броква¹ 19, 53, 54, 240, 249
 броква² 19, 53, 240, 250
 бронзин 54, 250
 бронса 54, 249
 брушкин 55, 249
 бруштулин 55, 245, 250
 бубацин 55, 251
 бужа 56, 238
 булин 56, 249
 бура 56, 251
 бутарга 57, 250
 бутига 58, 234, 250
 буће 58, 249
 валижа 60, 250
 вапор 60, 249
 вардат 60
 велада 61, 251
 веладун 61, 251
 велуд 62, 251
 вера 61, 249
 веста 63, 251
 галијот 20, 66, 211, 249
 гарофан 67, 250
 гета 68, 251
 гоба 68, 249
 гратат 70
 грего 71, 251
 грешпа 71, 251
 дебото 73
 дезвијат 20, 74
 денигат 75
 дестезан 75
 дестрегат 44, 76, 232, 245
 деференца 76
 дешпет 76, 249
 догана 77, 249
 дуперат 79
 дурат 80
 дурмират 80, 252
 имбуљ 85
 интопат 85
 интрат 85
 ишемпијат 86, 208
 кадена 87, 251
 кажин 57, 87, 249
 каин 87, 250
 калат 88, 251
 камара 89, 249
 камаријера 89, 249
 камарин 89, 250
 камбрик 90, 251
 камижот 90, 251
 канаваца 90, 235, 250
 кантинела 91, 251
 кантун 91
 каријега 95, 250
 кастио 97, 249, 251
 кашета 99, 250
 кашун 100, 250
 колур 103, 251
 контрина 105, 239, 250
 корниц 107, 250
 котула 108, 251
 коћета 109, 250
 кужина 111, 238, 250
 кумпар 111, 249
 кураж 112, 249
 кушин 114, 250
 ламарин 115, 250
 ламбек 115, 251
 лампат 115, 251
 лембо 117, 251
 лентра 117, 123, 239, 249
 лист 120, 234
 марагун 125, 247, 249
 маренда 126, 251
 марцат 126, 251
 мацакан 128, 249
 мацат 128, 249
 мацола 128, 249
 машкара 128, 249
 медижина 130, 251
 медик 130, 249, 251
 мобиле 131, 250
 мовит се 132, 251

- мот 132
 мурал 135, 249
 напулијон 137, 250
 нијанка 137
 орма 139, 233, 249
 оћале 139, 251
 панцета 142, 251
 паракан 143, 249
 парангал 143, 249
 патакун 146, 249
 пашада 146, 234, 250
 певер 147, 251
 пелица 148, 251
 пењел 148, 249
 пињата 149, 250
 пирија 150, 250
 пирун 150, 250
 пишарола 151
 пјаца 152, 249
 понат¹ 19, 154, 250
 понат² 19, 154, 249
 понта 154, 155, 250, 251
 презентат 157
 ракамат 161, 250
 решпет 162
 ришћат 163
 роба 164, 247, 251
 родулица 164, 250
 рокело 164, 165, 250
 руметин *исј.* фруметин
 секат (се) 166
 сигур 167
 сић 167, 250
 скалат 88, 169
 скапулат (се) 169, 251
 скоранца 170, 251
 скужат 170, 250
 стимуадур 172, 249
 стимат 172, 249
 страмац 173, 221, 243, 250
 супреш 174, 250
 таваја 175, 250
 тавајул 175, 250
 талијер 176, 250
 тараца 176, 235, 250
 тела 177, 251
 телера 177, 250
 темпија 177, 249
 тећа 178, 250
 тирака 179, 251
 торналета 179, 250
 трабакула 180, 247, 250
 травеса 180, 251
 тринго 181, 237
 ћакарат 182, 251
 ћакулат 182, 251
 ћето 183, 251
 ћикара 183, 250
 урметин *исј.* фруметин
 факин 185, 197, 233, 249
 фамеља 186
 фањела 186, 251
 фарабут 189, 249
 фацола 188, 250
 фашин 189, 250
 фијоманат 191
 фијуба 192, 251
 фјондра 192, 250
 фортуна 193, 251
 францез 195, 250
 фрегат 195, 197, 250
 фркадела 196, 235, 251
 фрњок 197, 243, 251
 фронтин 198, 251
 фруметин 165, 184, 198, 250
 фундаћ 200, 251
 цијера 33, 202, 250
 циква 79, 101, 138, 139, 167, 181, 182,
 184, 202, 208, 250
 цок 203, 250
 цото 204, 249
 цукар 173, 204, 221, 243, 251
 цукун 205, 249
 шега 207, 208, 250
 шегац 208, 250
 шегун 208, 250
 шија 203, 208, 250
 шијун 209, 210, 251
 шкалцакин 210, 249
 шканција 211, 250
 шкањ 211, 213, 214, 216, 217, 237, 250
 шкањат 211, 237

шкаргоц 212, 250
 шкаф 212, 250
 шпања 216, 249
 шпирун 218, 250
 шпунга 219, 250
 штива 220, 251
 штрамбав 220
 штраца 221, 250
 шугаман 222, 250

тосканизми

абадат 23, 249
 абитават 24
 абукат 24, 249
 авизат се 25
 акомодат се 25
 аконто 26, 250
 акордат се 26
 алабанда 27, 251
 алаграменто 28, 249
 амбрела *исп.* лумбрела
 ариват 29, 251
 атенто 30
 бала¹ 33, 250
 баланцан 20, 35, 250
 балат 35, 249
 банда¹ 27, 36, 37, 38, 215, 257
 банда² 37, 92, 249
 баталеон 41, 249
 башаменат 42, 249
 башетан 42, 249
 бекацин 43, 250
 бестимат 44, 249
 бешит се 44
 бешкот 44, 251
 бештија 45, 249, 250
 билик 46, 242, 250
 Биљарда 47, 249, 251
 Бокез 48, 251
 бокал 49, 250
 бокун 49, 251
 ботиља 50, 250
 брдун 51, 250
 брегадир 52, 249
 брешка 52, 249
 брушкет 54, 55, 249
 бустин 57, 251
 вагабунд 58, 249
 важ 59, 250
 ваканца 59
 вел 61, 239, 251
 веранда 62, 250
 вердура 63, 250
 вештит 63, 237, 251
 вијађ 64, 251
 волат 65, 193, 244, 250
 Габела 65, 251
 галета 65, 251
 гарабин 66, 237, 249
 гарбун 67, 237, 249
 гафа 67, 249
 гвантијера 20, 67, 250
 гвардија 68, 249
 годименат 69, 236
 гома 69, 72, 249
 град 70, 250
 градела 70, 250
 грација 71, 249
 гриља 72, 250
 гулозан 72, 249
 гумарабика 72, 249
 гурла 72, 249
 густ 73
 дација 73, 249
 дењат 73
 дишпар 77, 250
 дузина 78, 250
 думидаца 79, 240
 дуо 79, 203, 250
 ђелозан 80, 249
 ђиле 81, 251
 ђир 81, 251
 ђита 82, 251
 ђорнале 82, 249
 ђусто 82
 ерат 82, 251
 жбир 47, 83, 249
 зепе 84, 251
 извентат 84, 243
 инканат 85, 236, 250
 јакета 86, 87, 251
 јакетун 86, 251

- калешин 88, 249
калцета 88, 251
капабанда 91, 249
капара 92, 250
капац 92, 249
капелин 93, 251
капетан 93, 249
капот 93, 251
каприц 94
каре 94, 95, 96, 250
карета 95, 250
карикат 95
каритад 96, 231, 249
кариола 95, 250
кароца 96, 249
картолина 96, 249
карточ 96, 249
кастиг 96
кастрит 98
катрам 99, 249
квадар 100, 250
кварат 100, 250
квартат се 100
кватро 101, 250
кола 102, 249
колана 103, 251
коларина 103, 251
колет 103, 251
комодан 103, 137
конат 104, 250
контат 104, 250
контен 105, 249
контрат 105, 250
контумац 105, 249
корам 106, 251
корда 106, 249
кордела 106, 113, 251
кордун 106, 250, 251
корет 106, 251
корота 107, 251
котробан 108, 251
кошет 109, 251
креденца 109, 250
крепат 110
кумпанија 111, 249
кунета 112
курђела 106, 112, 249
куриозан 113, 249
куфин 113, 239
лама 114, 250
лампадина 115, 250
лапис 116, 250
ластика 116, 249
ластра 117, 231, 250
леванат 117, 251
леш 118, 119, 251
либерат се 118
либро 119, 251
ливер 119, 239, 249
лима 120, 249
лонца 120, 241, 250
лумбарда 121, 239, 249
лумбрела 28, 122, 244, 250
лумер 122, 240, 250
луштрат 122
љемозина 123, 240, 249
мајелика 123, 250
макиња 123, 242, 249
манина 124, 251
манкат 124
мантељ 125, 251
мафија 127, 249
мац 127, 205, 249
маца 127, 128, 249
маштрал 129, 251
ментоват 130
мизерија 130
миноранца 131
миритат 131, 235
монтат се 132, 251
мостра 132, 249
мрморит 133, 251
мрнар 133, 235, 249
муданте 134, 240, 251
мутат 135, 251
мушкета 136, 249
навигат 136
накончат 137, 243
нове 138, 203, 250
обурлат 138, 157, 243, 249
окурит 139
ото 139, 203, 250

- офитат 140, 244, 250
 ошпонде 140, 244
 пак 140
 пала 141, 249
 палац 141, 249
 палента 141, 251
 парапет 144, 249
 парта 144, 249
 партит 144, 251
 пасађ 144, 251
 пасепорат 145, 249
 пасарело 145, 249
 пасат 20, 145, 251
 патишпањ 146, 251
 пашташута 147, 241, 249
 педенца 147, 241, 249
 пезат 148, 234, 250
 петролија 148, 245, 249
 пиљугат 149, 242, 249
 питура 151, 249
 пјадела 151, 250
 пјат 152, 250
 поверетан 152, 249
 полпета 153, 251
 помидора 153, 250
 порат 155, 236, 250
 пори лук 155, 250
 портела 156, 250
 портик 156, 250
 портун 156, 250
 преша 20, 157
 проват 159
 пуленат 160, 251
 пунтина 160, 250
 путана 160
 рабијатан 161, 249
 раца 161
 рашпа 162, 250
 ресто 162, 250
 рештела 163, 250
 рива 163, 251
 ризик 163
 ронкета 164, 250
 рушпа 165, 250
 сакет 165, 250
 серватат 166
 сете 167, 203, 250
 скала 168, 169, 250
 скалин 169, 250
 солад 171, 236, 250
 стађун 171, 251
 судит 173, 249
 супијерна 173, 250
 сућедит 174
 табак 175, 251
 табакера 175, 250
 такулин 176, 250
 тентат 177
 тимун 178, 247, 249, 250
 токат 179
 траверса 180, 250
 трамонтана 181, 251
 трапула 181, 250
 тре 181, 203, 250
 туто 182, 203, 250
 ћапат 183, 249
 ужанца 184
 ултимо 184, 250
 уно 184, 203, 250
 ура 185
 уфисат 19, 185, 192, 243
 фалсо 186
 фанат 186, 249
 фацулет 187, 251
 фаша 188, 249, 249
 фебра 189, 251
 фермат 189
 фета 190, 251
 фешта 190, 249
 фијурин 191, 250
 фјок 192, 251
 фој 192, 250
 фортица 193, 244, 249
 форца 193
 франак 194, 249
 франца 194, 251
 фрешак 196, 251
 фрут 199, 250
 фрутијера 199, 250
 фума 199
 -фундат 19, 200, 243
 фурба 200, 249

фурмина 201, 241, 250

цапа 201, 202, 250

цапун 202, 250

цекин 202, 250

циквантин 203, 250

цокуле 204, 251

чавао 205, 250

цардин 206, 250

цупа 206, 251

шал 206, 207, 232, 251

шесан 208

шилок 209, 251

шимија 209, 249

шкалоња 210, 250

шкаља 210, 250

шкампат 211

шкарпина 212, 251

шкатула 212, 250

шквадра 213, 250

шкољ 211, 213, 214, 216, 217, 251

шкрофуле 214, 251

шкудела 214, 250

шкур 214, 215, 251

шкура 215, 250

шкурибанда 215

шока 215, 249

шорак 215, 242, 249

шпаг 216, 217, 250

шпањолица 216, 251

шпија 217, 249

шпира 218, 251

шпиритијера 218, 250

шпонда 219

шпорак 219, 236, 250

штанга 219, 250

штацијун 220, 249

штикадента 220, 250

штрапац 173, 205, 221, 243

штук 222, 248, 250

штукаљ 222, 251

шуфит 223, 250

шушта 223, 238, 250

шушур 223, 251

венецијанизми/тосканизми

бандат 37, 229, 251

бандера 38, 229, 249

газете 65, 229, 249

демицана 74, 234, 250

колијер 103, 251

фурланизми

ваган 58, 231, 250

тршћански романизми

пофрајат 138, 156, 194, 231

цима 203, 231, 251

северноиталијански романизми

бараба 38, 231, 249

бићерин 47, 231, 250

буганци 56, 231, 251

листра 120, 231

фурешти 200, 231, 249

шпедат 217, 231, 249

јужноиталијански романизми

котроба 108, 231, 250

старолломбардски романизми

сичија 168, 231

романизми ширег италијанског порекла

балин 35, 231, 249

брагеше 51, 231, 251

дрето 78, 183, 231, 251

кастрадина 98, 231, 251

кријанца 110, 231, 234, 249

макароне 121, 231, 251

маћа 126, 231, 248, 251

мулегин 134, 231, 250

палетун 142, 231, 251

пањок 143, 231, 251

пржун 158, 231, 235, 249

прокарадур 159, 231, 250

салиц 165, 231, 250

шуфигат 221, 231, 251

галицизми

апаш 29, 249

багаж 31, 250

билет 46, 232, 249

бразлетна 51, 232, 251

депеша 75, 249

жакет 81, 83, 86, 251

жандар 81, 83, 249

квартир 101, 249

палета 142, 249

румунизми

бала² 34, 249

бурдель 57, 232, 249

кустура 113, 250

франзела 195, 251

каталонски романизми

веленца 62, 232, 250

могуће нероманско подсредство

фрус 198, 232, 251

остало

багаш 31, 232, 250

бастадур 40, 232, 249

бестрагат 44, 46, 232, 245, 249

запатат (се) 84, 146, 232

ларгат 116, 232

мишћело 131, 232, 250

ограшит (се) 138, 233

понтуре 154, 232, 251

торијун 179, 232, 250

фркун 197, 233, 249

шалпа 207, 232, 251

РЕГИСТАР ПРЕДЛОЖАКА
(према језику/дијалекту)

италијански

a- 200	baccalà 33	bestemmiare 44
abbadare 23	baccalaro 33	bestia 45
abbandonare 38	badare 23	bevanda 43
abitare 24	baffi 42	bicchiere 47
abito 23	baga 32	bicchierino 47
(ac)chiappare 183	bagaglio 31	bigliardo 47
accomodarsi 25	balla 33	biglietto 46, 232
acconciar(si) 137, 243	ballare 35	birra 47
acconto 26	ballino 35	birro <i>ucū</i> . sbirro
accordarsi 26	ballotta 36	biscotto 45
accordo 26	banco 36	bocca 49
accusa 26	banda 36, 37, 38, 215	boccale 49
accusare 26	bandiera 38	Bocche di Cattaro 49
(af)fermare 190	bando 108	bocchello 49
affittare 140, 244	barbacane 39	bocchese 49
affitto 140	barca 40	boccia 58
(af)fondare 200, 243	barile 39	boccone 49
alambicco 115	basamento 42	bollare 56
alla banda 27	basare 42	bollino 56
allegramento 28	base 42	bombarda 121, 239, 241
allegro 28	bassetto 42	bora 56
anzi 28	basso 42	bordello 57
aria 29	bastare 41	bordone 52
arra 92	battaglia 41	bottega 58
arrabbiato 161	battaglione 41	bottiglia 50
arrivare 29	battifuoco 42	Brescia 52
asciugamano 222	baule 32	brigadiere 52
asciugare 222	bava 34	brigata 52
attento 30	beccaccino 43	brocca 53
avanzare 24	becco 43	brocco 53
avvisare 25	bellico 46	brusca 55
avviso 25	bellicone 46, 242	bruschette 54
avvocato 24	bescio 44	bruschino 55
	besso <i>ucū</i> . besso	buca 56

buco 56	catrame 99	corrompere 107
burda 52	cazza 99	corrotto 107
bustino 57, 237	cera 33, 202	coscia 109
busto 57	chiappare 183	coscietto 109
calare 88, 169	chiave 205	cottola 109
calesse 88	chiavello 205	creanza 110, 234
calessina 88	cimice 102	credenza 109
calza 88	cinquanta 203	crepare 110
calzetta 88	cinquantino 203	crespa 71
camera 89	cinque 202	cuna 112
cameriera 89	ciocco 203	cunetta 112
camerino 89	colla 102	curioso 113
cambri 90	collana 103	cuscino 114
canavaccio 91	collare 103	damigiana 74, 234
cantinella 91	collarina 103	dazio 73
canto 91	collarino 103	degnare 75
cantone 91	colletto 103	degno 75
capace 92, 234	collo 103	degnoso 75
caparra 92	colore 103	denegare 75
capitano 93	coltre 105	denti 220
capo 92, 94	coltrina 105, 239	differenza 76
capobanda 91	comodo 104	dispari, numero 77
cappa 94	compagna <i>ucū</i> .	dispetto 77
cappellino 93	compagnia	divano 77
cappello 93	compagnia 111	dogana 77
cappotto 93	compagno 111	doganiere 77
capriccio 94	conavaccio <i>ucū</i> .	donno 78
caporiccio <i>ucū</i> . capriccio	canavaccio	dormire 80
carabina 66, 237	conciare 137	dozzina 78
carbone 67, 237	confine 113, 239	due 79
caricare 95	contare 26, 104	durare 80
carretta 95	contento 105	elastica, gomma 116
carriola 96	conto 26, 104	errare 82
carro 94, 95, 96	contra 108	facchino 185
carrozza 96	contrabbando 108	fagiolo 188
carta 96	contrarre 105	falsaria <i>ucū</i> . falsario
cartolina 96	contratto 105	falsario 186
cartuccia 96	contumace 105	falso 186
cassa 99, 100	coraggio 112	fanella 187
cassetta 99	corame 106, 237	fante 186, 236
cassone 100	corda 106	farabutto 187
castello 97	cordella 106, 236, 237	fascia 189
castigare 97	cordone 106	fascina 189
castigo 97, 238	coretto 107	fazzoletto 188, 236, 238
castrare 99	corpetto 107	fazz(u)olo 188
catino 88	corpo 107	febbre 189

fermo 190	gelosia 81	lapis 116
festa 190, 239	geloso 81, 234	largo 116
fetta 190	ghetto 68	lemosina 123, 240
fiammante, nuovo 191	giacca 86	lessata 118
fiammare 191	ghiandola 229	lesso 188
fibbia 192	giacchetta 86, 87	lesto 120, 234
fiocco 192	giacchettone 87	levante 117
fionda 192	giardino 206	levare 117
fiore 191	gilè 81	liberar(si) 118
fiorino 191	giornale 82	libretto 119
fissar(si) 185	giorno 82	libro 119
fisso 185	girare 81	lima 120
flanella <i>ucū</i> . fanella	gire 82	livello 119, 239
flusso 198, 232	giro 81	loggia 121, 241
foglio 192	gita 82	lustrare 122
fondacchio 200	giubba 206	maccare 123
fondamento 153	giubbone 206	maccherone 123
fondo 200	giusto 82	macchia 126
forcatella 196	gobbo 69	macchina 124
forte 193, 194	godere 69	maestrale 129
fortezza 193	godimento 69, 236	maestro 129
fortuna 193	goloso 72	mafia 127
fortunale 193	gomito 228	maiolica 123
forza 194	gomma 69	Maiolica 123
francese 195	gommarabica 72	manca 125
fran(ce)sella 195	gora 72	mancamento 125
franco 194	grado 70, 240	mancare 125
franza 195	grascia 138	maniglia 124
fregare 196	grata 70	manina 124
fresco 196	gratella 70	mano 124, 222
friggere 159	grattare 70	mantello 125
fronte 198	grazia 71	marinaio <i>ucū</i> . marinaio
frontino 198	greco 71	marinaro 133, 235
fruttiera 199	griglia 72	masca 129
frutto 199	guantiera 20, 67, 237	maschera 129
fulminante 201, 241	guanto 68	materazzo 173
fulminare 201	guardare 68	mazza 127, 128
fulmine 201	guardia 68	mazzo 127
fumare 199	guardiano, padre 68	mazzetto 127
fumo 199	gusto 73	mazzuolo 128
furbo 200	incanto 85, 236	melanzana 35
gabella 65	intoppare 85	melo 35
gaffa 67	inventare 84	mentovare 130
gaffare 67	lama 114	meschino 234
galletta 65	lampada 115	meritare 131, 235
gazzetta 65	lampadina 115	mettersi d'accordo 26

minoranza 131	passaggio 145	punta 160
minore 131	passaporto 145	puntina 160
miseria 130	passare 145	punto 154
misero 130	*passerella mia volante	puntura 154, 232
montar(si) 132	145	puttana 160
mormorare 133	passo 146	quadro 100
mosca 136	pastasciutta 147	quartiere 101
moschetta 136	patto 84	quarto 100
moschetto 136	pendenza 147, 241	quattro 101
mostra 132	pendere 147	rabbia 161
mostrare 132	pennello 148	rabbioso 161
motto 132	pesare 148, 234	raspa 162
muover(si) 132	peso 148, 234	raspare 162
murale 135	petrolio 148	rastello 163
muro 135	petto 144	rastrello <i>ucū</i> . rastrello
mutande 134, 240	piatto 152	razza 161
muto 136	piazza 152	restare 162
napoleone 137	pigna 149	resto 162, 241
nave 136	pignatta 149	ricamare 161
navigare 136	piluccare 149	ricamo 161
nove 138	pittura 151	riccio 94
novizio 229	polenta 142	rischiare 163
numero 122, 240	polpa 153	risico 163
occorrere 139	polpetta 153	ritrarre 118
offendere 140, 230	polpettone 153	ritratto 118
ombra 122	pomi d'oro <i>ucū</i> .	riva 163
ombrello 122, 244	pomodoro	roba 164
ora 185	pomo 153	rocchetto 165
orlare 138, 243	pomodoro 153	ruspare 165
oscuro 215	ponente 160	ruspo 165
osservare 166	ponte 154	s- 38
otto 139	porro 155	sacchetto 165
pacchetto 141	porta 156	sacco 165
pacco 140	portella 156	sbandare 37
padella 151	portico 156, 239	sbirro 47, 83
pala 141	porto 155, 236	scaffettino 213
palazzo 141	portone 156	scafo 213
palazzone 141	posare 147	scaglia 210
palettone 142	posata 147	scala 169, 237
pan di Spagna 146	poveretto 152	scalino 169
para- 144	povero 152	scalogno 210
parapetto 144	pressa 157	scampa via! <i>ucū</i> .
parare 144	pressare 158	scampavia
parte 144	presto 120	scampare 211
partenza 144	prova 159	scampavia 211
partire 144	provare 159	scapolare 169

- scarpa 212
 scarpina 212
 scarpino *ucū*. scarpina
 scarpone 212
 scartozzo 212
 scatola 212
 scialle 206
 sciarpa 207, 232
 scilocco 209
 scimmia 209
 sciocco 215
 scione 209
 scirocco *ucū*. scilocco
 scodella 214, 236
 scoglio 213, 241
 scorribanda 215
 scrofola 214
 scuotere 171
 scuro 215
 sega 207
 segare 207
 sei 208
 sesto 208
 sette 167
 sforzare 194
 sicuro 167
 soffitta 223
 soffitto *ucū*. soffitto
 soldo 171, 236
 sorte 216
 spago 216
 Spagna 217
 spagnola 216
 spendere 171
 spia 217, 241
 spiare 217
 spina 218, 230
 spione *ucū*. spia
 spiritiera 218
 spirito 218
 sponda 140, 219, 244
 sporco 219, 236
 squadra 213, 241
 squadrare 213
 squartare 100
 stagione 171
 staio *ucū*. staro
 stanga 219
 stare a bada 23
 staro 172
 stazione 220
 stecca 200
 steccadenti 220
 stimare 172
 stioro *ucū*. staro
 stramazzerà
 stramazzo 173
 strambo 220
 strame 173
 strapazzare 221
 strapazzo 221, 238, 243
 strega 222
 stucco 222, 248
 succedere 174
 suddito 173
 susta 223, 238
 sussuro 223
 sussurro *ucū*. sussuro
 svoltare 65
 tabacchiera 175
 tabacco 175
 taccuino 176, 241
 tappare 85
 tappo 85
 tavolino 176
 tavolo 176
 tela 177
 tempia 177
 tentare 178
 terra 177
 terrazzo 177
 timone 178, 247
 toccare 179
 torre 179
 torrione 179, 232
 tovaglia 175
 trabaccolo 180, 247
 tramontana 181
 trappola 181
 traversa 180
 tre 181
 trinca, nuovo di 181
 tutto 182
 umbellico 46
 ultimo 184
 umidezza 79
 umido 79
 uno 184
 usanza 184
 uso 184
 ustolare 55
 vacanza 59
 vacare 59
 vagabondo 58
 valle 59, 230
 vaporetto 60
 vaporino 60
 vaso 59
 velluto 62
 velo 61, 239, 240
 veranda 62
 verde 63
 verdura 63
 veste 63
 vestito 63, 237, 239
 viaggiatore 64
 viaggio 64
 vite 64
 volto 65
 voltare 65
 zappa 201, 202
 zappo 201
 zappone 202
 zecca 202
 zecchino 202
 zeppa 84
 zeppare 84
 zoccolo 204
 zucchero 205
 zuppa 174
 zuppiera 173
ВЕНЕЦИЈАНСКИ
 abandonar 38
 abito 23, 240
 acusa 26
 acusar 26
 afidar 30

ala (bona) via 27	botarga 57	ciera 202
a maca 28	bordelo 57	cochieta 109
anca 138	botega 58, 234, 241	colarin 103
anzi 28	boto 74	colarina 103
aria 29	bozza 50	colo 103
arma 30, 139, 233	bozzon 51	color 103
armadura 30	braga 51	coltrina 105
arsenal 30	braghese 51	comedon 228
avanzar 24	brazzaletto 124	compare 111
avertir 24, 27	brisiola 52	coragio 112
bagatela 31	broca 53, 240	cornise 107, 238
bagolina 32	bronzà 54	cotola 109
bacalà 33, 240	bronzin 54	creanza 110, 234
bacheta 33	bruschin 55	cusina 111, 238
bachetin 33	brustolin 55	cussin 114, 247
bachetina 33	busa 56, 238	damegiana 74, 234
bacheton 33	cadena 87	de 74
bafi 42	cain 88	deboto 73
balanza 50	calar 88, 169	deferenza 76
balota 36	camara 89	denegar 75
balotar 36	camariera 89	despeto 77
banco 36	camarin 89	desteso 75
banda 38	cambriche 90, 241	destrigador 76
bandiera 38	camisa 90	destrigar 76
baraba 38	camisoto 90	desviar 74
barbacan 39	can(e) 128, 210	dogana 77
barca 40	canevazza 90, 235	doperar 79
baril 39	cantinelà 91, 240	dormir 80
bastar 41	canto 91	dreto 78
baston 43	canton 91	durar 80
bater 41	carega 95	entrar <i>ucū</i> . intrar
batifogo 41	cari 143	fachin 185, 239
baul 32, 240	cariega <i>ucū</i> . carega	fameglia 186, 238
berechin 43	casin 57, 87	fanela 187, 239
bevanda 43	cassa 99, 100	farabuto 187
bichierin 47	casseta 99	fasol 188, 239
birà 47	casson 100	fasiol <i>ucū</i> . fasol
bisello 48	castelo 97	fassina 189
biso 48	castradina 98	fassinada 189
bissa 48, 236	castratina <i>ucū</i> . castradina	fiamante, novo 191
bocia 58	chiacolon 182	fiamar 191
bolar 56	chiacolona 182	fionda 192
bolin 56	ciacarar 182	fidar 30
bombasina 55	ciacola 182	fiuba 192
bora 56	ciacolar 182	fogo 41
botar 47	cicara 183	fondachio 200

forca 197	mazza 128	ponto 154
forcadela 196, 235	mazzacani 128	pontura 154, 232
foresti 200	mazzar 128	porta 156
formenton 198	mazzola 128	portego 156
fortuna 193	medego 130	posar 147
fortunal 193	medesina 130	possada 146, 234
fragia 157	mobiglie 131	presentar 157
fragiar 157	moleghin 134, 235	presente 157
francexe 195	moto 132	presenza 157
fregar 196	mover(se) 132	preson 158, 235
frignocola 197, 243, 244	mural 135	procurador 159
fronte 198	muro 135	re- 118
frontin 198	napolion 137	recamador 161
fumador 200	nè <i>ucū</i> . ni	recamar 161
furbacion 200	nembo 117	recamo 161, 236
galea 66	ni 138	respeto <i>ucū</i> . rispetto
galियो 66	nianca 138	retrar 118
garofolo 67	novizo 229	retrato 118, 239
gazeta 65	ochiali 139	rischiar 163
gnanca <i>ucū</i> . nianca	ochio 139	rispeto 162
gobo 69	operar 79	roba 164, 247
gorna 73	pagnoca 143	roca 164
gratar 70	panceta <i>ucū</i> . panzeta	rochelo 164
grego 71	panza 142	rodela 164
grespa 71, 237	panzeta 142	ruspio 165
gronda 73	para- 143	s- 38
grondal <i>ucū</i> . gronda	paracari 143	salizo 166
imbogio 85	parangal 143	sbandarse 37, 38
insempiarce 86	parar 143	scafa 213
intopar 85	pataca 146	scalzacan 210
intrar 86	patacon 146	scalzar 210
lamarin 115	pato (de la porta) 84	scanar 211, 237
lambico 115	pele 148	scancia 211
lampar 115	pelizza 148	scapolar 169
lesto 120	penelo 148	scartozzo 212
macar 28	pevare 147	scazia <i>ucū</i> . scancia
macaron 123	pevere <i>ucū</i> . pevare	s'ceto 183
machia 126, 248	piadena 151	scoder 170
mano 222	piazza 152	scoranza 170
marangon 125, 247	pignata 149	secar 166
marenda 126	piria 150	secar(se) 166
marza 126	piron 150	sechio 167
marzir 126	pissar 151	sega 207, 208
mascara 129	pissariola 151	segar 207
mastelo 131	ponta 154	seguro 167
materazzo 173	ponte 154	sempio 86

- sie 208
 siegazzo 208
 siegon 208
 sion 209
 sofegar 222
 sofego 222
 sopressa 174
 sopressar 174
 spana 216
 speron 218
 spiron *уцѝ*. speron
 sponga 219
 squara 213
 squarar 213
 staro 172, 230
 stimador 172
 stimar 172
 stiva 220
 stivar 220
 stramazzerà 173
 stramazzo 173, 243
 strambo 220
 strame 173
 strazza 221
 strazzar 221
 strazzo *уцѝ*. strazza
 sugaman 222
 sugar 222
 talaro 176
 techia 178
 tela 177
 teler 177
 tempia 177
 tera 177
 terazo 177, 235
 tiraca 179
 tirar 179
 tornaletto 180
 tovagia 175
 tovagiol 175
 tovaia *уцѝ*. tovagia
 trabacolo 180
 traversa 180, 233
 trinca, novo de 181, 237
 valada 60
 valisa 60
- vapor 60, 241
 varda 60, 61
 vardar 60
 veladon 61
 veludo 62
 vera 62
 vesta 63
 vida 64, 230
 zingue 202
 zoco 203
 zoto 204
 zuca 205
 zucaro 205, 243
 zucon 205
- тршћански**
 ballino 35
 castradina 98
 castratina *уцѝ*. castratina
 creanza 110, 234
 fraia 157
 fraiar 157
 franza 195
 macia 126, 248
 moleghin 134, 235
 pagnoca 143
 sofigaz *уцѝ*. sofigo
 sofigo 222
 zima 203
- фурлански**
 bagan *уцѝ*. vagan
 brage 51
 braghessa 51
 comedon 228
 dret 78
 glandule 229
 macaron 123
 pad de parte 84
 pagnocche 143
 paletto 142
 palto *уцѝ*. paletto
 preson 158
 procurador 159
 salizo 166
 taulin 176
 tavle 176
- vagan 59
- ђеновљански**
 scogiu 213
- истроромански**
 bozzon 51
 paršon 158
- северноиталијански говори**
 barabba 38
 bicer 47
 bicerin 47
 brustolino 55
 buganza 56, 237
 corpet(o) 107
 foresto 200
 formenton 198
 gheta 68
 lestra 120
 ospedale 217
 scagno 211, 241
 velada 61
- јужноиталијански говори**
 cutrufo 108
- староиталијански**
 brigare 52
 bombace 55
 brustolare 55
 caritate 96
 lastra 117, 240
 velata 61
- старолромбардски**
 secea 168, 231
- старовенецијански**
 cadin 88
- француски**
 abandonner 38
 allègre 28
 apache 29
 arme 83

- bagage 31
 bague 31
 bande 37
 baster 41
 billard 47
 billet 46
 bouteille 50
 bracelet 51
 bras 51
 brigadier 52
 carabin 66
 carabine 66
 calèche 88
 Cambrai 90
 carabin 66
 carabine 66
 châte 206
 coucher 109
 couchette 109
 damme-jeanne 74
 dépêche 75
 dépêcher 75
 douzaine 79
 douze 79
 écharpe 207
 échillon 209
 empêcher 75
 épauale 142
 épaulette 142
 être à bandon 38
 flanelle 187
 fourbe 200
 fourbir 200
 franc 194
 gaffer 67
 galette 65
 gendarme 83
 gent 83
 gilet 81
 grille 72
 guêtre 68
 heraut 187
 jaquette 83
 jardin 206
 lame 114
 quart 101
- quartier 101
 paletot 142
 paquet 141
 passeport 145
 pétrole 149
 race 162
 risquer 163
 véranda 62
- средњофранцуски**
 bourdon 52
- старофранцуски**
 avis 25
 batur 32
 balle 33
 bille 46, 47
 billette 46
 bordon 52
 chiere 202
 coissin 114
 franceis 195
 gal 65
 gens d'armes 83
 jaque 83, 86
 jart 206
 livel 119
 mentaiver 130
 mentovoir *исџ.* mentaiver
 putain 160
- провансалски**
 бага 32
 бан(д)иера 38
 бастар 41
 дамјано 74
 дамјано *исџ.* дамјано
 гратар 71
 панхота 143
 виатге 64
- старопровансалски**
 атакосо *исџ.* табакосо
 банда 37
 коратге 112
- шпански**
 басало 33
 баранда 62
 ба(х)ул 32
 крианза 110
 криар 110
 фаќин 185
 фарауте 187
 јикара 183
 табакосо *исџ.* табакосо
 табакосо 175
- каталонски**
 валенсијана 62
- ибероромански**
 бачалњо 33
 тринка 181
- португалски**
 патата 146
 варанда 62
- румунски**
 бале 34
 бордеи 57
 кушурџа 113
 кућитурџа 113
 франзелџа 195
 франзџола 195
- старорумунски**
 *бордел' 57
- латински**
 АБАНТЕ 24
 АККОМОДАРЕ 25
 АККУСАРЕ 26
 АД- 25, 29
 АДВЕРТЕРЕ 25, 27
 АДВОКАРЕ 24
 АДВОКАТУ(М) 24
 АЕРА 29
 АЕСТИМАРЕ 173
 АФИКТУ(М) 140
 АЛАЦЕР 28
 АНТЕ 24, 28
 АПОТЕКА(М) 58

ARBORE(M) 33	CARBŌNE(M) 67	CONTINĒRE 105
ARMA 30, 83, 139	CARĒRE 97	CONTRA 108
ARR(H)ABX 92Ō	CĀRITĀTE(M) 96	CONTRAHERE 105
ARR(H)A(M) 92	CARRU(M) 95, 143	CONTUMĀCE(M) 106
ASCALŌNIA(M) (САЕРА(M))	CĀRUS 96	COQUERE 45, 111
210	CARYOPHYLLU(M) 67	COQUĪNA(M) 111
ATTENDERE 30	CASA(M) 87	COR 112
ATTENTU(M) 30	CASTELLU(M) 99	CORIU(M) 106
BACULU(M) 32, 33	CASTĪGĀRE 97	CORNĪCE(M) 107
BADĀRE 23	CASTRĀRE 98, 99	CORPU(S) 107
BARCA(M) 40	CASTRĀT UM 98	CORRUMPERE 107
BARIS 40	CASTRUM 98	CŌTE(M) 113
BASI(M) 42	CATĒNA(M) 87	COXA(M) 109, 114
BASTU(M) 43	CATHEDRA(M) 95	CRASSUS 138
BATTUERE 41	CATĪNU(M) 88	CRĀTE(M) 70
BECCU(M) 43	CAUSA(M) 26	CRĀTICULA(M) 72
BĒSTIA(M) 44, 45, 46, 48	CAVEA(M) 101	CREĀRE 110
BIBENDA(M) 43	CAVU(M) 59, 101	CREDENTIA(M) 109
BIBERE 43	CĒDERE 174	CRĒDERE 109
BILANX 50	CĒPA(M) 94	CREMASTRU(M) 90
BILĪCE(M) 60	CĒPU(L)LA(M) 94	CREPA(M) 214
BIS- 45	CĒRA(M) 202	CREPĀRE 110, 214
BISCOCTU(M) 45	C(H)ALĀRE 169	CRISPU(M) 72
BLASPĒMĀRE 44	CHARTA(M) 96, 212	CUM 111
BOREĀ (N) 57	CHORDA(M) 26, 106	CUMMI(M) 69
BRĀC(C)HIU(M) 51	CIĒRE 223	CŪNA(M) 112
BRIXIA(M) 52	CĪMICE(M) 102	CŪRA 133, 159, 167
BROCC(H)U(M) 53	CIVITATE(M) 226	CŪRĪOSU(M) 113
BROCCUS 53	CLĀVE(M) 205	CURRERE 139
BUCCA(M) 49, 56	CLUPEA(M) 110	CŪMA(M) 203
BULLA(M) 56	CLUPULA(M) 110	DARE 73
BUSTU(M) 57	COLUMNA(M) 102	DATIŌ 73
BUT(T)ICULA(M) 50	COCTUS 45	DECĒRE 75
BUTTIS 50	COLUMEN 102	DĒNEGĀRE 75
CĀDŪCEU(M) 87	COLUMNA(M) 102	DENTE(M) 220
CADU(M) 87	COLLOCĀRE 109	-DĒRE 173
CALCEU(M) 88	COLLU(M) 103	DĒSPECTU(M) 77
CALX 88, 210	COLŌRE(M) 103	DĒSPICERE 77
CAMERA(M) 89	CŌMERE 137	DIE(M) 82
CAMPU(M) 211	COMMODO 25	DIFFERRE 76
CANE(M) 128, 210	COMMODU(M) 104	DIGNU(M) 75
CAPĀCE(M) 92	CŌMPTUS 137	DĪRĒCTU(M) 78
CAPERE 92, 170, 183	COMPUTĀRE 104	DIS- 76
CAPILLU(M) 93	CONCORDĀRE 26	DISPĀR 77
CAPSA(M) 99	CŌNFĪNE(M) 113	DISTENDERE 76
CAPUT 92, 93, 94	CONTENTU(M) 105	DIURNU(M) 82

DIVANA(M) 77	FĪXU(M) 185	HABITU(M) 24
DOMINU(M) 77, 78	FLAMMĀRE 191	HANC QUAM [HŌRAM] 138
DORMĪRE 80	FLOCCU(M) 192	HANCQUE 138
DUO 78, 79	FLŌRE(M) 191	HISPĀNIA(M) 217
DUODECIM 79	FLUERE 199	HŌRA(M) 185
DŪRĀRE 80	FOCE(M) 223	HOSPIS 217
DŪRUS 80	FOCU(M) 42	HOSPITĀLE(M) 217
ELEĒMOSYNA 123	FOLIU(M) 192	(H)UMĒRE 79
ĒLIXU(M) 118	FOR, FĀRI 186	(H)ŪMIDU(M) 79
EMERE 137	FORĀS 200	IMPEDICĀRE 75
ĒRĪCIUM 94	FORS 193	ĪNFANTE(M) 186
ERRĀRE 82	FORTE(M) 194	INTRĀ 86
EX- 76, 120, 170, 211, 213, 214, 215, 221	FORTŪNA(M) 193	INTRĀRE 86
EXCALCEĀRE 210	FRIĀRE 196	INVENTIRE 84
EXCUTERE 171	FRICĀRE 196, 197, 233	INVOLVERE 85
EXPENDERE 171	FRĪGĒRE 159, 160, 238	ĪRE 82
EXPĒNSA 171	FRĪXŌRIA(M) 160, 238	IUS 82
EXPĒNSUS 171	FRONTE(M) 198	IŪSTU(M) 82
EXSŪC(C)ĀRE 222	FRŪCTU(M) 199	LĀMINA(M) 114, 115
EXSŪC(C)U(M) 215	FRŪMENTU(M) 198	LAMPĀRE 116
EXSŪCTU(M) 147	FRUOR 198, 199	LAMPAS 115
EXSŪGERE 147	FULGĒRE 201	LAPIDEU(M) 121
EXTERA 120	FULMEN 201	LAPIS 116, 121
EXTRĪCĀRE 76	FŪMU(M) 199	LARGU(M) 116
FACERE 188	FUNDA 192	LEVĀRE 117
FACIES 188	FUNDĀMENTU(M) 153, 238	LĒVIS 117
FALLERE 186	FUNDU(M) 153, 200	LĪBELLA(M) 119
FALSU(M) 186	FURCA(M) 197	LĪBER 119
FAMILIA(M) 186	GALEA(M) 66	LĪBERĀRE 119
FAMULUS 186	GAUDĒRE 69	LĪBRA 119
FASCIA(M) 189	GENERĀRE 161	LIBRU(M) 119
FASCĪNA(M) 189	(GENE)RĀTIŌNE(M) 161	LĪMA(M) 120
FASCIS 189	GENTE(M) 83	LINTEOLU(M) 118
FEBRE(M) 189	GIBBU(M) 69	LINTEUM 118
-FENDERE 140	GRADI 70	LĪNUM 118
FERRO, FERRE 76	GRADU(M) 70	LIXA 118, 119
FĒRIAE 191	GRĀTIA(M) 71	LIXĪVA(M) 119
FĒSTA(M) 191	GRĀTUS 71	LOCĀRE 109
FĒSTUM <i>ucū</i> . FĒSTA(M)	GUBERNĀCULUM 179	LŪCERNA(M) 121
FĪBULA(M) 191, 192	GULA 72	LŪSTRĀRE 122
FIDERE 30	GULŌSU(M) 72	LŪSTRU(M) 122
FĪGERE 185, 191, 192, 223	GUMMI ARABICUM 72	LŪX 121
FĪNIS 113	GUSTU(M) 73	MĀCHINA(M) 124
FINGERE 140	GŪYRU(M) 81	MACULA(M) 127
FIRMU(M) 190	HABĒRE 24, 130	MAGISTRU(M) 129
	HABITĀRE 24	MAGNUS 129

MANCU(M) 125	OBSERVĀRE 166	PILUS 149
MANTĒLLU(M) 125	OCCURRERE 139	PINGERE 151
MANU(M) 124, 125, 222	OCTO 139	PINGUIA(M) OLLĀ(M) 149
MARCĒRE 126	OCULU(M) 139	PISU(M) 48
MARE 133	OFFA 190	PLATEA(M) 152
MARGINE(M) 133, 235	OFFENDERE 104, 230	POLENTA(M) 142
MĀRTE(M) 126	OLEUM 149	POLLEN 142
MARTIU(M) 126, 236	OPERA(M) 79	PŌMU(M) 153
MĀS 129	OPUS <i>ucū.</i> OPERA(M)	PŌNENTE(M) 160
MASCULU(M) 129	ORA 138	PŌNERE 160
MAT(T)EA 127	PACTU(M) 84	PONTE(M) 154
MAT(T)EOLA 127	PAGANU(M) 233	PORRU(M) 155
MEDĒRI 130	PĀLA(M) 141	PORTA 155, 156
MEDICU(M) 130	PALĀTIU(M) 141	PORTU(M) 155
MĒNS 130	PALĀTIUM 141	PRAESENTĀRE 157
MENTE HABĒRE 130	PALĀTUM 141	PRASENTE(M) 157
MERENDA 126	PĀNĀRIU(M) 143	PREHENDERE 158
MERĒRE 126, 131	PANDERE 145	PREHĒNSIŌNE(M) 158
MERITĀRE 131	PANGERE 84, 140	PREMERE 158, 174
MERITU(M) 131	PANE(M) 111, 143, 146	PRESSĀRE 158
MINŌRE(M) 131	PĀNIS <i>ucū.</i> PANE(M)	PROBĀRE 159
MISERU(M) 130	PANTICE(M) 142	PROBUS 159
MŌBILIA 131	PĀR 77	PRŌCŪRĀRE 159
MODUS 25, 104	PARĀRE 143, 144	PRŌCŪRĀTŌRE(M) 159
MOLLIA 134	PARTE(M) 144	PULPA(M) 153
MOLLIS <i>ucū.</i> MOLLIA	PARTĪRE 144	PŪNCTA(M) 154, 160
MONĒRE 132	PASSUS 145	PŪNCTU(M) 154
MŌNS 132, 180	PASTA(M) 147	PUNGERE 154, 160
MŌNSTRĀRE 132	PATELLA(M) 151	PŪPA(M) 155
MŌRU(M) 135	PATER 111	PŪPUS 155
MŌTU(M) 132	PATERA 151	PUS 160
MOVĒRE 131, 132	PATINA <i>ucū.</i> PATERA	PUTĀRE 104
MURMUR 133	PAUPERE(M) 152	PŪTIDUM 160
MURMURĀRE 133	PAUSA 147	QUADRĀRE 213
MŪRU(M) 135	PECTU(S) 144	QUADRU(M) 100
MUSCA(M) 136	PELLE(M) 148, 228	QUĀRTU(M) 100, 101
MŪTANDAE 134	PENDERE 147, 148, 171	QUATTOR 100, 101, 213
MŪTĀRE 134	PĒNIS 148	QUĪNQUĀGINTĀ 203
MŪTU(M) 136	PĒNSĀRE 148	QUĪNQUE 203
MŪTUUS 134	PĒNSU(M) 148	RABERE 161
NĀVE(M) 136	PEPONE(M) 150	RABIES 161
NEGĀRE 75	PĒS 75	RĀDERE 163
NIMBU(M) 117	PETRA 149	RĀSTELLU(M) 163
NOVEM 138	PHASĒLUS 188	RĀSTRU(M) 163
NUMERU(M) 122	PHASEOLU(M) 188	REGERE 78, 174
OBSCŪRU(M) 215	PICTŪRA(M) 151	RESPECTU(M) 162

- RESPICERE 162
 RESTĀRE 162
 RETRAHERE 118
 RĪPA(M) 29, 163
 ROTA(M) 164, 228
 ROTELLA(M) 164
 RUMPERE 107
 SACCU(M) 165
 SANCTU(M) 227
 SCĀLAE 169
 SCAMNU(M) 211
 SCANDERE 169
 SCOPULU(M) 213
 SCRĪNIU(M) 170, 237
 SCRŌFA 214
 SCUTELLA(M) 214
 SCUTRA 214
 SECĀRE 207
 SĒCŪRU(M) 167
 SEPTEM 167
 SERVUS 166
 SEX 172, 208
 SEXTĀRIU(M) 172, 230
 SEXTU(M) 208
 SICCĀRE 166
 SICCITĀTE(M) 168
 SICCUS 166, 168
 SILICE(M) 166
 SĪMIA(M) 209
 SIMPLEX 86
 SIMPLU(M) 86
 SĪMUS 209
 SĪPHŌNE(M) 209
 SITULA(M) 167, 168
 SOCCU(M) 203, 204
 SOLIDUS 171
 SORTE(M) 216
 SPATHA 142
 SPATHULA(M) 142
 SPECERE 77, 162
 SPĪNA(M) 218, 230
 SPĪRĀRE 218
 SPĪRITU(M) 218
 SPONDA(M) 140, 219
 SPONGIA(M) 219
 SPURCU(M) 219
 STĀRE 162, 172, 220
 STATIŌNE(M) 172, 220
 STĪPĀRE 220
 STRABU(M) 220
 STRĀMEN 173
 STRIGA(M) 221
 STRĪX 222
 SUB- 174
 SUBDERE 173
 SUBDITU(M) 173
 SUCCĒDERE 174
 SŪ(C)CU(M) 215
 SUFFĪGERE 223
 SUFFĪXU(M) 223
 SUFFŌCĀRE 223
 SŪGERE 147
 SUM, ESSE, FUI 157
 SUPPRESSIŌNE(M) 174
 SUPPRIMERE 174
 SURGERE 174
 SUSCITĀRE 223
 SUSURRU(M) 224
 TABULA(M) 176
 TEGERE 178
 TĒGULA(M) 178
 TĒLA(M) 177
 TEMPLUM 177
 TEMPORA 177
 TEMPTĀRE *ucū*. TENTĀRE
 TEMPUS *ucū*. TEMPORA
 TENDERE 76
 TENTĀRE 178
 TERMES 182
 TERMŌNEU(M) 182
 TERRA(M) 177
 TEXERE 177
 TIMŌNE(M) 178
 TŌTU(M) 182
 TRACTUS 221
 TRAHERE 105, 118, 221
 TRĀSMONTĀNA(M) 181
 TRA(N)SVERSA(M) 180
 TRĒS 181
 TRICAE 76
 TRĪNCĀRE
 TRINUS 181
 TUMĒRE 106
 TURRE(M) *ucū*. TURRI(M)
 TURRI(M) 179
 ULS 184
 ULTER 184
 ULTIMU(M) 184
 UMBRA(M) 122
 ŪNCIA(M) 184, 236
 ŪNU(M) 184
 USTULĀRE 55
 ŪSU(M) 184
 ŪTĪ, UTOR 184
 VACĀRE 59
 VALLE(M) 59, 230
 VAGUS 58
 VALENTIA(M) 62
 VALENTIA(M) 62
 VAPOR 60
 VAS 59
 VASU(M) 59
 VELLUS *ucū*. VILLUS
 VĒLU(M) 61
 VERTĒRE 25, 27, 180
 VESTE(M) 63
 VIA(M) 27, 64, 74
 VIĀTICU(M) 64
 VILLUS 62
 VILLŪTU(M) 62
 VIRĒRE 63
 VIRIDEM 63
 VĪTE(M) 64
 VOLVERE 65, 85
 VOX 24
 ZELUS 81
- Вулгарнолатински**
- *ABANTIĀRE 24
 - *ACCHORDARE 26
 - *ACCORDĀRE 26
 - *ADRIPIĀRE 29
 - *ALACRU(M) 28
 - *BABA 34
 - *BACCULU(M) 33
 - *BAGATICU(M) 31
 - *BASTŌNE(M) 43
 - *BASTUS 41

- *BAUCĀLE(M) 49
 *BESTIUS 44
 *BĪCĀRIUM 47
 *BILANCIA(M) 49, 50
 *BĪSTIA 48
 *BLASTĒMĀRE 44
 *BOKKJA 50, 58
 *BOTTIA 50, 58
 *BROCCA(M) 53
 *BURDA(M) 52
 *CAMAISTRA(M) 90
 *CAPITĀNEU(M) 93
 *CATHEGRA(M) 95
 *CAVANEU(M) 59
 *CLAPĀRE 183
 *COLLA(M) 103
 *COMPTIĀRE 137
 *CORĀTCU(M) 112
 *CORIĀME(N) 106
 *CRASSIA(M) 138
 *DIRICTU(M) 78
 *DUPLERIU(M) 78
 *EXCAMPARE 211
 *EXCAPULĀRE 170
 *EXCRĒPA 214, 241
 *EXQUADRĀRE 213
 *EXQUĀRTĀRE 101
 *EXTRACTIĀRE 221
 *FACIOLU(M) 188
 *FIDĀRE 30
 *FLUNDA(M) 192
 *FUNDACULU(M) 200
 *FUNDULA(M) 192
 *GAURA 72
 *GRAVARIA(M) 70
 *GUBBU(M) 69
 *HOSPITĀLE(M) 217
 *INVOLIARE 85
 *MACCĀRE 123
 *MARĪNARIU(M) 133
 *MA(T)TEA(M) 127
 *MONTĀRE 132
 *OFFETTA(M) 190
 *ORULĀRE 138
 *ORULU(M) 138
 *PASSĀRE 145
- *PAUSARE 147
 *PENDERE 147
 *PĒNNELU(M) 148
 *PILŪC(I)CĀRE 149
 *PINGUIĀTTA(M) 149
 *PLATTU(M) 152
 *PUNCTŪRA(M) 154
 *RABIA(M) 161
 *ROBA 164
 *RUSPĀRE 165
 *SICLA(M) 167
 *SPESA 171
 *STRAMBU(M) 220
 *SUFFĪCTU(M) 223
 *TEMPLA(M) 177
 *TRACTIĀRE 221
 *TIRĀRE 179
 *TRINICU(M) 181
 *TRINCĀRE 181
 *VIRDE(M) 63
 *VOLTĀRE 65
 *VOLVITĀRE 65
- познолатински**
- BAGA 31
 BALLĀRE 35
 BASSU(M) 42
 BATT(U)ĀLIA(M) 41
 BIRRU(M) 84
 BRŪSCU(M) 55
 CAMĪSIA(M) 90
 CANAPA(M) 91
 CAPP(A) 93, 94
 CAPULĀRE 183
 CARRICĀRE 95
 CATTIA(M) 99
 CHALĀRE 88
 COCĪNA(M) 111
 COMPATRE(M) 111
 CUCŪTIA(M) 205
 DIFFERENTIA(M) 76
 DIFFERERE 76
 EXQUOTĒRE 171
 EXPĒNSA(M) 171
 EXSŪCĀRE 222
 FLUXU(M) 199
- FORESTIS 200
 INVENTĀRE 84
 LAMPADA(M) 115
 MAGISTRĀLE(M) 129
 MASCA(M) 129
 PASTA(M) 147
 PELLĪCIA(M) 148
 PIPER 147
 SAPP(A) 201
 SCRŌFULAE 214
 SICLU(M) 167
 SOL(I)DU((M) NUMMUM) 171
 SPĀCU(M) 216
 TEMŌNE(M) 178
 VAGĀBUNDUS 58
 VIRIA(M) 62
 ZELŌSU(M) 81
- средњолатински**
- BAGA 31, 32
 BAGADELLUS 31
 BOMBAX 55
 BORDUM 57
 CALCEA 88
 CAPPELLUS 93
 CASTULA 212
 COMPĀNĪO 111
 CUTRUFARUS 108
 GUMMI 72
 INQUANTUM / INCANTUM 85
 MARANGONUS 125
 PETROLEUM 149
- новогрчки**
- βοτάραγο 57
 φρανιζέλα *исѿ.*
 φραντσόλα
 φραντσόла 195
- средњогрчки**
- βάμβας 55
- старогрчки**
- ἀποθήκη 58
 βαστάζω 41
 καμάρα 89

- κμρός 202
 κοτύλη 88
 μύρον 135
 σίφων 209
- немачки**
 akkomodieren 26
 Apache 29
 (aus)spionieren 218
 avanzieren 24
 Bande 37
 barāwa (дијал.) *ucū*.
 warāwa
 Bier 47
 Flannel 187
 joachimist(h)aler 176
 kastrieren 99
 Kredenz 110
 Probe 159
 riskieren 163
 T(h)aler 176
 warāwa (дијал.) 38
 Zucker 205
- средњовисоконемачки**
 willekommen 46
- старовисоконемачки**
 reiza 162
- германски**
 *bāla 33
 *balla 35
 *banda 37
 *bank 36
 *bann 38
 *banna 38, 108
 *bikkil 46, 47
 *bindan 37
 *bord 57
- *botan 74
 *brāsa 52
 *frank 184, 195
 *frisk 196
 *furbjan 200
 *gardō 206
 *grava 70
 *(h)raspon 162
 *kastō 212
 *kotta 109
 *krattōn 71
 *laubijā 121
 *palla *ucū*. *balla
 *rauba 164
 *rukka 164
 *skallija 210
 *skankjan 211
 *skarpa 212
 *skirpa 206
 *skirpja *ucū*. *skirpa
 *slahan 183
 *slīhts 183
 *spanna 216
 *spehōn 217
 *spora 218
 *stanga 219
 *stuhhi 222
 *suppa 174
 *tappo 85
 *thwahlja 175
 *trappa 181
 *wanta 68
 *wardōn 60, 68
 *wrist 68
- прагермански**
 *ballan- 35
 *banda- 37
 *banki- 36
- *bannan- 38
 *bautan- 74
 *beura- 47
 *bindan- 37
 *brekan- 52
 *brewwan- 52
 *brōk- 51
 *fri(j)a- 186
 *garda- 206
 *lauba- 121
 *rauba- 164
 *slahan- 183
 *spannan- 216
 *stangō- 219
 *stukka- 204, 222
 *supp/bōn- 174
 *trapon- 181
 *þwahla- 175
 *wantu- 68
 *warjan- 60, 68
- арапски**
 all-ambiq 115
 'anbīq 115
 bādingiān 35
 dār as-sinā 30
 dīwān 77
 ġubba 206
 maṭrah 173
 qabāla 65
 qatrān 99
 sikka(h) 202
 sukkar 205
 šalūk 209
 šarūk *ucū*. šalūk
 šulūk *ucū*. šalūk
 ṭabbâc 175
 taqwīm 176
 ṭubbâc *ucū*. ṭabbâc

О АУТОРУ

Ана Шпановић (рођ. Тешић), научни сарадник Института за српски језик САНУ, рођена је 1984. године у Београду. Завршила је Филолошки факултет Универзитета у Београду (Група за италијански језик и књижевност) 2008. године. Докторску дисертацију под насловом *Романизми у народним говорима Сјајне Црне Горе и Брда* одбранила је на Филолошком факултету у Београду 2016. године. Од 2011. године запослена је на Институту за српски језик САНУ у оквиру Етимолошког одсека, као и Одсека за дигитализацију. Део је ауторског колектива *Етимолошког речника српског језика* 4. Сарађивала је на међународном српско-словеначком билатералном пројекту „Дијалекатска лексика српског и словеначког језика – компаративни аспект“ / „Nagečna leksika srpskega in slovenskega jezika – komparativni aspekt“ 2012. и 2013. године. Била је члан европског пројекта COST IS1305 Европска мрежа електронске лексикографије од 2013. до 2017. године. Учествовала је на пројектима „Призрен – живот у речима. Дигитализација рукописне збирке Димитрија Чемерићића“ (2014–2015) и „Расковник: српски лексикографски портал и платформа за упоредна истраживања српске лексике (2015–2017). Један је од представника Института за српски језик САНУ у DARIAH-RS, која је део европске организације DARIAH-EU (2022–).

Компјутерска припрема
Давор Палчић

Ликовно решење корица
Лепосава Кнежевић, Чигоја штампа

Штампа
Birograf comp d. o. o., Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41(497.16)'373.45

ШПАНОВИЋ, Ана, 1984–

Романизми Старе Црне Горе и Брда : етимолошка студија / Ана Шпановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2024 (Београд : Birograf comp). – 303 стр. ; 24 см. – (Монографије / Институт за српски језик САНУ ; 40)

На спор. насл. стр: Romance loanwords of Old Montenegro and The Highlands. – Тираж 300. – О аутору: стр. [305]. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија: 255–267. – Summary: Romance loanwords of Old Montenegro and The Highlands; Résumé: Mots d'emprunt roman du Vieux Montenegro et des Hautes Terres; Riassunto: Prestiti romanzi del Montenegro Vecchio e degli Altipiani. – Регистри.

ISBN 978-86-82496-05-2

а) Српски језик – Романизми – Црна Гора

COBISS.SR-ID 149536777